

ЛІБРЭТА ОПЕР
СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр
оперы і балета Рэспублікі Беларусь
Творчы калектыў «Беларуская капэла»

**ЛІБРЭТА ОПЕР
СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ**

Мінск
«Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»
2020

УДК [821.162.1+821.161.3]-293
ББК 84(4Пол)-6
Л55

Складальнік В. Скорабагатаў
Прадмова і каментарыі С. Немагай

Рэдакцыйная калегія:

В. Ваніна, В. Скорабагатаў, С. Немагай, С. Махаў,
У. Пучынскі, Л. Казыра, Г. Каржанеўская, В. Вайткевіч,
В. Давідовіч, Г. Малей, Л. Языковіч

Лібрэта опер Станіслава Манюшкі / склад. В. Скора-
Л55 багатаў. — Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся
Броўкі, 2020. — 376 с. : іл.

ISBN 978-985-11-1197-4.

У выданне ўвайшлі пераклады на беларускую мову лібрэта опер Станіслава Манюшкі «Ідылія» В. Дуніна-Марцінкевіча, «Галька» У. Вольскага (двух- і чатырохактовыя рэдакцыі), «Латарэя», «Карманьёл, альбо Французы любяць жартаваць» А. Корвіна-Мілеўскага, «Слова гонару» («Verbum nobile») і «Страшны двор» («Зачараваны замак») Я. Хянцінскага.

УДК [821.162.1+821.161.3]-293
ББК 84(4Пол)-6+84(4Бен)-6

ISBN 978-985-11-1197-4

© Скорабагатаў В.І., складанне, 2020
© Немагай С.М., прадмова,
каментарыі, 2020
© Афармленне. РУП «Выдавецтва
«Беларуская Энцыклапедыя
імя Петруся Броўкі», 2020

СВЯТЛО ЛІБРЭТА ОПЕР СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ

Кніга «Лібрэта опер Станіслава Манюшкі» ўводзіць чытача ў свет тэкстаў — літаратурных першаасноў сцэнічных твораў кампазітара. Сем перакладаў лібрэта опер Манюшкі на беларускую мову пададзены ў парадку іх прэм'ерных паказаў: ад аперэтак і вадэвіляў на словы А. Корвін-Мілеўскага «Латарэя» (1841) і «Карманьёл, альбо Французы любяць жартаваць» (1842), праз віленскую канцэртную пастаноўку «Галькі» п'яра Уладзіміра Вольскага (1848), мінскую «Ідылію» аўтарства Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча (1852), паваротную ў кар'еры кампазітара прэм'еру чатырохактовай «Галькі» (1858) да варшаўскіх спектакляў «Слова гонару» (1861) і «Страшны двор» («Зачараваны замак») на лібрэта Яна Хянцінскага (1865). Апрача знаёмства з самімі тэкстамі оперных лібрэта кніга дасць уяўленне аб метадах працы кампазітара з лібрэцістамі і пазнаёміць з працай розных пакаленняў перакладчыкаў манюшкаўскіх опер.

Большасць з прадстаўленых у кнізе лібрэта оперных твораў Манюшкі ўпершыню выдаецца па-беларуску: у свой час свет пабачылі толькі купалаўскія пераклады «Ідыліі» (разам з Язэпам Лёсікам) і чатырохактовай «Галькі». Сярод першадрукаў і тэкст лібрэта «Страшнага двара» у перакладзе Максіма Танка, які не быў апублікаваны ў поўным 13-томным зборы твораў пісьменніка (2006—2012).

Акрамя мастацкіх тэкстаў, у выданні прыведзены кароткія жыццяпісы чатырох лібрэцістаў Станіслава Манюшкі, з якімі ён супрацоўнічаў непасрэдна, а значыць, мог уплываць на драматургію твораў і прасоўванне сваіх уласных музычна-тэатральных ідэй. Змешчаныя ў кнізе афішы прэм'ер, імёны спевакоў-выканаўцаў галоўных роляў, дырыжораў і рэжысёраў дазваляюць больш паглыбіцца ў гісторыю беларускіх пастановак опер. Багаты ілюстратыўны матэрыял — фотаздымкі са спектакляў — ствараюць сапраўдную атмасферу манюшкаўскага тэатру.

* * *

Знаёмства з лібрэта опер Станіслава Манюшкі — надзвычай важны элемент у спасціжэнні эстэтыкі опернай творчасці кампазітара. Тэкставая аснова оперных твораў — гэта свет яго літаратурных зацікаўленасцей, яго мастацкіх сімпатый, «рэзаніравання» з тэатральнымі тэндэнцыямі свайго часу.

Выданне оперных лібрэта асобна ад нотнага матэрыялу — гэта даўняя традыцыя, якая існуе па сённяшні дзень. Тэксты оперных твораў даволі часта (і пры жыцці Манюшкі ў тым ліку) друкаваліся ўжо

перад прэм'ерай спектакляў і распаўсюджваліся ў якасці своеасаблі-
вых даведнікаў, замяняючы сабой праграмкі. Менавіта гэтыя выданні
тэкстаў па сённяшні дзень служаць асноўнай крыніцай інфармацыі
аб оперным творы, калі (як правіла рукапісны) нотны матэрыял ака-
зваецца страчаны. Яскравым прыкладам таму з'яўляецца «Ідылія»
С. Манюшкі — В. Дуніна-Марцінкевіча, двухмоўнае лібрэта якой
было выдадзена ў Вільні ў 1846 г.

Нягледзячы на сусветную тэндэнцыю выканання оперных твораў
на мове арыгінала, у практыцы амаль усіх, нават вядучых тэатраў,
нярэдка можна сустрэць выключэнні. Адно з такіх выключэнняў
звязана якраз з працэсам асэнсавання творчай спадчыны Станіслава
Манюшкі скрозь прызму культурных кодаў і ментальных канстантаў
краю, дзе яму давялося нарадзіцца і сталець, — краю, з песень якога
кампазітар увабраў «інтанацыйныя сокі», ператварыўшы іх эсэнцыю
для сваёй уласнай, непаўторнай музычнай мовы. І ў гэтым працэсе
«вяртання да першагуку» (паводле акрэслення Уладзіміра Мархеля)
першачарговай задачай з'яўляюцца пераклады вакальнай музыкі кам-
пазітара на беларускую мову — як яго опер, так і камерна-вакальнай
лірыкі. Як паказала шматгадовая практыка, гэты працэс у значнай сту-
пені прыводзіць да выяўлення іманентных якасцей музыкі кампазіта-
ра, да разумення яе эстэтычнай адметнасці і інтанацыйнай сутнасці.

Вядома, што кампазітар нарадзіўся ў эпоху, калі польская мова
з'яўлялася мовай літаратуры і культуры вялікага абшару, у які ўва-
ходзілі і тэрыторыі сённяшняй Беларусі. Менавіта таму пераважная
большасць яго твораў — польскамоўныя. На шляху фарміравання
беларускай ідэі і новай беларускай культуры, дзе вялікую ролю ў
вызначэнні нацыянальнай прыналежнасці адыгрываў моўны маркер,
опера спадчына Станіслава Манюшкі на некаторы час была амаль
выкрэслена з гістарыяграфіі развіцця айчыннага опернага мастацтва.
Сучаснае ж асэнсаванне гісторыка-культурных працэсаў, якія разгор-
таліся на беларускіх землях, дазваляе разглядаць оперы кампазітара
і ў кантэксце айчыннай культуры. Гэтаму ўсведамленню спрыяюць
пастаноўкі опер Станіслава Манюшкі ў перакладзе на беларускую
мову, якія пачалі ажыццяўляцца з 1950-х гадоў («Страшны двор» у
перакладзе Максіма Танка, 1952). Гісторыя перакладаў лібрэта опер
кампазітара пачалася, аднак, значна раней, у 1920-х, калі планавалася
пастаноўка чатырохактовай «Галькі» ў перакладзе Янкі Купалы.

Звяртае на сябе ўвагу і розніца ў пабудове змешчаных у кнізе
лібрэта, якая вынікае з канкрэтных культурна-эстэтычных рэалій. У
перыяд працы Станіслава Манюшкі на тэрыторыі былога Вялікага
Княства Літоўскага не існавала рыгарыстычнага падзелу тэатра на
драматычны і музычны. Камедыі-оперы, асабліва ранняя перыяду,

былі напісаны кампазітарам для змешаных, quasi-операўных тэатральных труп, у якіх сярод уласна драматычных актёраў працавалі ўсяго некалькі прафесійна абучаных спевакоў. Таму многія творы 1840—1850-х гг., якія намінальна маюць дачыненне да операга жанру, падаюцца да пастацовак у сённяшніх драматычных тэатрах, як прыклад таму, шматгадовы трыумф на сцэне Купалаўскага тэатра «Ідыліі». Гэтыя оперы, якія часцей акрэсліваліся аўтарамі тэрмінам «аперэткі», маюць змешаную паэтычна-празаічную структуру лібрэта: размоўныя маналогі і дыялогі чаргуюцца ў іх з вершаванымі фрагментамі, якія пакладзены ў аснову вакальных сольных, ансамблевых і харавых нумароў. Толькі з пераездам у Варшаву ў 1858 г. у Станіслава Манюшкі з’явілася магчымасць для ўвасаблення самых смелых музычна-драматычных ідэй. Гэтану спрыялі цудоўны аркестр, высокапрафесійныя спевакі-салісты, хор і балет, а таксама наяўнасць вялікай сцэны з усёй неабходнай тэатральнай інфраструктурай. Менавіта таму оперы, напісаныя ў варшаўскай перыяд, маюць ужо бесперапынную музычную структуру, якая прадугледжвае чаргаванне музычных нумароў з вершаванымі рэчытатывамі.

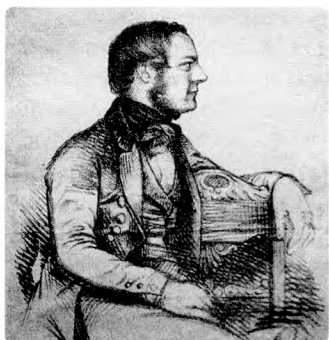
Прапанаваныя ў кнізе пераклады лібрэта опер С. Манюшкі маюць розную ступень прыдатнасці ў сённяшняй музычна-тэатральнай прасторы. Большасць перакладаў з’яўляюцца плёнам ажыццёўленых пастацовак у беларускіх музычных і драматычных тэатрах, а гэта значыць, апрабаваны і «адшліфаваны» ў сцэнічнай практыцы: пачынаючы ад «Страшнага двара» ў 1952 г., да найноўшых увасабленняў перыяду адраджэння творчасці Станіслава Манюшкі ў Беларусі («Ідылія» 1993 г., «Латарэя» 2009 г., «Слова гонару» 2013 г., «Галька» 2019 г.).

Але ёсць і выключэнні. Пераклад чатырохактовай версіі оперы «Галька» Янкі Купалы ў 1920-я гг. не быў даведзены да сцэнічных падмосткаў, і таму з-за шматлікіх несупадзенняў музычных і паэтычных акцэнтаў з’яўляецца немагчымым для выканання без адпаведнай рэдакцыі. Змешчаны ў кнізе пераклад прадстаўлены хутчэй як літаратурны помнік — узор працы класіка беларускай літаратуры ў рэчышчы музычнага тэатра. Для ўвасаблення згодна з патрабаваннямі сённяшняга тэатра грунтоўнай перапрацоўкі вымагаў бы і пераклад лібрэта «Страшнага двара» Максіма Танка, у якім прасочваюцца некаторыя сляды эпохі, калі быў зроблены пераклад.

Хочацца верыць, што выданне пакладзе пачатак сцэнічнаму ўвасабленню, грунтоўнаму вывучэнню, а таксама перакладу ўсёй операвай спадчыны Манюшкі на беларускую мову, якую кампазітар чуў з маленства і добра ведаў.

Святлена Немагай

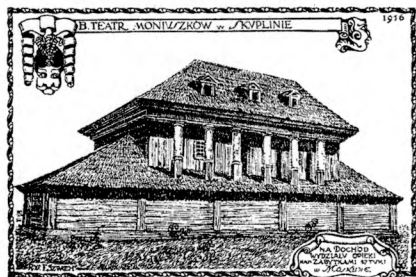
ОПЕРНЫЯ ШЛЯХІ СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ

С. Манюшка ў 1844 г. Малюнак
мінскага мастака Чыжа

вядомых шэдэўраў — «Галька», «Страшны двор» і «Графіня» — вяршыні, якія пазначылі на музычнай карце Еўропы з'яўленне польскай нацыянальнай оперы. У свядомасці ж кампазітара яго творы, аднак, былі напісаны «для падтрымання сэрцаў» усіх без выключэння жыхароў яго вялікай шматэтнічнай і шматкультурнай радзімы, абшар якой вымяраўся не цяперашнімі межамі і не межамі катастрафічных падзелаў Рэчы Паспалітай, а багатай гісторыяй гэтай некалі магутнай краіны, векавымі традыцыямі многіх пакаленняў яе народаў.

Гледзячы на перадгісторыю фарміравання таленту Манюшкі, міжволі думаецца, што оперны шлях быў прызначаны яму ад нараджэння. Яшчэ хлапчуком кампазітар неаднаразова чуў апавяданні родных аб паказе «Смерць Авеля» ў Смілавічах, рэзідэнцыі яго легендарнага дзеда Станіслава: у 1803 г. спектакль глядзеў першы мінскі біскуп, слынным асветнік і дабрачынец Якуб Ігнацій Дадэрка. Магчыма, пазней хлапчуком Стась прысутнічаў і на аматарскіх спектаклях, якія ладзіліся ў перабудаваным з вялікага свірана будынку тэатра дзядзькі Юзафа ў Скупліне (Бабруйскага павета).

Першыя ж музычныя ўражанні аб прафесійнай опернай сцэне будучы кампазітар атрымаў у 1836 г. у Вільні — у час трыумфу нямецкай трупы Вільгельма Шмітгофа. Тады ён упершыню пабачыў «Вольнага стралка» і «Аберона»

Былы палац Радзівілаў у Вільні — месца прэм'ер раннях опер С. Манюшкі

К.М. Вебера, «Севільскага цырульніка» і «Вільгельма Тэля» Дж. Расіні, «Белую даму» і «Жана з Парыжа» Ф.А. Буальдзье, «Fra Diavolo» і «Бронзавага каня» Д.Ф. Абера, «Норму» В. Беліні. Надзвычайная ўражлівасць юнака дазваляла дакладна фіксаваць у памяці не толькі музыку і выканаўцаў, але таксама і афармленне сцэны. Тым не менш больш звычайнымі для публікі краёвай сталіцы — Вільні, Мінска альбо

Гродна — былі прадстаўленні вандроўных труп, якія, быццам з рога дастатку, фантазіравалі лёгкімі паводле зместу і музыкі вадэвіліямі, камедыямі, ідыліямі, фарсамі і аперэткамі.

Пра ўласны шлях опернага творцы Станіслаў Манюшка пачаў задумвацца падчас вучобы ў пеўчай акадэміі ў Берліне. Ужо ў 1838—1839 г. быў напісаны яго нямецкамоўны зінгшпіль «Швейцарская хатка» на лібрэта Карла Блюма. Падчас прыезду ў Вільню на вакацыі ў 1839 г. малады кампазітар ананімна дэбютаваў аперэткай «Начлег у Апенінах» на лібрэта Аляксандра Фрэдры.

Вярнуўшыся з Берліна, у першыя гады працы ў Вільні і Мінску Манюшка імкнуўся замацаваць сваё рэнаме ў першую чаргу як аўтар опер. Пачатак 1840-х гг. быў неверагодна плённым. Адзін за адным з-пад пяра Манюшкі выходзілі цэлы шэраг твораў для сцэны ў жанры распаўсюджанай у той час аперэткі, дзе музычныя нумары чаргаваліся з размоўнымі дыялогамі. «Ідэал, альбо Новая Прэцыёза», «Апошняя варшаўская лагерэя», «Жоўты каўпак, альбо Калядка на Новы год», «Карманьёл, альбо Французы любяць жартаваць», «Новы Дон Кіхот, альбо Сто шаленстваў», «Канторшчыкі», урэшце, «Ідылія» былі напісаны на працягу ўсяго чатырох гадоў. У якасці тэкставай асновы для сваіх опусаў Манюшка абіраў як ужо гатовыя п'есы (да прыкладу, Францішка Заблоцкага, Аляксандра Фрэдры, Фрэдэрыка Скарбка), так і непасрэдна супрацоўнічаў у стварэнні аперэтак разам з драматургамі. Першым з іх быў яго равеснік, літаратар граф Аскар Корвін-Мілеўскі, пазней — крыху старэйшы Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч. У гэты ж час у тэатральных анонсах з'явілася таямнічая опера Манюшкі «Твардоўскі» (аніякіх слядоў якой знайсці пакуль не ўдалося), а таксама «Чарадзейная вада», з якой да нашых дзён дайшла толькі ўверцюра. У дакументах і ўспамінах сучаснікаў захаваліся таксама сляды ўдзелу Станіслава Манюшкі ў такіх оперных праектах,

як «Рэкруцкі яўрэйскі набор» і «Спаборніцтва музыкантаў». Паводле законаў існавання жанраў аперэткі і вадэвіля першыя музычна-тэатральныя творы Манюшкі сыходзілі са сцэны, пабачыўшы ў лепшым выпадку ўсяго некалькі прадстаўленняў. Арэалам іх паказаў, апрача Вільні, быў губернскі Мінск, Гродна, а таксама Львоў. Толькі пераробленую «Латарэю» ў 1846 г. пабачыла публіка Варшавы.

Раннія сцэнічныя творы С. Манюшкі ўяўляюць сабой вельмі паказальныя ўзоры, якія выдатна ілюструюць працэс творчага шляху кампазітара ад «немудрагелістых» тэатральных жанраў — аперэткі, камеды-оперы, ідыліі, фразкі — да паўнаватраснай оперы з бесперапыннай музычнай драматургіяй і адсутнасцю размоўных дыялогаў, якой стала двухактовая партытура (вядома сёння як так званая віленская рэдакцыя) «Галькі» (1847), створаная ўжо праз дзевяць гадоў пасля першай, хоць і не выкананай, «Швейцарскай хаткі». Акрэслены шлях з'яўляўся надзвычай характэрным для многіх кампазітараў першай палавіны XIX ст. былой Рэчы Паспалітай: на нескладаных з погляду формы і стылю камічных адна- і двухактовых творах адточваўся прафесіяналізм тэатральна-драматургічнага мыслення оперных творцаў.

Жанравымі «полюсамі» ў тагачаснай опернай індустрыі выступалі, з аднаго боку, вадэвіль з мінімальным удзелам музычнага кампанента, з другога — опера без размоўных дыялогаў. У творчасці С. Манюшкі ранняга перыяду іх азначаюць «Канторшчыкі» (1840-я гг.) і «Галька» (1847). Аднак найбольш характэрным для ранняй творчасці кампазітара з'яўляецца балансаванне паміж камедыяй-операй (з яе вадэвільнымі прыняцямі драматургіі) і аперэткай: кожны з ранніх оперных твораў кампазітара фактычна ўтварае сабой гібрыдны ўзор з індывідуальным наборам музычна-тэатральных характарыстык, прапарцыямі ўласна опернага і вадэвільнага вытокаў.

Прымаючы пад увагу ўмовы тагачаснага тэатральнага жыцця, вядзёны сваім талентам малады кампазітар усяляк ім-

Фрагмент дуэта Карала і Юліі з оперы «Ідылія»

Teatr prezentuje w 4-azym Akcie z prawej strony karceny, z lewej brank wielka rąży i galsienizicie drzewa; w 16 tej zaś scenie zmienia się na dwa z innymi solowaczemi zabawkowaniami. 17. U gim Akcie ogroń zwiemia ulanami.

Rzecz dzieje się w dobrach Łatalskiego.

NB. Początek jezga prostego oznaczony jest zmianami pitecm, to jest: każda cyfryka takowa przedluzia się w mowieniu i spiewaniu. Ze zaś y ze zmianami ty branie w drukarni, w miejscu więc jego użyje się y bez zmianienia cursive.

A k t I.

SCENA I.

CHÓR CHŁOPÓW PEŁI ORODZ.

N. 1.

Oj biedzié budzia biedzi!

Przysła na nas czereda!

Skazyjez dobry ludzi,

Da sato z hótala budzi?

C i t.

Zalaznikesz nasz macar.

Jawny, mozny Baniar.

Subratec u karczmó czy u dwor.

Mól, wialili, zdaróu czy chwor.

Wojt usich: Erym pabou.

G u o a.

Setob jon dabra nia widou.

Першая старонка тэксту лібрэта «Дыліі»
з выдання 1846 г. Харавая сцэна на беларускай мове

кнуйся змяніць статус музыкі ў спектаклі і досыць часта парушаў усталываныя жанравыя нормы і межы. Пра гэта ў раннях аперэтках сведчыць наяўнасць паўнаважных оперных арыя, ансамбляў і хароў, імкненне да пабудовы вялікіх драматургічна дзейсных сцэн і аб'яднання кампазіцыі ў адзінае цэлае шляхам тэматычнай лучнасці твора. Аўтарытэтны манюшказнавец Вітольд Рудзінскі лічыў, што *«аперэтки і вадэвілі, напісаныя ў Берліне і ў першыя гады жыцця ў Вільні, былі падрыхтоўкай да вялікай сцэнічнай творчасці, нагодай да выпрабавання сіл, развіцця здольнасцей опернага кампазітара, надвычайнай каштоўным творчым варыянтам»*.

Вяршыняй неверагодна інтэнсіўных оперных пошукаў 1840-х гг. стала першая, двухактовая версія непераўздызенай оперы «Галька» (1848) на лібрэта Уладзіміра Вольскага, якая паводле драматургічнай, «верысцкай» канцэпцыі і па нязвыкла вострай сацыяльнай скіраванасці значна апярэдзіла свой час. Наватарства першай оперы-серія Станіслава Манюшкі змусіла кампазітара цэлых дзесяць гадоў чакаць яе сцэнічнага ўвасаблення на сцэне Вялікага тэатра ў Варшаве.

Расчараванне ў тым, што яго ранням тэатральным творам, нягледзячы на затрачаныя выскі, наканавана быць «аднаднёўкамі», абумовіла амаль дзесяцігоддзе опернага маўчання Манюшкі ў 1848—1858 гг. У гэты час кампазітар працуе ў жанрах кантаты («Мілда», «Ніёла»), сімфанічнай музыкі («Байка»). І толькі ў 1852 г., пасля прэм'еры «Дыліі» ў Мінску, кампазітар паказвае на віленскай сцэне

«Цыганоў» і «Бэтлі». Праца над трохактовай операй «Сон вешчуна» на лібрэта Уладзіслава Сыракомлі так і засталася незавершанай.

Паўзу-longa ў опернай творчасці Станіслава Манюшкі змог перапыніць толькі варшаўскі трыумф оперы «Галька» ў новай, чатырохактовай рэдакцыі (1858). Усяго за некалькі наступных гадоў кампазітар дасягае ўсё новых і новых творчых вяршынь, якія складаюць залатую калекцыю опернага жанру ўсяго вялікага абшару былой Рэчы Паспалітай. Оперы «Фліс» (1858), «Графіня» (1859), «*Verbum pobile*» («Слова гонару», 1860) і «Страшны двор» (1865, напісана ў 1861—1862) кампазітар піша, натхнёны поспехам і атрыманнем пасады дырэктара Вялікага тэатра ў Варшаве, а таксама 22 годным яго таленту ўзроўнем выканальніцкіх рэсурсаў, якія цяпер былі ў яго распараджэнні, — выдатных салістаў, хору і аркестра.

У апошнія гады жыцця оперы Манюшкі перасягаюць межы былой Рэчы Паспалітай: прэм'еры «Галькі» з трыумфам адбываюцца ў Празе (1868) і Пецярбургу (1870). Увянчалі оперную творчасць кампазітара опера-serio «Парыя» (1869) і аднаактовая «Беата» (1872). Пасля смерці Станіслава Манюшкі яго оперная спадчына — плённая, разнастайная і самабытная — прымнажала яго славу як на радзіме, так і далёка па-за яе межамі. Оперы кампазітара ставіліся ў Кітаі, Японіі, Мексіцы, у Канадзе і нават на Кубе. Спадзяемся, у поўнай ступені яны будуць вернуты і на яго малую радзіму, дзе загучаць на мове, якая акружала кампазітара ад нараджэння і ад вытокаў суправаджала яго непаўторную музыку.

Святлена Немагай

Мінскі гарадскі тэатр, у якім адбываліся пастаноўкі опер С. Манюшкі.
Фота канца XIX ст.

ЛІБРЭТЫСТЫ — СУТВОРЦЫ КАМПАЗИТАРА

Вінцэнт Якуб Дунін-Марцінкевіч* (1808—1884; псеўданімы Навум Прыгаворка, Войт Навум) — беларускі празаік, паэт, драматург, тэатральны крытык, аўтар лібрэта першай беларускай оперы «Ідылія», заснавальнік нацыянальнай драматургіі і тэатра.

Належаў да шляхецкага роду Марцінкевічаў герба «Лебедзь». Нарадзіўся ў фальварку Панюшкавічы Бабруйскага павета ў заможнай сям’і, дзе яго бацька, Ян Марцінкевіч, на просьбу сваяка, магілёўскага біскупа Станіслава Богуша-Сестранцэвіча, уладжваў прэтэнзіі пасля папярэдняга арандатара. Неўзабаве пасля нараджэння Вінцэнта бацька памёр, будучага драматурга гадавала маці Марцыяна.

У сярэдзіне 1820-х гг., знаходзячыся на пасадзе мітрапаліта рымска-каталіцкіх касцёлаў Расійскай імперыі, С. Богуш-Сестранцэвіч узяў Вінцэнта на ўтрыманне ў Санкт-Пецярбург.

У 1828 г. В. Дунін-Марцінкевіч распачаў чыноўніцкую кар’еру. Займаў пасаду ў Мінскім епархіяльным праўленні, служыў капіравальшчыкам у Мінскім губернскім межавым судзе (да 1832), працаваў у Мінскай крымінальнай палаце (1832—1833), з 1834 г. з’яўляўся перакладчыкам і сакратаром у Мінскай рымска-каталіцкай духоўнай кансісторыі. Пасля пажару 1835 г. займаўся прывядзеннем у парадак архіва кансісторыі.

У 1840 г. пакінуў дзяржаўную службу і разам з жонкай Юзэфай Бараноўскай набыў невялікі маёнтак Люцынка (Люцінка) у Пяршайскай воласці (каля мястэчка Івянец) Мінскага павета, дзе разгарнулася яго культурна-асветніцкая, літаратурная і тэатральная дзейнасць. У Люцынцы В. Дунін-Марцінкевіч арганізаваў тэатральную трупу — першы беларускі тэатр, які ў 1840—1850 гг. ладзіў спектаклі пераважна ў самім фальварку, а таксама ў Мінску, Бабруйску, Глуску і іншых гарадах. У 1852 г. дзейнасць калектыву была забаронена ўладамі, але ён нелегальна праіснаваў да 1856 г.

* Паводле грунтоўных архіўных даследаванняў З. Дразда, прыдомак «Дунін» быў дапасаваны да прозвішча Марцінкевіч самім драматургам для надання яму большага гучання і старажытнасці. Гл.: Дрозд З.М. Таямніцы Дуніна-Марцінкевіча. Вільнюс, 2018. С. 15.

Падчас паўстання 1863—1864 г. В. Дунін-Марцінкевіч абвінавчваўся ў распаўсюджванні «шкодных» ідэй. Паліцыя прыпісвала яму аўтарства антыўрадавых выданняў (напрыклад, «Гутаркі старога дзеда»). Хоць прамы ўдзел драматурга ў паўстанні не быў даказаны, у 1864 г. ён быў арыштаваны, а пасля выхаду з-пад варты да самой смерці заставаўся пад наглядам паліцыі. Дачка В. Дуніна-Марцінкевіча Каміла за сувязь з паўстанцамі адбывала ссылку ў Пермскім краі.

На працягу жыцця В. Дунін-Марцінкевіч ажыццявіў шматлікія падарожжы па Беларусі, а таксама ў Пецябург, Маскву, Варшаву, Кіеў, Коўна. Ён сустракаўся і падтрымліваў сяброўскія адносіны з С. Манюшкам, сумесна з якім напісаў оперу «Ідылія». Прэм'ера твора адбылася ў 1852 г. на мінскай сцэне пры непасрэдным удзеле самога драматурга (у ролі Навума Прыгаворкі, што і паслужыла ўзнікненню яго псеўданімаў) сіламі створанага ім тэатральнага калектыву. Двухактовая «Ідылія», лібрэта якой упершыню было надрукавана ў Вільні ў 1846 г., увайшла ў гісторыю айчыннага музычнага мастацтва як першая опера, у якой са сцэны прагучала беларуская мова*.

В. Дунін-Марцінкевіч валодаў некалькімі мовамі, выдатна ведаў беларускую вусна-паэтычную творчасць, польскую, рускую, украінскую, французскую літаратуру. У 1876 г. спрабаваў арганізаваць польскую школу для вясковых дзяцей. Памёр у Люцынцы, там і пахаваны.

Творчую дзейнасць В. Дунін-Марцінкевіч пачаў з оперных лібрэта. Як драматург і акцёр дэбютаваў у Мінску, паставіўшы аперэтку «Рэкруцкі яўрэйскі набор» (1841) і выканаўшы ў ёй адну з галоўных роляў — Ёгана Бенатана.

Яго літаратурная творчасць была двухмоўнай: ён пісаў па-беларуску і па-польску. Друкаваў свае творы ў газеце «Kurier Wileński» («Віленскі кур'ер»), рэдактарам якой быў Адам Ганоры Кіркор.

У 1850-я гг. распрацоўваў новыя жанравыя формы — вершаванае апавяданне і аповесць, баладу, вытрыманыя ў павучальна-дыдактычным духу. Да гэтых формаў належаць «Вечарніцы» і «Гапон» (1855), «Купала» (1856), «Шчароўскія дажынкi» (1857), «Травіца брат-сястрыца» і «Быліцы, расказы Навума» (1857). У іх сышліся рамантычная цікавасць да народных звычаяў, традыцый і рэалістычнае імкненне перанесці на грунт рэальнага жыцця матывы, вобразы народных легенд, казак і паданняў.

---

* Другой операй, напісанай на беларускае лібрэта, стала «Вызваленне працы» Мікалая Чуркіна, пастаўленая ў 1922 г. у Мсціслаўлі сіламі аматараў.

Пра шырынню і плённасць творчых інтарэсаў В. Дуніна-Марцінкевіча сведчаць яго вершаваныя апавяданні на польскай мове, прысвечаныя актуальным з'явам грамадскага жыцця («Благаславёная сям'я», 1856), гістарычным падзеям («Славяне ў XIX стагоддзі», 1856; «Люцынка, або Шведы на Літве», 1857). Польскамоўныя паэтычныя творы — «Малітва на памінальны дзень», «Дзіця і маці», «Вясна» — прасякнуты сентыменталізмам і рэлігійнымі матывамі.

У 1859 г. пераклаў на беларускую мову паэму А. Міцкевіча «Пан Тадэвуш» (з друку выйшлі толькі дзве быліцы). У 1860—1870 гг. напісаў камедыі «Пінская шляхта» і «Залёты». У камедыі «Пінская шляхта» (аўтарскае вызначэнне: фарс-вадэвіль, напісана ў 1866, апублікавана 1918) аўтар выкрываў паразітычную сутнасць царскага чыноўніцтва. Сатырычная камедыя «Залёты» (напісана ў 1870, апублікавана ў 1918) напісана ў традыцыях двухмоўя і прысвечана праблеме раслаення парэфарменнай вёскі.

Уладзімір Вольскі (1824—1882) — варшаўскі паэт і празаік, перакладчык.

Паходзіў з сям'і дробных землеўласнікаў. Нарадзіўся ў Пултуску (цяпер у Мазавецкім ваяводстве Польшчы). Пасля смерці бацькоў выходзіўся ў французскім і нямецкім пансіёнах у Варшаве, у 1833—1841 гг. вучыўся ў гімназіі ў Лешне. У 1841 г. за патрыятычную канспіратыўную дзейнасць быў арыштаваны і некалькі месяцаў правёў у зняволенні ў варшаўскай Аляксандраўскай цытадэлі. Быў выпушчаны пад нагляд паліцыі з забаронай займаць дзяржаўныя пасады.

У 1842 г. дэбютаваў як літаратар, надрукаваўшы пераклад апавядання «Дон Жуан» Э.Т.А. Гофмана, а таксама ўласны гістарычны нарыс «Венгр», пасля чаго стаў супрацоўнікам часопіса «Biblioteka Warszawska» («Варшаўская бібліятэка»). Выдаваў свае творы ў варшаўскім часопісе «Przegląd naukowy» («Навуковы агляд») пад псеўданімам Патэркул. Браў удзел у патрыятычнай маніфестацыі ў 1861 г. і ў Студзеньскім паўстанні 1863 г. (у Беларусі вядома як паўстанне 1863—1864 гг. пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага). Пасля падаўлення паўстання эміграваў у Парыж, а затым у Брусель, дзе займаўся літаратурнай і перакладчыцкай дзейнасцю. Памёр у шпіталі 29 ліпеня 1882 г.

Уладзімір Вольскі належаў да прадстаўнікоў своеасаблівага літаратурнага кірунку, які называюць другой эпохай рамантызму. Ён аб'ядноўваў маладых польскіх пісьменнікаў канца 1830-х — 1840-х гг., якія вылучаліся дэмакратычнымі поглядамі, настроймі пратэсту і бязладнасцю жыцця. Яго прадстаўнікоў — Севярына Філеборна, Рамана Зморскага, Антонія Чайкоўскага, Юзафа Багдана Дзяконскага, братоў Норвідаў, Тэафіла Ленартовіча — звычайна называлі «варшаўскай багемай», або «варшаўскай цыганэрыяй». На іх вершы С. Манюшка напісаў цэлы шэраг песень.

Вольскі пакінуў пасля сябе зборнікі вершаў «Паўстанцкія спевы» (1863), «Праменьчыкі» (1869), «Лісты з Бельгіі», паэмы «Айцец Хілары» (1843), «Палоська» (1859) і «Галька», раманы «Усмешка лёсу» (1855), «Бакалаўр» (1857), «Дамок на вуліцы Глыбокай» (1859), навелы «Чорная стужка», «La kaszuczka» і іншыя творы. Сярод літаратараў так званай варшаўскай багемай Вольскі вызначаўся сваёй музыкальнасцю: любіў імправізаваць на фартэпіяна, а ва ўласных паэтычных фантазіях апяваў Вебера, Ліста, Шапэна (фантазія «Фрэдэрык Шапэн»). Увайшоў у гісторыю музычнай культуры як аўтар лібрэта да опер Станіслава Манюшкі «Галька» і «Графіня».

Пяру У. Вольскага належыць тэкст «Марша жуаваў» — адной з самых вядомых і папулярных песень Студзеньскага паўстання 1863 г. Яна была напісана для атрада добраахвотнікаў, сфарміраванага ў Айцове французскім афіцэрам Ф. Рашанбрунам. Атрад паўстаў на ўзор частак французскай пяхоты ў Алжыры, які называўся «жуавамі смерці»: яго воіны не здаваліся ў баі і насілі чорныя накідкі з белым крыжам. Музыку да «Марша жуаваў» напісаў Фларыян Міладоўскі*.

З Вольскім Манюшка пазнаёміўся ў 1846 г. Лібрэта оперы «Галька» 24-гадовы літаратар стварыў паводле ўласнай паэмы «Гальшка» (якую забараніла друкаваць цензура) і драматычнай карціны К. Вуйціцкага «Гаранка». Паводле сведчанняў сучаснікаў, Вольскі напісаў лібрэта ўсяго за тры альбо чатыры дні, а ў 1847 г. опера была закончана.

Аскар Корвін-Мілеўскі (1818—1906) — граф, літаратар, землеўласнік, аўтар лібрэта як мінімум трох так званых малых опер С. Манюшкі: «Ідэал, альбо Новая Прэцыёза» (1841), «Апошняя варшаўская латарэя» (1841), «Карманьёл, альбо Французы любяць

* На беларускую мову тэкст «Марша жуаваў» пераклаў Васіль Сёмуха.

жартаваць» (1842). Магчыма, з'яўляецца таксама аўтарам тэксту камічнай оперы «Чарадзейная вада», аўтарства лібрэта якой традыцыйна прыпісваецца В. Дуніну-Марцінкевічу (захавалася толькі ўверцюра), а таксама незавершанага лібрэта оперы-seria «Твардоўскі» (лібрэта і музыка не захаваліся)**. А. Корвін-Мілеўскі — першы лібрэтыст, з якім Манюшка супрацоўнічаў непасрэдна.

У дзяцінстве будучы літаратар скончыў пансіанат французскага пана Генры, а таксама гімназію ў Вільні (з залатым медалём), пасля чаго ў сярэдзіне 1830-х гг. паехаў вучыцца ў Санкт-Пецярбург. Слабае веданне рускай мовы і адсутнасць добрых пратэкцый не дазволілі яму зрабіць кар'еру ў сталіцы імперыі, і праз шэсць месяцаў Корвін-Мілеўскі вярнуўся ў Вільню. У гэты час здольны і руплівы юнак працуе памочнікам уплывовага мецэната Сідаровіча, знаёмага бацькі. Камунікатыўны, дасціпны, з добрым веданнем пануючай на той час французскай мовы, А. Корвін-Мілеўскі меў поспех у віленскім beau monde. Часта наведваў арыстакратычныя салоны графіні Дароты Лапацінскай у Кайранах, а таксама княгіні Леанілы Вітгенштайн у Вэрках, дзе ладзіліся балі і аматарскія тэатральныя прадстаўленні.

У пачатку 1840-х гг. становіцца гарачым прыхільнікам таленту Станіслава Манюшкі. Сын Аскара Корвіна-Мілеўскага Іпаліт згадваў, што пэўны час бацька быў з кампазітарам «блізкім у сяброўстве», хоць Манюшка ані разу не згадваў лібрэтыста ў сваіх лістах.

А. Корвін-Мілеўскі спрабаваў сябе не толькі ў якасці драматурга, але і музычнага крытыка. Яму належаць некалькі аглядаў музычнага жыцця Вільні: у адным з альманахаў быў апублікаваны яго артыкул аб музыцы ў краёвай сталіцы, а таксама аб скрыпачах Ліпінскім і Уле Булю***. Адзін з першых ацаніў у друку талент Станіслава Манюшкі, у 1839 г. перадрукаваў рэцэнзію на першую публікацыю трох песень кампазітара і далучыў да яе агляд іншых яго дэбютных твораў, прывезеных з Берліна ў 1839 г.**** Аўтар шэрага вершаў, якія выдаваліся ў віленскім часопісе «Radegast» («Радэгаст») Адама Кіркора (1843), а таксама ў томіку «Падарунак для прыгожага полу» К. Корвеля ў Варшаве (1850).

** Опера Манюшкі пад назвай «Твардоўскі» анансавалася ў 1842 г. у газеце «Tygodnik Petersburgski». Гл.: Lachowicz S. A. Sztuki piękne. Muzyka. Stanisław Moniuszko // Tygodnik Petersburgski. 1842. № 80. S. 540—542.

*** Milewski O. Muzyka w Wilnie, tudzież kilka słów o Lipińskim i Oll-Bullu. W: Wizerunki i roztrząsania naukowe. 1841. T. XIX. S. 116—129.

**** Milewski O. Trzy śpiewy z muzyką Stanisława Moniuszki. W Berlinie. Wizerunki i roztrząsania naukowe. 1839. T. XI. S. 148—152.

Пасля супрацоўніцтва з С. Манюшкам у першай палавіне 1840-х гг. А. Корвін-Мілеўскі паступова адыходзіць ад мастацкай творчасці і літаратурнага жыцця, прысвяціўшы сябе гаспадарцы. Увесну 1844 г. арандуе маёнтка Якунь каля Лаздунаў на Ашмяншчыне. У наступным годзе ажаніўся на малодшай унучцы свайго дзядзькі Вераніцы Волк-Ланеўскай, з якой меў шасцёра дзяцей. У 1849 г. быў зняволены і каля двух месяцаў адседзеў у вядомай віленскай «казе». Прычынай быў сфабрыкаваны рапарт віленскага жандара аб «выкрыцці» вялікай палітычнай канспірацыі, якая закранала навуковую эліту былога Віленскага ўніверсітэта і Медыцынскай акадэміі, а таксама ўсіх тых, хто ўзбуджаў падазрэнне сваёй «залішняй» адукаванасцю.

Нават у палітычна неспрыяльны час пасля мікалаеўскай рэформы законаў і адмены Статута ВКЛ (1840) А. Корвіну-Мілеўскаму ўдалося набыць і памножыць сваю маёмасць у Віленскім краі, у тым ліку і на землях сённяшняй Беларусі. Дзякуючы гэтаму Корвін-Мілеўскі стаў адным з самых багатых землеўласнікаў на Ашмяншчыне. У розныя гады былы лібрэтыст С. Манюшкі жыў у выкупленых ім Лаздунах, дзе пачаў будаўніцтва раскошнай рэзідэнцыі, а таксама ў Лугамавічах, Геранёнах і Цыціне (зараз у межах Іўеўскага раёна). У спадчынным маёнтку Цыцін (мяжуе з Залессем М. К. Агінскага) Корвін-Мілеўскі фундаваў пабудову мураванага касцёла, ад якога вяла дарога да параднага ўвахода ў сядзібу. Сумна вядомы віленскі генерал-губернатар М. Мураўёў выказваўся, што «*Мілеўскі занадта разумны, не можна ўсё ж яму ўсе штрафы дараваць*».

У чэрвені 1852 г. А. Корвін-Мілеўскі сустрэкаецца ў Парыжы з Адамам Міцкевічам. Нагодай для спаткання стала паэма «Пан Тадэвуш» паэта з Навагрудчыны, у VII кнізе якой дзед жонкі А. Корвіна-Мілеўскага і разам з тым яго дзядзька Самуэль Волк быў названы «пачварай», «тыранам сялянаў і слугой маскалёў». Для рэабілітацыі яго рэпутацыі ў салоне маёнтка ў Лугамавічах вісеў акараванні з зашыфраваным імем і прозвішчам Самуэля Волка, аўтарства якога, магчыма, належала Аскару Корвіну-Мілеўскаму.

Багаты і ўплывовы землеўласнік, А. Корвін-Мілеўскі не падтрымаў ідэй паўстання 1863—1864 гг. Услед за роднымі едзе ў Францыю, некаторы час бавіць у Парыжы. Актыўна цікавіцца адменаў прыгоннага права, у 1858 г. выдаў у Парыжы брашуру «Развагі па сялянскім пытанні на Літве». Але пасля вярнуўся на радзіму і, ляляльны да ўлад, захаваў усю сваю маёмасць. Памёр ва ўзросце 88 гадоў, пахаваны ў касцёле Святога Мікалая ў Геранёнах.

Ян Канстанцін Хянцінскі (1826—1874) — польскі актёр і рэжысёр, спявак (бас), драматург і педагог, аўтар лібрэта чатырох опер Станіслава Манюшкі.

Паходзіў з сям’і юрыста. Наведваў гімназію ў Лешне. З 1844 г. вучыўся спевам у Варшаве ў Яна Людвіка Кватрыні, дырыжора Вялікага тэатра ў Варшаве, які ажыццявіў пастаноўкі «Латарэі» (1846) і «Галькі» (1858) Станіслава Манюшкі.

З 1846 г. працаваў харыстам варшаўскіх тэатраў, часам выконваючы невялікія басовыя партыі (у тым ліку Цыгана ў «Яўнуце» С. Манюшкі). Адначасова вучыўся ў Варшаўскай драматычнай школе, дзе быў вучнем Яна Тамаша Ясінскага і Яна Валерыя Крулікоўскага. Як актёр дэбютаваў у 1850 г. і да канца жыцця выступаў у складзе трупы драматычных актёраў варшаўскіх тэатраў. Меў добрыя знешнія дадзеныя, а таксама досыць моцны і звонкі голас. Найчасцей іграў паважных старцаў, сімпатычных бацькаў — ролі, якія патрабавалі спакойнай, шляхетнай выразнасці і добрых дэкламацыйных здольнасцей.

Увайшоў у гісторыю перш за ўсё як рэжысёр варшаўскіх тэатраў. Сярод рэжысёраў свайго часу вылучаўся глыбінёй літаратурных і музычных ведаў, мастацкай уражлівасцю, незвычайнай працавітасцю і стараннасцю ў падборы рэпертуару і апрацоўцы тэкстаў. Спрыяў увядзенню на сцэну многіх выдатных твораў, у тым ліку Юліюша Славацкага, Уільяма Шэкспіра і Фрыдрыха Шылера, што не было ацэнена ў свой час. Як рэжысёр побач з Хеленай Маджаеўскай і Сяргеем Муханавым пачаў рэформу стылю актёрскай ігры і аднаўленне рэпертуару ў варшаўскіх тэатрах.

З’яўляецца аўтарам некалькіх драматычных п’ес, у тым ліку «Паэт» (1851), «Шляхетнасць душы» (1859), «Крытыкі» (1871). Перакладаў замежныя тэатральныя творы (напрыклад, лібрэта «Рыгалета» Дж. Вердзі). Сталы лібрэтыст Станіслава Манюшкі, аўтар тэкстаў опер «Verbum nobile» («Слова гонару», 1861), «Страшны двор» (1865), «Парыя» (1869) і «Беата» (1872).

У 1864—1868 гг. быў настаўнікам Варшаўскай драматычнай школы, пасля яе закрыцця даваў прыватныя ўрокі сцэнічнага майстэрства. На працягу многіх гадоў для дадатковага заробку працаваў суфлёрам італьянскай оперы, даваў урокі і выдаў падручнік італьянскай мовы.

П'ЕСЫ

Аскар Корвін-Мілеўскі

ЛАТАРЭЯ

ФАРТУНА ЖАРТУЕ Ў АДНЫМ АКЦЕ

14 лютага

Польскі
Інстытут
у Мінску

Да дня
св. Валянціна...

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Беларуская дзяржаўная філармонія
МАЛАЯ ЗАЛА імя Р.Шырмы
(пр. Незалежнасці, 50)

"шчаслівая Латарэя"

у Менску
губернскім

музыка
Станіслава
Манюшкі,
лібрэта
Оскара
Корвін-Мілеўскага

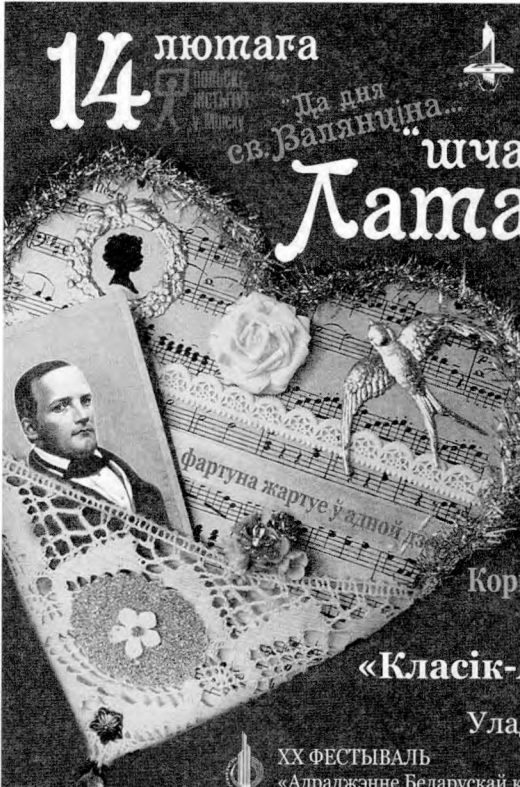
ансамбль салістаў
«Класік-Авангард»
мастацкі кіраўнік -
Уладзімір Байдаў

XX ФЕСТИВАЛЬ
«Адраджэнне Беларускай капэлы»

Салісты:

лаўрэат Нацыянальнага
дыпламант Міжнароднага конкурсу
Уладзімір Громаў барытон
заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь
Сяргей Лазарэвіч бас
Яўгенія Каральчук сапрана
Сяргей Клачкоў тэнар

Дзяржаўны
КАМЕРНЫ ХОР
Рэспублікі Беларусь
Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор -
Наталля Міхайлава

BELVNESHECONOMBANK

interfax by

Билеты на спектакль «Шчаслівая Латарэя» у Беларускай дзяржаўнай філармоніі і ў Беларускай дзяржаўнай капэле
па агульнаму тэлефону: Дзяржаўны тэлефонны аўтамат
+375 44 73 208 22 (ваканцыянальнае выкліканне) 2 31 38 93
(рэжымскае) 531 30 17, +375 47 09 (кары і 9 00 ад 21 00)
Лінейны тэлефон у інтэрнэце: www.belarusmusic.by

Афіша спектакля «Латарэя» Беларускай дзяржаўнай філармоніі. 2011 г.

Дзеючыя асобы

Незнаёмы	— бас
Шляхціцкі , землеўласнік	— размоўная роля
Ганна , яго дачка	— сапрадна
Ян Пюркевіч , канторскі служачы	— тэнар
Бібулкевіч , былы межавы рэгент	— барытон
Іцак Амстэрдам , прадавец латарэйных білетаў	— размоўная роля
Пашталёў	— бас-барытон
Маркер з карчмы	— размоўная роля
Рэйграс , аграном	— размоўная роля
Пані Суддзя і дзве яе дачкі	— размоўныя ролі

Дзея адбываецца ў павятовым горадзе ў 1840 г.

УВЕРЦЮРА

Сцэна I

№ 1. Хор

Хор

Зраўняцца можа з чым нецярпліваць,
Якая сэрцы нам прасякае?
Кола фартуны шлі, Неба, лігасць —
Шчасце наша і лёс вызначае.
Апошні блізіцца тур латарэі,
Апошні промень доўгай надзеі.
А здрада лёсу калі спасцігне,
Уся наша радасць з пройгрышам знікне.
Дзе ж ты, фартуна! О, усміхніся,
Шаляй удачы, о, прыхіліся!

Харавая сцэна

Усе ходзяць у задуменні, часта ўголос уздыхаюць. Паміж прысутных — Пані Суддзя, у акулерах, разам з двюма дочкамі, адной кульгавай, другой гарбатай.

Першы харыст (*асуджальна*). І што? І вы ўздыхаеце? Значыць, і ваш дух узносіцца ў краіны мараў, і вашыя думкі, пакідаючы марнасць зямлі, могуць лунаць у ідэальных сферах паэзіі, адкуль расчуленая душа вяртаецца з натхненнем?

Другі харыст. Мы тут не пра паэзію, ідэалы і мары заявіліся, пакінем гэта людзям, якім у галаве світае, а нас тут сабрала варшаўская латарэя, і сёння яе апошні розыгрыш.

Трэці харыст. Калі я сёння не выйграю — прапаў!

Чацвёрты харыст. Калі мне сёння фартуна не ўсміхнецца, пушчу сабе кулю ў лоб...

Пяты харыст. Пасля столькіх пройгрышаў, калі і гэтым разам лёс абыздэ мяне, я вып'ю унцыю прускага квасу.

Шосты харыст. Я павешуся...

Сёмы харыст. Я ўтаплюся...

Пюркевіч. Ах, панове! Пакіньце і мне хоць якую-там смерць, калі прайграю, — я той, хто так прагне выйгрышу! А што да вас, панове, то далібог, дзіва бярэ, што вы хочаце выйграць.

Усе. Як гэта? Табе гэта дзіўна?

Пюркевіч. Вядома, гэта мяне здзіўляе — бо кожны з вас, панове, мае добрую пасадку, добрыя прыбыткі, а мне б хоць палавіну гэтага, ці ж бы я думаў пра выйгрышы?

Пані Судззя. А я кажу, што, калі ёсць на свеце справядлівасць, калі сляпая фартуна хоць праз акулёры нешта бачыць, дык я адна павінна выйграць. У мяне дзве здатныя дачкі (*Дочки робяць кніксен.*), але што без пасагу, ніхто з вас іх не бярэ... Я мушу, я абавязкова павінна выйграць.

Пюркевіч. Ну, вядома ж, але вось ідзе шчаслівы чалавек, якому не патрэбен выйгрыш. (*Уваходзіць Рэйграс.*) Ці ж бо не, пане Рэйграсе? Як спадчыннік абшырных уладанняў, гаспадарачы новым, а значыць, напэўна ж, карысным чынам, ты не думаеш, як мы, пра латарэю?

Рэйграс. Зрэшты, з гэтай мэтай якраз я і прыйшоў і чакаю выйгрышу, як збавення.

Пюркевіч. Чаму?

Рэйграс. Бо інакш збанкрутую... У мяне няма ні гроша.

Пюркевіч. А прыбыткі?

Рэйграс. З чаго?

Пюркевіч. А са збожжа.

Рэйграс. Я не грэчкасей, каб сеяць грэчку ці пшаніцу.

Пюркевіч. І што ж пан сеяў?

Рэйграс. Травы.

Пюркевіч. А гэта нешта-такі дае.

Рэйграс. Усё хлёў з'ядае.

Пюркевіч. У такім разе — прыбытак з быдла.

Рэйграс. А ён ідзе на куплю гіпсу, салетры і іншых інгрэдыентаў, якімі пасыпаюць палі.

Пюркевіч. Дык якая ж карысць з такой гаспадаркі? Дзе працэнт з маёмасці?

Рэйграс. Няма яго, але гадоў праз трыццаць будзе дваіны!

Пюркевіч. А пакуль што?..

Рэйграс. А пакуль што я мушу выйграць у латарэі.

Пюркевіч. Дык жа ж усе, усе мы павінны выйграць!

Усе. Мы ўсе павінны выйграць

Першы харыст. Але гэтым разам пошта нешта дзіўна спазняецца.

Другі харыст. Не магу больш трываць такой няпэўнасці.

Трэці харыст. Трэба спытаць у калектара пра прычыну спазнення. Пане Амстэрдаме!

Усе. Пане Амстэрдаме!

Іцак высоўвае галаву ў акенца канторы.

Трэці харыст. Чаму дагэтуль няма табліцы?

Іцак Амстэрдам (*з яўрэйскім акцэнтам*). Чакаю з хвіліны на хвіліну, разумею нават, што пошта ўжо блізка да горада быць мусіць.

Першы харыст. Ах, гэтая хвіліна чакання мне годам абернецца.

Другі харыст. Сэрцам чую, што з гэтай чаканкі мне гарачка станецца.

Трэці харыст. Паміраю ад нецярпення.

Чацвёрты харыст. Я больш не магу, пайду на тракт сустракаць пошту.

Першы харыст. Добрая парада — я з табою.

Усе. Хадземце, хадземце пераймаць пошту.

Усе выходзяць.

Сцэна II

Пюркевіч, Ганна, Незнаёмы (*у акне*).

Пюркевіч. Усе прагнуць выйгрышу, але мне ён найбольш патрэбен. Я люблю Ганну больш за жыццё; быць яе мужам было б для мяне найбольшым шчасцем на свеце. Але яе бацька, хоць і спрыяе мне, але не хоча мяне, беднага, прыняць за зяця і аддае перавагу Бібулкевічу, бо той не такі бедны, як я. (*Уваходзіць Ганна.*) Ах, дарагая Ганна, даўно тут цябе выглядаю. Ну, што бацька?

Ганна. Я прасіла яго яшчэ раз, слёзна прасіла. Добры мой бацька плакаў разам са мною, але адмовіў. Ах, пане Яне. Калі бацька прымусіць мяне выйсці за гэтага Бібулкевіча, я памру з роспачы.

Пюркевіч. Мілая Ганна! Не плач, наш лёс павінен перамяніцца, слухай, я даўно прападаю па табе...

Ганна. Ну, і што?

Пюркевіч. Я ўжо даўно ашчаджаю на сваім заробку...

Ганна. І ўжо багаты?

Пюркевіч. Яшчэ не, але буду. Вось узяў білет варшаўскай латарэі, сёння будуць вынікі апошняга розыгрышу. Лёс не можа быць несправядлівы, я павінен нешта выйграць, а тады бацька не адмовіць мне ў тваёй руцэ.

Ганна. Ах, Янку! Якое гэта шчасце!

Ганна — Яўгенія Каральчук, Пюркевіч — Сяргей Доўгушаў

№ 2. Дуэт Ганны і Пюркевіча

Пюркевіч і Ганна *(разам)*

Надзея наша ў малым білеце.
Калі фартуна наш лёс абдарыць,
Хай хтось шукае шчасця па свеце —
За нашу лепшай не знойдзе пары.

Пюркевіч

Ах! ты, Гануля, ўявіць не ўмееш,
Якое шчасце — добрая жонка,
І можа, гэта ты зразумееш,
Калі любоў з вачэй зніме заслонку.

Ганна

Якую жонку муж мае ўзяці,
Ты праўду кажаш — не разумею.
Але як мужа добрага мець у хаце
Я здагадацца, мабыць, умею.
А што там будзе — пазней спазнаем,
А сёння шчасце ў рукі атрымаем.

Сцэна III

Пюркевіч, Ганна і Шляхціцкі.

Шляхціцкі. Ганна! Ты нехарошая і непаслухмяная дачка, а васпан, пане Яне, недалікатна са мной абыходзіцца. Я ж прасіў, каб пан перастаў да яе заляцацца, бо хоць і люблю цябе, але ведаючы непераадольныя перашкоды для вашага саюзу, я абяцаў яе другому.

Пюркевіч. Ах, пане!

Ганна. Ах, тата!

Шляхціцкі. У наш час недастаткова кахаць, каб жаніцца. Даўно-даўно мінуліся часы сялянскіх і пастушковых мілостак; цяпер хто жаніцца, павінен мець за што ўтрымліваць жонку і выхоўваць дзяцей...

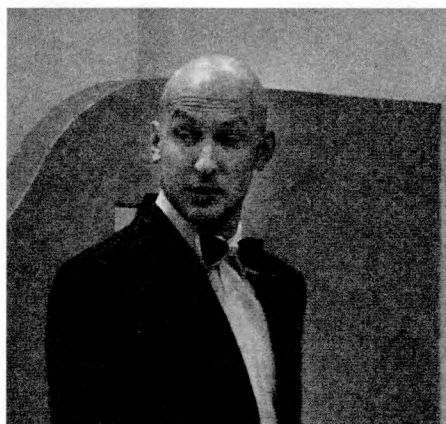
Ганна. Тата! Не гневайся, гэтую перашкоду вельмі латва даецца ўхіліць.

Шляхціцкі. Як гэта?

Ганна (вельмі ўпэўнена). Янак ужо сёння будзе багаты.

Шляхціцкі. Як гэта? Адкуль такая ўдача?

Пюркевіч. Не, пане, не ўдача, але я спадзяюся сёння выйграць.

Шляхціцкі — Андрэй Каламіец

Шляхціцкі. А хіба ж мо' і васпан належыць да тых, хто пэўны грошык мяняе на няпэўныя надзеі, яны хвіліну таму як шалёныя памчаліся на тракт сустракаць пошту?.. Фэ! Фэ! Ніколі не чакаў ад васпана такой дзіцячасці!

Ганна. Татачка, супакойся, не адбірай у нас салодкай надзеі.

Пюркевіч. Пане! ты быў сябрам майго бацькі.

Абое цалуюць Шляхціцкаму ў руку.

Шляхціцкі. Ну, ну, дазваляю вам цешыцца вашай марай...
(*Убок.*) Калі гляджу на іх чыстае каханне, сэрца разрываецца ад распачы, што не магу іх пажаніць. (*Уголос.*) Слухайце, дзеці! Нічога вам не абяцаю, бо не магу, але люблю бачыць вас разам... Ну, апошні раз дазваляю, як даўней, калі вы былі маладзейшыя і калі я, гледзячы на вас, радаваўся з цяпер ужо марнай надзеяй на ваш шлюб. Ну, абдымайцеся...

Ганна. Тата!

Пюркевіч. Пане!

Абдымаюцца.

Сцэна IV

Пюркевіч, Ганна, Шляхціцкі і Бібулкевіч.

Бібулкевіч. Прыпадаю да ног, прыпадаю да ног! Пан Шляхціцкі, як я бачу, паабяцаўшы дачку аднаму, дазваляе ёй абдымаць другога... А панна Ганна, маючы нарачонага, прыстойнага і добрага, да таго ж памежнага экс-рэгента, не забываецца яшчэ і пра канцылярыста!

Шляхціцкі. Прыяцель! Ты мірышыся з тым, каб разумны і сур'ёзны чалавек зважаў на такія дробязі... Яны ж калісьці разам гадаваліся і раслі, а хвіліну таму моцна пасварыліся, я загадаў ім памірыцца.

Бібулкевіч. Ну, тады гэта ўжо нешта іншае... Калі так, дык перапрашаю. Хто кахае, той і раўнуе, а як моцна я кахаю панну Ганну, зараз дакажу. Я быў на сняданку, дык нават там на яе не забыўся. (*Дастае пакуначак цукерак і падае Ганне.*)

Ганна. Дзякуй, я цукерак не люблю.

Шляхціцкі. Вазьмі, дачушка.

Пюркевіч. Не бяры!

Бібулкевіч. Нягожа не прымаць ад нарачонага.

Ганна. Мож, хутка перастане пан сябе так тытулаваць.

Шляхціцкі (*убок*). Неразважліва.

Бібулкевіч. Не разумею...

Пюркевіч. Так, пане! Я набыў латарэйны білет, сёння я выйграю, а тады панна зможа зрабіць выбар па сваёй волі.

Бібулкевіч. Ха... ха... ха... ха!

Шляхціцкі. Якое неразумства!

Бібулкевіч. Ты выйграеш? А колькі ў цябе білетаў?

Пюркевіч. Цэлая дзясятая частка білета.

Бібулкевіч (*дастаючы білеты*). Я даўно ведаў, што ты маеш латарэйку, і не забываўся пра гэта. Глянь, у мяне дзевяць такіх адрыўных, як твой, і яшчэ тры цэлыя. Ха! Ха! Ха! У каго ж з нас болей шанцаў?

Ганна і Пюркевіч (*разам*). Ах!

Бібулкевіч. А што? Панна Ганна засмучаецца?

Шляхціцкі. Ай, дзе там, яна жартуе з цябе, — ну, хадзем, пане Бібулкевіч, хадзем са мною, прыслалі мне з вёскі выдатнай памаранчаўкі... (*Убок.*) Бедныя дзеці, урваў у іх гэтую хвіліну радасці, з якое, брыдка прызнацца, я і сам пачаў радавацца.

Бібулкевіч. Іду... (*Убок.*) О, нязносны канцылярыст! Баламуціць мне трохі дзяўчыну. (*Уголос.*) Але варта было б, каб і моладзь пайшла з намі, бо тут могуць зноў пасварыцца, пасварыцца...

Шляхціцкі. Ганка! Прашу, ідзі дадому.

Бібулкевіч. А пана Пюркевіча, напэўна, чакае нейкае перапісанне ў ягонай канцылярыі. (*Убок.*) Пачакай, хахалёчку, пасля вяселля нагі тваёй у маім доме не будзе.

Сцэна V

Пюркевіч, Ганна (*абое ўздыхаюць*), Незнаёмы.

Ганна. Ну што, Янку?

Пюркевіч. Ах! уся надзея прапала...

Ганна. Не выйграеш?

Пюркевіч. Падобна на тое, у яго столькі білетаў.

Ганна. Янку! Мы прапалі...

Пюркевіч. О! Я няшчасны... (*Абое плачуць.*)

Незнаёмы (*які падчас трох папярэдніх сцэн сачыў за тым, што адбывалася*). Бедныя дзеці! (*Выходзіць са свайго памяшкання на сцэну з бумажнікам у руцэ, якога не бачаць.*) Пасоблю ім. (*Уголос.*) Не трэба так засмучацца, прыгажуня-паненка, а табе, пане кавалеру, нягожа плакаць...

Ганна. Ах, пане! Калі б ведаў наша няшчасце...

Незнаёмы (*беручы Ганну за руку*). Я сёе-тое чуў з вашай размовы... Вы закаханыя?

Пюркевіч (*адыходзячы ўбок*). Не люблю гэтых вялікіх паноў, асабліва, калі бяруць Ганну за руку.

Незнаёмы. А парадуйцеся ж... Вы будзеце шчаслівыя! Каханне — гэта самае высакароднае пачуццё чалавечай душы, калі ў вашым узросце, у чыстых, як вашыя, сэрцах, яно распускае свой прыгожы бутон — гэта беспамылковая зарука на цэлую будучыню...

Ганна. Але, пане! У нас вялікія перашкоды.

Незнаёмы. Я пра іх чуў, але мне здаецца, што лёс будзе да вас прыязны... У мяне добрыя прадчуванні... Не трэба траціць надзеі...

№ 3. Тэртэт Ганны, Пюркевіча і Незнаёмага

Пюркевіч — Сяргей Доўгушаў, Ганна — Яўгенія Каральчук,
Незнаёмы — Сяргей Лазарэвіч

Ганна, Пюркевіч, Незнаёмы (разам)

Божа, дай натхненне сэрцу
Ва удачу моцна верыць,
Хай нам з поўнай чары льецца
Шчасце, любасць і надзея,
Хай нам споўняцца надзеі.

Незнаёмы. Дабраслаўляю вас! Не трацце надзеі... (Сыходзіць у кантору.)

Сцэна VI

Пюркевіч. Марная ўцеха...

Ганна. Янку! Не траць надзеі!

Пюркевіч выходзіць.

Сцэна VII
Ганна адна.

№ 4. Арыя Ганны

Ганна — Яўгенія Каральчук

Ганна

Ледзь дзяцінства прамінула,
Ледзь я думкай ў свет сягнула,
Абудзіліся сненні-мроі
Пра чароўны край любові,
Дзе духмяна расцвітае
Кветка шчасця залатая.
А цяпер ахутаў смутак,
Мне крояць сэрца пакуты.
Толькі слоў ягоных слодыч
Мук маіх салодзіць горыч,
Думкі зноўку абуджае,
Прагу шчасця нараджае.
І душы маёй зноў любы
Вэлюм і вяночак шлюбны.
Мару зноў я пра каханне
І вясельнае вянчанне. *(Выходзіць.)*

Сцэна VIII

Незнаёмы *(адзін, увесь час смутны, выходзіць з канторы без бумажніка)*. Згадзіўся на ўсё і абяцаўся захоўваць таямніцу. Яны будуць шчаслівыя... А стары самалюбны эгаіст будзе пакараны. Не скажу сёння, што марна страціў дзень...

№ 5. Раманс Незнаёмага

Незнаёмы — Сяргей Лазарэвіч

Незнаёмы

Б'юць мне у сэрца цяжкія ўдары:
Іх больш няма, яны у магіле,
Роспачы бура душу акрыла,
На небе лёсу — цёмныя хмары.
Толькі часамі ўцеху я маю,
Ў твая хвіліны, як паўтараю:
Ах! Як жа добра дзеяць ва ўкрыцці,
Пра добры чын будзіць успаміны,
Смутак лагодзіць блізкіх у жыцці,
Сэрцы пацехай гоіць бязвінным.
Як памагчы сабе ужо не ў змогу,
Іншым палёгкі шчыра шукаю,
Іншым кладу у шчасце дарогу,
Страціўшы ўсё, ў тым уцеху маю.
І заціхаюць у сэрцы буры,
І ажывае дух мой пануры.

Ах! Як жа добра дзеяць ва ўкрыцці,
Пра добры чын будзіць успаміны,
Смутаk лагодзіць блізкіх у жыцці,
Сэрцы пацехаі гоіць бязвінным.
А як закончу я свой шлях жыццёвы,
Сэрцам злучуся з духам нявінных,
Хай калыхае сон спеў мой новы,
Хораў ўрачыстых там не хачу я,
Хай дабрачынец, ля дамавіны
Склаўшы пашану, ўдзячна пачуе:
Ах! Як жа добра дзеяць ва ўкрыцці,
Пра добры чын будзіць успаміны,
Смутаk лагодзіць блізкіх у жыцці,
Сэрцы пацехаі гоіць бязвінным.

Павольным крокам вяртаецца назад у кантору і зноў, як да таго,
з цыгарай сядзіцца ў акенцы, дзе і застаецца да канца дзеі.

Сцэна ІХ

Хор удзельнікаў лагараі, Паштальён.

На сцэне чуецца паштовы гудок, потым спеў хору.

Усе абступаюць Паштальёна.

№ 6. Хор месцічаў-гульцоў і сола Паштальёна

Хор

Спяшайся, паштальёне,
Шчасце нясі у далонях,
З ранку мы цябе чакаем. Ах!
З барышом цябе прымаем.

Паштальён

Ах! Я ехаў не ляніва,
Мчаўся чвалам, наўскапыта,
Ажно брычка ўся разбіта,
Дайце ж, дайце хоць на піва!

Усе падчас спеву даюць штосьці Паштальёну.

Хор

Спяшайся, паштальёне,
Шчасце нясі у далонях,
З ранку мы цябе чакаем. Ах!
З барышом цябе прымаем.

Паштал'ён — Яўген Глебаў

Паштал'ён

Ах! Я ехаў не ляніва,
Мчаўся чвалам, наўскапыта,
Ажно брычка ўся разбіта,
Дайце ж, дайце хоць на піва!

Паштал'ён з паклонамi ўваходзіць у кантору.

Сцэна X

Хор удзельнікаў латарэі. Уваходзяць па чарзе.

Бібулкевіч, Пюркевіч, Іцак Амстэрдам.

Усе моцна ўзрушаны. Беспарадкава ходзяць, абціраючы з ілба пот.

Першы. Настала страшная хвіліна.

Другі. Праз хвіліну-другую праб'е найважнейшая ў маім жыцці гадзіна.

Трэці. Ах! Фартуна!

Усе. Ах! Фартуна!

Уваходзяць Бібулкевіч і Пюркевіч. Адчыняецца акенца канторы — Іцак Амстэрдам высоўвае галаву.

Іцак Амстэрдам. Мосці панове! Вось табліца! Прашу білеты (*Усе кідаюцца да акна.*), прашу па чарзе, па чарзе...

Усе тоўпяцца каля акна.

№ 7. Сцэна з хорам

Хор

Фартуна! Фартуна! не крый свае вочы,
Хай шаля лёсу зла не прарочыць.
Просім, просім, нам літасціва будзь!
Просім, просім, ласкавай будзь.
Блізіцца удачы момант...

Па чарзе кожны, цяжка ўздыхаючы, падае ў акно канторы свой білет, за кожным разам Іцак Амстэрдам выгуквае.

Іцак Амстэрдам. Прайгранна...

Тым часам кожны, хто прайграў, праходзіць на правы бок сцэны і такім чынам фарміруюцца два хоры, якія спяваюць разам.

Хор гульцоў, якія прайгралі

Тэнары

Каб мяне пярун угрукаў!
Латарэя — злая штука,
Дурнем буду, калі зноўку
Я згуляю на гатоўку.
Страх бярэ за здраду лёсу —
Толькі страты, толькі слёзы,
А прыкрыйце латарэі,
Дык не будзе і надзеі.

Сапрана

Каб мяне пярун угрукаў!
Латарэя — злая штука,
Глунай буду, калі зноўку
Я згуляю на гатоўку.
Страх бярэ за здраду лёсу —
Толькі страты, толькі слёзы,
А прыкрыйце латарэі,
Дык не будзе і надзеі.

Басы

Каб мяне пярун угрукаў!
Латарэя — злая штука,
Дурнем буду, калі зноўку
Я згуляю на гатоўку.
Страх бярэ за здраду лёсу —
Толькі страты, толькі слёзы,
А прыкрыйце латарэі,
Дык не будзе і надзеі.

Калі ўсе ўдзельнікі латарэі злучыліся ў адзін хор,
Пюркевіч падае свой білет.

Іцак Амстэрдам. Ха! выйграў залатых пяць тысяч!

Хор (са здзіўленнем). Выйграў залатых пяць тысяч!

Пюркевіч. Ах! Надзеі спраўдзіліся! О, які я шчаслівы!

Іцак Амстэрдам (аддае бумажнік Незнаёмага). Можаш, пане, зараз забіраць грошы...

Пюркевіч. Бягу шукаць маю Ганку! О, радасць! О, шчасце!
(Выбягае.)

Бібулкевіч падае свае білеты.

Іцак Амстэрдам. Вялікі выйгрыш! Дзевяць разоў па сто тысяч!!!

Хвіліна маўчання.

Хор (з абурэннем)

Што за лёс несправядлівы,
Ад яго дасталі ў косці,
Ўзяў мільёны дурань хцівы.
Ах! Я лопну з лютай злосці!

Падчас спявання хору Бібулкевіч шырокімі крокамі ходзіць па авансэне з жывой радасцю, з глыбіні ўваходзіць Шляхціцкі.

Сцэна XI

Бібулкевіч, Шляхціцкі, хор.

Бібулкевіч. А... Дык я цяпер мільёншчык!

Шляхціцкі. Што я чую? Якое шчасце! Прымі віншаванне, каханы зяцю!

Бібулкевіч. Зяцю! Зяцю! Даруй, пане (З націскам.) Шляхціцкі, сёння раней ты яўна паказаў, што не зычыш мець мяне за зяця, калі дазволіў іншаму абдымаць сваю дачку.

Шляхціцкі. Як гэта, пане Бібулкевіч?

Бібулкевіч. І гэта пры тым, што я кахаю панаву дачку, але, хэ... Мы (З націскам.) панове... Не заўсёды голас сэрца слухаць можам...

Шляхціцкі. Не разумею... Дык васпан?..

Бібулкевіч. Ха! Магчыма, мне сваёй маёмасцю выпадзе падтрымаць нейкае падупалае графства, яно ж бо тытулам сваім падрамантуе маё Бібулкевічства...

Уваходзяць Пюркевіч і Ганна.

Сцэна XII

Бібулкевіч, Шляхціцкі, Пюркевіч і Ганна.

Шляхціцкі. Ну, гэта ўжо занадта!... Пане Яне! Дык ці хочаш ты рукі маёй дачкі?

Пюркевіч. Ах, пане!

Ганна. Тата! І ён выйграў у латарэі пяць тысяч злотых.

Шляхціцкі. Што, праўда? Тым лепей, дык хадземце ж за мною, дзеці... *(Да Бібулкевіча з націскам.)* Дабраслаўляю пана... *(Выходзяць.)*

Бібулкевіч. Ха! ха! ха! Пацяшае мяне гэты шляхцюга... А вы, панове, як што я сёння адораны зычлівай фартунай, зараз вас пакіну, зрабіце добрую ласку ўпачцівіць сваёй прысутнасцю развітальны абед у гэтым гатэлі.

Усе, акрамя Бібулкевіча, нізка кланяюцца і выходзяць.

Сцэна XIII

Бібулкевіч.

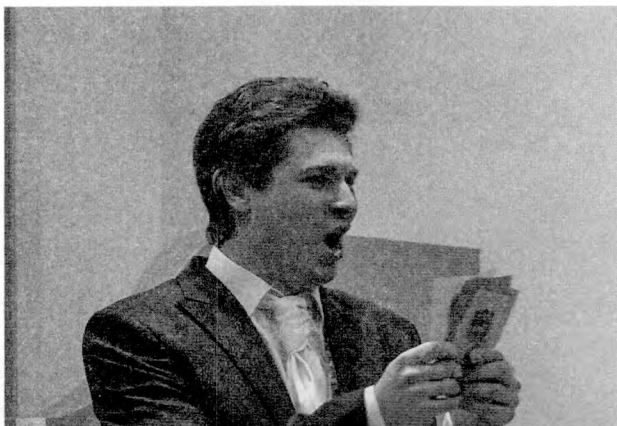
Бібулкевіч. Го-ля-ля! *(Пляскае ў далоні.)* гарсоны, лёкаі, маркёр, слугі! *(З заезнага дома збягаюцца слугі.)* Зараз жа прыгатуйце мне «панскі» абед на дваццаць персонаў. І каб віны найлепшыя, і не забыць пра пірамідку на стол з маёй лічбай, вялікай! І ўсё мне жыва. Мы, «панове», не любім доўга чакаць! *(Служба выходзіць падбегам.)* Так, мне трэба пачынаць іншы лад жыцця... Цяпер у мяне ўсё будзе гучна і вясела! Ах, грошы! Грошы! Вы — душа свету, яго права, яго божышча!

№ 8. Прыпевачка-спяванка Бібулкевіча

Бібулкевіч

Хай ты сабе і цнатлівы,
Хай ты не збочыў з дарогі,
Ды не заўсёды шчаслівы,
Бо ты без грошай — убогі.
Цнотай гардзяць, як ты бедны
Будзеш ценом непрыкметным.

Прыпеў: Ах, грошы, любыя грошы,
З грашыма кожны харошы!
Ты з імі жывеш ў ахвоту,
Маеш жыцця асалоду. Так, так, так.

Бібулкевіч — Уладзімір Громаў

Ён у навуцы свяціла,
Кніжкі чытае і піша,
Толькі ў кішэні праела
Дзірку касцельная мыша.
Будзе розум той дзяшовы!
Дробязь — талент безграшовы.

Прыпеў: Ах, грошы, любыя грошы...

Бог адарыў яе тварам,
Ўсіх прыгажосць захапляе.
Марыць пра гучную славу,
А вось пасагу не мае.
Як няма таго заплечча,
Дык памрэ яна ў галечы!

Прыпеў: Ах, грошы, любыя грошы...

А будзь хоць князем твой прадзед,
Хоць будзе род старадаўні,
Сам калі голы, ў закладзе,
Хто ж бо табе што падаў бы.
Ад бяды герб не ўратае,
Тытул грошай паграбуе.

Прыпеў: Ах, грошы, любыя грошы...

Век так было і так будзе,
Ці глупы ты, ці разумны,

Ці ты ў маралі, ці ў блудзе —
Без грошай жыць будзе сумна.
Ты гаротнік, ты ў галечы,
Грошы — дробязь! Ну, дык енчы!..

Прыпеў: Ах, грошы, любыя грошы...

Бібулкевіч — Уладзімір Громаў,
Іцак Амстэрдам — Віктар Скорабагатаў

Сцэна XIV

Бібулкевіч, Іцак Амстэрдам.

Іцак Амстэрдам (*спалохана выбягае з канторы*). Сапраўды, адзін добра мне заплаціў, але баюся, каб другі не заплаціў за мой жарцік... Але ж... Адважымся... (*Уголас.*) Найласкавейшы пане!

Бібулкевіч. Не палохайся... Падыдзі бліжэй... Кажы, чаго ты хочаш?

Іцак Амстэрдам. Атрымалася невялікая памылачка...

Бібулкевіч. Якая, дзе?

Іцак Амстэрдам. Пан не выйграў дзевяць разоў па сто тысячч...

Бібулкевіч (*выбухае*). Што, што, што!

Іцак Амстэрдам. Вось табліца...

Ададайшы табліцу, паспешліва ўцякае.

Сцэна XV

Бібулкевіч.

Бібулкевіч. Неба! Што бачу?.. *(Неспакойна праглядае таблицу.)* Нічога не выйграў!.. Амстэрдаме! Лайдак! Разбойнік! Заб'ю!.. Я загінуў! Усё прапала... Галава трашчыць... Паміраю!

Сцэна XVI

Бібулкевіч, хор удзельнікаў латарэі,

Шляхціцкі, Пюркевіч, Ганна, вясельнікі.

Запрошаныя на абед госці прыходзяць апранутыя ў фракі.

Рэйграс *(да Бібулкевіча).* Шануючы зроблены нам яснавяль-
можным панам гонар — мы сышліся да стала...

Бібулкевіч *(злосна).* Ідзіце да д'ябла!

Агульнае здзіўленне.

Рэйграс. Што гэта значыць? Што гэта такое?

Маркёр *(выбгае з заезнага дома, звяртаецца да Бібулкевіча).*
Ясны пане? Абед гатовы, піраміда ўжо на сталі!

Бібулкевіч. Абед з'еш сам і піраміду сваю патрушчы!

Маркёр. Добра, але хто за гэта заплаціць?

Чуен галас за сцэнай.

Усе. Ён ад радасці глуздамі з'ехаў...

Бібулкевіч. Што там за крык?

Рэйграс. Вяртаюцца з заручын Пюркевіч з дачкою
Шляхціцкага.

Бібулкевіч. О! Я няшчасны! І яе страціў...

Уваходзяць хор, Шляхціцкі, Пюркевіч, Ганна,
за імі вясельнікі з букетамі кветак.

№ 9. Вясельны хор

Хор

Не гонячыся за фартунай,
Ў згодзе, памяркоўна,
Жывіце доўга-доўга парай,
У любові, шчасця поўнай!
Ў згодзе, шчасліва,
Радасна, плённа,
Доўга жывіце парай,
У любові, шчасця поўнай!

Шляхціцкі. Што тут адбылося?

Рэйграс. Пан Бібулкевіч ад радасці глудзімі з'ехаў...

Бібулкевіч (*запальчыва*). Жудасць! Нічога не выйграў, пракляты Амстэрдам! Памыліўся на тры лічбы... Няшчасны я...

Усе. Ха, ха, ха.

Агульны смех.

Пюркевіч — Сяргей Доўгушаў, Ганна — Яўгенія Каральчук

№ 10. Фінал

Незнаёмы (*які ўвесь час сядзеў у акенцы касы*)

Ах! Як жа добра дзеяць ва ўкрышці,
Пра добры чын будзіць успаміны,
Смутак лагодзіць блізкіх у жыцці,
Сэрцы пацехаі гоіць бязвінным.

Аскар Корвін-Мілеўскі

КАРМАНЬЁЛ,
альбо
Французы любяць
жартаваць

КАМЕДЫЯ-ОПЕРА ў ДВУХ АКТАХ

Karmaniel
albo
Francuzi lubia żartować.

Komedija - Opera
we dwóch aktach,

x vodevillu P.P. Thiaulon de Torges i Jaime
proza

Oshara Milewskiego

Wierszem i Proza napisana.

x Muzyka
Stanisława Moniuszki.

Титульная старонка рукапісу лібрэта камедыі-оперы
«Карманьёл, альбо Французы любяць жартаваць»

Дзеючыя асобы

Палкоўнік Блемон — камандуючы французскай арміяй

Карманьёл — селянін з П'емонта, па прафесіі каваль

Мікелі — карчмар

Разэля — яго дачка

Леро — французскі сяржант

Незнаёмы

Аўстрыйскі афіцэр

Французскі маёр

Французскі афіцэр

Французскі капрал

Французскі салдат

Катарына — маркітантка

Селянін

Французскія салдаты

Сяляне

Дзея адбываецца ў Сан-Джуліяна,
маленькай вёсачцы ў П'емонце каля Алесандрыі,
у восьмым годзе Французскай Рэспублікі.

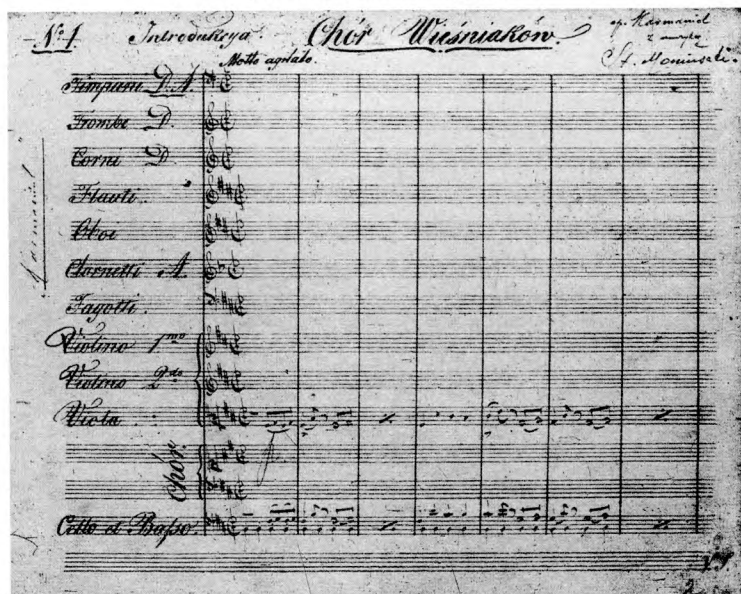
АКТ ПЕРШЫ

Сцэна ўяўляе вясковы пляц: з правага боку — карчма, з левага — крама з надпісам «Каваль Карманьёл». Пасярэдзіне сцэны стаіць вялікае дрэва, у глыбіні роў і развадны мост. Дзея адбываецца на фоне горнага пейзажу.

Сцэна I

Мікелі і сяляне.

Пры падняцці заслоны сяляне і сялянкі, абцяжараныя цюкамі, стаяць нерэгулярнымі групамі. Жанчыны з дзецьмі на руках. Удалечыні чуюцца гарматныя стрэлы.

Старонка рукапісу оперы «Карманьёл»

№ 1. Інтродукцыя і хор сялян

Хор

Уцякайма ўсе у горы —
Ўжо французы недалёка.
Не дагоніць нас злы вораг,
Ў горы зойзем мы высока.

Мікелі. Рушайма! Бывай, мая бедная карчма! Бывай, бедная ваколіца — праз некалькі хвілін найпрыгажэйшае сяло П'емонту апынецца ў руках французаў! Няхай будзе праклятая гэтая вайна!

А вы, сябры, як паступілі? Я ж увесь свой набытак загадзя перадаў пад ахову аўстрыйцаў.

Селянін. Не бойся, ойча Мікелі, мы ўсё нясем з сабой і пастараемся нашым гасцям нічога не пакінуць.

Мікелі. Які жаль! Так цяжка пакідаць месца свайго нараджэння, прадбачачы, які лёс яго чакае. Французы ўчыняць тут сваю помсту, бо знойдуцца сярод іх тыя, што не забылі кепскі прыём, які ў мінулую вайну знайшлі замест абяцаных запасаў у Сан-Джуліяна.

Селянін. Так, нам лепей уцякаць! Толькі адважна. Але дзе Карманьёл?

Мікелі. Ручаюся, што на вяршыні якой-небудзь гары ён ужо чакае ворага. Гэты чалавек надзвычай любіць французаў.

Селянін. Французаў? Што за галава!

Мікелі. А мая дачка можа быць разам з ім. *(Кліча.)* Разэля! Разэля!

Сцэна II

Тыя самыя і Р а з э л я.

Разэля. Я тут, я тут, мой ойча. Ах, як там сумна — нічога апрача чатырох сцен не засталася.

Мікелі. Французам, гэтым д'яблам у целе, мусім дзякаваць за гэта. А цяпер тыя, хто сабраўся — наперад!

Разэля. Як гэта, ойча? А Карманьёл застанецца?

Мікелі. Напэўна. А чыя ж віна, што тут яго няма?

Разэля. Прынамсі, трохі яго пачакаем. Ведаеш, ойча, што мы кахаем адзін аднога! Хіба было б прыстойна вось так яго пакінуць? Ён пойдзе з намі.

Мікелі. А навошта? Каб быў нам цяжарам? Гультай, які і паловы франка не мае ў кішэні, — і ты хочаш пайсці за яго замуж, за гэтага нязграбнага і брыдкага доўбня!

Разэля. Што ж зробіш — ён і праўда, непрыгожы. І што мне не падабаецца, занадта рубашны, занадта моцны. Але мне казалі, што ўласна з такімі можна спадзявацца на добрае сумеснае жыццё. А тое, што ён бедны — гэта часова. Яму цяжка толькі пачаць сваю справу, але пазней усё пойдзе лёгка.

Карманьёл *(за сцэнай).* Гэта яны! Гэта яны!

Сцэна III

Тыя самыя і Карманьёл.

Карманьёл убягае праз мост на сцэну.

Усе. Гэта Карманьёл!

Карманьёл. Гэта яны! Я бачыў іх з вяршыні гары. Якія мундзіры, капелюшы, какарды! Ах, якое войска! Якія людзі! Ідуць па дарозе з Тартоны — усё пачалося з хмары пылу, — але, як толькі яны выйшлі на раўніну і сонца асвятліла іх зброю, я быў у захапленні! Праз гадзіну яны будуць тут.

Мікелі (*звяртаючыся да сялян*). Бывайце, мае сябры, спяшайцеся ў Алесандрыю, пакуль дарогі яшчэ свабодныя. Мы ж з дачкой маем прытулак у яе нянькі ў Кастэль Чэрыёлё.

Усе. Бывай, ойча Мікелі!

Хор (*паўтор*)

Уцякайма ўсе у горы —
Ўжо французы недалёка.
Не дагоніць злы нас вораг,
Ў горы пойдзем мы высока.

Чуваць некалькі гарматных стрэлаў. Сяляне, забіраючы цюкі, аддаляюцца з жонкамі і дзецьмі.

Сцэна IV

Карманьёл, Мікелі і Разэля.

Карманьёл. Ойча Мікелі! Адно слова — бо не маем часу разглагольстваваць даўгімі фразамі.

Мікелі. Слухаю.

Карманьёл. Вось дачка... твая, як ты сам прынамсі сцвярджаеш. Я зраблю яе сваёй жонкай, калі ты будзеш згодны.

Разэля. Ах, мой ойча! Пагадзіся!

Карманьёл. Так, пагаджайся! А калі не — я чакаю французаў, з якіх паходзіў мой дзед, прачытаю ім пракламацыю... Уласна так, хоць уся вёска называе мяне дурнем — я напісаў пракламацыю! Вось яна! (*Дастае паперу.*) Складаецца з кароткіх і смутных фраз: «Салдаты Францы! Я з'яўляюся ўнукам кагосьці з вашых бацькоў! Французская кроў кіпіць у маіх жылах. Мой вяўнічы дзед памёр ад старасці. Я палаю жаданнем ісці па яго слядах і хачу быць французам». Я стану на нейкім узвышэнні і болей нічога не

буду рабіць — толькі выкрыкну гэтыя чулыя словы і ўсё войска Банапарта кінецца мяне абдымаць.

Мікелі. Як гэта? Так ты можаш вырачыся П'емонту, твайго роднага краю?

Карманьёл. Роднага краю? А за што ён мяне пакідае ў галечы? Сапраўды, лёс мой цудоўны! Без вопраткі, вось *(Указваючы на свой каптан.)* усё, што я маю. Я не маю аніякага рыштунку, аніякай мэблі, не маю нават ложка. *(Звяртаючыся да публікі.)* Звярніце ўвагу, спадарства, уначы я сплю на сваім кавадле. Мяккая пасцеля! Удзень мяне мучыць голад, і тым не менш я, аднак, таўсцю. О, гэта жакліва! А, аднак, таўсцю, і ў той час, калі мой няшчасны страўнік амаль лопаецца ад пачуцця голаду, мяне называюць тоўстым і ўкормленым. Тыя, што прыезджаюць з горада, зайздросцяць маёй цудоўнай скуры! Ці не праўда, што такія цярпенні могуць аслабіць самы моцны розум? Так, я ведаю, што зраблю: пайду па свеце, і адгэтуль маім родным будзе той край, дзе мне задарма дадуць паесці.

Разэля. Бедны мой Карманьёл!

Карманьёл. Толькі цябе адну, Разэлька, шкада мне пакідаць. Цябе! Хоць твой бацька і з'яўляецца галоўным віноўнікам маіх бедаў!

Мікелі. Чаму гэта?

Карманьёл. Я быў кавалём у горадзе, вучыўся, быў у курсе ўсіх навінаў, быў *comme il faut* чалавекам, меў працу, з адных толькі адмычак мог жыць. Вы, ойча Мікелі, каб прынесці даход вашай карчме, пераконваеце мяне асесці тут, абяцаючы, што я буду падкоўваць коні цэлай ваколіцы! І вось год, як я тут, і я бачу толькі аслоў. Тут я зрабіўся праставаты, атупеў, зглупеў, збяднеў, а вы яшчэ з маёй нястачы і бяды смяецеся.

Мікелі. Досьць вымоваў, мой хлопча. я не маю ахвоты трапіць у рукі ворагаў. Жадаю табе ўдачы. Будзь здароў!

Разэля. Ойча! Калі ён застанецца — яго заб'юць, і будзе гэта па тваёй віне.

Мікелі. Я не забараняю яму ісці з намі; але нічога, абсалютна нічога не абяцаю.

Карманьёл. Ну і добра. Усё скончана. Маё рашэнне застаецца нязменным. Я шукаю пункту выйсця, з якога разаўюцца мае здольнасці: далучыся да французаў — і праз пятнаццаць дзён стану генералам. І тады ажанюся з Разэлькай, не зважаючы на вашую, ойча Мікелі, волю і на волю караля Сардзініі.

Мікелі. Ты занадта спрытны. Слухай! Як толькі станеш генералам, я табе добраахвотна аддам Разэльку.

Карманьёл. Калі так, дык добра. Да пабачэння, мая жоначка. Ойча Мікелі! У хуткім часе ты пра мяне пачуеш.

Мікелі (*адыходзіць*). Ну, бывай, генерал!

Карманьёл. Добра, добра! Час пакажа.

Мікелі (*вяртаючыся*). Які ж ашалела глупы гэты чалавек! Ён гатовы застацца тут толькі з-за сваёй упартасці. Але, няшчасны, ці ты ведаеш, што любяць французы?

Карманьёл. Хо-хо! Ці не вы мне пра гэта першы раз скажаце? Французы любяць... любяць заўсёды быць французамі.

Мікелі. Французы любяць жартаваць.

Карманьёл. Жартаваць?.. Жартаваць?

Мікелі. Як толькі яны ўбачаць, што нейкі разявака, як ты, напрыклад, хоча да іх завербавацца, спярша добра пашматаюць яго ва ўсе бакі.

Карманьёл. Ого!

Мікелі. Каб пераканацца ў тваёй адвазе, тысячу разоў з цябе пажартуюць, будуць цябе палохаць, будуць цябе выпрабоўваць, так, выпрабоўваць. О! У свой час праз гэта прайшоў мой брат Тоньё, каторы, як і ты, быў настолькі неразважлівым, што да іх завербаваўся. Знайшоўшы зручную прычыну, што ён скраў дзве казы, яны асудзілі яго як марадзёра і...

Карманьёл. І?..

Мікелі. І павесілі.

Карманьёл. Павесілі? Як гэта, за шыю?

Мікелі. Але гэта жартам.

Карманьёл. То бок, яго адвязалі... А гэта ўжо іншая справа, гэта было жартам, для забавы. О, прайдзісветы! Але тым лепей; з такімі людзьмі не засумуеш.

Разэля. За выключэннем таго, што мой дзядзька ледзь не памёр са страху.

Мікелі. І што гэта выклікала ў яго такую вялікую трасцу ў шыі, што сёння ён можа пахваліцца, што з дапамогай сваёй галавы вынайшаў так даўно шуканае *perpetuum mobile*.

Карманьёл. Мусіў мець да гэтага сямейную схільнасць.

Мікелі. Гэта самае напаткае і цябе, мой генерал. Уначы яны паставяць цябе на самы небяспечны пікет. І калі ты заснеш, калі адыдзеш хоць на крок, цябе асудзяць на смерць, загадаюць рас-

страляць. А як толькі добра напалохаюць — прабачаць, аднак ты будзеш вымушаны за сваё жыццё адкупіцца сныданкам.

Карманьёл. Я ні на што не буду злавацца. Няхай мне сцінаюць галаву, няхай мяне вешаюць, няхай мне сто куляў у лоб усадзяць — калі гэта толькі для забавы і жартам, я не сярдую.

Мікелі. Ну, як знаеш, я цябе папярэдзіў. Будзь здаровы! Хадзем, Разэлька.

Чутны стрэл гарматы.

Разэля. Мой Божа! Яны ўжо набліжаюцца. *(Да Карманьёла.)* Малю цябе, пойдзем з намі!

Карманьёл. Гэта залежыць ад твайго бацькі. *(Да Мікелі.)* Ці ты мне аддасі яе, калі я пайду з табой? Раз... два... чатыры, пяць, шэсць, сем і гэтак далей. Кажы хутчэй, бо калі я выкрыкну тры, ужо будзе позна.

Мікелі. Не, тысячу разоў не! Ідзі да сваіх любімых французаў. Я сын П'емонта, і хачу ім застацца.

Карманьёл. Ойча Мікелі! Давайце без папрокаў. Усё скончана. Не плач, Разэлечка! Штосьці мне падказвае — хутка ты будзеш маёй жонкай.

№ 2 Дуэціна Разэлі і Карманьёла

Карманьёл

Ты не плач, Разэля, твар хай праяснее
І душу сагрэе добрая надзея.
Бо навальніца хутка змаўкае,
Вецер варожы з ёю сціхае.
Сонца нам з нябёсаў ясных усміхнецца,
Светлая радасць ўсцешыць наша сэрца.

Разэля

Спадзявайся, любы, што надыдзе шчасце,
Бо каханне наша бласлаўляе Неба.
Цёмнаю хмаркай пройдзе нянасце,
Верыць аддана ў прышласць нам трэба.
Праміне час хутка лютых заваяў,
Прэч смутак, слёзы — будзем жыць надзеяй.

Разэля і Карманьёл *(спяваюць разам)*

Міне час лютых заваяў,
Праміне час хутка лютых заваяў,
Прэч смутак,
Прэч смутак, слёзы, жыць будзем светлай,

Будзем жыць мы светлай,
Светлай надзеяй.
Светлай надзеяй.

Сцэна V

Кармань ёл адзін.

Кармань ёл. Бывай, Разэлька! Будзь здарова, мая жоначка!
(*Выціраючы слёзы.*) Штосьці цяжка мне на сэрцы так з ёй развітавацца. А я да кáта! Французы любяць жартаваць. Хай сабе так, тым лепей. Я ўдзячны яму, што мяне пра гэта папярэдзіў. Буду асцярожным, пажартую і я з імі — хо-хо! і добра пажартую — о прайдзісветы! Але перш чым яны прыйдуць, я адпачну ў цяньку.
(*Садзіцца пад дрэвам.*)

Сцэна VI

Кармань ёл і Незнаёмы.

Незнаёмы. Гэта вёска Сан-Джуліяна. Мост і дрэва, адзначаныя ў лісце аўстрыйскага генерала. Спяшаймася!

Кармань ёл (*прыўстаючы*). Ого! нейкі чужынец.

Незнаёмы (*заўважаючы яго*). А, прыяцель!

Кармань ёл. Спатар!..

Незнаёмы. Ці ты з гэтай вёскі?

Кармань ёл. Так, але праз некалькі хвілінаў ужо не буду яе жыхаром.

Незнаёмы. Усе дамы зачыненыя. Ці тое ж самае зрабілі з крамамі?

Кармань ёл. Так, ужо тады, калі выехалі гандляры.

Незнаёмы. І ўсё з сабой забралі?

Кармань ёл (*да сябе*). Што за тупая галава! Не быў бы гэта чужаземец. (*Уголас.*) О! Яны пастараліся нічога не пакінуць.

Незнаёмы. Тым горай, я хацеў бы купіць некалькі тоўстых цвікоў.

Кармань ёл. Цвікоў? А можа і падкоў? Спатар добра трапіў: я па прафесіі каваль. Ці вам трэба нешта выкаваць?

Незнаёмы. Няўжо ты маеш цвікі?.. Тут?.. Зараз?

Кармань ёл. Мой Божа! Што з ім? Вядома, маю тут, у доме.

Незнаёмы. Цудоўна! Хочаш зарабіць гэтыя грошы?

Кармань ёл. Золата! Скажы, што мне трэба зрабіць.

Незнаёмы. Мусіш неадкладна забіць шэсць цвікоў у гэтае дрэва на тры локці ад зямлі.

Кармань ёл. Шэсць цвікоў у гэтае дрэва?..

Незнаёмы. Так, у гэтае дрэва.

Кармань ёл (*злосна ўсміхаючыся*). Хо... Хо... Хом... Скажы, прыяцель, з якой ты часткі свету?

Незнаёмы. Я цябе не разумею.

Кармань ёл. Б'юся аб заклад, што ты француз.

Незнаёмы. Але чаму?

Кармань ёл. Таму што ты вельмі дзіўна ўмееш жартávaць. Цэлы луідор за шэсць цвікоў! (*Да сябе.*) Хм, гэта выпрабаванне маіх пачуццяў да золата.

Незнаёмы. Я зусім не жартую! Плачу наперад — вось! (*Ададае грошы.*)

Кармань ёл (*беручы грошы*). Няўжо? Ці магу я верыць сваім вачам? Луідор! Так, сапраўдны луідор. О! Я хацеў бы быць сябрам такіх людзей, як ты.

Незнаёмы. Дык значыць, ты згодны?

Кармань ёл (*да сябе*). Шарлатан! Нягоднік! Ён адразу ў мяне яго забярэ. (*Уголас.*) Але напэўна за такую цану ты захочаш мець цвікі вялізнага калібру?

Незнаёмы. Памер мяне не цікавіць, дастаткова, каб яны былі прыкметныя і каб дзеці, гуляючыся, не змаглі б іх выцягнуць.

Кармань ёл. Па-першае, што тычыцца дзяцей, дык іх у вёсцы ўжо няма; па-другое, ты не з абы-якім кавалём маеш дачыненне, — заганю іх ажно па галоўкі.

Незнаёмы. Добра! Але паспяшайся — кожная хвіліна мне дарагая.

Кармань ёл (*хітра*). Хо! Хо! Напэўна, гэта таксама мае нейкі сэнс.

Незнаёмы (*падаючы яму руку*). Дык значыць, я магу на цябе разлічваць?

Кармань ёл (*падаючы руку, у якой трымае грошы, раптам адсоўвае яе, каб падаць пустую*). О! Перад табой прыстойны хлопец, які заўсёды чэсна зарабляў свой грош. (*Стоячы ўбаку, не хаваючы луідора і пастаянна круцячы яго ў руцэ.*) Але што гэта? Ён яго не адбірае. Я пачынаю прызвычайвацца да думкі, што гэты луідор належыць мне! Ах, чаму ж цябе няма тут, ойча Мікелі, цябе, які мяне заўсёды называў нешчаслівым! Што за ўдача, што за шчасце! (*Уваходзіць у хату.*)

Незнаёмы. Як толькі я ўпэўнюся ў добрасумленнасці гэтага хлопца, мне варта было б знікнуць — было б неразважліва заставацца тут даўжэй. Раней прыйсці я не мог, а, можа, сюды ўжо і прыходзілі!

Карманьёл (*выходзячы з цвікамі*). Вось і яны! Найлепшы га-тунак — вострыя, як шпількі. (*Коле яго ў руку*.) Праўда, ты надрэнна за іх плаціш, але гэта таксама і цудоўны тавар. (*Забівае тры цвікі*.) А што ж? Я казаў, што мне будзе нясорамна за мае цвікі.

Незнаёмы. Добра, добра! (*Аддаляецца скрозь зараснік*.)

Карманьёл (*забівае яшчэ тры цвікі*). Так! што? (*Азіраючыся*.) Што? Яго ўжо няма?.. Хм, я разумею, французы любяць жарт-ваць — гэта выпрабаванне... Ён пакідае мяне сам-насам, каб вы-прабаваць маю добрасумленнасць. Ну пачакай, пачакай. Я дакажу табе, што з'яўляюся чалавекам болей, чым прыстойным. (*Забівае цвікі*.) Сем — восем — дзевяць — дзесяць — адзінаццаць — два-наццаць — трынаццаць. Спадзяюся, што як толькі жарт скончыцца... Ах! Ты кажаш мне забіць шэсць... Пачакай, пачакай. Мушу мець яшчэ некалькі ў старой шуфлядзе. Усе будуць тут. Ён даў мне луідор. Трыста малаткоў і кавадлаў! Сто цвікоў было б замала.

Чуецца гук барабана.

Карманьёл. Ого! Французы надыходзяць — напэўна адзін з іх ёсць і мой пакупнік цвікоў. Ён пайшоў распавесці ім пра свой жарт, пра свой выбрык. Добра! Могучь мне іх рабіць колькі захо-чуць, толькі па луідору за штуку. Іду шукаць цвікі і буду ўбіваць іх ажно да прыходу французаў.

Карманьёл уваходзіць у сваю хату. Як толькі ён знікае,
да дрэва таямніча набліжаецца аўстрыйскі афіцэр,
лічыць цвікі і робіць жэст здзіўлення.

Аўстрыйскі афіцэр. Трынаццаць! Трынаццаць! Бяжым данесці пра гэта фельдмаршалу.

Сцэна VII

Карманьёл, потым Леро.

Карманьёл (*вяртаючыся з цвікамі*). Яшчэ апошнія дванаццаць (*Забівае цвікі*.) — і хопіць з гэтым усім, мой забаўны спадар француз. Луідор! Небарака яшчэ і ганебна яго страціў — я адбіраю ў яго нават пацеху жартавання з мяне за яго грошы. О, як жа яму будзе сумна! Гэтыя цвікі я забіваю не толькі ў дрэва, але і ў яго сэрца. О так! О так!

Старонка рукапісу оперы «Карманьёл»

№ 3. Песенька Карманьёла

Карманьёл

Покуль рукі жвава
Молат падымаюць —
Праца мне забавай,
Смуткі з ёй мінаюць.

Прыпеў: Ах! Век залаты!
Радасна жыць!
Як добра цвік
Ёсць моцы ўбіць.

Дзе працуюць людзі,
Жабракоў не будзе.
Працу хто палюбіць —
Той дастатак мае.

Прыпеў: Ах! Век залаты!..

Хай паны шыкуюць —
За златое яйка
Болей мне смакуюць
Шэры хлеб і скварка.

Прыпеў: Ах! Век залаты!..

Калі ён гэта спявае, на мосце з'яўляецца сяржант Леро, за ім барабаншчыкі. Удалечыні іграе музыка. Карманьёл, вельмі заняты забіваннем цвікоў, не заўважае іх.

Леро (*уваходзячы*). Сапраўды дзіўныя гэтыя італьянцы са сваім недаверам. У кожнай адозве мы кажам ім, што мы не ворагі, што мы прыйшлі іх вызваліць. а яны уцякаюць, нават не пакідаючы нічога паесці. Напэўна, і гэтую вёску пакінулі. Ах! Гэта ж селянін... Ён нам усё растлумачыць. (*Набліжаецца да Карманьёла і ўдарае яго па плячы*) Дружа!

Карманьёл (*здзіўлены*). Хе! Хто там?

Уваходзяць салдаты, спяваючы.

Леро. Мы французы...

Карманьёл. Няўжо? Ты француз? Насамрэч? (*Да салдат*.) І вы таксама? Вы? І ён, і барабаншчык таксама? Я вельмі цешуся з вашага прыходу.

№ 4. Хор салдат

Хор

Прэч боязь ад нас, трывогі,
Жыццю салдацкаму — брава!
Адорыць нас за знямогі
У бітве гучная слава!

Салдаты робяць перастаноўкі (перамяшчэнні) і становяцца ў шарэнгу.

Леро. Што ты там рабіў?

Карманьёл. Там? Э... Нічога! Гуляўся... (*Гледзячы на салдат*.) Што за салдаты! Што за цудоўная раса людзей!

Леро. Дзе муніцыпальны службовец гэтай вёскі?

Карманьёл. Муніцыпальны? Як, паўтары... муніцыпальны?

Леро. Ну так... балы... падэста... бурмістр — як хочаш, урэшце.

Карманьёл. Ага! Дык Ваша міласць пытаецца мяне пра мясцовую ўладу? Ну добра... Слухайце, французы! У гэты момант я ў адной асобе прадстаўляю ўсе мясцовыя ўлады. Я з'яўляюся і балы, і бурмістрам, і муніцыпальным службоўцам — як хочаце, урэшце.

Леро (*смеючыся*). Ты?

Карманьёл. Але так ёсць — не смейцеся, я не жартую. Усё ж такі я не француз. У сэнсе, калі размаўляю, я не француз... Гэта значыць, што маю намер і ахвоту стаць ім.

Леро. Выкажыся больш ясна і растлумач гэтую незразумелую для нас мешаніну слоў!

Кармань ёл. Што за галовы! Слухайце ж: сённяя раніцай, як толькі стала вядома аб вашым прыходзе, наш падэста́ (*Да Леро.*) — у нашай вёсцы кажуць падэста́...

Леро. Далей!

Кармань ёл. Бо вы казалі муніцыпальны службовец. Дык вось наш падэста́, сабраўшы на плошчы цэлую вёску, абвясціў: «Дзеці! Набліжаюцца гэтыя нягоднікі французы».

Усе (*пагражаючы яму*). Дзёрзкі!

Кармань ёл. Але ж гэта не я. Я ж толькі кажу, што так гаварыў наш падэста́ — сварлівы, бурклівы стары. Бо вы ж бачыце, што вашым прыходам вы ўчынілі яму вялікія нязручнасці ў яго закаранелых звычках — зашкодзілі яму ў яго малых выгодах, змусілі да непрыемнага ў яго гадах і пры яго падагры падарожжа. Эх! Не трэба на яго за гэта злавацца. Дык вось тады ён сказаў: «Гэтыя нягоднікі французы...»

Леро. Слухай, гультай! Як бачу, ты хочаш над намі пажартаваць — над намі, старымі салдатамі?!

Кармань ёл. Я? Хіба я б жартаваў над народамі, які шаную, якому даў месца ў маім сэрцы? Над народамі, прадстаўніком якога палаю жаданнем застацца яшчэ сённяя? (*З жалем.*) О, французы! Вы раздзіраеце маю душу.

Леро. Добра! Ну не плач! Калі ты нас любіш, трэба гэта даказаць. Мы паміраем з голаду і смагі.

Кармань ёл. Паміраеце са смагі? Ах, як жа гэта так укладаецца: я нічога не маю апрача цвікоў, і тых забітых. Але ж за два крокі адсюль ёсць крынічка — вада, нібы крышталь!

Леро. Ці бачыў хто жывёлу, падобную гэтай? Паіць вадой авангард 35-й паўбрыгады!

Кармань ёл (*з запалам*). Няўжо? Вы з'яўляецеся авангардам 35-й паўбрыгады? Гэтай мужнай 35-й паўбрыгады! Гэтай незвычайнай 35-й паўбрыгады! Гэтай каласальнай 35-й... (*Убок.*) Першы раз пра яе чую, але... варта іх пахваліць. (*Уголос.*) Я аддаў бы вам віно з усёй ваколіцы, але яго няма ні кроплі. Наш падэста́ загадаў нам усё выпіць. І ўсё гэта з-за прыходу гэтых мярзот... Хм!.. з-за прыходу гэтых... французаў.

Леро. Што за пракляты край! Нават у Егіпце не было горш. Таварышы! Нам прыдзецца сёння падвоіць пераход.

Карманьёл. О так! Гэта выдатны праект. Французы! Калі б вы толькі сёння маглі дайсці да мястэчка Марэнга, якое знаходзіцца адсюль за паўмілі... О там! Там вы ў дастатку знойдзеце віно, саланіну, шмат бульбы. Словам, усе асалоды чалавечага жыцця! Ну дык што?

Леро. Ну добра, забірай свае манаткі і мы выходзім. Паслужыш нам правадніком.

Карманьёл. Э! не...

Леро. Але чаму?

Карманьёл. Ах, не!

Леро. Як гэта?

Карманьёл. Правадніком! У той час, калі я нічога так не прагну, як служыць пад вашым пераможным штандарам — у блакітным мундзіры з пяром, з какардай! Ах!..

Леро. А! Хочаш апрануць наш мундзір! Гэта іншая справа! Ну, трымайся роўна, нерухома.

Карманьёл (*выпрастоўваючыся*). Ці на чатырнаццаць крокаў наперад?

Леро. На пятнаццаць.

Карманьёл. На чатырнаццаць.

Леро. Кажу табе, на пятнаццаць!

Карманьёл. А! Дык адзін крок дадалі.

Леро (*аглядае яго і ўдарае ў грудзі*). Падмурак добры! І што, ты хочаш сумленна да нас завербавацца?

Карманьёл. Так!

Леро. Спрасцім гэта: як толькі прыбудзе камендант, ты падпішаш сваю вярбоўку.

Карманьёл. Брава!

Леро. І ад гэтай хвіліны можаш лічыцца нашым таварышам.

Карманьёл. Насамрэч? Вы не жартуеце?

Леро. Абсалютна! Але ці ты ведаеш, што калі хочаш быць нашым таварышам, трэба ўмець перамагаць непрыяцеля і прыгажунь?

Карманьёл. Непрыяцеля! Яго я яшчэ не перамагаў. Але прыгожых жанчын... Хм... (*Хітравата.*) Дайце мне спакой!

Леро. Барабаншчык, слухай! У цябе мусіць быць мундзір гэтага небаракі Фінара, які ў апошняй сутычцы дазволіў адарваць сабе галаву!

Кармань ёл (*збянтэжаны*). Эге! Пан Фінар дазволіў сабе адарваць галаву?

Леро. Будзе яму зацесны.

Кармань ёл. Дзякую, сяржант! Што за прыгожае сукно! Што за шоў, што за крой!.. І ты кажаш, што ён на мне будзе добра сядзець? (*Здымае свой каптан і апранае мундзір.*) Але, але, слухайце, французы! Мне здаецца, што мундзір спадара Фінара для мяне закароткі.

Леро. Ба! ба! У паходзе ён выцягнецца.

Кармань ёл. Ну, гэта іншая справа! Бо так хтосьці б сказаў, што я франт. (*Шпацыруючы.*) Дзіўная рэч. З таго моманту, як мундзір спадара Фінара асеў на маіх плячах, я стаў іншым чалавекам. Я адчуваю нейкі новы запал, які мяне ажыўляе. Выклікаў бы чатырох д'яблаў адразу. Зараз я не прагну нічога, як толькі біцца, піць і кахаць. О! Кахаць перад усім!

№ 5. Песня Карманьёла з хорам салдат

Кармань ёл

Ах! французскі мундзір на мне як зазіе,
Перш чым ў бой пайду, буду спакушаць кабеты,
Бо лёгка сэрца кожнай ад мяне растае,
Як да свайго шарму дадам я эпалеты.
Маю я спосаб гатовы,
Вам невядомы і новы:
Тую красой зачарую,
Словам прываблю другую,
З трэцяй — каваль я умелы,
Мужны з чацвёртай і смелы,
Пятай штодня дару ружы,
З шостаі я зграбны і дужы.
Важныя якасці гэта!
Зайздросціць кожны з вас хай мне дазвання,
Зайздросціць кожны хай мне дазвання,
Бо хутка будуць зваць мяне кабеты
Палкім вулканам каханьня, страсці і каханьня!
Буду ў кожным баі я Ахілесам смелым,
Пры кабетах я стану Купідонам мілым.
Біць ворага патраплю мужа і умела,
Вабіць, цалаваць, песціць кожную дзяўчыну.
І у Адоніса працы,
І ў рамястве Салдата

Буду я моцны і жвавы,
Хай пол прыгожы паверыць.
Моцныя рукі і плечы
У ратны бой заклікаюць,
Твар мой і постаць бяспрэчна
Кветкі кахання зрываюць.
Важныя якасці гэта!
Зайздросціць кожны з вас хай мне дазвання,
Зайздросціць кожны хай мне дазвання,
Бо хутка будуць зваць мяне кабеты
Палкім вулканам кахання, страсці і кахання!

Ва ўсім свеце імя пачуюць Карманьёла —
Ён каханак-зух, воін храбры ён і дужы.
І разнясецца слава гучная наўкола,
Грацыі вянок мне сплятуць прыгожы з ружаў.
Той чалавек шчасце мае,
Хто нарадзіўся французам!
Як удалца я спаткаю,
Зараз жа пойдзе ён з гузам.
А як сустрэну дзяўчыну,
Пойдзе яна з пацалункам,
Будзе, нібыта маліна,
Для Карманьёла ласункам.
Важныя якасці гэта!
Зайздросціць кожны з вас хай мне дазвання,
Зайздросціць кожны хай мне дазвання,
Бо хутка будуць зваць мяне кабеты
Палкім вулканам кахання, страсці і кахання!

Хор

Брава, брава! Бач ты, маем
Ў ім, выдатнага камрата.
У адказ жа завяраем —
Знойдзеш ў кожным з нас ты брата.

Леро. А ён весялун, дасціпны! Будзе жартаўніком і буфонам усёй брыгады.

Карманьёл. Але, хе! французы! Ці я напэўна ўжо стаў салдатам? Ці вы не жартуеце?

Леро (*пускаячы яму ў лоб клуб дыму*). О! Мы ніколі не жартуем.

Карманьёл (*кашылячы*). Ніколі, ніколі, ніколі! (*Убок.*) А што ж мне да д'яблаў гэтая доўбня, Мікелі, казаў? Хм... Гэта псуе ўсе

мае планы. Шкада, бо я са свайго боку ўжо прыдумаў выдатны жарт — шэдэўр маёй дасціпнасці. І вось усё руйнуецца.

Чуюцца ўдары барабана.

Леро. Таварышы! Набліжаецца рэшта атраду. Неўзабаве мы пойдзем далей.

Кармань ёл. Калі так, я іду зачыніць маю краму і крыху падрыхтавацца да паходу: напісаць тэстамэнт, у якім завяшчаю перадаць частку маго капіталу, — гэта значыць два молаты, — Разэлі, а маё любімае кавадла — дабрачыннасці. І далей марш з вамі! Што за шчасце! Я француз, на дарозе да славы і гонару!.. *(Уваходзіць у дом, спяваючы.)* Што за шчасце быць французам!

Набліжаецца гук барабана і атрад салдат уваходзіць праз мост з палкоўнікам Блемонам на чале. Леро і яго падначаленыя становяцца пад сцягі.

Сцэна VIII

Палкоўнік, Маёр, Леро, афіцэры і салдаты.

Хор

Хор

Прэч боязь ад нас, трывогі,
Жыццю салдацкаму — брава!
Адорыць нас за знямогі
У бітве гучная слава!

Палкоўнік. Так, маёр! Гэта і ёсць пазначанае месца! *(Азіраецца.)* Вось дрэва. *(Набліжаецца да яго.)* О, Божа! Глядзі, вось і цвікі.

Маёр. Сапраўды! Але які можа быць сэнс гэтых знакаў?

Палкоўнік. Не ведаю, але з галоўнага штабу мне пішуць, што нейкі шпіён павінен быў выкарыстаць гэты спосаб, каб паведаміць аўстрыйцам пра нашыя перамяшчэнні. І я маю дакладны загад старацца ўсімі сіламі злавіць гэтага нягодніка, каб суровым прыкладам прыстрашыць іншых, да яго падобных.

Маёр. О! Гэта цяжка. Тутэйшыя людзі настолькі спрытныя!

Палкоўнік *(да Леро).* Сяржант!

Леро. Палкоўнік?

Палкоўнік. Ты прыйшоў сюды яшчэ да нас. Ці не бачыў ты ў ваколіцы якога-небудзь чалавека, які б падаўся табе падазроным?

Леро. Не бачыў, Камендант! Гэтая вёска стаяла пакінутая, і мы нікога не знайшлі, апроча аднога пацешнага селяніна, якому,

наколькі мне здаецца, бракуе пятай клёпкі ў галаве. Бо калі мы прыйшлі, ён забаўляўся забіваннем цвікоў у гэтае дрэва.

Палкоўнік *(даючы вокам знак маёру)*. Ты чуеш! Але дзе ён?

Леро. Зараз ён сюды вернецца, бо хоча да нас завербавацца.

Палкоўнік *(ціха да маёра)*. Гэта ён! *(Уголас да Леро)*. Ідзі за ім. Няхай мне яго зараз жа сюды прывядуць!

Леро. А вось і ён, палкоўнік.

Сцэна IX

Тыя самыя і Карманьёл.

Карманьёл. Так, так! Калі адпраўляцца ў дарогу...

Палкоўнік *(да Леро)*. Будзь пільным, каб ён ад нас не ўцёк.

Леро *(са здзіўленнем)*. Чаму, палкоўнік? Гэты хлопец?

Палкоўнік. Гэта шпіён.

Карманьёл *(заўважаючы палкоўніка)*. Эге! Нам трапілася вялікая рыба. Гэта ўжо хтосьці больш важны, выпадае трымацца смірна. *(Выпростаецца, кладучы малы палец на шве трыко)*. Малы палец на шве панталонаў!

Палкоўнік *(аглядаючы яго)*. Хто б падумаў, што чалавек з такой выпраўкай...

Карманьёл. Напэўна, ён здзіўляецца маёй цудоўнай выпраўцы. Мушу яе яшчэ падстроіць... *(Выпростаецца)*.

Палкоўнік. Падыдзі бліжэй!

Карманьёл. Ёсць!

Палкоўнік. Гэта ты забіў гэтыя цвікі?

Карманьёл. Дык вы ўжо яго бачылі — і ён усё вам распавёў. Я быў у гэтым упэўнены... Так... так... нібыта... Зрэшты, я іх убіў. *(Убок)*. Аднак забаўна, што дагэтуль паміж імі я не бачу майго жартаўніка і не магу здагадацца, аб чым размова.

Леро. Нягоднік!

Карманьёл *(гледзячы на палкоўніка, які нешта ціха гаворыць афіцэрам)*. Ён захапляецца мной, мне належыць адазвацца... *(Крычучы з усёй сілы)*. Няхай жыве Францыя! Няхай жывуць французы, мае храбрыя суайчыннікі!

Леро. Так, так! Пакрывавай сваю здраду.

Карманьёл. Надышоў момант, калі варта прачытаць маю пракламацыю. *(Дастае з кішэні паперу і пачынае чытаць)*. «Французы! Надышла хвіліна... мой мужны дзед памёр ад старасці; я палаю жаданнем...»

Палкоўнік. Сяржант! Хапай гэтага чалавека, адвядзі ў надзейнае месца і пільнуй яго!

Карманьёл. Каго? Каго хапаць? Служу...

Леро. Цябе, да д'яблаў!

Карманьёл. Мяне?

Палкоўнік (*да маёра*). Маёр! Выдай загад, каб неадкладна сабралася ваенная рада.

Карманьёл (*здзіўлены*). Ваенная рада... А навошта?.. Хе!..

Леро. Каб цябе судзіць, да д'яблаў.

Карманьёл (*здзіўлены*). Судзіць мяне?.. Ваенная рада?.. (*Асенены раптоўнай думкай.*) Хе!.. Хе!.. Я здагадваюся... Французы любяць жартаваць. Вось і яно. Вось і пачынаецца. Будуць мяне выпрабоўваць. Але я ўжо раз сказаў — не з абы-кім будуць мець справу.

Леро. Няшчасны! Стаць подлым шпіёнам...

Карманьёл. Ага! Дык я — шпіён! Подлы шпіён. І за гэта заслугоўваю кару смерці, ці не так? Выдатна! Ха, ха! О так, я — шпіён, але называйце мяне, як хочаце: марадзёр, дэзерцір, бадзяга, шпіён, здраднік — мне ўсё роўна. Судзіце мяне, біце мяне, вешайце мяне, расстраляйце. Я заўжды вам дакажу, што маю адвагу і сэрца француза (*Убок.*) і што таксама, як вы, умею востра жартаваць.

Леро (*удараючы яго прыкладам*). Ідзі!

Карманьёл. Э, э! А твой жарт забаўны — я люблю жарты. Але калі вы далей так будзеце... Дальбог... Не вытрымаю, спадар сяржант, — мы можам і пасварыцца.

№ 6. Фінал першага акта **Хор салдат і спеў Карманьёла**

Салдаты (*падпхваючы Карманьёла*)

Ты нам здрадзіць ўсім жадаў,

Кроў нашу важыў на шалях.

Смерць цябе чакае,

Лёс цябе нам ў рукі даў.

Карманьёл

Я вам здрадзіць ўсім жадаў,

Кроў вашу важыў на шалях.

Згіну, згіну! І смерць мяне чакае

Лёс мяне вам ў рукі даў.

АКТ ДРУГІ

Антракт да другога акта

Сцэна I

Палкоўнік, Маёр, Леро і афіцэры.

Палкоўнік (*да афіцэраў*). Шаноўнае спадарства! Я не павінен утойваць ад вас усю небяспечнасць нашага становішча. Мы адрэзаныя ад арміі, заціснутыя ў гэтых лясах, у гэтых цяснінах. І калі нам не ўдасца злучыцца з дывізіяй генерала Гардана, нас з лёгкасцю могуць акружыць аўстрыйцы, асабліва, калі непрыяцель праз шпіёнаў праінфармаваны пра ўсе нашыя перамяшчэнні. Гэты ж, якога мы маем, паплаціцца нам за ўсіх. Сяржант Леро! Выстаў тут варту. Шаноўнае спадарства! Прашу за мной, пойдзем аглядаць пазіцыі. (*Выходзяць.*)

Сцэна II

Леро і салдаты.

Капрал. Ну, скажы, сяржант, ці доўга мы яшчэ тут будзем заставацца — галодныя і халодныя, як цыганы?

Леро. Гэта залежыць ад каменданта. Калі камендант загадае ісці — пойдзем, загадае застацца — застанемся.

Капрал. Гэтая вёска пакінутая.

Леро. Гэта нас не датычыцца.

Капрал. Мы не елі ўжо трыццаць шэсць гадзін.

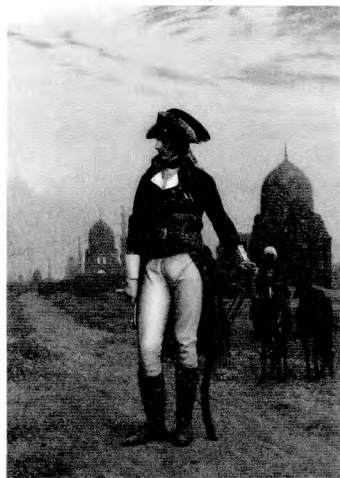
Леро. Гэта вас не датычыцца.

Капрал. А каго ж гэта датычыцца, калі не нас? Калі гэтак мае быць і далей — я пакіну сваю харугву... і пайду шукаць хлеба там, дзе мне яго дадуць. (*Кідае сваю зброю.*)

Усе (*кідаючы стрэльбы*). Ён кажэ слушна: немагчыма служыць, калі дапякае голад.

Леро. Што я чую? Вы скардзіцеся? Няўжо? Дзякуючы вашай мужнасці трохколэрны штандар развінаецца на мурах дваццаці сталіц, моцны дрыжыць перад вамі, слабы вас бласлаўляе — і вы скардзіцеся! Вы, якія бачылі Каір, піраміды, Абукір! Калі не звяртаць увагі на гэтую пакінутую вёску, вы знаходзіцеся ў цэнтры Італіі, у зямлі Сцыпіёнаў і імператараў, з якімі змагаецеся за пальму першыства — і вы наракаеце? На што? На голад! Каб сюды патрапіць, вы змаглі ўскараскацца на Альпы, разбіць іх і ўзарваць. Вы ўзнялі вашу харугву на вяршыні гары святога Бернарда, змаглі дваццаць дзён вытрымаць у снезе. А сёння скардзіцеся? Сёння!

Калі вам усміхаецца прыгожае неба? Добра! Першаму, хто адзавецца, я даю адстаўку. І ён не зможа калісьці сказаць сваім дзецям: я служыў у Італьянскай арміі, служыў ва ўзводзе сяржанта Леро!

Напалеон у Егіпце.
Палатно Жана-Леона Жарома (1824—1904)

Капрал (*надымаючы зброю*). Годзе! Прабач, мы застанемся, забудзь пра ўсё. Гэта казалі не мы, а нашы страўнікі.

Салдаты (*узносячы зброю*). Даруй, сяржант!

Леро. Салдат павінен слухаць толькі сваё сэрца. Я вам прабачаю. Зрэшты, ці ж вы забылі, што зараз павінна сюды прыйсці мая жонка, мая Катарына, найлепшая маркітантка ва ўсёй арміі?

Усе. А вось і яна.

Леро. Ну што, не казаў я вам?

Сцэна III

Тыя самыя і Катарына.

№ 7. Хор салдат і Катарыны

Салдаты

Маркітантка,
Марса каханка
Крочыць бадзёра,
Лугам і борам.

Катарына

Я перад вамі
З харчу кашамі,
Бравыя хлопцы,
Зухі-малойцы.
Маеце ежы,
Маеце хлеба,
Свежай адзежы —
Ўсё, чаго трэба.

Салдаты

Есці нясе нам
Мяса і хлеба,
Ведае добра,
Ў чым ёсць патрэба.
Вось віно, будзем піць
За здароўе яе.
Жыві доўга, маркітантка,
Хай шчасця Бог прынясе.

Катарына. Не паверыце, як цяжка было паспець за вамі.
(Раздае харчаванне салдатам.) Зараз, калі я ўсім ужо раздала, вазьмі і ты паесці, мой муж.

Леро. Пачакай, пачакай — ці ўсе маюць удосталь?

Усе (сездзячы, ядуць). О, так!

Леро. Ну вось і добра, Катарына! Дай і мне там што-небудзь... Хоць толькі што я называў іх абжорамі, сам бы пабіўся за кавалак хлеба.

Катарына. Вы ўжо мусілі выходзіць з цярпення.

Леро. Напэўна, былі не надта цярплівымі, калі, кінуўшы зброю, хацелі ўцякаць.

Салдат. Ба! Уцякаць — ісці наперад крокам пераможцы — то яшчэ куды ні ішло. Але ўцякаць па гэтых скалах, па Альпах, калі чалавек не мае ботаў, гэта крыху зацяжка.

Леро. Хто гэта сказаў?

Салдат. Я.

Леро. Гэта ты, Крамайён! Падыдзі сюды. (У салдата, які набліжаецца, ногі вышэй калена абкручаны саломай.) Ха-ха! Моднік з цябе, франтавата абуў свае ногі. Але першы грамадзянін, консул, сказаў: з жалезам і хлебам мы дойдзем да краю зямлі. А пра абутак ён не ўзгадваў, таму мы не будзем думаць пра гэта — наперад! (Паварочвае салдата, які вяртаецца ў шарэнгу.)

Катарына. Нягледзячы на ўсё гэта, вы не маеце на што скардзіцца. Дзе ж вы знойдзеце такога сяржанта, як Леро, і тую, як я, маркітантку, што, даючы бестэрміновы крэдыт, заўсёды мела б такое добрае віно.

Салдат. І пару чорных вачэй са зграбнай фігуркай. *(Адразу пасля спеву маркітанткі выходзіць.)*

Катарына. Добра, добра! Еш, мой малы, ешце ўсе, а я вам на дэсерт заспяваю песеньку.

№ 8. Песня Катарыны з хорам

Катарына

Маю я віна багата —
Я пры войску маркітантка,
І кахання маю досыць,
Як уночы, так і зранку.
На прывале з вас, салдатаў,
Кожны спець мяне папросіць.
Ўзвод мяне кахае цэлы,
Я ж таго, хто будзе варты,
Абярэ сабе каханкам,
Бо мой муж ужо ссівелы,
Ўсё бурчыць, як вол упарты
І ўсю ноч храпіць да ранку.
Не адна я ў цэлым свеце
Разважаю гэтакім чынам:
Не адзін муж варт кахання,
Як разумным ёсць мужчынам.
Ды калі як зжухлы квецце —
Годны толькі наракання.
Бо, шаноўныя мужчыны,
Не сам розум жонка цэніць.
І мудрэц мне хай паверыць:
Кнігай не ўзбудзіць каханьня,
Муж нялюбы для жанчыны
Варты толькі шкадавання.

Сцэна IV

Тыя самыя і Разэля.

Леро. Ну пачакай, старая чараўніца! Заўжды ты дакараеш мяне сівізнай, а ўжо і сама да шпака падобная. Пачакай!

Салдат *(які стаіць на варце)*. Хто ідзе? Сяржант! Сюды набліжаецца дзяўчына і не адгукаецца. Ці трэба мне ў яе страляць?

Леро. Дзяўчына? Не веру сваім вачам! Няхай падыдзе. *(Заглядае.)* Б'юся аб заклад, найпрыгажэйшае стварэнне! Ідзе сюды ў задуменні. Заціхніце! Паслухаем яе.

№ 9. Раманс Разэлі

Уваходзіць Разэля, не заўважаючы салдат, пагружаная ў роздумы.

Разэля

Каханне дорыць нам неба,
То пачуццё кожны знае.
Калі любіць людзям трэба,
Бог маладосць пасылае.
Дзе ж я знайду Карманьёла?
Ах, што яму лёс гатуе?
Яго ратуйце, анёлы,
Хай Неба плач мой пачуе.
З-за бацькі строгіх загадаў
Знікнуў, бы цень, мой каханы.
Прэч смуткі, жалі, разлады,
Зазьяе нам дзень жаданы.

Усе салдаты *(акружаючы Разэлю)*. Брава, брава! Любая, хадзі да нас!

Разэля *(уцякаючы)*. Мой Божа! Спадарства, перастаньце.

Леро *(адитурхоўваючы салдат)*. Уласна так! Салдат павінен шанаваць прыгожы пол. Гэта закладзена ў яго натуре. І першы, які наблізіцца павінны аддаць гонар яе чароўнасці! *(Падыходзіць да Разэлі, трымаючы руку каля капелюша.)*

Катарына *(бярэ яго за вуха і адпыхвае на другі бок сцэны)*. Рукі прэч, каханы! Ахова маладосці належыць мне. Ну, хадзі сюды, маё дзіця! Не бойся, маці Катарына бярэ цябе пад сваё крыло.

Разэля. Спадарыня да мяне такая добрая!

Леро. Паслухай, любая. Ты павінна ведаць, што ў тваім узросце неразважна адной бегачь паміж гор.

Разэля. Вядома! Але, спадар салдат, не мая ў гэтым віна. Я сыходзіла адсюль з маім бацькам — нас гналі французы. Пасля я ўцякла, і, не ведаючы куды падзецца, вярнулася ў гэтую вёску, з надзеяй каго-небудзь тут заспець.

Катарына. Напэўна, твайго каханага?

Леро. О! Яна занадта прыгожая, каб яго не мець.

Катарына. Тут меркавання кавалераў не пытаюць, *(убок)* стары какет!

Леро *(да Катарыны).* Падаю ў ногі. *(Да Разэлі.)* А як клічуць твайго каханага?

Разэля. Карманьёл.

Леро. Прысягаю адзінай і непадзельнай Рэспублікай, што ніколі падобнага імя я не чуў.

Разэля. Ён у гэтай вёсцы застаўся з-за сваёй любові да французаў, да якіх меўся завербавацца.

Леро. Чакай, але пачакай... Цёмны бландзін, статны, крыху разявака?

Разэля. Ён самы. Дык вы яго недзе бачылі?

Леро *(убок).* Гэта наш шпіён. *(Уголос.)* Так, мы яго сустрэлі. *(Убок.)* Беднае дзяўчо, не трэба ёй нічога казаць.

Разэля. Ну і дзе ж ён?

Леро *(збянтэжаны).* Ну і дзе ж ён? Але ж, быць можа, ён ужо далёка.

Разэля. Ах! Адвядзіце мяне да яго, калі ласка!

Катарына. Ну ўсё ж такі скажы ёй, дзе ён знаходзіцца.

Леро. Ты зараз памаўчы і адвядзі яе адсюль. Яе выгляд мяне засмучае.

Катарына. Аднак жа...

Леро. Досьць, Катарына! Слухай свайго мужа, альбо зараз забарабаню табе на грывогу.

Катарына. Грубіян! *(Да Разэлі.)* Ну, хадзі ж са мной. Катарына з Разэляй выходзяць.

Сцэна V

Леро, салдаты, Палкоўнік і афіцэры,
якія ўваходзяць у ваенную раду.

Леро. Беднае дзяўчо!.. Прыйшла, каб убачыць, як яе каханы будзе расстраляны. *(Ацірае слязу.)* Але вось і ваенная рада — смірна!

Салдаты становяцца ў шарэнгу. Палкоўнік Блемон і афіцэры ўваходзяць і становяцца вакол стала, прынесенага двума салдатамі.

Палкоўнік. Шаноўнае спадарства! Ці вам вядомыя абставіны, з прычыны якіх была склікана ваенная рада?

Афіцэр. Так!

Палкоўнік. У крытычным становішчы, у якім знаходзіцца наш атрад, варта прыстрашыць шпіёнаў, якія нам шкодзяць, хуткім

і пагрозлівым прыкладам. (*Да Леро.*) Загадай прывесці сюды абвінавачанага.

Леро выходзіць. Ваенная рада становіцца вакол стала. Гучыць музыка.

Сцэна VI

Тыя самыя і Леро.

Карманьёл пад канвоём чатырох салдат уваходзіць, прытанцоўваючы.

Карманьёл (*крычыць*). Няхай жывуць французы! Землякі майго мужанага дзеда!..

Афіцэр. Маўчаць перад радай!

Карманьёл. О так! Так павінна быць. Спадар мае рацыю.

Леро (*да сябе*). Ай, шатане! Што за вясёлая міна.

Карманьёл (*убок*). Мне здаецца, што іх жартаманія ўвесь час узмацняецца — гаворка ідзе аб маім уступленні ў войска, а значыць — пра маё генеральства.

Палкоўнік. Няхай абвінавачаны сядзе! (*Падае яму барабан.*)

Карманьёл. Падаю ў ногі за вашу ветлівасць. Але я хвалюся за крэсла — бо ад нараджэння крыху цяжкаваты.

Палкоўнік. Сядай.

Карманьёл. Калі спадар так жадае... (*Сядае і барабан лопецца.*) А хіба я не казаў! (*Убок.*) Вось шэльмы, напэўна наўмысна надрэзалі барабан.

Палкоўнік. Альбо гэты чалавек не разумее свайго становішча, альбо яго мужнасць вартая лепшага лёсу. Распачынаем раду.

Карманьёл. Я не вытрымаю, зараз лопну са смеху.

Леро. Маўчаць, злачынец!

Карманьёл. Ого! І жук і жаба! Паслухай, што ты там выступаеш са сваім злачынцам! Ты ж не належыш да рады.

Афіцэр. Маўчаць!

Карманьёл. Гэта ўжо іншая справа, Ваша Мосць. Вельмі добра! Але ён... ён няхай маўчыць.

Палкоўнік. Згодна з маім абавязкам утрымання вайсковай дысцыпліны і назірання за паводзінамі даверанага мне атраду, а таксама ўладай, нададзенай мне вярхоўным галоўнакамандуючым, я, палкоўнік Блемон, камандуючы 35-й пяхотнай паўбрыгадай Італьянскай арміі, склікаў ваенную раду для асуджэння гэтага селяніна, абвінавачанага ў шпіянажы і здрадзе.

Карманьёл (*убок*). Калі б хоць адзін засмяўся. (*Уголос.*) Рабіце сваё.

Леро. Я захапляюся яго вытрымкай і мужнасцю.

Палкоўнік. Падсудны! Тваё імя і прозвішча?

Карманьёл. Бернард Бонавентура Карманьёл.

Палкоўнік. Твой узрост?

Карманьёл. Дваццаць пяць гадоў.

Палкоўнік. Твая прафесія?

Карманьёл. Я з'яўляюся экс-кавалём Яго Сардзінскай Мосьці, а сёння — салдатам Французскай Рэспублікі! А што я быў выдатным кавалём, маю сведку, сяржанта: ён ведае, як добра я магу забіць цвік.

Палкоўнік. Дык ты прызнаеш, што забіў цвікі ў гэтае дрэва?

Карманьёл. Вядома, прызнаю.

Палкоўнік. З якой мэтай?

Карманьёл. Для заробку — да трохсот кувалдаў. Хто ж бы іх не забіваў за такія грошы?

Палкоўнік. Няшчасны! І ты нічога не маеш у сваю абарону?

Карманьёл (*устаючы*). У сваю абарону? (*Убок*.) Я мушу ім яшчэ дасаліць. (*Уголос*.) Вось, што я вам скажу. Прырода, выдаючы мяне на свет, нарадзіла ўва мне шпіёна — і я нарадзіўся шпіёнам. У дзяцінстве, падчас вучобы, я сачыў за сваімі калегамі і даносіў пра ўсё настаўніку. Пасля, з узростам фізічных сіл, ува мне развілася схільнасць шкодзіць усяму жывому. Я быў тыранам, так, быў тыранам. Я пераследаваў жукоў, мух і таму падобныя стварэнні. Гэтыя зняволеныя маленькія жывыя істоты толькі на маё імя, на суровае «Карманьёл» дрыжэлі і ўцякалі з крыкам — ах, спадар! Сёння я прагну крыві, чалавечай крыві, і дзеля гэтага зрабіўся шпіёнам, каб забіваць тысячамі. Так, я прызнаю, я — злачынца, страшны злачынца... Равальяк ніхто ў параўнанні са мной. Слухайце, французы і дрыжыце. За маё жыццё я забіў жахлівую колькасць цвікоў, і ўбіў бы іх болей, калі б мне не перашкаджалі. Вось мая абарона. (*Усе здзіўленыя, Карманьёл да сябе*.) Цікава, як яны зараз выкруцяцца, як зараз патрапяць апраўдацца. (*Садзіцца*.)

Палкоўнік. Ці можаш ты назваць асоб, з якімі кантактаваў?

Карманьёл. Ні ў якія кантакты я не ўступаў, паколькі адклаў гэта да часу, калі стану генералам. (*Да сябе*.) Бедныя людзі! Але добра ім так... Не жаргуйце. Ого!.. Бывае шарлатан над шарлатанам.

Палкоўнік. Чуеце, шаноўнае спадарства! Нам нічога не застаецца, як толькі выдаць прысуд.

Ваенная рада прыступае да галасавання. Кожны піша сваё меркаванне.
Агульнае маўчанне. Аднаведная музыка.

Леро *(да Карманьёла)*. Слухай! У цябе мужае сэрца. І ты маеш ува мне свайго сябра.

Карманьёл. Няўжо? О! Я вельмі рад. *(Убок.)* Усё ідзе добра. Аднак Мікелі добра зрабіў, што мяне папярэдзіў: іх міны прынамсі зусім не жартаўлівыя. І ў кожнай іншай сітуацыі можа б і ў мяне, як у таго беднага Тоньё, затросся б які-небудзь член...

Афіцэр. Барабаншчык! Падай знак цішыні...

Палкоўнік *(устаючы пасярэдзіне)*. Пасля выслуханых прызнанняў і абароны абвінавачанага, ваенная рада безапеляцыйным судом прыгаворвае Бернарда Бонавентуру Карманьёла, перакананага ў шпіянажы і здрадзе супраць французскай арміі, да неадкладнага расстрэлу на пляцы вёскі Сан-Джуліяна. Вырак абвешчаны ў гэтай жа вёсцы і гэтак далей, і гэтак далей.

Карманьёл. І гэтак далей, і гэтак далей — сенсацыя!

Леро *(прыняўшы загад)*. Асуджаны! Табе застаецца чвэрць гадзіны, каб падрыхтавацца да смерці.

Карманьёл. Чвэрць гадзіны? За што так шмат? *(Гледзячы ў вочы Леро.)* Глядзі, мы не смяемся, а хто вуснамі паварушыць... *(Удараючы яго па плячы.)* Ну, смейся, смейся нарэшце. *(Убок.)* О, што за прайдохі ў законе! *(Стаіць напружаны.)*

Леро *(убок)*. Што за мужнасьць! Якая веліч душы!

Палкоўнік. Сяржант! Пільнуй асуджанага, каб ён ні з кім не размаўляў.

Леро *(паціху)*. Палкоўнік! Тут знаходзіцца дзяўчына, якая называе сябе яго нявестай і жадае яго яшчэ раз убачыць.

Палкоўнік. Значыць дазволь — але толькі ёй адной. І пастарайся ўсё гэта хутчэй скончыць, бо ў любы момант на нас могуць напасці. *(З жаласцю глядзіць на Карманьёла, які стаіць напята.)* Бедны чалавек. *(Паціскае плячыма.)* Бедны чалавек!

Палкоўнік адыходзіць у адзін бок разам з афіцэрамі. Салдаты адыходзяць туды, дзе знаходзіцца Разэля.

Карманьёл. І навошта ён паціскаў плячыма? Гэта ж з жартамі і з усёй гэтай камедыяй не мае сувязі — гэты спадар такі недалікатны...

Леро. Стой тут; я пайду яе прывесці.

Карманьёл. Каго?

Леро. Але ж яе.

Карманьёл. Але ж каго — яе?

Леро. Дзяўчыну — нарачоную...

Карманьёл. Нарачоную!.. Ага, ты ведаеш, што ў мяне ёсць нарачоная? Пухленькая... хм... Як я б яе пацалаваў...

Леро. Яна там. *(Уваходзіць у дом направа.)*

Сцэна VII

Карманьёл адзін.

Карманьёл. Няўжо Разэля тут? Якое шчасце! Але ж... але з французамі, і ўжо доўгі час яна знаходзілася там. О, французы любяць жартаваць! Хм, да д'ябла! Гэта крыху псуе мне настрой.

Сцэна VIII

Карманьёл, Леро і Разэля.

Разэля *(прыведзеная сяржантам)*. Карманьёл! Мой сябра!

Карманьёл. Разэлечка! Ці цябе я бачу!

Леро *(паціху Карманьёлу)*. У цябе толькі пяць хвілін.

Карманьёл. Чаму?

Леро *(робіць жэст)*. Пяць хвілін!

Карманьёл *(жартаўліва адварочваючы сяржанта)*. А, гэта! Ха-ха! Добра, добра...

Сцэна IX

Карманьёл і Разэля.

Разэля. Што ён сказаў?

Карманьёл. О, гарэзніца, прыкідвайся, што ты не ведаеш.

Разэля. Але я клянуся, што не ведаю.

Карманьёл. Як гэта? Ты не належыш да змовы? Табе яшчэ не казалі?

Разэля. Але не...

Карманьёл. Ну вось і добра. Смейся: мяне асудзілі на смерць.

Разэля *(са страхам)*. На смерць?

Карманьёл. Ну смейся ж! Альбо ты не здагадваешся, што са мной робяць тое ж самае, што з тваім дзядзечкам Тоньё? Але з усімі дадаткамі і з усім пародам — барабаны, ваенная рада, прысуд, усё гэта ёсць. А праз пяць мінут па мяне прыйдуць, каб расстраляць.

Разэля. Расстраляць!

Карманьёл. Але ты смейся, кажу табе! Ручаюся, што ўсё гэта для забавы, каб мяне выпрабаваць. А як толькі яны нацешацца, і я іх добра пацешу, яны ўзнагародзяць маю мужнасць. Зробяць

мяне капралам, пасля генералам, пасля сяржантам, а пасля усё
вышэй, вышэй... Нарэшце я ажанюся з табой, каханая Разэлька,
вярнуся сюды і буду сабе Генерал-Кавалём — га?

Разэля. Сапраўды? Якое шчасце!

Карманьёл. Ну дык пешыя! Скачы, вось так... традэры-
дзе-ра-дзі-ра. *(Бярэ яе за руку і акручвае.)*

№ 10. Дуэт Разэлі і Карманьёла

Карманьёл

Ты павер, мне павер,
Ты павер, маё каханне,
Гэта жарт, толькі жарт,
Для мяне выпрабаванне.
Не смуці мяне слязою,
Хутка будзеш ты са мною.

Разэля

Я, аднак, не веру,
Мне душу грызе страх шэры,
Каб табе жарт не зрабілі,
Насамрэч каб не забілі.

Карманьёл

Неспакой твой марны,
Жарт міне той неўзабаве,
Затрубіць мне рог фанфарны
І спяюць аб вечнай славе.

Разэля

Гонарам мяне ты смуціш.
Ці застанешся адданым?
Мяне кахаць ці ты будзеш,
Захаваеш сэрца сталым?

Карманьёл

Хоць мяне чакае слава,
Давяраць мне можаш смела.
І хоць стану генералам,
Буду твой душой і целам.

Разэля

Шчасця нам заблісне сонка,
Генерал ты, а я — жонка.

Сцэна X

Тыя самыя і Леро (з бутэлькай і дзвюма шклянкамі).

Леро. Не магу паверыць сваім вачам! (Удараючы Карманьёла па плячы.) Тваё здароўе, мой мужны сябра!

Карманьёл. Што! О! Ад такіх рэчаў я не адмаўляюся, а акрамя таго, я пякельна хачу піць. А ты, Разэлька, таксама хочаш?

Старонка рукапісу оперы «Карманьёл»

Леро (ціха Карманьёлу). Ты ёй сказаў?

Карманьёл. Хм! Так, так... Яна прыняла гэта з пакарай.

Леро (наліваючы віна). Аднак, мой сябра, я ўпершыню ў сваім жыцці бачу такога вясёлага чалавека пры развітальным келіху.

Карманьёл. Развітальным? Дык што, спадар ад'язджае?

Леро. Не... Але тваё падарожжа... (Робіць жэст стрэлу.)

Карманьёл. А, праўда. Я забываю...

Леро. Дык за тваё здароўе!

Карманьёл (да Разэлькі, удараючы ёй пад бок). Глядзі, глядзі! Я насміхаюся і жартую з імі, а яны плацць за віно.

Леро. Паспяшайся. Мы павінны змяніць дыслакацыю і хацелі б ужо скончыць. Неўзабаве прыйдзе канвой. А вось і ён.

Канвой з васьмі салдат прыходзіць і ўстае пад ружжо.

Карманьёл. А вось і канвой. Устрымайся і не смейся, хай пабавяцца.

Разэля (убок). Усё гэта мне недаспадобы.

Сцэна XI

Тыя самыя, канвой і Катарына.

Карманьёл. Аднак трэба спадзявацца, што на гэтым усё скончыцца.

Леро. Можа, ты жадаеш, прыяцель, каб табе прыкрылі вочы?

Карманьёл. Не, абсалютна! Хачу да самага канца заставацца французам. *(Да Разэлі.)* Гэта зараз скончыцца.

Леро. Можа, ты хочаш сам аддаваць распараджэнні?

Карманьёл. Вядома! *(Да Разэлі.)* Бачыш, якія яны ветлівыя?

Разэля. Слухай. Калі б карабіны былі набітыя...

Карманьёл. Зразумела набітыя, дзіця! Але без куляў. Зрэшты, адыдзі, ты мне перашкаджаеш.

Леро. Катарына! Выведзі гэтую жанчыну.

Абедзве выходзяць.

Сцэна XII

Тыя самыя, апрача Катарыны і Разэлі.

Леро. Цяпер, калі ласка!

Карманьёл. Што мне рабіць?

Леро. Загадвай браць на каравул.

Карманьёл. Добра! Брава! Як калісьці той мой храбры дзед! *(Да салдат.)* На каравул! *(Салдаты выконваюць загад.)* Разам, роўна, разам! *(Да Леро.)* Што мне рабіць далей?

Леро. Загадвай цэліцца.

Карманьёл. А! Да сотні тысяч молатаў і кавадлаў! Што ж мне мурашкі пачынаюць бегач па скуры? Цэлься! *(Салдаты цэляцца ў яго — з неспакоем да Леро.)* А за... раз...

Леро. А зараз... Хм!.. Загадвай страляць...

Карманьёл. Стру... стрэ... стры... стро... стру... стра... стра...

Сцэна XIII

Тыя самыя, Палкоўнік, афіцэры, Катарына, Разэля.

Палкоўнік *(жвава).* На каравул!

Карманьёл. Ну вось яшчэ! Прыйшоў і ўсё сапсаваў.

Салдаты ўздываюць зброю. Палкоўнік, нічога не гаворачы, спешна набліжаецца да Карманьёла і кладзе яму руку на сэрца.

Палкоўнік. Аніякага хвалявання. Такі чалавек мне патрэбны.

Карманьёл (*убок*). Ха-ха! Як яны добра іграюць сваю камедыю! Аднак мне цікава, што было б, калі б ён спазніўся? Ах! Былі б небаракі ў цяжкім становішчы. Шкада, шкада, што ён паспяшаўся...

Палкоўнік (*да афіцэраў*). Ведаеце, шануюныя спадары, што заціснутыя ў гэтых цяснінах, мы ў любы момант можам быць знішчаныя. У нас ёсць толькі адзін ратунак. Недалёка стаіць кавалерыя генерала Келермана, з вяршыні гэтай гары ў даліне бачылі яе пярэднія каравулы. Калі б толькі яму можна было паведаміць пра нашае становішча...

Уваходзяць Разэля з Катарынай.

Леро (*напаўголаса*). Але ж для гэтага трэба прайсці праз агонь аўстрыйцаў, што азначае выставіць сябе на немінучую смерць. Нягледзячы на гэта, калі патрэбна, Камендант, я пайду...

Палкоўнік (*таксама на паўголаса*). Не, я не хачу ніводнага з вас, мужныя таварышы, прыносіць у ахвяру. (*Клічучы Карманьёла*.) Падыдзі бліжэй. Як мяркуеш, я прыйшоў своечасова?

Карманьёл. Менавіта так. Нават прызнаюся, што мая душа ў пяткі ўжо пачынала адыходзіць.

Палкоўнік. Ты адважны! Такія людзі мне патрэбныя.

Карманьёл (*да Разэлі*). А што! Чуеш? Ім патрэбны такі чалавек, як я.

Разэля. Што за шчасце!

Палкоўнік. Слухай! (*Адводзіць яго ўглыб сцэны*.) Гэтай сцежкай ты пойдзеш праз скалы, яна выведзе цябе ў даліну.

Карманьёл. Добра!

Палкоўнік. Пройдзеш каля аўстрыйскіх вартавых, якія будуць цябе клікаць: «Хто ідзе?»

Карманьёл. А я ім адкажу.

Палкоўнік. Ані слова.

Карманьёл. Вельмі добра.

Палкоўнік. Тады яны будуць у цябе страляць.

Разэля. Ах, мой Божа!

Карманьёл. Што?

Палкоўнік. Будуць у цябе страляць! Але, нягледзячы на гэта, ты пройдзеш.

Разэля (*цягнучы яго за крысо*). Не ідзі!

Карманьёл. Пакінь мяне ў спакоі. (*Цішком*.) Няўжо ты не разумееш, што гэта новыя выпрабаванні. Яшчэ ім нядосыць.

Палкоўнік. Ты павінен бегчы, пакуль не сустрэнеш варту французскай кавалерыі. Ты ж лёгка іх пазнаеш?

Карманьёл. Даль Бог! Чаму ж не? Яны блакітныя, вялікія як цыклопы, і малыя ў зялёных мундзірах.

Палкоўнік. Першаму, каго сустрэнеш, ты ўручыш гэтую паперу (*Дае яму маленькую запіску.*), даручаючы неадкладна аднесці яе генералу Келерману, разумееш?

Карманьёл. Дасканала! Сцежка, якая вядзе ў даліну — французскі патруль — генерал — аўстрыйскія выстралы — гэтая папера — Келерман — усё пойдзе як па масле.

Палкоўнік (*паказваючы на Разэлю*). Памятай, што гэтая дзяўчына адкажа нам за тваю вернасць.

Карманьёл. Добра! Але пад варункам, што вы, камендант, ручаецца мне за яе вернасць! Але, слухайце. Ці пазней ужо нічога болей не будзе? Ці вы пакінеце мяне ў спакоі? Бо я прызнаюся, што гэта пачынае мяне ўжо нудзіць.

Палкоўнік. Даю табе слова, што будзеш вольны.

Карманьёл. Дык я іду, Камендант. (*Падыходзіць да Разэлі.*) І што, табе яшчэ смутна? Гонар, якім мяне ўшаноўваюць, будзе належаць і табе. Бачыш? Мяне пасылаюць з даручэннем да генерала Келермана. Я — амбасадар, гэта нават болей, чым я сабе абяцаў.

Разэля. Але ці няма там якой-небудзь небяспекі?

Карманьёл. І адкуль? Яны спяляць крыху пораху, каб мяне лепей выпрабаваць. Будзь спакойнай. Да пабачэння! Слухай! Трымайся далей ад французаў, яны любяць жартаваць.

Абдымае Разэлю і хутка адбягае. Усе праводзяць яго вачыма з вялікай цікавасцю і неспакоем. Удалечыні чуваць некалькі асобных стрэлаў.

Карманьёл з'яўляецца на гары і пасля кожнага стрэлу хіліцца ў бок, з якога страляюць. Адпаведная музыка.

Палкоўнік. Ён не паранены! Я яго бачыў! Ён не спяшаўся, нягледзячы на частыя і блізкія стрэлы. Што за мужнасць, што за адвага!

Сцэна XIV

Палкоўнік, Разэля, Леро, афіцэры, салдаты і Мікелі.

Афіцэр. Камендант! Вартавыя затрымалі селяніна, які кажа, што пасланы да вас.

Палкоўнік. Няхай яго прывядуць!

Двое салдат прыводзяць Мікелі.

Разэля. Ах, мой ойча!

Мікелі. Дачушка!

Палкоўнік. Для чаго ты сюды прыйшоў?

Мікелі. Да палкоўніка Блемона.

Палкоўнік. Ён перад Вамі.

Мікелі. Узяты ў няволю і прыведзены да вашага генерала, я даведаўся ад салдат, што тут знаходзіцца мая дачка. Я не мог пакінуць яе адну і, рызыкуючы сваім жыццём, узяў на сябе абавязак аддаць гэты ліст.

Аддае малы, згорнуты ў трубку аркуш.

Палкоўнік. Ліст ад генерала Келермана! Прашу паслухаць.
(Чытае.) «Палкоўнік! Калі чалавека, пра якога я казаў у папярэднім

Генерал Франсуа Этьен Келерман

лісце, злавлі, паўстрымайся з экзэкуцыяй, калі яшчэ незапозна. Забітыя ў дрэва цвікі ў вёсцы Сан-Джуліяна мусілі азначаць лічбу нашых палкоў. Я даведаўся, што той чалавек, наадварот, ашукаў аўстрыйцаў у лічбе нашых сіл. І ў гэты момант, непараўнальна мацнейшыя за нас, яны пакідаюць усе свае выгадныя пазіцыі і сыходзяцца ў даліне Марэнга, дзе, напэўна, прымуць бітву, якую мы ім ужо даўно прапаноўвалі. Спяшайся, камэндант, з вашым атрадам прыйсці ў гэты пункт».

Усе. Віват!

Палкоўнік. Бедны хлопец! І я пасылаў яго на верную смерць!

Разэля і Мікелі. Няўжо!

Чуецца крык удалечыні.

Карманьёл (за сцэнай). А вось і я, вось і я!

Разэля. Гэта ён! Пазнаю яго голас.

Катарына. Так, дзіця маё! Гэта ён! Не бойся.

Усе збіраюцца ў глыбіні сцэны, чуюцца некалькі стрэлаў. Карманьёл з'яўляецца на гары і ўцякае, збоку за гарамі ў яго страляюць.

Сцэна XV

Тыя самыя і Карманьёл.

Карманьёл (*убягае ўвесь задыханы*). Уф, уф! Вось і я, а што? Ці я доўга бавіўся? Уф, уф! Аддаў ваш ліст, камендант, самому генералу. Ён сядзеў на кані і... дайбог, ладны з яго хлопец. (*Заўважаючы Мікелі*.) Ого! І вы тут, ойча Мікелі! Як маецесья?

Палкоўнік. І што генерал?

Карманьёл. Казаў, што добра.

Палкоўнік (*беручы яго за руку*). Ты мужны, таварыш!

Карманьёл (*цалуючы яго ў руку*). Хе-хе! Нягледзячы на гэта, камендант, тыя не так добра гулялі свае ролі, як гэтыя тут.

Палкоўнік. Што ты хочаш гэтым сказаць?

Карманьёл. Калі я бег гэтай сцежкай па скалах, з вашым, камендант, даручэннем, у мяне, праўда, стралялі, але зрэдку, дзе-нідзе. Пуф... Пуф... Пуф... І гэта ў той час, калі я спадзяваўся прыгожага плутонавага агню. Я адразу падумаў — жарг не ўдаўся, яны не былі гатовыя...

Палкоўнік. Няўжо? Так мяркуеш?

Карманьёл (*падкрэсліваючы*). Я не меркаваў, але ведаў, што вы з мяне жартавалі... Хе-хе! Таму таксама, каб ім давесці, што я іх не баюся, кожнаму, хто ў мяне страляў, я здымаў капялюш. Дзень добры, спадар! Як спадар маецца? Ваш пакорны слуга. (*Кажучы гэта, здымае капялюш, з якога выпадае некалькі куль*.) А гэта што?

Мікелі (*падымаючы іх*). Кулі!

Карманьёл. Няўжо? З волава?

Мікелі (*падаючы яму кулі*). Глядзі!

Карманьёл. Як гэта! Мой Божа! Дык гэта было сур'ёзна? (*Мацае галаву*.) А гэты расстрэл?

Леро. Таксама! І ты пазбегнуў яго сапраўдным цудам.

Карманьёл. Ах! Мой Божа! Ратуйце! (*Млее, яго падтрымліваюць*.)

Разэля. Бедны мой Карманьёл!

Леро. Як гэта? Ён не верыў? Ха-ха! Я перастаю дзівіцца яго мужнасці.

Карманьёл (*прыходзячы ў сябе*). Ах, ах! Ойча Мікелі! Слухай. Што ж ты мне там спяваў, што французы любяць жартаваць? Ах! Сапраўды цудоўныя іх жарты! Ах! Мой Божа! Рагуйце... (*Увесь час млее. Агульны смех.*)

Палкоўнік (*смеючыся*). Ну! Прыходзь у сябе, мой хлопча. Нягледзячы на ўсё гэта, ты аказаў нам вялікую паслугу.

Карманьёл. Што ж я такога зрабіў?

Палкоўнік. Цвікі, якія табе, як я здагадваюся, загадалі ўбіць ў гэтае дрэва, мелі азначаць лічбу нашых палкоў.

Карманьёл. Што? Шэсьць цвікоў... Дык вы мелі толькі шэсьць палкоў! Ха-ха-ха! Брава! А я іх забіў там больш за дваццаць. Дык гэта таму яны пачалі адступаць! Я бачыў гэта з гары. Брава! Няхай жывуць французы!

Палкоўнік. За гэта таксама ад гэтай хвіліны я даю табе ў маёй паўбрыгадзе чын капрала.

Карманьёл (*да Мікелі*). А можа, ты мне зараз аддасі Разэльку?

Мікелі. Хм! Праўда... Мы павінны былі пачакаць, пакуль ты станеш генералам. Але што ж зробіш, аддаю яе табе, бо ты яе варты.

Карманьёл (*патэтычна*). Палкоўнік Блемон! Як капрал 35-й паўбрыгады Італьянскай арміі Французскай рэспублікі, я падаю ў адстаўку. Хачу тут асесці і вярнуцца да маіх кавадлаў. І аднак жа буду крычаць: «Няхай жывуць французы!»

Палкоўнік (*да салдат*). Браты! Да Марэнга!

Усе. Да Марэнга! Да Марэнга!

№ 12. Заключнае сола Карманьёла з хорам

Хор

Да Марэнга! Ла-ла-ла-ла-ла-ла!

Карманьёл

Вось і салдата я сканчваю ролю.

Праца чакае, кавец будо ўволю.

Ды перш, як да молата вярнуся,

Да вас яшчэ з адной просьбай я звярнуся.

Склаўшы заслугі і вады на шалі,

Шчыра прыміце першыя ласкава,

Сведчачы гучным і агульным «брава»,

Карманьёл і хор

Што мы французаў добра гралі.

Жан-Сімон Бертэлемі. Сеча пры Марэнга. 1800 г.

Уладзімір Вольскі

ГАЛЬКА

ОПЕРА ў ДВУХ АКТАХ

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Удзел у арганізацыі
Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі
ВЯСНАЯ ЗАЛА
Тэа. Выхадныя катэгорыі: 30%

Найбольшы Італьянска-Славянскі
Фестываль у Беларусі імя Я. МАНЮШКА
Спекталь «Красавіка» у тэатры акадэміі
Музыкі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі

МІЖНАРОДНЫ МУЗЫЧНЫ ФЕСТИВАЛЬ да 200-годдзя СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ (1819-1872)

5 КРАСАВІКА
2019 ГОДА 15.00

Спектакль **Опернай студыі** **Станіслаў Манюшка** **«ГАЛЬКА»**

Опера ў двух дзеях (віленская рэдакцыя)
Лібрэта **Уладзіміра Вольскага** ў беларускім перакладзе **Святлены Немагай**

Музычны кіраўнік і дырыжор – **Аляксандр Высоцкі**
Рэжысёр-пастаноўшчык, аўтар сцэнічнага вырашэння і відэапраекцыі –

Ганна Маторная

Хормайстар – **Сяргей Аграновіч**

Хароограф-пастаноўшчык – **Сяргей Мікель**

Канцэртмайстар – **Ангеліна Грыгор'ева**

Кастюмы – **Уладзімір Бяжук**

Грым – **Вікторыя Пільновіч**

Святло – **Эдуард Кляноў**

Памочнік рэжысёра – **Наталія Летава**

Кіраўнік **Опернай студыі** – **Наталія Федасенка**

У спектаклі прымае ўдзел
Малодшы хор **Малечыню Рэспубліканскай гімназіі-сэмінарыі**
пры **Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі**

Мастацкі кіраўнік – **Вольга Ільчак**

Канцэртмайстар – **Варвара Надрожная**

Дзеяслова **Ірына Гаврашчыц**

Чарышкі – **Русалін Масляну**

Сорыя і іншыя дэкары – **Дар'я Тарасевіч**

Лялькі – **Уладзіслава Барткевіч**

Сцяжына маейткі – **Галышка**

Галышка – **Дар'я Ваўковіч**

Батляк – **Міхал Каляца**

Дзецьмі, маршпакак Чашніска – **Ілья Поўзнер**

Жонка і іншыя маейткі – **Ірына Лой**

Назва і тэма спектакля, аўтар, лібрэта – аўтарства хора
спекталь, сцэна, суквецці каляровага палатна, вартысты білеты –
**Алена Гурэваліч, Святлана Марцінкевіч-Сазарова,
Настасся Гомешчан, Аляксандр Місюк, Сяргей Гуц,**
дзякуючы Рэспубліканскай гімназіі-сэмінарыі пры Беларускай дзяржаўнай
акадэміі музыкі **Марія Дзюба, Настасся Іод, Дар'я Міхаліч**

Уваход
па запрашалніках

Афіша спектакля «Галька» **Опернай студыі**
Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. 2019 г.

Дзеючыя асобы

Чашнік	— бас
Соф'я , яго дачка	— сапрана
Янаш , заможны шляхціц, якога кахае Галька	— барытон
Маршалак Дземба , галоўны кіраўнік спраў гаспадаркі Чашніка, кіраўнік вяселля Янаша і Соф'і	— бас
Ёнтак , прыгонны селянін Янаша	— барытон
Галька , прыгонная сялянка Янаша, мае ад яго сына	— сапрана
Сяляне з вёскі Янаша	— хор
Госці паміж шляхты, вясельная дружына	— хор

Дзея адбываецца ў канцы XVIII стагоддзя.

Уверцюра

АКТ ПЕРШЫ

У горадзе, у палацы Чашніка.

Сцэна адбываецца ў садзе. З правага боку — павільён палаца Чашніка, з левага — брамка, у глыбіні сцэны — частакол, за ім мосцік.

Сцэна I

Маршалак, Чашнік, мужчынскі хор, ансамбль салістаў.

№ 1. Заручыны

Маршалак і госці выходзяць з павільёна.

Маршалак Дземба

Шчасця дужа, маладыя,
Ў дзень заручын вам жадаем!
Нібы галубочкі тыя,
Век мілуйцеся наўзаем.
Сёння лучацца два скарбы,
Цноты гербаў старадаўніх,
Шчасця дужа ў дзень заручын вам жадаем!

Маршалак Дземба, хор

Шчасця дужа, маладыя,
Ў дзень заручын вам жадаем!
Нібы галубочкі тыя,
Век мілуйцеся наўзаем.
Сёння лучацца два скарбы,
Цноты гербаў старадаўніх,
Паяднае шлюб два роды.
Сто гадоў вам добрай згоды!
А паненка, быццам мара,
Паглядзіш — душа спявае!
Лепшая для Яна пара
Наша Соф'я дарагая.

Шчасця дужа, маладыя,
Ў дзень заручын вам жадаем!
Нібы галубочкі тыя,
Век мілуйцеся наўзаем.
Сёння лучацца два скарбы,
Цноты гербаў старадаўніх,
Паяднае шлюб два роды.
Сто гадоў вам добрай згоды!

Маршалак Дземба

Станам роўныя абое,
Як багаццем, так красою.

Маршалак Дземба, госці з хору

Шчасце на руках нясіце,
Век жывіце, век жывіце!

Хор

Век жывіце!

Маршалак Дземба, госці з хору

Шлюб ваш, бы камень каштоўны,
Напаткае лёс цудоўны.
Святам хай жыццё вам стане,
Хай павага, хай каханне
Не пакінуць вас навек!

Хор

Хай не пакінуць вас!

Маршалак Дземба, госці з хору, хор

І стан абодвух роўны,
Шлюб ваш, бы камень каштоўны,
Напаткае лёс цудоўны.
Святам хай жыццё вам стане,
Хай павага, хай каханне
Не пакінуць вас навек!

Хор

А паненка, быццам мара,
Паглядзіш — душа спявае!
Лепшая для Яна пара
Наша Соф'я дарагая.
Сёння лучацца два скарбы,
Цноты гербаў старадаўніх,
Паяднае шлюб два роды.
Сто гадоў вам добрай згоды!
Жывіце! У шчасці!

Маршалак Дземба

Дзякуй панству, мы шануем
Вашу ветлівасць даўно,
Ды час марнуем,
Нас чакае ўсіх віно.

Хор

Багата шчасця зычым вам!

Маршалак і хор адыходзяць у павільён, выкрыкваючы «Віват!».

Сцэна II

Соф'я, Янаш, Чашнік, Галька (за сцэнай).

№ 2. Тэрцэт

Янаш

Блаславі нас, пане-ойча,
Смею вас ужо так зваць.

Соф'я

Дабрынёй абраў ты тое,
Што я буду зберагаць.

Чашнік

Сэрцаў ваших выбар добры
Мне даўно быў даспадобы.

Соф'я

Дабрынёй абраў ты тое,
Што я буду зберагаць.

Янаш, Соф'я

Блаславі нас, блаславі нас!
Ойча, блаславі шлюб наш!
Мы просім!

Чашнік

Бласлаўляю я шлюб ваш.

Янаш, Соф'я

Сэрцаў нашых выбар добры
Быў даўно даспадобы вам.
Дай згоду, наш ойча!
І гэта наша просьба,
Шлюб наш блаславі,
Пане і ойча, нас блаславі.

Чашнік

Сэрцаў ваших выбар добры
Мне даўно быў даспадобы,
Даспадобы выбар ваш.
Бласлаўляю вас,
Я бласлаўляю вас!

Янаш, Соф'я

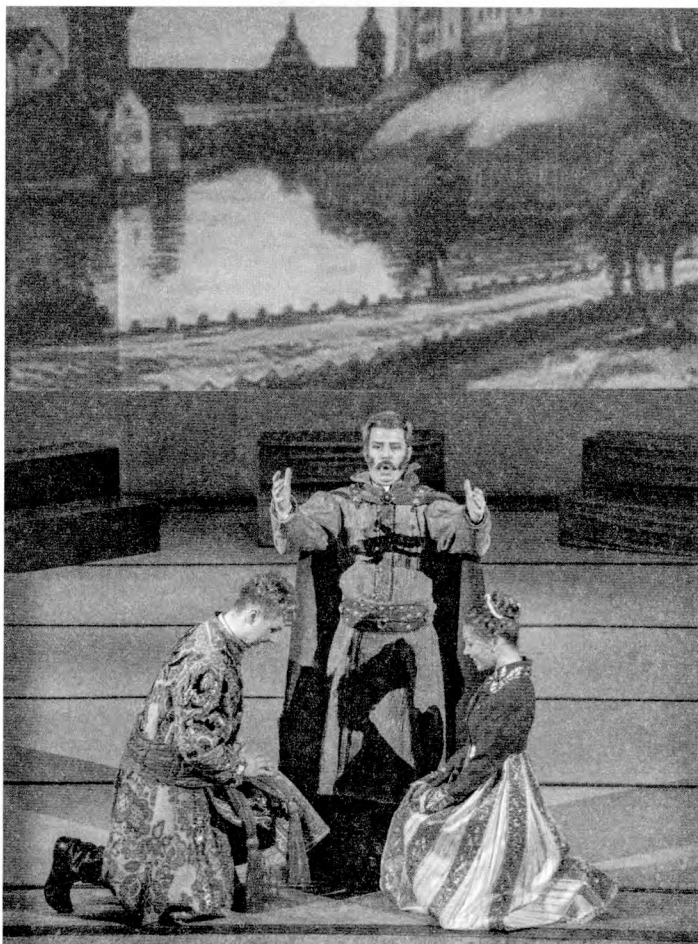
Гэта, ойча, наша просьба:
Паблаславі шлюб наш.
Сэрцаў нашых выбар добры,
Ойча, блаславі нас,

Нас блаславі.
Ах! Паблаславі шлюб наш.

Чашнік *(бласлаўляючы)*

Хай Твая святая воля,
Пане Божа, здзейсніцца!

За сцэнай чуваць фрагмент песенькі Галькі.

Янаш — Уладзіслаў Барткевіч, Чашнік — Руслан Маспанаў,
Соф'я — Дар'я Тарасевіч

Галька

Як той кусточак віхрам зламаны,
Душачку гэтак зматала...

Соф'я

Што там за спеў?

Галька

Дзе ты, вяночак, дзе, мой руцяны,
Дзе ты, лілейка, што звяла?

Соф'я

Чый гэта голас?
Ці чуеш яго ты, Ян?

Галька

Ўсё адабраў мой Янка, мой сокал,
Ўсю мяне ўзяў маладую.

Янаш *(убок)*

Пазнаю я голас Галькі.
І адкуль яна прыйшла?

Галька

Любага скрозь шукаю навокал,
Ды ўсё знайсці не магу я.
Ах!..

Чашнік

Ноччу ў садзе хто спявае?
Дзіўна гэта, позні час.

Янаш *(убок)*

Гэта Галька!
Дзеўка дужа замінае
Мне штораз.

Соф'я *(неспакойна)*

Ах, мой Янаш!

Янаш

Можа, нейкі небарака.

Чашнік

Можа, нейкі небарака.

Янаш *(да Соф'і)*

Хтосьці быў тут,
Хто там знае,
Можа, нейкі небарака.
Радасць тут у нас такая,
А бядак той горка плакаў.

С о ф ’ я *(убок)*

Ах, якое гэта шчасце:
Любы мае добры нораў.
У бядзе не дасць прапасці,
Спачуваць умее ў горы.

(Да Янаша.)

Мой любы Янаш,
Прашу, пашукай ты,
Малю цябе, пашукай ты,
Пакліч яго.
Пашукай.
Хутчэй ідзі, пакліч яго.

Я н а ш

Там небарака!
Радасць тут у нас такая,
А бядак той горка плакаў.
Знайду яго, пашукаю.

Ч а ш н і к

Янаш добры сэрцам,
На бяду ён адгукнецца.
Пашукай яго, кліч яго.
Янаш, ты шляхетны сэрцам,
Пашукай яго.

Я н а ш

Хтосьці быў тут, хто там знае,
Можа, нейкі небарака.
Радасць тут у нас такая,
А бядак той горка плакаў.

Ч а ш н і к

Ўдзі яго ты падтрымаці
Ды загадай пачаставаці,
Знайдзі яго.
Пашукай і прывядзі ты нам яго.

С о ф ’ я

Якое гэта шчасце:
Любы мае добры нораў,
У горы, у бядзе не дасць прапасці.
Спачуваць умее ў горы.
Мой любы Янаш,

Прашу, пашукай ты,
Малю цябе,
Пашукай ты, пакліч яго.

Янаш

Прывяду сюды яго.
Я яго знайду!
Там небарака!
Радасць ў нас тут такая,
А бядак той горка плакаў.
Знайду яго, я знайду яго!

Чашнік

Янаш добры сэрцам,
На бяду ён адгукнецца.
Пашукай яго, кліч яго.
Янаш, ён шляхетны сэрцам,
Пашукай яго.

Соф'я

Якое гэта шчасце:
Любы мае добры нораў,
У горы, у бядзе не дасць прапасці,
Болей кахаю я штораз яго,
Ах, штораз болей,
Мацней кахаю!
Ўсё болей, мацней кахаю,
Ўсё болей, ўсё болей
Кахаю я яго!

Янаш і Чашнік

Ах! Радасць тут у нас такая,
А бядак той плакаў.
Ах, небарака!
Гулянка, радасць тут такая,
Ах, небарака!
Тут радасць і гулянка,

Янаш

Знайду яго!
Іду шукаць яго,
Знайду яго!

Чашнік

Пашукай!
Хутчэй ідзі і пашукай яго!

Чашнік і Соф'я адыходзяць. Янаш застаецца адзін.

Сцэна III

Янаш адзін.

№ 3. Recitativo

Янаш *(смутны і неспакойны)*

Што тут патрэбна гэтай дзяўчыне?

Чаму не дае спакою?

Ды мяне яна не расчуліць

Слязой, маркотаю сваёю.

Га! Калі яе пабачу,

То крыху суцешу ў скрусе,

А потым прэч, прэч, прэч!

Я слэз баюся.

Янаш — Уладзіслаў Барткевіч

Сцэна IV

Галька, Янаш.

Галька ўваходзіць, не заўважаючы Янаша.

№ 4. Песня Галькі

Як той кусточак віхрам зламаны,
Душачку гэтак зматала.
Дзе ты, вяночак, дзе мой руцяны,
Дзе ты, лілейка, што звяла?
    Ўсё адабраў мой Янка, мой сокал,
    Ўсю мяне ўзяў маладую.
    Любага скрозь шукаю навокал,
    Ды ўсё знайсці не магу я.
Дзе ж ты, Янка, сэрца патоля,
Дзе маё сонца на небе ясным?
Як жухне колас на дзікім полі,
Так без цябе я загасну.
    Любага скрозь шукаю навокал,
    Ды ўсё знайсці не магу я.
*(Азіраецца, і, пабачыўшы Янаша,
з воклічам радасці кідаецца яму на шыю.)*
Мой Янка! Мой Янка!

№ 5. Duetto

Галька

Мне гэты Ёнтак казаў няспынна,
Што ты мне здрадзіў, мяне пакінуў.
А да цябе я у горкай скрусе
Сваёй галоўкай ізноў тулюся,
А ты глядзіш чула, як раней.
    Мой ясны сокал, маё ты сонца!
    Глядзіш ты чула, любы, як раней.
    Вачам я веру тваім бясконца,
    Кахаеш ты, і мне жыццё мілей.

Янаш *(убок)*

Бяда ліхая, дзяўчына тая
Нашто прыйшла гэтаю парой?

Галька

А да цябе я у горкай скрусе
Ізноў тулюся.

Мой ясны сокал, маё ты сонца!
Глядзіш ты чула, любы, як раней.
Вачам я веру тваім бясконца,
Кахаеш ты, і мне жыццё мілей.

Янаш *(да Галькі)*

Мая ты Галька, маё ты сонца!
Цябе кахаю, як раней, кахаю я!
Марны твой смутак, твае пакуты!
Цябе не кіну.

Галька

Мой ясны сокал, саколік мой!

Янаш

І не забуду.

Галька

Саколік мой!

Янаш

Лепш адыдзі ты.
Я не хацеў бы,
Каб дзядзька ўбачыў нас і засмуціўся.
Знайшлі мне жонку,
Але хто зможа мяне прымусіць
Жаніцца з ёй?

Галька

Мой ясны сокал, маё ты сонца!
Глядзіш ты чула, любы, як раней.
Вачам я веру тваім бясконца,
Кахаеш ты, і мне жыццё мілей.

Янаш *(убок)*

Бяда ліхая, дзяўчына тая
Нашто прыйшла гэтаю парой?

Галька

А да цябе я у горкай скрусе
Ізноў тулюся.
Мой ясны сокал, маё ты сонца!
Глядзіш ты чула, любы, як раней.
Вачам я веру тваім бясконца,
Кахаеш ты, і мне жыццё мілей.

Янаш *(да Галькі)*

Мая ты Галька, маё ты сонца!
Цябе кахаю, як раней, кахаю я!

Цябе кахаю, як раней.
Я кахаю, як раней,
Кахаю цябе!

Галька

Ты кахаш, як раней,
Ты кахаш мяне.
(*Кідаецца Янашу гвалтоўна на шыю.*)

Янаш (*лагодна яе адсоўваючы*)

Спакойна будзь, спакойна будзь!
(*З дакорам.*)
Я ж не забуду, цябе не кіну.

Хор (*за сцэнай*)

Жывіце!

Янаш

Ідзі хутчэй ты за мур пануры,
Ля рэчкі будзеш, дзе доўгі роў.
Стаяць крыжы там і тры фігуры,
Цябе там стрэць прыйду ізноў.
Згэтуль ўцячэм, будзе бяскрай
Шчасце і рай,
Зноў будзе шчасце...

Галька (*слухаючы Янаша, паўтарае з найцяшчотнейшай асалодай*)

Зноў будзе шчасце і рай!

Янаш — Уладзіслаў Барткевіч, Галька — Дар'я Ваўковіч

Будзе бяскрай
Шчасце і рай.

Янаш

Я сам прыйду,
І будзе зноў нам
Шчасце і рай!
Я прыйду зараз жа сам.
Ты з кім прыйшла?

Галька *(не звважаючы на словы Янаша,
штораз з большай радасцю)*

Мой ясны сокал, маё ты сонца,
Я бачу, кахаеш мяне, як раней.
Мой Янка, мой сокал!
Зноў кахаеш ты мяне.

Янаш

Ты з кім прыйшла?

Галька

Маё ты сонца,
Я бачу, кахаеш мяне, як раней.

Янаш

О, Галька, о, Галька!
Спакойна будзь,
(Прыспешваючы.)
Адсюль ідзі, цябе прашу,
Адсюль ідзі, я сам прыйду.

Галька *(з найвышэйшым уздымам)*

Мой Янка, мой сокал!
Зноў кахаеш ты мяне!

Янаш

Адыходзь, я прашу.

Галька

Праўда, ўжо мяне не кінеш,
Ў вёску вернешся, не згінеш,
Ясны сокал мой,
Янка любы мой!
Я ля рэчкі пагуляю,
Сакалочка пачакаю,
Прыляціць ён ў час,
Прымчыцца ў час.
Век з табою разам будзем,

Шчасце мы сваё здабудзем,
Толькі смерць разлучыць нас.

Янаш

О, Галька, адыходзь,
Я прашу!
Адыходзь, я прашу!
Чуеш, Галька, я прашу.

Галька

Мой Янка! Мой сокал!
Вернешся ты зноў у вёску, Ян!

Янаш *(неспакойны)*

Я цябе не кіну,
Я прыйду, не згіну,
Анёлак мой,
О, анёлак мой, адыходзь.
Да цябе вярнуся, я вярнуся,
Я сам прыйду,
Чуеш, Галька!
Я вярнуся,
І толькі смерць разлучыць нас.

Галька

Янка мой! Сокал мой,
Я бачу, як раней кахаеш ты мяне,
Мой пан!

Янаш

Адыходзь, Галька,
Я прашу, адыходзь!
Галька, кахаю я,
Як раней кахаю я!
Вырываецца з яе абдымкаў, выправаджвае ў сад,
зачыняе браму і ўбягае ў павільён.

Сцэна V

Галька, Ёнтак.

Ёнтак увесь час пануры і смутны да пачатку сваёй арыі.

№ 6

Галька *(з дакорам)*

Вось бачыш, Ёнтак,
Ў зман ты дарэмна ўводзіў дзяўчыну,

Дарма хацеў ў мяне адабраці радасць адзіну.
Яго я чула і прыгарнула,
Ясь — маё сонца!
(З найвялікшай упэўненасцю.)
Ён не астыне і не пакіне.

Ёнтак

Сэрца беднае так б'ецца.

Галька *(перабіваючы)*

Ах! Вонкі рвецца,
Ледзь не забраў ты душу нябогі.

(З лёгкім дакорам.)

Ах, Ёнтак, Ёнтак,
Ўліў ты мне ў сэрца столькі трывогі.

Ёнтак *(здэкліва)*

Дарма смуціў цябе?

Галька *(здзіўленая)*

Смяешся ты?

Ёнтак, хадзем адсюль.

Ёнтак *(абьякава)*

Хадзем адсюль.

Ёнтак — Міхаіл Клепец, Галька — Дар'я Ваўковіч

Галька *(неспакойна азіраючыся)*

У гэтых сценах аж сэрца стыне,
Так неяк страшна проста дзяўчыне.
Не бачна, як, не бачна, дзе
Ўзыходзіць сонца.
Яно гарыць, ды не глядзіць
Промнем ў аконца.
Хадзем адсюль, муры глухія...
Палохаюць, страшаць мяне,
Хадзем адсюль...
Мы пойдзем з ім у векавыя
Гаі, лясы...
Ўжо чакае Ясь за горадам...
(Здзіўленая, спалоханая.)
Смяешся ты?

Ёнтак *(з прыхаванай іроніяй)*

Хадзем адсюль, калі ён там
Чакае нас. Ха! Ха! Ха! Ха!

№ 7. Арыя Ёнтака

Ёнтак *(з горкім шкадаваннем)*

Нашто яму ты верыш, дзяўчына?
Што ён не схлусіць, верыш яму?
Як віхар свішча над катлавінай,
Як з гор ільецца ў дол ручаіна,
Так ён зманіў, не прыйдзе ён.
Ты дзеўка з вёскі, ён — паніч твой.
Не забывай, ён — паніч твой.
(Лагодней.)

Нашто яму ты верыш, дзяўчына?
Зводзіць цябе ён, не вер яму!

Галька

Ах, веру я! Ах, веру я!..

Ёнтак *(падаўляючы ярасць)*

Не вер ў каханне ты панічова
Да беднай Галькі, лепей не вер.
Паніч падыдзе з салодкай мовай,
З яснай усмешкай, як дзень маёвы.
А сам маніць, сэрцам ён звер.
А ты ўсё верыш словам ягоным?

Купіў, як нечысьць, бедную душу,
Ён пан, паноў так любіце вы.
(У поўны голас.)
Доўга цябе, як дожджыка ў сушу,
Я прагнуў мець, кахаў цябе,
А ён сказаў, толькі сказаў:
Гальку мець мушу!
Толькі зірнуў, і стала ўраз ягонай ты.
Забраў вяночак разам з душою,
Цяпер не маеш ты спакою...
Мая ты Галька, краска-дзяўчына!
Зводзіць цябе ён, не вер яму!
Як віхар свішча над катлавінай,
Як з гор ільецца ў дол ручаіна,
Так ён зманіў, не прыйдзе ён.

(З іроніяй.)

А ты навошта сюды прыйшла?
Каб быць каханай, і каб шчасліва
Янку сустрэці, як тое дзіва.

(Паказваючы рукой на палац.)

А Янка — пан!

З паненкай Соф'яй ім роўны стан.

(З ярасцю і іроніяй, цягнучы Гальку ў бок палаца.)

Яна красуня, статны ён!

Яна красуня, статны ён!

Сапраўдная красуня,

І статны, ой, статны ён!

За сцэнай чуецца спеў хору вясельных гасцей.

Хор

Шчасця дужа, маладыя,

Ў дзень заручын вам жадаем!

Нібы галубочкі тыя,

Век мілуйцеся наўзаем...

№ 8. Фінал першага акта

Галька, Ёнтак, Маршалак Дземба, Янаш, Соф'я, Чашнік,
мужчынскі хор.

Галька, не здольная адразу зразумець свайго гора і спачатку абьякавая
да спеву хору, раптам зрываецца, бяжыць да дзвярэй павільёна,
якія аказваюцца зачыненымі.

Галька *(страшэнным голасам)*

Пусціце ж вы мяне сюды,
Там бацьку пабачу дзіцяткі.

Ёнтак *(адцягваючы Гальку)*

Хадзем адсюль дахаткі,
Убачаць нас, абразяць нас.

Галька *(усё больш настойліва грукваючы ў зачыненыя дзверы)*

Пусціце ж вы мяне сюды,
Там бацьку пабачу дзіцяткі.

(Умольна, на каленях звяртаючыся да Ёнтака)

Да пана ты, Ёнтак, правядзі.

Янка, пане, пачуй мяне,

О, Янка мой, каханы мой!..

Пусціце ж вы мяне сюды!

Хор

Што тут за крык, скуль гэты тлум?

Што значыць ўвесь моцны гэты шум?

Ёнтак

Хадзем адсюль! убачаць нас,

Хадзем хутчэй, абразяць нас.

Ах! Абразяць нас, хадзем хутчэй!

Галька, лепш ідзі!

Галька

Пусціце ж вы!

Тут паніч мой, тут Янка мой!

Янка мой!

Маршалак Дземба *(у дзвярах павільёна)*

Гнаць у карак іх!

Прэч, прэч!

Чэлядзь побач! Прэч з гулянкі!

Чэлядзь побач, з заручын прэч!

Хор

Прэч хутчэй з заручын,

Чэлядзь побач, прэч, прэч!

Хутка прэч!

Чэлядзь побач, адыдзіце прэч!

Там вам будуць рады,

Там дадуць вам стравы,

А з забавы прэч!

Галька *(заўважыўшы Янаша, які стаіць у глыбіні)*

Янка, мой Янка, забіў ты мяне!

Ёнтак

Лепш ідзі!

Маршалак Дземба і хор

Прэч!

Галька

Янка, мой Янка, забіў ты мяне!

Маршалак Дземба і хор

Прэч!

Галька

Янка, пане!

Сэрца вырваў мне, разбіў ты мне!

Ах! Янка мой! Ты звёў мяне.

Маршалак Дземба і хор

Дзеўка та здзіўляе, песняй засмучае!

Выйсці ёй казалі з гэтай пышнай залі.

Прэч з заручын, прэч з забавы!

Дзеўка та здзіўляе, песняй засмучае,

Выйсці ёй казалі, а яна спявае,

Маршалак Дземба — Гляя Пеўзнер

Нават не зважае, ўсё спявае,
Не зважае ні на што.

Ёнтак

Галька, лепш ідзі!
Лепш ідзі! Чуеш ты?

Янаш

Ёнтак з ёй? Значыць ён
Нам сюды гэту дзеўку прывёў?
Дам яму!

Галька *(як звар'яцелая)*

Ясны сокал, сакалочак!
Патаптаў ты мой вяночак.
Паціхеньку, памаленьку
Звёў бялютку галубеньку,
Затуманіў, сакалочак.

Ёнтак

Смутна часіна, бедна дзяўчына,
Ўзрушыць не змагла ты шляхцічаў багатых,
Паніч твой глухі!

Янаш і Чашнік *(у глыбіні сцэны, размаўляючы паміж сабой)*

Дзівіць дзеўка, смуціць спеўкай.
Выйсці згэтуль ёй казалі,
А яна спявае, нават не зважае,
Ўсё спявае,
Не зважае ні на што.

Соф'я

Дзівіць дзеўка, смуціць спеўкай.
Выйсці згэтуль ёй казалі,
А яна спявае, цягне страшны спеў,
Смутны спеў, ах! Страшны спеў.

Янаш

Прэч выгнаць іх!
Соф'я з Чашнікама адыходзяць.

Галька

О, Янка мой! Янка!
Пане! О, Янка!
Сэрца вырваў, разбіў ты,
Янка, сэрца мне!

Ёнтак

Галька, лепш ідзі, абразяць нас.

Лепш хадзем, скрыўдзяць нас.

Галька, слухай!

Лепш хадзем адсюль!

Маршалак Дземба і хор

Прэч хутчэй з гулянкі, йдзіце прэч!

Чэлядзь побач, адыдзіце прэч!

Хутчэй з гулянкі прэч!

Ёнтак выводзіць звар'яцелую Гальку.

АКТ ДРУГІ

У вёсцы Янаша.

Вясковае ваколіца. З правага боку невялікі касцёл, у глыбіні рака, за ёю ўзгоркі. Пасля падняцця заслоны чуецца звон да нешпараў*.

С я л я н е выходзяць з касцёла.

№ 9. Антракт

Сцэна I

№ 10. Хор сялян

Малады хлапец (*убаку ад грамады,*

у глыбіні сцэны):

Адвячоркам у нядзелю,

Як яшчэ на небе ясна.

Дзяўчаты, кабеты, юнакі, старыя

Адвячоркам у нядзелю,

Як яшчэ на небе ясна,

Добра думкі развяселиць,

Бо дзень цэлы сыдзе ў поце.

Хай жа свята падахвоціць

Нас забыць аб крыўдзе ўласнай.

Хор пераходзіць да звычайных размоў.

Юнакі

Да сябе ў маёнтак паніч

Прывязе нявесту сора.

---

* Нешпары — у каталіцкім касцёле перадапошняя частка літургіі гадзін, якая служыцца ўвечары, паводле традыцыі — у час заходу сонца.

Дзяўчаты, кабеты

Прывязе нявесту сора.

Юнакі

На вяселлі будзе танчыць,
Дык пра нас успомніць, можа.

Старыя

Хоць ў палацы будзе танчыць,
У бядзе нам не паможа,
Бо за намі следам гора.
Ой, за намі ўсюды следам гора.

Дзяўчаты, кабеты, юнакі

Бо за намі ўсюды следам гора.

Дзяўчаты, кабеты, юнакі, старыя

Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Хай у нас сягоння будзе.

Кабеты, старыя

Заўтра прыйдзе дзень працоўны,
Пот глынаці будуць людзі.

Дзяўчаты, кабеты, юнакі, старыя

Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Хай у нас сягоння будзе.
Заўтра прыйдзе дзень працоўны,
Паслязаўтра зноў працоўны,

Жанчына з маёнтка — Грына Лой

Дзень мазольны зноўку будзе,
Пот глынаці будуць людзі.
Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Хай у нас сягоння будзе.
Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Будзе хай сягоння ў нас.

Дзяўчаты, кабеты

Ці пан ласкі мае досыць,
На вяселле нас запрасіць?

Старыя

Ой, дзяўчаткі, ой, кабеткі!
Зловіць паніч вас у сеткі.

Дзяўчаты, кабеты

Дабрыні наш паніч рэдкай,
Ветлівы, салодкі гэткі.

Старыя

Добры паніч толькі ў слове,
Гладкі з твару, як панове,
Ой, кабеткі!

Малады хлапец *(у глыбіні сцэны)*

Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Хай у нас сягоння будзе.

Пачынае цямнець.

Юнакі, старыя

Сонца яснае згасае,
Ў далячыні дзень сплывае.

Дзяўчаты, кабеты, юнакі, старыя

А душа ляціць ў раздоллі
І журыцца ў песні вольнай.

Малады хлапец

Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Хай у нас сягоння будзе.

Дзяўчаты, кабеты, юнакі, старыя

Заўтра прыйдзе дзень працоўны,
Паслязаўтра зноў працоўны,
Дзень мазольны зноўку будзе,
Пот глынаці будуць людзі.
Дзень вясёлы, дзень цудоўны
Будзе хай сягоння ў нас.

Сцэна II

Сяляне, Ёнтак, Галька.

Ёнтак і звар'яцелая Галька з'яўляюцца ў глыбіні сцэны.

№ 11

Хор

Зірніце, што там?
Хто гэты хлопец? Ідзе з дзяўчынай?
То ж Ёнтак. Так, то Ёнтак!
А дзяўчына?

Ёнтак

На вяселлі, дай жа Божа,
Будзе радасць Вам!
Ды, як гора — не паможа
Нават песня там.
Вас не прывітаю спевам.

Хор

То ж Галька!

Ёнтак

Так, Галька!
Дзяўчына з той вёскі, што і вы.

Хор *(з болем і спагадай)*

Ёнтак, з чым, скажы, прыйшоў ты,
І адкуль дзяўчо прывёў ты?
Змарнавана, збедавана,
Глянеш — душа баліць.

Ёнтак *(панура)*

Я вяртаюся ад пана.

Галька *(паўтараючы словы Ёнтака)*

«Я вяртаюся ад пана»...
Не пазналі Галькі з твару,
Бо я стала птушкай ўжо.
На маю бяду, нядолю,
Сакалок зляцеў на поле,
Звабіў чыстую галубку,
Затуманіў, мой саколе!
Ой, галубку, ой, бялютку
Сакалочак звёў!

Хор

Галька, Галька! Як змарнела,

Страшна глянуць на яе,
Змарнела, счарнела,
Зірнеш — дык жаль бярэ.

Ёнтак

Пан звычайна робіць так.
Вось канец той заляцанкі:
Паніч ў ног сваёй каханкі,
Пані Соф'і — гладкай пані,
(Паказваючы рукой на Гальку.)
Дзе ж ўзгадае пра яе?

Галька

Толькі не прадаў душы ён,
Не даў чорту...

Хор *(сяляне акружаюць Ёнтака з цікавасцю)*

Расказвай, Ёнтак як ўсё было,
Што за здарэнне ты бачыў там?
Што стала з Галькай, скажы ты нам.

Ёнтак

Скажу я вам.

Хор

Скажы ты нам.

Ёнтак

Трапілі мы ў заручын хвіліну,
Як пан убачыў гэту дзяўчыну,
Сыпаць ён стаў салодкія словы,
Ліць ёй на душу свае замовы,
Потым за горад ісці сказаў.
Сцярпець не мог я гэтых слоў,
Праўду адкрыў ёй. Ён загадаў
За браму нас пагнаць, быццам псоў.

Хор *(з жахам)*

Ах!

(Панура.)

За браму іх пагнаць, быццам псоў.

Хвіліна маўчання.

Галька *(звар'яцелая, у стане спакойнага экстазу)*

Зноў ты з'явіўся і вабіш зноў...

Сакалочак!.. Мой саколік...

Не, не, не...

(З жалем.)

Ой, галубка узлятала
І крылом затрапятала...
Ды ужо зусім не белым —
Зраненым ды зчырванелым,
Трапятала, узлятала,
На зямлю, як камень ўпала

№ 12

Хор

Так вось, так вось з панамі,
Вось так з каханнем іх.
Ой, бедная Галька, шкада нябогу!
З панскім каханнем, так з жаніханнем іх,
Так вось з панамі,
Вось так з каханнем іх!
Гляньце! Зірніце!
Вунь чорны над Галяй
Вунь крумкач узляцеў над Галяй
Як адчувае...

Галька *(заканчваючы песеньку)*

Галубкі труп!

Хор *(з выбухам гневу)*

Так вось з панскім каханнем,
З жаніханнем іх.
Так вось, так вось з панамі,
Так вось з каханнем, так з жаніханнем.
Бедная Галька, нябога!

Ёнтак *(у глыбіні сцэны)*

Вось і едуць!

Хор

Ўжо едуць!

Сцэна III

Галька, Ёнтак, Маршалак, Чашнік, Янаш, Соф'я, хор.

Галька хутка збягае з узгорка, вырываючыся ад людзей,
якія яе стрымлівалі. Ёнтак хоча яе вывесці.

Яна вырываецца ад яго і садзіцца ўбаку на камені.

№ 13. Секстэт з хорам

Маршалак Дземба *(уваходзячы з глыбіні сцэны з левага боку і кіруючыся да сцял)*

Добра, што тут сабраліся!

(Загадвае.)

Прывітацца галасіста,
Пакланіцца ўрачыста!
Прывітайце ж галасіста,
Пакланіцеся ўрачыста,
Маладой, прыгожай пані!

Хор

Прывітайма галасіста,
Ды паклонімся ўрачыста.

Чашнік *(уваходзячы)*

Як вы маецеся, дзеці?

Хор *(глуха)*

Дзякуй, дзякуй, Ягамосці!

Янаш *(уваходзячы)*

Як здароўе, як жывеце?

Хор

Дзякуй, дзякуй, панічок наш.

Янаш *(заўважаючы Гальку, якая сядзіць убаку)*

Божа моцны! Галька тут!

Соф'я *(уваходзячы)*

Як жывеце?

Дзяўчаты, кабеты

Дзякуй шчыры вам, паненка,
Дзякуй, наша пані!

Маршалак *(да сцял)*

Што? Ці з ранку вы не елі?

Ўсе вы быццам скамянелі!

Та красуня, прыгажуня — ваша пані!

Хор

Пані гарача вітайма.
Гонар пані аддавайма,
Галасіста заспявайма,
Іх ўрачыста прывітайма:
Дай вам Божа, маладыя,
Шчасця, доўгіх летак,
Згоды, ласкаў, блаславенняў,

І анёлкаў-дзетак.
Бог няхай дае вам
Згоды, ласкаў, дзетак.

Чашнік — Руслан Маспанаў

Соф'я (*заўважаючы Гальку*)

Хто гэта?

У няшчасці дзяўчына?..

Хор

Дзяўчына ў няшчасці.

Соф'я

І з тварам бледным, ў цярпенні...

Хор

І з тварам збляднелым, ў цярпенні.

Янаш (*убок*)

Во! Ці ж яе не пазнала?!

Соф'я (*да сябе*)

Бедная гэта дзяўчына,

Яе твар бледны ў цярпенні,

І будзіць той твар ўспаміны,

Бачыла дзесьці яго,

Чашнік (*убок*)

Бедная гэта дзяўчына,

Яе твар бледны ў цярпенні,

І будзіць той твар ўспаміны,
Ах! Дзесьці я бачыў яго.

Ёнтак *(убок)*

Каб яна Гальку пазнала,
І зразумела б, о Божа!
Дык пагарджала б, быць можа,
Ўчынкам каварным яго.

Хор *(у глыбіні сцэны)*

Пазнала, можа, пазнала.
Ў змане абедзьве:
Адну пакінуў з іх ледзьве,
А ўжо схлусіў другой.

Секстэт і хор

Соф'я

Бедная гэта дзяўчына,
Яе твар бледны ў цярпенні,
І будзіць той твар ўспаміны,
Ах! Бачыла дзесьці яго.

Ёнтак

Каб яна Гальку пазнала,
І зразумела б, о Божа!
Дык грэбавала б, быць можа,
Ўчынкам каварным яго.

Чашнік, Маршалак

Бедная гэта дзяўчына,
Яе твар бледны ў цярпенні,
І будзіць той твар ўспаміны,
Я бачыў яго.

Янаш

Толькі б яе не пазнала,
Пякельна сэрца палае!
Як Галька, бы здань, блукае,
Змагу аддаліць яе.
Мне аддаліць бы яе.

Галька

Над беднай Галькай злітуйся, Божа!
І атулі апекай сваёй.

Соф'я, Ёнтак, Чашнік, Маршалак, хор
Голас вар'яткі кліча да Бога:
Збаў яе, Пане, ласкай сваёй.

Янаш
Як Галька, бы здань, блукае,
Мне аддаліць бы яе.

Соф'я, Ёнтак, Чашнік, Маршалак, хор
Голас вар'яткі кліча да Бога:
Збаў яе, Пане, ласкай сваёй.

Янаш
Змагу, напэўна, я аддаліць яе,
Схаваць яе.

Соф'я *(да Янаша)*
Дзе ж бачыць я яе магла?

Янаш *(збянтэжаны)*
Ды не, не магла, дзіцятка,
Раней ты твар гэты бачыць.
Гэта нейкая вар'ятка,
Ўсё спявае штось ды плача.

Галька *(у захапленні)*
Янка, мой Янка!

Галька — Дар'я Ваўковіч, Ёнтак — Міхаіл Клепец,
Соф'я — Дар'я Тарасевіч, Янаш — Уладзіслаў Барткевіч,
Чашнік — Руслан Маспанаў, Маршалак Дземба — Ілья Пеўзнэр

Янаш *(убок)*
Страшна Бог караць умее
Мізэрны блуд.
Соф'я мо' не зразумее,

Так чакаць нам не варта тут.
Пасля з дзяўчынай я разбяруся.

Галька

Галубок сеў на магіле...

Соф'я

Што надарылась дзяўчыне?

Янаш *(перапыняючы яе)*

Паспяшайма да касцёла,
Позні час ўжо, змрок наўкола.

Чашнік

На двары тут неяк смутна,
Да касцёла!
Спяшайма да касцёла,
Змрок наўкола, пойдзем,
Каб пабрацца шлюбам вам.

Соф'я

Неяк цяжка мне на сэрцы.
Паспяшайма да касцёла,
Пойдзем да касцёла,
Каб пабрацца шлюбам нам.

Янаш

Да касцёла!
Ўжо змрок наўкола,
Да касцёла пойдзем.
Каб пабрацца шлюбам нам.
Соф'я, Янаш і Чашнік уваходзяць у касцёл.

Хор *(перамяшчаючыся ў касцёл)*

Дай вам Божа, маладыя,
Шчасця, доўгіх летак,
Згоды, ласкаў, блаславенняў,
І анёлкаў-дзетак.

Ёнтак *(у поўны голас)*

І цярпенняў!..

Маршалак Дземба

Хто адазваўся паміж вамі так?

Хор

Хто? Хто?

Маршалак Дземба *(да хору, які адыходзіць)*

Як дадуць законны шлюб —
Ўсе у пары і вясёла

Маладых узяць у кола
І ўрачыста, галасіста заспяваці.

Хор

Заспявайма ім вясёла!

Уваходзяць у касцёл.

Сцэна IV

Галька, Ёнтак.

№ 14

Усё больш цямнее.

Галька *(з горыччу паўтараючы словы хору)*

Ой, вясёла! Ой, вясёла!

Ёнтак

Паглядзела, зразумела?

Мо' цяпер паверыш мне?

Галька *(прыходзячы ў свядомасць)*

Дзе мой Янка? Дзе мой сокал?

Ёнтак *(паказваючы на касцёл)*

Глян' туды!

Галька бяжыць да касцёла і, зазірнуўшы праз дзверы, ускрыквае, закрывае твар рукамі і павольна вяртаецца на авансцэну, падае на зямлю. Ёнтак стаіць у дзвярах касцёла.

Галька

Ах!

Ёнтак *(да Галькі)*

Ў алтара ўжо разам сталі,

Ксёндз чытае,

Абяцанні паўтараюць,

І са словам кожным плача маладая.

Галька *(не звважаючы на Ёнтака)*

Шкада, любы Янка,

Шкада цябе мне, Янка!

Ёнтак *(раз'юшана)*

Усміхаецца твой Янка.

Галька

Шкада, любы Янка!

Ёнтак

Усміхаецца твой Янка.

Галька

Ах, Ясь, мне шкада.
Дарагі мой, любви Янка.
Як шкада цябе!
Янка мой, шкада цябе!
Мой Ясь, шкада цябе!

Ёнтак

Соф'я плача, ён смяецца,
Бедная, шкада яе.

Галька *(звяртаючыся з болем да Ёнтака)*

Ах, Ёнтак, каб ведаў ты...

Ёнтак *(не зважаючы на Гальку)*

Вось пярсцёнак ён ёй даў,

Галька

Як сэрца маё трымціць...

Ёнтак

І яна дае пярсцёнак.

Ёнтак — Міхаіл Клепец, Галька — Дар'я Ваўковіч

Галька

Аж казаці я баюся.

Ёнтак

Ён вясёлы з ёй стаіць, як і стаяў.

Галька

Каб ты знаў...

Каб ты знаў...

Ёнтак

Ён вясёлы з ёй стаіць.

Галька

Каб ты знаў, паўтараў бы са мною:

Янка мой любы, Янка мой мілы,

Янка мой, шкада цябе,

Як шкада дарагога,

Ах, залатога!

Янка мой, шкада цябе!

Мой Янка! Мой пане!

(Падае непрытомная.)

Ёнтак

З ёй стаіць, як і стаяў.

Галька, бедная Галька,

Ты плачаш, дзяўчына,

Плачаш — ён смяецца.

Не плач, шкада цябе.

Галька, я прашу, не плач,

Смутак твой заб'е мяне.

Ты плачаш — ён смяецца.

Галька, мне цябе шкада!

Так шкада, о Галька!

Ёнтак *(убягае ў касцёл)*

Ўжо!

Галька

Ўжо!

Хоча бегчы, і ў гэты момант чуе песню, якая яе затрымлівае.

Сцэна V

Галька, хор.

№ 15. Малітва ў касцёле

Галька адна, самлелая.

Хор *(частка хору ў касцёле)*

Ойча з неба, Божа, Пане,

Ласку Ты спашлі сваю

Ды святое дараванне

Людзям грэшным на зямлю.

№ 16. Рэчытатыў і каваціна Галькі

Галька (*раптам надхопліваецца, нібыта са сну*)

Вох! Дзіцятка заціхае,
Ў хатцы канае.
Ад голаду памірае...
А маці тут, а бацька там!
Цягне дзіця ручаняткі,
Жаласна так пазірае,
А маці тут, а бацька там!
Ах! І птах драпежны птушаняткі
Корміць, пільнуе, люляе,
Маё ж дзіцятка канае.
Мой любы сынку, хто ў дамавінку
Зложыць цябе, хто спавіне?
Мой любы сынку, хто ў дамавінку
Цябе ўкладзе?
Хто закалыша на вечны сон?
А сэрца дзе, ты, Янка, дзе?
А слёз крывавых ручай жывы?
Адпомшчу я, забіўшы Янку!
Бо маці я і жонка я,
Бо спапяліў мне сэрца ты.
Адплаціш ўсе грахі свае!
Ах, Ян, ці чуеш ты мяне?

Галька бяжыць у шаленстве, збірае сухое галлё і салому, рассыпаныя на пляцоўцы, зрывае некалькі вярбовых галінак і запальвае ад лямпы перад касцёлам. Чуваць працяг песні.

Хор (*у касцёле*)

Валадару, моцны Божа,
Змілуйся над намі Ты!
Бо далонь Твая ўсё можа,
Не пакінь нас, Бог Святы!

Галька, якая падчас спеву хору стаяла ў дзвярах касцёла з палаючым факелам, зараз, калі яшчэ раз паглядзела на каханага і Соф'ю, нявінную ахвяру яго ашуканства, а перад усім на грамаду сялян, якія падзяляюць яе долю, заплюшчвае вочы і, спалоханая ад таго, што хацела зрабіць, кідае зброю сваёй помсты ў рачную плынь.

Хор

Праз пакуты Бога-Сына

Суцяшэнне сэрцу дай,
Стогны сціш хоць на хвіліну,
Ойча з неба, літасць май!
А стогны сціш хоць на хвіліну,
Нам блаславенне дай.

Галька *(з плачам падае на калені)*

Божа моцны!.. Літасць май.
Божа! Дзякую!
Дзякуй, Пане мой!
Дзякуй, Божа! Дзякуй, Пане!
Шчыра дзякую табе!
Скрыўдзіць цябе не маю я змогі,
Любы мой Янка, мой пане.
Слёзы даруй і жальбы нябогі,
Нашага сына скананне.
Будзь жа шчаслівы разам з каханкай,
Пані-красуню цеш ты сваю.
Ды малісь хоць часам за Гальку,
А я цябе багаслаўлю.
Толькі малісь хоць часам за Гальку,
Сканаю я, але цябе багаслаўлю.

№ 17 Фінал II акта

Галька бяжыць на ўзгорак, паварочваецца да касцёла,
пасля, хаваючы вочы, з крыкам кідаецца ў раку.

Галька — Дар'я Ваўковіч

Сцэна са спектакля

Ёнтак з хорам выбягае з касцёла.

Ёнтак *(не бачачы Галькі)*

Галька! О, Галька!

Хор *(каля касцёла)*

Ах, запозна, ўжо запозна,
Утапілася ўжо беднае дзяўчо.

Ёнтак *(на ўзгорку з ярасцю)*

Галька!

Янаш і Чашнік *(выходзячы*

ў гэты момант з касцёла)

Хто ўтапіўся?

Хор *(на авансэне)*

Ах, запозна, ўжо запозна,
Патанула наша Галька ўжо!

Маршалак Дземба *(уваходзячы*

з супрацьлеглага боку)

Надышоў нарэшце час
Маладых узяць у кола,
Заспяваці песню ўраз.

Хор *(са змушанай весялосцю)*

Запьем яе вясёла!

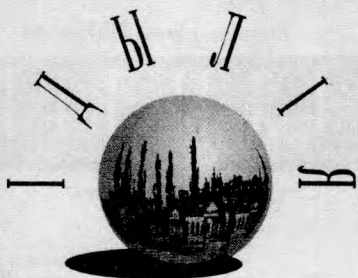
Станіслаў Манюшка — дырыжор.
Фрагмент гравюры Ксаверыя Пілаціці. 1892 г.

Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч

ІДЫЛІЯ

ОПЕРА ў ДВУХ АКТАХ

*Пастараль
у 2-х частках*

*Беларускі
дзяржаўны акадэмічны
тэатр
імя Янкі Купалы*

Вінцэнц Дунін-Марцінкевіч

Афіша спектакля «Ідылія» Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. 1993 г.

Дзеючыя асобы

Караль Лятальскі

Ян Дабровіч, яго сваяк, ранейшы апякун

Юлія, яго дачка

Камісар Бонавентура Выкрутач, камісар
маёнтка Лятальскага

Уршуля, яго жонка

Шчырэцкі, падданы, звольнены ад паншчыны;
жыве пры двары з панскай ласкі

Ян Губач, слуга Лятальскага

Іцка, арандатар у маёнтку Лятальскага

Навум Прыгаворка, вайт

Ціт і іншыя сяляне, мужчыны і жанчыны
з вёскі Лятальскага

Дзея адбываецца ў маёнтку Лятальскага.

АКТ ПЕРШЫ

З правага боку — карчма, з левага — вялікі куст ружы і дзе-нідзе дрэвы.

Сцэна I

№ 1. Хор сялян (мужчын і жанчын)

Хор

Ой, бяда ж будзе, бяда!
Прыйшла на нас чарада!
Скажыце ж, добры людзі,
Да што з гэтага будзе?

Ціт

Заказаў жа наш мацар,
Ясны, можны Камісар,
Сабрацца ў карчму чы ў двор.
Мал, вялік, здароў чы хвор,
Войт усіх кіём пагнаў.

Хор

Што б ён дабра не відаў.

Ціт

Да і ён сюды ідзе,
Ён нам скажа аб бядзе.

Сцэна II

Тыя ж і Навум.

Ціт (да Навума)

Пане войце! да што гэта?
Чы мор? чы сканчэнне света?

Навум (з павагаю)

Ціха, дурні! то... камета.
А коль хочаш знаць ту весць,
Кажы дзве кварталы паднесць!

Ціт

Гэй жа, пане аляндару!
Пастаў нам дзве кварталы гару.

Сцэна III

Тыя ж і Іцка, арандатар.

Іцка

Гэрстэ! маес цэм плаціць?

Ціт

А хто ж дарам будзе піць?

(Да Навума.)

Ты, наш дарагі Навуме,

Сяла войце, а мой куме!

Бардзея сваей малвой

Усіх нас тут заспакой.

Навум *(з павагаю, рэчытатывам)*

Станьце тут разам кружком

І падзівіцеся маім слаўком.

Спеў Навума

Навум

Як я пайшоў да Камісара,

Я там знайшоў пана Пісара,

Што ў Радзівілаў доўга служыў

І заўсягда добрым панам ён быў.

Яны крыйкаю з сабой гамоняць,

Адзін другом — пасваркай звоняць.

Я цішком, я маўчком у шчэлку глядзь,

Аж яны там сабе ну ж прытыкаць.

Пісар са свару так заспяваў:

«Ты, Камісару, замнога краў,

Людзей ты без меры вельмі глуміў,

Без Бога, без веры і дзёр і біў».

Потым к сабе туды зазвалі

Яны мяне і так казалі:

«Вялі ты сабрацца ў карчму людзям,

Нямалу весць яны пачуюць там».

І я, філют з бальшога света,

Згадаў, што тут, пэўне, — камета.

Людзі ў горадзе яе там ждучь

І з гора трасцянку якуюсь п'юць.

Хор

Трасцянку п'юць! што за камета?

Чы гэта мор, чы канец света?

Ой, бяда ж будзе, бяда!

Прыйшла на нас чарада!

Скажыце ж, добры людзі,

Да што з гэтага будзе?

Ціт. Да вас, куме! (*П'е, падае воіту.*)

Навум. Знаеш прымоўку? пій, да розуму не прапій. (*Прымае кілішак і н'е.*)

Ціт. Скажы нам, каралёк, да што гэта за камета?

Навум. Баш! які ты цікун, хочаш ведаць аб камеце. Да што вам аб гэтым талкаваць, калі гэта такое вельмі большое дзіва, такое вялікае, што я аб нём і сам нічога не праведаў і сказаць не магу. Знаеш прыгаворку: чаго ж бы плакаў слеп, каб відзеў свет? Да і я б не дзівіўся, штоб ведаў. Дагадаўся толькі, што нам, пэўне, горшай катаргі не будзе, якую ад Камісара цярпім. Бо знаш прымоўку: і адсюль гарачо, і адтуль балячо. А калі яна к нам прыйдзе, то, пэўне, на бяду нашага гада Камісара: бо штось ён вельмі цяпер у кулак затрубіў; а лётае! а бегает! як бы блёкату наеўся. А Яснавьяльможны пан Пісар так на яго накрычаў, што аж мне ў вушах і цяпер звяніць.

Ціт. А дай Бог, штоб яго ад нас нячыстая выгнала сіла! Бо калі ён далей так над намі здэкавацца не перастане, то ўсе духі вытрасе. Кажуць, што мужык хіцёр, ураг сваім панам і іх абмануе. Як жа нам быць шчырымі, калі яны з-пад ногця кроў нам высысаюць і, як з гадам, з мужыком абходзяцца. А мы ж такі апошніх сіл дабываем, штоб на іх прыхаці зарабіць.

Навум. Маўчы, Ціт! Не наша дзела аб гэтым гаманіць. Знаеш прымоўку: і сцены маюць вушы. Ты гамоніш, а ён шмыг — і тут! Ведаеш прыпавесць: ты з варот, а ён чэраз плот; аб воўку памоўка, а ён тут; ой, не вер нікаму, а ніхто не абмане. Бо як пачуе чы даведаецца Камісар, то і скура будзе ў рабоце і апошняю авечку адбярэ. Ляпей прышчамі зубамі язык і кланяйся нізка, пакуль яго мяцеліца ад нас вымеце; бо знаш? пакорнае цялятка дзве маткі ссець.

Іцка. Ну, Ціт! цы маеш ты грошы?

Навум. Калі маеш грошы, то не будзеш босы.

Іцка. Ой! мой ты Навумка! І я кажу прымоўку: музык піець, як у леецку ліець; а як прыйдзецца плаціць, то як дурань, маўцыць. Цы гэтак добра?

Навум. Няма чаго казаць, пане аляндару! Рынуў слаўцом, як пярцом; а што напішаш пярцом, то не вырубіш тапарцом.

Іцка. Яно так, Навумка! Але з ты, Цітацка, сказы, цы заплаціс?

Навум. І піць не хачу і грошы не плачу. Знаеш прыпавесць: і рыбы не хачу і адзежкі не змачу.

Іцка (да Ціта). Ны... калі не заплаціс, то закарбуй, а мы паліцым, і я прыму старпу сена, сто ў цябе ў адрынцы, і есцэ на барыс кварту гарэлкі пастаўлю. Гэртэ! цы добра? мой Цітацка!

Ціт. Баш, нехрышчоная чартоўская сіла! палакаміўся на маё сена! Ты, як піяўка, усю б кроў з нас выссаў! А вось я чэраз зіму падгадую цялушку, а там прадам і табе заплачу ўсё, што накарбаваў белым па чорным. Давай сюды белае, я закарбую.

Іцка (даючы яму дубэльтавую крэйд). Які ты дурань, мой каханцык! насто табе яе карміць? я і так, з дружбы для цябе, прыму ў добрай плаце.

Навум. Ціт! не слухай, бо знаш прыговорку: панская міласць, жончына вернасць, дружба жыдоўская — усё чартоўскае.

Ціт (прыводзячы на сцяне падвойную рысу). Што за нячыстая сіла, здаецца, раз пацягнуў, а бачыцца, як бы найшлося два карбы.

Іцка. Штоб цябе параліс узяў, мой ты міленькі! Табе ад водкі ўсё двоіцца: ты з раз пацягнуў.

Ціт. А мо'а і так.

Навум. Кум! а кум! Лжэ жыд, сабака, не будзь дурань, бо знаш прыговорку: павер жыду на сваю бяду.

Ціт (адпыхаючы Навума). Адчапіся, Навум! Ты ўжо сваімі прымоўкамі ды прыговоркамі ўсім абрыд.

Навум. Вот табе на! за маё дабро да мяне ж набілі. Я яму добра раджу, а ён мяне ж лае. Эй, кум, кум! знаш прымоўку: хоць кум, да сабака.

Адзін з мужыкоў (убягаючы здалёку, кажэ). Ціха, браткі! цяпляк ідзе.

Навум. Станьце ж усе за мною, як гусі за гусаком.

Усе рыхтуюцца. Войт з паважнай мінай становіцца наперадзе.

Сцэна IV

Тыя ж і Камісар.

№ 2. Хор сялян (да Камісара, які ўваходзіць)

Хор

Здароў нам будзь!

Вяльможны пане!

Здароў нам будзь!

Вяльможны пане!

Усякі з нас

На твой прыказ

Перад табою
І з чарадою
Гатовы стане.

Камісар. Добра, добра, мае дзеткі!

Навум *(убок)*

А!.. Чы ваша ўжо гэткі?
І табе, знаць, бесі сыну,
Запялі у злу гадзіну,
Ты дзеткамі звеш цяпер,
А даўней — «хам», «мужык», «звер».
Ой! нядарам намі трос,
Да пары збан ваду нёс.

Хор

Здароў нам будзь!
Вяльможны пане!
Здароў нам будзь!
Вяльможны пане!
Усякі з нас
На твой прыказ
Перад табою
І з чарадою
Гатовы стане.

Камісар. Я паклікаў вас сюды, дзеці мае, каб паведаміць а
важнай навіне: вось жа наш пан, а дзедзіч тутэйшы, у гэтых днях
мае прыбыць з заграўніцы; а тым часам даручыў Вяльможнаму
Пісару Дабровічу, свайму сваяку і даўнейшаму апекуну, каб ён
упэўніўся пра стан тутэйшых сялян, ці не маюць ад мяне якой
крыўды. Здаецца, што па-айцоўску з вамі абыходзіўся; і хоць тры-
маў вас строга, аднак справядлівасць заўсёды была маім правілам.
Дык памятайце, каб ніхто-ніхто не пасмеў паскардзіцца на мяне,
бо інакш — канчук будзе ў рабоце. Вядома вам, як слухае мяне
дзедзіч і як ён настроены супроць мужыкоў. Толькі слоўца перад
ім пісну і пэўны, што скажа скуру з вас паздымаць. Дык памятайце
маю засцярогу ды ідзіце ў двор: там чакае вас пан Пісар.

Усе выходзяць.

Сцэна V

Камісар адзін.

Камісар *(думае і, крыху пачакаўшы, пахаджваючы, гаворыць).*
Хоць і ведаю спосаб мыслення нашага пана, яго пыху і пагарду

простым людзям, але як падумаю, што ён хутка сюды прыедзе, нейкая трывога закрадаецца ў маю душу. Калі ён, барані Божа, даверыцца пану Дабровічу, о! то згуба мая немінучая. Той патрапіць выкрыць такія ўчынкi, якія не толькі месца мяне пазбавяць, але яшчэ і тое, што мне з ласкі Стварыцеля нехаця звалілася ў рукі, патрапіць адабраць; а трудна будзе расстацца з справядліва сабраным грошам. Хіба ж мая віна ў тым, што маю вялікую слабасць да сакрэтных спекуляцый панскім дабром? Яшчэ б усім патрапіў замыліць вочы, каб не той пракляты навочны сведка ўсіх маіх учынкаў, той Шчырэцкі, звольнены прыгонны мужык, пакінуты пры двары з панскай ласкі. О калі б я мог папярэдзіць і як-небудзь ачарніць яго перад нашым панам, каб яго выгнаў! (Думае.) Шкода мне толькі дачкі яго, якая, ад дзяцінства застаючыся пры дачцэ пана Пісара, так выхавалася і так міленька цяпер выглядае! Нават не дурная, вельмі не дурная — ба! чы не разумнейшая толькі за маю жонку? Хоць тая лічыць сябе мудрэйшаю тут ад усіх. Ой, каб мог я як-небудзь тую птушачку збаламуціць! Смачны кавалак! Не ведаю толькі, як доўга тут яна забавіцца. Падазраю, ці не лагчыцца да яе сам пан Дабровіч? Бо ўжо кадучна соладка на яе пазірае; нават ён яе сюды і прывёз. Але ж і я зух, не абы-што! далажу ўсякіх спосабаў: каб той пончык прысвоіць, буду прасіць, пагражаць, ставіць сіллё; а калі мне не ўдасца, тады і бацьку і дачку пастараюся як належыцца падцукраваць. Але не трачу надзею: бо быў бы я вялікі прастак, калі б не патрапіў падашукаць нейкай там вясковай дзяўчыны! Спрабую нарэшце таго спосабу, што ўжываюць па гарадах, перад якім і свецкія жанчыны, што далёка больш маюць алею і хітрасці, устаяць не могуць.

№ 3. Спеў

Камісар

Калі прыгожай дзяўчыне
Прывабнасць свету засвеціць, —
К ёй мігам думак рой хлыне,
Галоўку ўскружаць, ахвацяць.
Адно ўсё думае тое —
Аб вабным хлапцу і строі.
І хлопец з'явіцца хутка, —
Пойдуць гамонкі, ўздыханні, —
Аб красках баіць ён чутка,

Аб шчырым баіць каханні.
За сведку неба стаўляе, —
І вось млее дзеўчына тая.

Завольна пужліву асвоіць:
Каб узаемнасць здабыці,
Свае залёты падвоіць,
Моліць — яго палюбіці.
Гэтак для птушкі вясковай
Клетачка мігам гатова.

Калі ж дзяўчына спрыт мае,
Цянёты хлапцовы ўбача, —
Тады бяда ды якая!
Душа бурліцца і плача.
Сэрца да літасці клоніць,
І так дзяўчына ўжо тоніць.

Зведзена так і па праўдзе,
Адаючы яму сэрца,
Калі ўжо іншых той здрадзіў,
Ахвярай жалю стаецца!
Бядачка кволіць дарэмна,
Але ўжо згубы не верне.

Камісар. Вось так папробую і я гэтак; а можа, і мне пашанцуе злавіць птушачку? А цяпер трэба спяшацца дадому.
(*Выходзіць.*)

Сцэна VI

№ 4. Спеў

Навум (*адзін*)

Знаеш панску прыгаворку:
Не таргуй ката ў ворку,
Дзевак з сэрца не хвалі,
Жыда, хоць хоча, не бі.
Бо як купіш за вачыма
Тавар кепскі, грашэй німа.
Дзеўка, калі мужыка
Зловіць, гэ! ўжо не така,
І не рад бядак, заплача,
Вяліць жонка, то і заскача.
А жyd і рад, штоб набілі;

Для чаго ж? штоб заплацілі.
Камісар быў нам тыран;
Можа ж, горшы будзе пан?
Той хоць часта нас браніў,
Але не ўсякі раз біў:
Бо калі прымецца біць,
Можна скуру адкупіць;
А пан платы не бярэ,
Не раз добра абдзярэ.
Што ж? мужык прывык цярпець;
А калі мае балець
Злосней ад свайго мацара,
Як ад гада Камісара.

На вум. Вот табе і дзіва! Мы ж думалі невесь што, аж тут Яснавяльможны пан Пісар раскажаў нам, што скоро з-за мора там даведаліся, то і ўсё! Добра той казаў, няма чаго казаць: славен бубен за гарамі. Прыказаў нам пан Пісар, штоб, калі маем крыўду да Камісара, смела гаварылі. Але і я місцюк! Ведаю добра гаворку, што, пакуль сонца ўзойдзе, раса вочы выець. Няма чаго казаць: воран ворану вачэй не выключе. Пан з панам пазнаюцца, а мы ўсё-такі ў бядзе. Добра кажа прыгаворка: і Бога хвалі, і чарта не гняві. Але досыць балакаць, трэба і мне зрабіць, як там паны кажуць: досць таго лайдацтва, пойдзем у карчму да нап'ёмся гарэлкі, бо штось душы не вядзецца! Але няма чаго казаць, яно чы вып'еш, чы не, рабіць не хочацца; чалавек штось адвык ужо ад дзела. Добра кажа тая прыгаворка: не піў — не мог, а выпіў — ні рук, ні ног. (*Выходзіць, напяваючы.*)

Знаеш панску прыгаворку:
Не таргуй ката ў ворку, [і г.д.]

Сцэна VII

Юлія, пераапанутая за дачку Шчырэцкага.

№ 5. Рэчытатыў і раманс Юліі

Юлія

Ой, думкі, ой, мары
Дзіцячага веку!
Шмат будзіце чараў
Ў душы чалавека!

Як сягоння, здаецца, бачу век праснёны,
Калі з мілым Каралем у гэты лес зялёны
Мы хадзілі спакойна пад апекай Бога.
Нашы сэрцы дзіцячы не зналі трывогаў.

Раманс

О край мой любы, мой родны!
Ты знаеш думак прычыны.
Тут, як у раі, аздобна,
Ціснуцца дзецтва ўспаміны.
Сваймі вось гэта рукамі
Кусточак ружы саджала,
А тут павяўшы з слязамі
Тульпаны я палівала,
На месцы ўсё засталося,
Як вабна ўсё засталося!
Далей — малая крыніца,
Дзе мы глядзеліся ў пары,
Вабіла чыстай вадзіцай,
За ёй — салодкія мары!
Лог, па якім мы з Каралем
За матылёчкам ляталі
І гналі ажно у поле;
Як матылькі, мы гулялі.
Ўсё тут, як некалі, бачу,
Толькі Каралю не бачу!

Юлія — Зоя Белавосцік

Юлія. Вітаю цябе, родная краіна, якая на кожным кроку абуджаеш ва мне салодкія ўспаміны нашых з Каралем дзіцячых гадоў! Тут кожнае месца, кожны кусточак нагадвае мне яго такім, якім ведала яго некалі: ласкавым, прыхільным да свае малое сваячкі, выказваючым ёй кожную хвіліну доказы сваіх турбот пра яе і падтрымліваючым слабыя яе крокі. О гора! чаму побыт за граніцай так змяніў яго сэрца? Але што ж тут дзівіцца? Ён такім маладым, маласвядомым пакінуў нас... а трапіўшы ў таварыства сапсутай моладзі, мог заняцца звычай і забыць збавенныя парады майго добрага айца. О калі б план, укладзены мною, патрапіў яго схіліць да мяне і цалкам удасканаліць! З лісту, адасланага з Варшавы, спадзявацца трэба, што сёння ён прыедзе. О Божа! дапамажы мне! Ты бачыш чысціню думак маіх.

Сцэна VIII

Дабровіч і Юлія.

Дабровіч (у часе яе гутаркі падкрадваецца і, вытнуўшы яе злёгка на плячы, кажэ). Юлія! ты ўсё марыш, і, пэўна, аб Каралю?

Юлія. Ах, войча! Ці ж можна так мяне палохаць?

Дабровіч. Бядачка! Меркавала, можа, што гэта ён цябе так па-прыяцельску вітае!

Юлія. А пэўне ж, бо сёння тэрмін яго верагоднага прыезду, вызначаны ў яго лісце. Ах, пакажы, пакажы мне, мой войча, той ліст! Я яго яшчэ раз прачытаю!

Дабровіч. Здаецца мне, што ты ўжо на памяць павінна была яго вывучыць. (Шукае.) Вось ён, маеш.

Юлія (чытае). «Дарагі мой апякуне! Апошні твой ліст так мяне ўстрывожыў, што зараз жа, хоць з болем у сэрцы...» (Кажэ.) Нядобры!.. (Чытае далей.) «...пакінуў улюбёную Францыю і лётам бліскавіцы паспяшыў да нуднага нашага краю. Цяпер баўлюся ў Варшаве, а найдалей як дзён праз 10 прыбуду ў маёнтак, каб уладзіць, як ты мне пісаў, мае не найлепшыя інтарэсы і зірнуць на стан прыгнечаных Камісарам маіх сялян. Хоць ад адной толькі думкі пра гэты нудны занятак у мяне на галаве падымаюцца валасы. Па праўдзе, дык ты сам, мой апякуне, мог бы зрабіць для мяне гэткую паслугу, заняцца маімі інтарэсамі ды паставіць іх на лепшы ўзровень. Што да сялян, то добра робіць Камісар, што іх у паслухмянасці трымае. Дык сам бачыш, што мог бы абысціся без мае прысутнасці. Але ты правіш сваё, і я вяртаюся: толькі зазначаю, што нядоўга прагашчу сярод той дзічы, дзе не можна

мець ніякай прыемнасці». *(Кажэ.)* О пачакай! Калі толькі ўдасца мой план, патраплю тут цябе затрымаць. *(Чытае.)* «Бывай здароў, мой дарагі апякуне! Прыгожай кузіне (бо спадзяюся, што папрыгажэла) цалую ручкі. Зычлівы і ўдзячны кузэн Караль Лятальскі. 1842 года, траўня 4 дня». *(Кажэ.)* А сёння мінае дзясяты дзень. О! калі б прыехаў! Я з ім пазмагалася б!

Дабровіч. Сумняваюся, каб ты не прайграла. Маладзён, што марыць толькі пра загранічныя прыгоствы, і не паглядзіць на цябе. Сапсутых звычайў чалавек, усё будзе ганьбіць, што не падобна да французскага; на падданых сялян глядзіць горай, як на быдла, і імі пагарджае. А да таго ён можа цябе пазнаць.

Юлія. О не, мой войча! Бачыў мяне яшчэ малою, а так ніколі не падумае, каб яго кузіна ў адзежы простаі сялянкі магла тут жыць. Ты, войча, скажаш, што я на навуках. Мiane тут ніхто не ведае. Таму смела за дачку Шчырэцкага магу сысці, а той не здрадзіць нашай таямніцы, бо ад душы хоча паправы сына пана і дабрадзея свайго. Тым большага дасягну трыумфу, што пад відам простаі сялянкі патрапіла пакарыць яго сэрца і прывязаць да сябе.

Дабровіч. Але адкуль жа гэтая ўпэўненасць, што зацікавіш яго сабою?

Юлія *(цалуючы яго ў руку).* Мой добры войча! І я маю хоць шчопцю ўласнага гонару, і здаецца мне, што даб'юся свайго; толькі мне не перашкаджай.

Дабровіч. О ты, рамантычная галава! Няхай і так будзе; але ж і пасмяюся з цябе, калі твае намеры пойдучь на нішто.

Юлія. Ubачыш, мой войча, што ўдасца мне перамога; і тым слаўнейшай будзе, што ў постаці нейкай сялянкі, з тае касты людзей, якімі ён пагарджае, завалодаю ім. Тут буду яго чакаць... Прадчуваю, што высланы на выведы Шчырэцкі, мой падстаўны бацька, хутка шчаслівую дасць мне вестку пра ягоны прыезд. Ты ж, мой татка каханы, прыгатуй усё ў двары, каб сяляне, якіх ён ненавідзіць, як з найшчырэйшым і найпрыхільнейшым сэрцам яго сустрэлі... А я з кошыкам кветак нібы выпадкова яго спаткаю... але ціха!.. Нехта ідзе. Адыдзіся, мой войча, каб нас тут разам не засталі.

Дабровіч. Добра, адыходжуся. Абы толькі здолела ты выбіць яму з галавы тую франкаманію ды прывязаць яго да роднага краю! *(Выходзіць.)*

Сцэна IX

Юлія і Навум.

Навум (*уваходзіць п'яны і сам сабе кажа*). Добра кажа прыгаворка: куды еду, туды еду, да ўсё карчмы не міну. Вот цяпер штось пэўней чалавек стаіць на нагах. Цяпер смела пайду да двара, штоб пана нашага прыняць. (*Хоча адысці, заўважае Юлію.*) Гэ! а гэта што за дзеўка? У нашым сяле я дасюль яе не бачыў. Не гадкі чарвячок. Як біш там кажуць: дзеўка, як цэўка, а як гляне, дык і сэрца дастане.

№ 6. Дуэт Юліі і Навума

Юлія

Што за пудзіла пляцецца?
Так і рынецца, здаецца.
Ах! якая п'яніц міна!

Навум

Ой! Не гадкая дзяўчына!

Юлія

Ён сюды, знаць, ісці хоча.
На мяне ўтаропіў вочы.
Мусіць думку нейку мець.

Навум

Трэба к ней добра падсесць.

Юлія

Недарма мая трывога, —
Можа ён мне быць падмогай.
Кінем гідасць сваю вон
Ды спытаем, што за ён.

Навум

Добра прыгаворка кажа:
Скора едзе той, хто мажа.
Трэба рыбку прысваіць,
Гарэлкаю напаіць.

Юлія. Чаго ты на мяне так глядзіш?

Навум. Усе дзеўкі выраслі пад маім вокам, а цябе не знаю.
Чы ты ягодка не з нашага агародка?

Юлія. Я прыехала з панам Дабровічам; а знаеш Шчырэцкага?
Я яго дачка; а ты, мужык, хто такі?

Навум. Мужык! Але мужык! Хоць я сабе і мужык, да ўсё не просты. Знаеш гутарку: мы і самі з вусамі. Я — войт тутэйшага сяла, Навум.

Юлія. Войт!.. Не гневайся, мой бацечка, да я ж не ведала.

Навум. Нічога! Нічога! Знаш прымоўку: няведанне — нягрэшанне. А штоб даказаць, што к табе нічога не маю, то пайдзём да Іцкі, пастаўлю паўкварты, там пазнаемся ляпей: бо ты мне штось вельмі к сэрцу прыпала. Як глянуў, так і грануў. От так: палюбіў, ды і досыць. А чы ты б мяне спадабала?

Юлія. За гарэлку дзякуй, я не п'ю; а любіць не магу.

Навум. Дзельна! Шчэра сказана, як звязана! Да хто б вам, дзеўкам, паверыў? Вы ўсе такія; а падсядзь к вам, дык і самі вешаецца на шыю. *(Падыходзіць да яе залётна.)*

Юлія. Не лезь! Бо валасы выдзеру.

Навум. Хто каго любіць, той таго чубіць. *(Падыходзіць да яе бліжэй — яна адсоўваецца.)*

Юлія *(пагражаючы).* Адчапіся! Бо як трэсну, то і зубоў не пазбіраеш.

Навум *(убок).* Ой, цікунка! цікунка! Любіць, пэўне любіць, толькі саромеецца. Добра кажа прыгаворка: дзеўкі так любяць, што за кулаком і свету божага не відаць.

Сцэна X

Тыя ж і Шчырэцкі, засопшыся, убягае.

Шчырэцкі. Пані! *(Убачыўшы Навума.)* Дачка мая! Паведамляю табе, што наш дзедзіч пакінуў за вярсту коні, а сам з слугою пакрыёма зараз сюды прыбудзе.

Юлія. Добра, тату! Пастараюся яго тут спаткаць першая.

Навум. Гэ! Дак ваша і па-панску ўмее шчабятаць. Эге, кумок! Вашая дачка, знаць, панскага хову. Хто б пазнаў дзятла, штоб не яго нос? Нечага ж нам к табе шчурыцца; ты, баш, з панамі пабраталася; пэўне, фандабэрыстка.

Юлія. Ой! што не, то не. Чы ж для таго, што гавару па-панску, то ўжо маю і нос угору задзіраць? От лепей будзь добры, пакорны, паслушны, а можа, і цябе палюблю. *(Да Шчырэцкага.)* Ты, ойча, ідзі ў двор і паведамі, што пан зараз прыбудзе; а ты, Навум, пабудзь тут, і як толькі заглянеш якога пана, ідучага пяшком, то зараз мяне ўведам. Я буду тут возле саду панскага рваць краскі. *(Выходзіць з Шчырэцкім.)*

Сцэна XI

На вум адзін.

На вум. Баш, як добра зараня карчму праведаць. Нядарам кажа прымоўка: ранняя пташачка крылькі цярэбіць, а позняя вочы працірае. Бог даў дзеўку, як ягадку. Што любіць, то любіць, бо ўжо чупрыну хацела выдзерці. Дасюль усе дзеўкі з сяла чураліся ад мяне, а цапер — не тут-та і была, — знаць, сужанаму дзеўка. Але бачыцца, хтось ідзе? Здаецца, чы не яго толькі казала мне пільнаваць мая загладуха? Пайду да скажу ёй, што ўжо ідзе. Але не, яна казала аб адным, а іх тут двух. О! і я не дурань. Схаваюся да падслухаю, чы не выгаваруцца аб чом. О гэтак! о! і я ў цема не біт. Добра кажа прымоўка: мужык, як варона, а хіцёр, як чорт. *(Хаваецца за дрэва).*

Сцэна XII

Караль, Ян і Навум за дрэвам.

Караль. Вось мы і ў канцы нашай падарожы. Сапраўды, калі ўспомню, што гэта тое месца, дзе трэба будзе пражыць канец свайго жыцця, то аж сэрца сціскаецца. О, чаму край наш дагэтуль яшчэ не можа набраць тае цывілізацыі, якою вызначаецца Францыя? Тут усё так панура! так глуха!

Ян. А карчмы, карчмы, пане дабрадзею, то чыстыя хлявы! ніякай выгоды! У Францыі кожная аўстэрыя, як палац! У кожнай чалавек, як у раі! Віна па вушы! А тут, даруй, Божа, найменшай выгоды! Не шукаючы далёка, глянь толькі, пане, на нашую карчму.

Караль — Алег Гарбуз, Ян — Віктар Манасёў

№ 7. Спеў

Я н

Вось для выгады карчма вам!
Вокны чуць відаць з гразішчы;
Мілы вецер свістам жвавым
Цераз шчэліны скрозь свішча;
Брудны выгляд у шынкаркі;
На сталае бутэлькі, чаркі;
Жыжка з іх на стол сцякае;
Шабасоўка чуць мігае;
Жыды сноўгаюць, як здані;
Стары рэбе штось мямляне;
Селянін ляжыць пад лаўкай,
П'яны, рваны, нерухавы;
Яго жонка, чуць жывая,
Каля печы спачывае,
Дзіцё ядам з грудзі пое!
Вось абраз галытні тое.

Я н. І мы ж тут, пане, прыгожыя дні нашай маладосці змарнаваць маем? От лепей прадай, пан, сваю фартуну, і далей уцякайма да нашага неба, да ўлюбёнага нашага Парыжа!

Караль. О, калі б можна было гэта зрабіць! калі б мне акалічнасці дазволілі! А тым часам буду старацца: бо гэта праўда, паміж нашых мядзведзяў не выжыву! І што за прыемнасць, проша пана, з мужыкамі? Гэта ж быдла, і нічога болей.

Я н. А дзяўчаты, пане, чыстыя каты: падсядзь да якой, о табе зараз без цырымоніі вочы гатова выдрапаць.

Караль. Праўду кажаш. Няма нідзе, як у Францыі!.. Там кожная хоць бы найпрасцейшая сялянка далёка асвятчнейшая за тутэйшую паненку. О Францыя! Францыя!

№ 8. Спеў

Караль

Францыя! Край мой ядыны!
Добрай ты славай багата.
Маеш узнёслых шмат чынаў,
Найбольш прыгожых дзяўчатаў.
Бачачы іхнюю ўроду,
Творы шаную прыроды.

Бачачы іхнюю ўроду,
Творы шаную прыроды.
З мілым французскім дзе тварам
Калі сустрэнеш дзяўчыну,
Вочкі гараць яе жарам,
Поглядам паляць без спыну.
Гэткая постаць, здаецца,
Звабіла б тыграва сэрца.
Гэткая постаць, здаецца,
Звабіла б тыграва сэрца.

Хай яе вабныя красы
Толькі ўпадуць табе ў вока,
Зараз жа ў сэрца без часу
Воблік уесца глыбока.
Французска дзеўчына тая
Душу тваю захапляе.
Французска дзеўчына тая
Душу тваю захапляе.

Днём тваю думку живую
Вабіць прынаднай красою,
А як заснеш — сон малюе
Усё хараство незбытое.
Будзіць смагну без патолі,
Ах! Каб мець грошы найболей!
Будзіць смагну без патолі,
Ах! Каб мець грошы найболей!

Караль. О так! хацеў бы яшчэ хоць ува сне папесціць свае
пачуцці тымі цудоўнымі вобразамі надсэкванскіх прыгажунь!

№ 9. Спеў

Ян

Ах, зірні ў бок гэны, пане!

Караль

Што ж ты ўбачыў там, мой Яне?

Ян

Вельмі пекную дзяўчынку,
Што, як сарна, лёгка, вабна,
Што, як лялька, стройна, зграбна,
Рвець малінку за малінкай.

Ў заклад стаўлю віна шклянку,
Што не ўступіць парыжанкам.

Караль

Ах, калі хто гэта бачыў?
Ці табе ў вачах маяча,
Каб раўняці дзеўку тую,
Нерухавую, брыдкую,
Да парыжскіх ненаглядак,
Што сваёй красою, складам
Цэлы свет змагчы гатовы,
Ўсім закручваюць галовы?

Ян

Пане, глянь: да нас ступае,
Складна, вабная такая!

Навум *(з-за дрэва)*

Ой! ведаю прыгаворку:
Не ўтаіш шыла ў ворку.
Хто ж з людзей не падзвіцца
Прыгожанькай маладзіцы?
Яны, на бяду Навума,
Угледзілі дочку кума.

Сцэна XIII

Тыя ж і Юлія.

Юлія *(наволі ідучы, спявае)*

Зайшоў ужо месяц, свет спачывае,
А хто ж там кліча над борам?
Мабыць, філён мой мяне чакае
Пад маладым ясакорам.
(Заўважыўшы Караля, прыкідваецца перапалоханай.
Ах!..

Працяглая паўза.

Квартэт

Юлія

Што за дзіўны погляд бачу?
Не згадаю, што ён знача?
І пужае, і трывожа,
Памажы мне, моцны Божа!

Караль і Ян

Ці то чары, ці з'яўленне!
Вельмі ж мілае стварэнне!
Вочы, тварык — глянуць міла!
Мне душу ўсю захапіла.

Навум

Пасуць яе, як воўк мяса,
Спадабалася ім краса,
Чы іх ліха тут прыгнала?
Сватанне маё прапала!

Юлія

Ён з мяне воч не спускае.

Караль

Як яна, ах, захапляе!

Ян

Віна стаўлю ў заклад шклянку,
Пляшка будзе хай заставай...
Вер мне, пане, што яна во
Закасуе й парыжанку.

Караль. Хто ты, мілая дзяўчына?

Юлія. Сялянка, пане!

Караль. Я гэта бачу, але як завешся?

Юлія. Дзяўчына.

Ян. Усё гэта можа быць; але пан пытае, чыя ты? Ці з гэтай
вёскі падданка?

Юлія. І так, і не.

Караль. Як гэта трэба разумець?

Юлія. Вот, пане, Югася маё імя, а сама я дачка Шчырэцкага.
Нябожчык бацька цяперашняга дзедзіча гэтага маёнтка даў
вольную майму бацьку і ўсёй яго сям'і, за што вечна яго ў малітвах
нашых успамінаем.

Караль. Але, як я ўважаю, дык ты досыць вольна гаворыш
па-польску і нават няблага тлумачыш. Адкуль ты гэтага ўсяго
навучылася?

Юлія. Я з дзяцінства гадалася пры дачцэ пана Дабровіча;
была болей яе дружкаю, як службаю; разам мы выраслі і разам
хадзілі ў пансіён.

Ян (*убок*). Ого! Дык гэта не простага выхавання ластавачка!
Мушу да яе пазаляцацца. Гэта ж яна і парыжаніну галаву лёгка
закруціць можа.

Караль. Але скажы мне, нашто табе прыдалося тое выхаванне, што ў пансіёне атрымала?

Юлія. Чаму ж, пане? Хіба ж не на тое мы вучымся, каб лепш хваліць Бога ды вярней выконваць твая абавязкі, якія наш стан на нас накладае?

Караль. Сапраўды, ты аднолькава чаруеш як сваім павабным тварыкам, так і сваімі адказамі. Дадушы, з такімі манерамі ты б магла нават і ў салёнах Парыжа паспаборнічаць не з адной прыгажуняй моднага там свету.

Юлія. Пан волен жартаваць. Дзе там, каб бедная сялянка магла раўняцца з панямі, каторыя ад маладых лет да сталага веку ўвесь час вучацца салённым манерам?

Караль. Присягаю табе, што кажу праўду. Але думаю, мая дарагая, што ты добрая хітруха і сваёю сціплай мінкаю не аднаго ўжо каханка злавіць патрапіла. Прызнайся шчыра, шмат іх мела?
(Бярэ яе за руку.)

Юлія. Пане!.. Каханка ніводнага не мела, а скажу шчыра, што мы, сялянкі, тым рознімся ад вялікіх пань, што нікай не маем хітрасці. Што сэрца чуе, тое без страху гавораць нашыя вусны. Але пусці мяне, пане! Трэба спяшацца ў двор, каб разам з сялянамі прывітаць тутэйшага дзедзіча, які хутка павінен да нас прыехаць. Там грамада сялян нецярпліва чакае, каб выказаць пачуцці свае прывязанасці да таго, хто будзе ім замест бацькі.

Караль. Ніколі не спадзяваўся знайсці ў простаі сялянцы столькі думак і такіх узнёслых! Але скажы мне, мой анёлак, для каго нарвала гэтых кветак? Ці не дасі хоць адну кветачку і мне на памяць тых звычайных навук, якія мне міла будзе захаваць вечна ў сваёй душы разам з вобразам ахвяравальніцы.

Юлія. Гэтыя кветкі прызначыла я ў падарунак таму, каго любіць лічу сваім абавязкам: складу іх ля ног сына дабрачынца нашага пры павіншаванні яго з шчаслівым вяртаннем на родную зямлю.

Караль. Хіба ты даеш свае падарункі толькі тым, кім сэрца тваё занята?

Юлія. Але, мой пане! Хіба ж я не казала, што мы, сялянкі, заўсёды шчырыя? Што вусны нашыя толькі тое паўтараюць, што ім гаворыць сэрца?

Караль. Аднак жа зважай, прыгожая дзяўчына, што той падарунак з твае рукі, якога я прашу, найчысцейшую і наймілейшую прынясе для сэрца майго радасць. Але... як жа, дасі мне хоць адну кветачку?

Юлія. А чаму ж не? Няхай пану будзе гэтая палявая ружачка.
(*Бярэ з кошыка ружу і, даючы яе Каралю, наіўна схіляецца ды выбягае*).

Сцэна XIV

Тыя ж, без Юліі.

Караль. Незвычайнейшая дзяўчына! Праўдзіва, не магу апамятацца ад здзіўлення з самога сябе! Міжволі закахайся ў нейкую сялянку... я, каторы дагэтуль лічыў іх за быдла, цёмнае, нічым неўлагоджанае! О цуд! Што ж бы на гэта сказалі парыжскія прыгажуні?

№ 10. Спеў

Караль

Што за сэрца! што за вабнасць!

Ян

А якая ручак зграбнасць!

Караль

Што за розум! Што за вочы!

Ян

А як шоўк косы дзявочы!

Караль і Ян (*разам*)

Ах! для гэтае дзявіцы

Памяць, розум я губляю!

Прэч усё, што з заграціцы!

Я над імі крыж стаўляю.

Ян

І краса цвіце такая

Ў вашай вёсцы з ласкі боскай.

Караль

Я не знаў, што мая вёска

Гэткі скарб — дзяўчыну мае.

Навум

Не для нас, знаць, дзеўка-дворка.

Добра кажа прыгаворка:

Гдзе толькі мужык з слаўцом,

Там за ім пуга з вузлом.

Караль

Дык спяшайма ў двор затое

Да радні на прывітанне.

Ян

Там з кахання на сняданне
Лыкну чарку для настрою.

Караль і Ян (*разам*)

Ах! для гэтае дзявіцы
Памяць, розум я губляю!
Прэч усё, што з заганіцы!
Я над імі крыж стаўляю.

Навум

Не для нас, знаць, дзеўка-дворка.
Добра кажа прыгаворка:
Гдзе толькі мужык з слаўцом,
Там за ім пуга з вузлом.
Выходзяць.

Сцэна XV

Вялікі панадворак; з правага боку панскі дом;
абапал гаспадарскія будынкi. З аднаго боку стаяць с я л я н е
і с я л я н к і, з другога — Д а б р о в і ч, К а м і с а р, У р ш у л я, яго
жонка, і ў с е д в о р н ы я, сярод іх Ю л і я. Калі ўваходзіць К а р а л ь,
паперадзе яго ідуць дзве дзяўчынкі, сыплючы яму пад ногі кветкі.
Ён жа ідзе проста да Дабровіча і вітаецца з ім, а пасля дзякуе
з абодвух бакоў сялян. За Каралем ідуць Ян і Навум.

Хор сялян

Да прыбывай жа к нам — яркае солнышка,
Да асвяці ж ты нам — белы аконышка!
Да расцвітай у нас — прыгожа красачка!
Да прыгалуб жа нас — мілая ласачка!
Доўга ж мы ждалі ця — наш ты кароліку!
Палётай жа пры нас — смелы саколіку.

Хор дворных

Зірні ў бок гэты, ласкавы пане!
І тут прыхільна цябе вітаюць.
Прымі ты шчыра гэта вітанне.
Хай табе шчасцем дні ў нас лунаюць!

Юлія (*выступаючы, сцявае*)

Калі з далёкіх ластаўка ніваў
Вясной вяртае дамоў шчасліва,
Свой забывае далёкі вырай,
У роднай сялібе цешыцца шчыра.

І ты, о пане, сярод сабранных
Сялян застанься жыць назаўсёды;
Шукай пацехі сярод падданных;
Будзь для іх бацькам і асалодай.

Караль

Радасць, якую тут спатыкаю,
Не меў у ніякім краю дагэтуль.

Ян

Я з хвалявання слёз не стрымаю,
Ажна да чаркі збыўся імпэту.

Камісар *(убок)*

Ох, на такое пана вітанне
Дрыжу я цэлы! Што ж далей будзе?
Маё бабахне, знаць, панаванне,
Калі не з'едзе зноў ён у людзі.

Навум *(убок)*

Над сіратою Бог з калітою.
Што ж, Камісару, будзе з табою,
Як пан дзядзічны з намі асядзе!
Не будзеш болей глуміць нас, гадзе!

Хор

Здароў будзь дома, ласкавы пане!
Тутка прыхільна цябе вітаюць.
Прымі ты шчыра гэта вітанне.
Хай табе шчасцем дні ў нас лунаюць!..

Караль. Дзякуй вам, мае дзеткі! А табе, мой дарагі апякуне, тысячныя і найудзячнейшыя складаю знакі пашаны майго сэрца, што абдарыў мяне такой прыемнай хвілінай! Хвілінай, якое ў жыцці маім не сустрачаў. Але дзе ж мая кузіна?

Дабровіч. Яна засталася на нейкі час у пансіёне дзеля заканчэння сваіх навук. Але ці не дазволіш жа сваім сялянам прынесці табе павіншаванне і падарункі ў час такой вялікай для іх урачыстасці — вяртання іх айца ў родную сялібу?

Караль *(да Дабровіча).* Ах! гэта іх зычлівасць захапляе мяне радасцю!.. *(Да Яна.)* Але дзе гэта дзелася наша чарадзейка?

Ян. О, ёсць, пане! Я не спушчаю яе з вока.

Навум *(выступае наперад з камічнай павагай, трымаючы лубку мёду ў адной руцэ).* Вяльможны наш пане дзядзічны, вотча і дабрадзею! Добра кажа прыгаворка: госць у дом, Бог у дом; а ты ж нам дарагі госць, як яснае солнышка; прыляцеў жа ж ты к нам,

як чайка з-за мара; прыляцеў, штоб нас, сірот бедных, пацешыць; чы ж прывёз жа ты з-за мара сэрца для нас атцоўскае? Нябожчык стары пан, дай яму Бог круляванне на тым свеце, быў нам як родны бацька; хлеба, солі нікаму не жалеў. Не адзін дармаз'ед за яго сталом распіразаў бруха. Будзь і ты яму схожы. Тагды спраўдзіцца прымоўка: яке дрэва, такі клін; які бацька, такі сын. Мы ж табе будзем праўдаю і вераю служыць; усё, што маем, усё з радасцю табе аддадзім; бо і святая прыгаворка кажа: аддай боскае Богу, панскае пану. Толькі ж ты, наш каралёк, не пакідай нас болі: бо хто ж сірот у злой прыгодзе ратаваць будзе? Прымоўка кажа: да Бога высока, да пана далёка. Прымі жа, пане, на гасцінец лубку мёду. Дай Бог, штоб жыццё тваё між намі было, як ён, sóладка. Да штоб табе давляся жонка, як галубка, ціха, як авечачка, прыгожа, як красачка. Да будзь жа меж намі весел, як сват на вяселлі, здароў, як вада, а багат, як зямля. Даруй, Вяльможны Пане, можа, якім слаўцом і загнявіў цябе; але ж мей увагу на тое, што мужык — дурань, як умее, так і пее. *(Пацірае чупрыну і адыходзіць углыб.)*

Караль. Дзякую вам, ад сэрца дзякую! *(Убачыўшы падыходзячую Юлію, убок да Яна кажа.)* Але вось і яна. Напэўне, падаруе мне свае кветкі.

Юлія *(нясмела падыходзячы з кошыкам, кажа).* Перш чым павіншаваць цябе з шчаслівым паваротам, дазволь мне, пане, папрасіць прабачэння за надта смелае захаванне маё пры першай сустрэчы нашай.

Караль. Наадварот, я бласлаўляю той выпадак, што даў мне найпрыемнейшую хвіліну ў маім жыцці.

Юлія. Пан вельмі добры; бо ці ж можа нейкая бедная сялянка ўпрыемніць хвіліны таму, хто звык у светных парыжскіх таварыствах бавіць свой час у аднолькава як карысных, так і вясёлых забавах? Але абмінаючы гэта, дазволь мне, пане, падараваць табе кошык кветак. Гэта падарунак дзяўчат з твайго каралеўства. Прымі яго з шчырым сэрцам і выслухай чулыя просьбы сваіх падданных: застанься тут з намі і шукай асалоды ў шчасці тых, для якіх, пасля Бога, ты найдаражэйшы.

Караль. І гэта праўда? І ты разам з імі падзяляеш іхнія пажаданні?

Юлія. Пане! успомні мае словы пры першай сустрэчы з табою: я не крывадушная. Яшчэ не ведаючы пана, ахвяравала яму найпрыгажэйшую ружу з маіх кветак.

Дабровіч. Чаго там загаварыўся з Югасяй? Дзівішся, пэўна, з яе выхавання? Гэта вельмі здатная дзяўчына. Дачка мая палюбіла яе і прасіла мяне аддаць іх абедзвюх у пансіён. О! не на благаю глебу папала насенне мае дабрачыннасці. Але, можа, дазволіш, каб сяляне, у гэтую шчаслівую часіну твайго вяртання, пазабаўляліся сваімі народнымі танцамі? Пазіраючы на іх нявінныя забавы, пэўна, знойдзеш і тут немалую прыемнасць.

Караль. Вельмі ахвотна. Пане Камісару! Распарадзіся тут, пан, каб пры гэтай забаве не бракавала шчодрэга пачастунку маім сялянам.

Камісар. Слухаю Яснавяльможнага пана. *(Адыходзіць углыб і аддае загады.)*

Прыносяць сталы з ядой і напоямі. Некаторыя падыходзяць і п'юць.

Дабровіч. Па звычаю нашых прадзедаў сам павінен, каханы мой Каралю, выбраць каторую-небудзь сялянку і распачаць з ёю танцы.

Караль. Ну! ужо ад гэтага дык няхай мяне звольніць каханы апякуне! Сапраўды не патраплю...

Дабровіч. Як хочаш, з рэштаю я цябе заступлю. Для мяне аднолькава міла забаўляцца з тваімі, як і з маімі ўласнымі людзьмі.

Ян. А я, пане, выберу сабе Югасю і з ёю прайдуся паланэза. *(Ідзе да Югасі і запрашае яе.)*

Караль. Ого!.. Глядзі ты, куды трапіў! Зайздрасць мяне бярэ, гледзячы, як ён каля яе круціцца; і каб мяне не ўстрымлівала прыстойнасць, адбіў бы ў яго гэтага анёла.

Сцэна са спектакля

№ 11. Спеў

Камісар

Гэй, хто жывы! млоды, стары,
Хай шукае кожны пары!
Хлопцы, клічце дзевак у таны!
Так сказаў наш пан каханы.

Становяцца да танцаў: 1-я пара — Дабровіч з сялянкай,
2-я — Камісар з другой сялянкай, 3-я — Навум з Камісарыхай,
4-я — Ян з Югасяй і г. д.

Навум

Добра прыгаворка кажа:
Вяліць пан, то скачы, ўража!

Хор *(танцуючы)*

Гэй, хто жывы! млоды, стары,
Хай шукае кожны пары!
Хлопцы, клічце дзевак у таны!
Так сказаў наш пан каханы.

Дабровіч *(заканчваючы паланэз)*

Калі споўнілі тым часам
Звычай даўны ў першым тане,
Ты, Югася, сам-насам
Прывядзі для нас гулянне.

Юлія танцуе балет.

Ян *(да Караля)*

Ах! як яна прыгожа ў тане!

Караль *(са злосцю)*

А табе маўчаць, балване!

Ян

Ах! тут кожны ашалее!

Караль

Сцеражыся! бо загрэю!

Хор *дворных*

Ах, як лёгка! Як на фалі.
То вось бліжэй, то вось далей;
З ветрам мкнецца ўперагонкі,
Стан прывабны, гібкі, тонкі!

Хор *сялян*

Прыгожа, як анялочак,

А лёгка, як матылёчак;
Ножкамі перабірае,
Аж у вачах нам мігае.

Д а б р о в і ч

Вельмі дзякуй! Брава! Брава!
А цяпер ўсе — толькі жвава!
Хай працягнеца забава,
Жыва ў пары... Ёлева! Ёправа!

Н а в у м

Калі ахота начата,
Што ж стаіце, як цялята?
Далей, хлопцы, маладзіцы,
Зачніце ад «Мяцеліцы».

Іграюць «Мяцеліцу». Навум з чаркаю гарэлкі, ужо крыху выпіўшы,
спявае ўбаку. Другія танцуюць.

Н а в у м

Як пайшоў жа ж наш каваль, наш каваль
З каваліхаю на баль, дай на баль,
Да марудна ж ён ідзе, ён ідзе,
Дай дарожкі не найдзе, не найдзе;
Не пайшоў жа ж там, гдзе брод, там, гдзе брод,
Да палез ён там, гдзе лёд, там, гдзе лёд.
Ён не борзды на хаду, на хаду,
Ззябіў жонку на ляду, на ляду!
Бадай таго каваля, каваля,
Мяцеліца замяла, замяла,
Што ён яе, маладу, маладу,
Да змарозіў на ляду, на ляду.
Змена тону на «Дуду».

Н а в у м

Я цяцёрку злавіў, ух я!
Чы не дудка была?
Весялушка была,
Весяліла мяне
На чужой старане.
Было ў бацькі тры сыны,
Ды ўсе яны Васілі:
Адзін оўцы пасе,
А той хадакі пляце,

Трэці й сядзіць на камені,
Дзяржыць дуду на рамені.
Як павесіў я дуду
Дай на зялёным дубу,
Мая дудка звалілася,
На кусочкі разбілася!
Чы не дудка была?
Весялушка была,
Весяліла мяне
На чужой старане.

Зноў змена тону.

Навум

Хадзі, дзеўка-чарнабрэўка,
Са мной у скок, са мной у скок.
Прышчурывся і вазьміся
Смела ў бок, смела ў бок.
На вуліцы тры курыцы і пявун, і пявун.
Любі мяне, чарнабрыва, я ж Навум, я ж Навум.
А хто любіць гарбуз, гарбуз,
А я кацярыцу;
А хто любіць дзяўчыначку,
А я маладзіцу.
А хто любіць гарбуз, гарбуз,
А я люблю дыньку;
А хто любіць гаспадара,
А я гаспадыньку.

Усе становяцца перад панам і спяваюць.

Хор

Дзякуй табе, пане, за тваё гашчэнне.
Дай жа табе, Божа, багатае менне!
Дзякуй табе, пане, за шчасну гадзіну.
Напаіў ты, накармаў цэлую дружыну.

Заслона.

АКТ ДРУГІ

Сцэна I

Сад, у якім дзве альтаны па баках. Наперадзе сцэны — дрэва, каля яго — лаўка з дзёрну. На лаўцы спіць Ціт.

№ 1. Спеў

Навум

Добра вучыць нас прымоўка:
Цягаў воўк, пацяглі воўка.
Цішком нас пан к сабе зваў,
Аб Камісару пыгаў.
Мы ж языка не шчадзілі,
Добра яму засалілі.
Цяпер пан на яго зол,
Наёжыўся, як сакол,
Досыць жа яму нас мучыць.
Добра прыгаворка учыць:
Папаўся, наш пане жучку,
Да ў панскую ты ручку.
Ты намі паневяраў,
Апошняе выдзіраў;
Цяпер мы, паганску сыну,
Дадзім добра чосу ў спіну!
Бо што будзе, тое будзе,
Саўка на куце не будзе.

Навум Прыгаворка — Генадзь Аўсяннікаў

Навум. Ой так! На што наважым, на то наважым, а яго адсюль, як мятлой, вымецем. Я пярвей маўчаў; але як пан начаў распытваць, прыпомніў сабе прымоўку: горш, калі баішся, і ліха не мінеш і надрыжышся; бяды ж горшай не будзе; дай ну ж пець да выпевываць усю праўду. У пана аж вушы павялі. Думаю сабе: сем бед, да адзін атвет. Чаго тут маўчаць? Чы ты мяне калі напаіў, чы накарміў? Добра гутарка кажа: ніколі я ў цябе брухам стол не адсунуў і маўчаць не буду. Ой, пане Камісару! Куды кінь, то клін. Цяпер пайду да кума, да падсяду добра каля Югасі. Мусіць мне сказаць праўду: чы любіць? чы не? А там і запоіны! (*Падыходзіць да Ціта.*) А гэта хто? балазе Ціт? Ціт! о Ціт!

Ціт (*праз сон*). Дзякуй табе, пане, за тваё гашчэнне.

Навум. Яму, баш, учарайшае спадабалася. Уставай, кум, ашчурыся да паглядзі, гдзе ты.

Ціт (*як раней*). Адчпіся, жонка, не лезь смалой у вочы; бо знаеш, што кум кажа: жонку любі, як душу, а трасі, як грушу. Дык і я цябе як трасану, дык у вачах пазелянее.

Навум. Ото ж рынуў прымоўкай, як гразню ў вочы! Апамятніся, кум! Гэта ж я, Навум.

Ціт (*праціраючы вочы*). А што? чы Камісар заказаў на дзела?

Навум. Якое дзела! Устань да паглядзі, куды ты зайшоў.

Ціт (*устаўшы, азіраецца па баках*). Ба!.. Гэта ж я ў панскім садзе! Куды мяне нячыстая загнала сіла? Учарайшая ахота вельмі мяне амарочыла!

Навум. Відна, кум, што ты ўчора губы не жалаваў. Ты, відна, помніў прымоўку: пакуль пій да еш, пакуль рот свеж: бо як умрэш, то і калом не ўпрэш.

Ціт. Нечага казаць: ядзення было многа, але піцення і прымусу саўсім не было. (*Хістаецца, быццам хоча паваліцца.*)

Навум. Відно, што не было, бо ты і цяпер на нагах устаяць не можаш. Ідзі дахаты да праспіся.

Ціт. Добра кажаш, куме! (*Адыходзячы, хістаецца і спявае.*)

Дзякуй табе, пане, за тваё гашчэнне.

Дай жа табе, Божа, багатае менне!

Дзякуй табе, пане, за шчасну гадзіну.

Напаіў ты, накарміў цэлую дружыну.

Сцэна II

Навум і Камісар.

Камісар. Прынялі мяне сёння ў пана холадна, што я пачынаю думаць, ці няма на мяне нагавораў перад ім? Але вось і воіт. Трэба яго выпытаць: бо гэта хітрая штучка.

Навум (*убок*). Ой, цяпляк ідзе! Крапіся, Навум! і ты місцюк! Хоць чалавек не баіцца, а штось па скуры мароз так і падзірае!

Камісар. Што чутно, Навум?

Навум. Нічога, пане! Ад ліха ціха, а добра не чуваць.

Камісар. Чы ты быў сягоння ў пана?

Навум. Я?.. не, гэта... бо... здаецца, быў. (*Убок*.) Не ведаю, як тут выверцецца?

Камісар. Дак эта ты, сабака, на мяне набрахаў штось перад панам?

Навум. Хто? я?.. Э! Панок!.. Пану тыкі і стыдна і брыдка гэтак аба мне падумаць. Гэта, як кажа прымоўка, ад Бога грэх і ад людзей смех. Каб жа я каму калі што якое, а то ніколі нікому нічога... Нашто ж тое?..

Камісар. О! не выкруцішся, бесі сыну! відна, што лжэш.

Навум. Паночак! Я лгу?..

Камісар. Ты!..

Навум. Я?.. О, гэтак! о!.. Калі я каму якое як, дык багдай бы мяне, няхай бы мяне... О, гэтак! о!.. Я хоць чэраз якую казу руку дам: бо я за гэта не баюся. О, гэтак! о!.. От хоць чэраз чорную казу руку дам: бо я не баюся. О!.. ведаю добра прымоўку, што, на чужы лоб сягаючы, трэба і свой наставіць.

Камісар. Пачакай, лайдача! я прыпільную! Але не прасі Бога, калі дазнаюся! Будзе канчук у рабоце.

Навум (*убок*). Вялікага сабакі вялікі брэх! Баш ты яго, вельмі пабаяліся! Ведаў Бог, каму не даў рог.

Камісар. Памятай!.. Але нехта ідзе. А, гэта Югася! Ідзі папільнай за форткаю, каб хто не падышоў; асабліва калі ўгледаш, што мая жонка ідзе, то зараз жа скажы мне. Я хачу з Югасяй пагаварыць. (*Навум не ідзе*.) Ну!.. Чаго ж чакаеш? Балване!

Навум. Іду ўжо, іду! (*Убок*.) Ён тут гатовы сужанаю маю адмаўляць ад мяне! Пайду да прышлю тут яго жонку. Хіба яна дасць рады. Бо добра кажа прымоўка: куды чорт не даступіцца, туды бабу пашлець. (*Адыходзіць*.)

Камісар. Адыдуся крыху ўбок, каб яе знячэўку не напалохаць. (*Адыходзіць углыб*.)

Сцэна III
Юлія і Камісар.

№ 2. Спеў

Юлія

Як вясна свет асвятціла,
Гоніць сон з сябе зямліца;
Ад вясенняй ласкі мілай
Ўсё смяецца, весяліцца;
Птушка песняй шчабятлівай
Славіць сонца над палянкай,
Апяваючы жычліва
Свайго мілага каханка;
Толькі ж мне журбуе сэрца,
Гэтай радасці не знае,
Да мінулых дзён імкнецца
І баліць, баліць без краю.

Камісар

Ах, каго так ты ўзлюбіла,
Што запела гэтак міла?

Юлія

Так не ўходзе, пан дабродзей,
Падслухоўваць, як злодзей.

Камісар

Калі тут на адзіноце
Жаласліва так спявае, —
Песняй сэрца разавоціць
І мне лёс мой разгадае.

Юлія

Калі я на адзіноце
Думку думаю аб любым, —
Ён, як жораў на балоце,
Ладзіць, быццам хоча згубы.

Камісар

Мая Югаська!
Ціпачка, краска!
Мой ты мігдалік!
Мой спецыялік!
Мей жа вока на залёты!
Для мяне ўсім даўно ты,

Для цябе жыву, ўздыхаю
І з любосці высыхаю!

Юлія

Які чорт яму прысніўся?
Ці ж, пан, Бога не баішся?
Ўжо вам ломіць старасць косці,
А вы лезеце з любосцяй!
Маеш жонку! ці ж гадзіцца
Так жанатаму любіцца?

Арыя Камісара

Камісар

Мая любя! мая міла!
Воч тваіх не земска сіла
Ўзяла сэрца мне. Ах!
Ўзяла сэрца мне.
Надала мук, не спытаўшы!
Дык і сэрца й душу ўзяўшы,
Дай жа мне сваё! Ах!
Дай жа мне сваё! Ах!
Дай жа мне сваё!
Ні адна калісь дзяўчына,
Хоць салодка, як маліна,
Не змагла мяне. Ах!
Не змагла мяне.
Ты ж мне ўсё жыццё змяніла,
І цярплю, цярплю няміла,
Бачачы цябе. Ах!
Бачачы цябе. Ах!
Бачачы цябе.
З тых пор смутак ссе мне грудзі,
Свет не міл, не мілы людзі,
Хоць гавей душой. Ах!
Хоць гавей душой.
Разгані ж мае ўздыханні,
Сэрца выпаўні жаданні,
Ты, анёле мой! Ах!
Ты, анёле мой! Ах!
Ты, анёле мой!

Камісар. Так, Югася! Я ўвесь для цябе. А што жанаты, тым лепей для цябе: не буду такім спосабам хваліцца перад людзьмі, як дабіваўся твайго сэрца. Але не выпадае нам з табой цяпер доўга быць: можа хто-небудзь падысці. Ведаеш што, мая найдаражэйшая Югасечка? Зрабі мне адну ласку і прызнач мне мінутку для размовы з табой ўвечар у гэтым садзе. Я буду чакаць цябе тут. Зробіш мне гэтую ласку? Паслухаеш жа маёй просьбы?

Юлія (*убок*). Пачакай жа, мой ты марцовы дзедка! Зладжу табе жарцік! (*Голасна.*) Што ж рабіць! Можа б, то і не выпадала, але прыйду. Цікава будзе пачуць, што гэта мне пан скажа? Дык каля поўначы няхай пан чакае мяне ў той альтане, што направа.

Сцэна IV

Тыя ж і Уршуля. Уршуля падкрадваецца і, як толькі канчае гаварыць яе муж, накідваецца на яго.

Камісар. О мая ты рыбка! пяшчотка мая! як жа я табе ўдзячны за тваю прыхільнасць да мяне!

Уршуля. А васан што тут робіш? гэ?

Камісар. Я? я? так, мо... вот я заказваў прыгон на заўтрашні дзень.

Уршуля. І каму ж ты заказваў? гэтай дзяўчыне? што?.. А гэта добра! Яшчэ ні ў адной кніжцы гэтага не вычытала (а перабрала я іх на сваім вяку вельмі многа), каб Камісар заказваў прыгон адной дворнай дзяўчыне. Ой ты, стары ветрагон! ветрагон! Заўсёды мне выдумляеш усялякія фіглі, і нічога добрага! Пайшоў мне зараз жа дадому! А васпанна застанься тут: я хачу распытацца.

Камісар (*убок, да Юліі*). Югася! не прагаварыся, будзь разважная і памятай, што абяцала. (*Адыходзіць.*)

Сцэна V

Тыя ж без Камісара.

Уршуля. Ну, мая рыбка, што ты на гэта? Гэ?

Юлія. Ах, мосця дабрадзейка! абарані мяне, бедную дзяўчыну, ад пераследу пана Камісара. Як цень, ходзіць увесьчасна за мною і надакучвае мне сваім каханнем. Намаўляў мяне, каб прыйшла сёння ўвечар на спатканне з ім вось у гэтым садзе. Я нібы згадзілася, але хацела найперш паведаміць пра гэта паню і прасіць, каб пані пайшла на маё месца. Няхай жа гэта пані зробіць, каб потым магла пакараць яго за тое, што да другіх заляцаецца.

Уршуля — Лілія Давідовіч

Уршуля. Вось гэта называецца ветла з твайго боку! Яшчэ ні ў воднай кніжцы не вычитала я, каб дзяўчаты, і асабліва дворныя, так пачціва мыслілі, як ты. О пачакай ты, ветрагон! шэсцьдзсятгадовы баламут! выб'ю я табе з галавы гэтыя твае залёты! І дзе ж, у якім тут месцы хацеў ён з табою размаўляць?

Юлія. Вось, пані, у той направа альтане.

Уршуля. Добра, мая міленькая! дзякую табе, дзякую! Рабі гэтак заўсёды, а калі будзеш пачцівай дзяўчынай, то немінуча знойдзеш сабе добрага мужа, і блаславенне Божае не перастане свяціць над табою. Пайду ды пашукаю кніжку з падобнай інтрыгай і пабачу, як у такім здарэнні паступіла жонка з сваім мужам. Бывай жа здарова, мая ты каханачка! мой ты анёлачак!.. О пачакай, пачакай ты, стары грэшнік! цяпер я цябе злаўлю! Дагэтуль ты выкручваўся, як уюн; заўсёды казаў мне адно: «Эй, то плёткі, мая душачка, плёткі...» Але ж цяпер пабачым! Плёткі, плёткі, ха! ха! Плёткі! *(Выходзіць, паўтараючы апошнія словы.)*

Сцэна VI

Юлія, а потым Ян.

Юлія. Вот дык я яму ўслужыла! Але так яму і трэба: няхай не шалее ў такім веку! Але нехта там зноўку на падыходзе? Ах, гэта Ян, камердынер Караля. Па праўдзе кажучы, тая роля, якую я ўсклала на сябе, апрыкрала мне трохі; але цешу сябе надзеяй,

што папраўлю Караля; і гэта думка асалоджае мне цяжасці, якія дзеля яго добра і свайго шчасця з ім пераношу. Ну, пабачым жа яшчэ аднаго залётніка!

№ 3. Спеў

Ян

Добры вечар, маё каханне!

Юлія

Ваша служка, пане Яне!

Ян

Як здароўе, як жывецца?

Юлія

Ў галаве мне штось вярзецца.

Ян *(з залётамі)*

Я шукаў паненкі ўсюды,
А знайшоў вось тут, як цуда.

Юлія *(холодна)*

Ці ж знаходзіць рэч цяжкая?
Латва знойдзе, хто шукае.

Ян *(убок)*

Як прызнацца ёй ў любосці?
Ажна страх трасе мне косці!
Паспытаць жа цяпер мушу,
Ці ёй сэрца не парушу?

Юлія *(убок)*

Чую, гэты патароча
Заляцацца ка мне хоча;
Але прысягну на душу,
Што з яго закіці мушу.

Ян

Калі ласка...

Юлія

Што ж такое?

Ян

Ах! сваё ўчуццё святое
Для цябе я прысвячаю
І любіць век прысягаю.

Юлія

Пан Ян, бачу, ў жарты ўдаўся.
Як жа стрэнуць парьжанкі,

Што да простае сялянкі
Гэтак смагла заляцаўся?

Я н

А хай немач іх зматае!
Вер, кажу я не на жарты:
Парыжанка хоць якая
Пры табе і грош не варта.

Раманс Яна

Я н

У цябе, паненка, залётныя вочкі,
У іх бачу сонца і тайнасці ночкі;
А так павабна на свет пазіраюць,
Што, калі гляну, мне думкі ўсе таюць.
Чую, сэрца б'ецца сільна,
Чую, што люблю прыхільна.

Ю лі я

Дзякую.

Я н

У цябе, паненка, усмешка, як сонца,
А, як ліляя, твар белы без конца;
Такая яснасць у твары анельскім,
Што часта к думкам ляту я нябескім:
Доля! дай мне за каханку
Вось такую багавянку.

Ю лі я

Дзякую.

Я н

За галасок твой срабрысты, ласк поўны,
Адаў бы зараз, каб меў я, мільёны!
Бо як пачне ім пяць, залівацца,
Ах! вечна табе я жадаў бы ўслухацца,
А так дорага цаню я,
Бо ўвесь чыста ў ім тану я.

Ю лі я

Вельмі ўдзячна за пахвалы,
Але вам скажу заране,
Што мне будзеце вы сталым,
Я не веру, пане Яне!

Ян

Ах, павер мне! бо самдзела,
Калі будзеш мне ты ўпартай,
Ў лоб сабе я тут жа стрэлю!
Гэта я кажу не жартам.

Юлія *(убок)*

Ох! задам табе гулянкi!
Пачакай, парыжскi пане!
Не захочаш ты каханкi
Тут шукаць у сельскім стане!

Ян *(убок)*

От увёў яе ў гулянкi!
Ўжо магу сказаць я смела,
Што да цнот маёй Юганкi
Мне дарога папрасцела.

Юлія. Зрэшты, можа, я і не была б глухая да запэўненняў пана Яна ў каханні, калі б гэтае каханне было шчырым; але ці магу я даць веры, што бедная сялянка можа завалодаць тым сэрцам, якое ў самым Парыжы не раз атрымлівала лаўры перамогі ў найлепшых, можа, яго прыгажуняў?

Ян. О! клянуся табе небам і пякельным Стыксам, што твае вочкі так прыцягваюць маё сэрца, як... *(Думае.)* Як... напрыклад, бутэлька, калі яна напоўнена нябескім нектарам шампану!

Юлія. Аднак, пане Яне, будзь ласкавы, адыдзіся адсюль! Калі хто спаткае нас тут, гэта можа мяне скампраметаваць. Вось жа, калі хочаш мяне забавіць пяшчотнай тваёй дэкламацыяй ці спевам, прыходзь апоўначы да той налева альтанкі; і там, калі ўся прырода будзе спачываць, я пад месячыкам заслухаюся, як пан Ян у маіх ног будзе размаўляць і тлумачыцца.

Ян. О мая ты Дульцынела! на крыллях каханья прылячу да цябе і з нецярпліваасцю буду чакаць, калі зорачка шчасця заяснее на маім даляглядзе. *(Адыходзіць.)*

Сцэна VII

Навум і Юлія.

№ 4. Спеў

Навум

Добра прымоўка нас учыць:
Панска вока каня тучыць.

Што сватоў к ей маю слаць,
Лепш самому папытаць.

Юлія

Вось дык нейкае насланне!
Шчэ паўзе і гэта зданне.

Навум

Як бы тут ёй заляцаца,
Кабы лепей спадабаца?
Гутаркамі ёй заграю, —
Пазнае, што розум маю.

Юлія

Але добра, што ён тутка.
Ў галаву прыйшла мне думка:
Гэта пудзіла ўпаўне
Дапаможа ў справе мне.

Навум *(з залётамі)*

Што ты сама тут дзіямідзіш?
А чы ты мяне не відзіш?
Ляпей сядзем на калодзе,
Пагаворым а прыгодзе;
От сядзем сабе у рад,
Кабы Пан Бог быў нам рад.
Да зрабі мне адну ласку,
Прымі абаранкаў вязку
І скажы мне праўду шчэру:
Любіш? не? а я паверу;
І тагды на скору руку
Зробім з сабою заруку.
Не саромейся, а сора
Гавары, мая сікора!

Юлія

Я смяюся проста з мусу,
Хоць да смеху й ёсць пакуса.
Але гэты дзед ўпаўне
Дапаможа ў справе мне.

Навум

Прымоўка кажа: маўчу,
Дык, пэўне, замуж хачу.
Яна ж не кажа нічога;
Ой, хоча замуж нябога.

Навум. Добра гутарка кажа: сужанага да ражанага і канём не аб'едзеш. А калі ты ўжо маеш быць маёю сужанаю, дак скажы да не сушы сэрца вайтоўскага. Слова сказана, дай дзела звязана. Тагды гарэлка на стол, ручнікі гатовы, дай канцы ў ваду. Знаеш? некалі надарыцца табе другі такі жаніх, як я. Раджу, не перабірай; бо знаеш прыказку: хто перабірае чы часта мяняе, у таго заўсёды хамут гуляе.

Юлія. Папытаюся: калі ты мяне паслухаеш у адным дзеле, то, можа, мы і зладзім.

Навум. У якім дзеле? Не ведаўшы, не магу абяцаць. Не гневайся! Знаеш гутарку: хто пытае, той не блудзіць. Не ведаўшы броду, не сунься ў воду.

Юлія. Баш! Прыцапіўся ка мне Ян, панскі слуга, да і адбою не маю: прасіў, штоб я прыйшла сумеркам сюды ў сад з ім пагаварыць. Я, штоб адчапіцца ад яго, абяцала прыйсці.

Навум. Абяцанка цацанка, а дурному радасць.

Юлія. Дак відзіш, Навумка, я хачу, штоб ты надзеў адзежу да на маё места прыйшоў сюда. Хадзі, я ўжо цябе навучу, як маеш з ім абайціцца.

Навум. Ой, цікунка ты, цікунка! відна, што дабры бабры. Глядзі, мая перапёлачка, штоб з гэтага піва не выйшла якога дуру, бо знаш прымоўку: хто пад кім яму капае, часта сам у яе ўпадае. Але што рабіць? Чалавек, калі важыў на рыбу, трэба важыць і на юшку. Відна ўжо, ты мяне не мінеш. Яно кажуць: калі шанцуе, то і Халімон танцуе. Пайдзём, да навучы мяне, што маю рабіць.
(*Адыходзяць.*)

Сцэна VIII

Караль адзін.

№ 5. Рэчытатыў і раманс Караля

Караль

Не знаю, што такое, ці сон, ці то ява,
Ўсюды пры мне воблік яе і пастава.
Скрозь бачу, як яснее неземскай красою
І лёгка так у скоках плыве над зямлёю!

Раманс

За леты маладыя
Я зведаў модны свет

І ўсюды, дзе ні быў я,
Страчаў дзявочы цвет:
Гішпанкі, італьянкі
Ўсміхаліся ка мне,
Залётна парыжанкі
Там вабілі мяне;
І немак, гаспадыняў,
Чуў на сабе паглёд.
Альпійскія дзяўчыны
Мяне сачылі ў лёт;
Сябе ж я не трывожыў,
Як гэтай, ні адной.
Ах! як яна прыгожа!
О, колькі вабы ў ёй!

Караль. Па праўдзе, я сам на сябе сярдую, што не магу вызваліцца з тых сетак, якія накінула на мяне гэтая сялянка. Смяюся з майго пачуцця; а выкінуць яе з сэрца не маю моцы, я, хто столькі бачыў прыгажосці! Гэта рэч незразумелая.

Караль — Віталь Рэдзька

Сцэна IX

Караль і Юлія. Юлія ўб'ягае, ціха спяваючы.
Убачыўшы Караля, кланяецца і хоча ісці далей,
але ён яе затрымлівае.

Караль. Куды ж гэта так спешна?

Юлія. Бягу ў фальварак; бацька мяне пасылае; а сюдою якраз бліжэй будзе.

Караль. Ці не падаруеш мне хвілінку на размову?

Юлія. Што пан скажа мне? Я слухаю.

Караль. Па праўдзе, Югася, я на цябе крыўджуся: здаецца мне, што ты ўхіляешся ад спаткання са мною. Другія далёка шчаслівейшыя: з імі ты гаворыш; толькі адзін я не маю гэтай ласкі.

Юлія. Скажу пану шчыра: я іх не баюся і рада з імі сустракацца; але пан... прызнаюся... пан здаецца мне небяспечным, і з гэтай прычыны я мушу ўхіляцца яго.

Караль. А чаму ж я небяспечны для цябе?

Юлія (*сарамліва, праз сілу*). Бо... бо...

Караль (*бярэ яе за руку*). Што ж? На Бога заклінаю цябе, дакажы.

Юлія. Бо... бо... пан здаецца мне вельмі мілым, пан мне падабаецца.

Караль. Ты не паверыш, як я за тваю шчырасць удзячны табе! Ах! Югася! ведай жа, што і я цябе люблю! вельмі люблю...

Юлія. Тым горай для нас, і тым больш не павінны мы сустракацца.

Караль. Чаму ж?

Юлія. Нашто ж нам гэтае дарэмнае каханне? Пан мяне не возьме; а я не веру, каб такая шляхетная постаць магла таіць у сабе сэрца, здольнае пакрыўдзіць бедную дзяўчыну.

Караль. О, Югася! чаму ж ты не радзілася роўнаю мне?

Юлія. І што ж бы тады было?

Караль. Аніякага вагання!.. Ахвяраваў бы табе сваю руку: бо сэрца маё, ад першага спаткання, запалонена табою.

Юлія. Даруй, пан, але я не вельмі таму хачу верыць. Мужчыны заўсёды так штораз новых здабыч прагнуць... так яны здрадлівы!..

№ 6. Спеў

Юлія

Мужчына кожнай сочыць след,
Бландынкі ці брунеткі;
Любіць усіх прыгожых — мэт
Дзяўчыны і кабеткі.
    Ўздыхае дотуль, слёзы лье,
    Аж сэрца не падстрэліць;
    Праз хвілю, глянь!.. той хітры змей
    Ўжо з іншай любасць дзеліць.
Дык калі сэрца праб'е ў лёт,
Хай розум яго лечыць;
Бо хоць мужчына повен цнот,
Нясталасць іх нявечыць.
    Дзяўчына! слухай маіх рад,
    За хлопцам не ганіся;
    Кінь род мужчынскі, поўны здрад,
    Ды ў манастыр замкніся.

Караль. Аднак жа, дарагая Югася, хоць ты такая зласлівая і так прыкра пра мужчын мяркуеш, павінна мне паверыць, бо я цябе люблю, вельмі люблю, і нават не ведаю, да якога шаленства гэтая любоў давесці можа. Але ж твой погляд такі мілы, такі захопны, што душу палоніць! О! не глядзі так на мяне, не глядзі, бо розум страчу!..

№ 7. Спеў

Караль

Не глядзі так на мяне ты!
Твой пагляд мне будзіць сэрца!
З губ тваіх плывуць прыветы, —
Чарадзейка ты, здаецца.
    Вабны ўсмех твой і наіўны,
    Як на губках разальцеца,
    Гэткі мілы, гэткі дзіўны!
    Чарадзейка ты, здаецца.
Стрэліш вочкам — стрэл у мэце.
Тваёй ласкі не даб'ецца,
Хто пачаў любіць, цярпечы, —
Чарадзейка ты, здаецца.
    Твар твой кветкамі зіе;

А краса, што з яго мкнецца,
Так узносіць! захапляе!..
Чарадзейка ты, здаецца.

Але не! зірні, прашу я!
Будзь ўзаемнай, будзь мне сталай.
За што ж мукі так знашу я?
Ой, нашто так счаравала?

Караль. Так, Югася! Югася! ты мяне ачаравала.

Юлія. Пане! а парыжанкі што на гэта скажуць?

Караль. О! яны ўжо зусім вылецелі ў мяне з галавы. Дый ці ж можна пры табе думаць пра каго іншага? Цяпер адзінае жаданне нарадзілася ў маім сэрцы: у шчаслівым вясковым зацішшы, далёка ад турбот і непакою свету, на ўлонні падобнае да цябе вернай таварышкі, сярод падданных, як сярод уласных дзяцей, праводзіць рэшту дзён жыцця і не жадаць на зямлі іншай раскошы.

Юлія (*у захапленні*). Караль, дарагі!..

Тут чуваць, як трубіць пастух.

Юлія (*убок*). Ах! што ж гэта я хацела зрабіць? Увесь бы свой намер папсавала!...

Караль. Што гэта значыць? Хто гэта там трубіць?

№ 8. Спеў

Юлія

Гаспадары дзень працы штодзённай канчаюць,
Усё смагне спачынку а захадзе сонца.
Жвава з поля жывёла ідзе па пагонцы,
Потам зліты селянін да хаткі спяшаець;
А той спеў яго смутны, што мкне рэхам,
Знача, як яго цісне да болю нядоля.

Здалёку чуцен х о р с я л я н, які штораз прыбліжаецца.

Хор сялян

Ужо сонца западае,
Дадому нас прызывае.
Мы ж дзела сваё зрабілі,
Дворску паншчызну адбылі.

Караль і Юлія (*разам*)

О як жа міла ў цішы вясковай
Думаць і думаць сабе самотна!

А гэтым думкам спеў уторыць словы
Квілячай птушкі ў вечар маркотны.
Здалёку голас салоўкі мчыцца,
Там люд вяртае з поля рабочы,
Тут шнур жывёлы, тут шэпт крыніцы
Твой слух галубяць і вабяць вочы.

Караль. Прыемна і соладка гаварыць мне з табою, але скоро могуць нам перашкодзіць. Дык покi не разышліся мы з табою, прашу цябе, дарагая Югася, абяцай мне, што споўніш маю просьбу.

Юлія. Што ж бы я пану адмовіць магла? Я ж пераконана ў тым, што нічога такога не пачую ад пана, што б не згодна было з шляхецкім сэрцам і спосабам яго мыслення.

Караль. О! будзь спакойна — твой гонар для мяне так дарагі, як і свой уласны. Але прашу цябе, калі ўсё ў двары спачываць будзе, прыйдзі ў гэты сад. Я тут чакаць цябе буду. Падаруеш жа мне хвіль колькі самотных з табою? Ах, толькі час, праведзены з табою, здаецца вобразам надземскай раскошы!

Юлія (*думае*). Так... не адмаўляю... прыйду сюды. Каля таго дрэва няхай пан мяне чакае. Але памятай, але памятай, пан, што гонар для беднай вясковай дзяўчыны — бяспэжны скарб яе і ніякай ахвяраю ў свеце не можа быць акуплены. (*Адыходзіць*.)

Сцэна X

Караль адзін. Штараз больш цямнее.

Караль. О шчасце! яна падзяляе пачуцці мае! Яна прыйдзе сюды, каб напоўніць душу маю выяўленнем свайго светлага розуму, свайго мілага і павабнага сэрца! Яна абдаруе мяне хвілямі, за якія паўжыцца свайго аддаў бы! Дзіўны кірунак лёсу! так нядаўна яшчэ ці ж бы мог я падумаць, што нейкая сялянка стане прадметам майго найчысцейшага кахання? (*Адыходзіць, задумаўшыся*.)

Сцэна XI

Дабровіч і Шчырэцкі.

Дабровіч. І што ж? Шчырэцкі! Нашыя планы прымаюць найлепшы паварот. Караль не заўважыў, што папаўся ў пастаўленае яму сіло. Якая гэта вялікая змена ў спосабе яго мыслення!

Шчырэцкі. Усё гэта сталася дзякуючы тваёй дачцэ, пане! Тутэйшыя сяляне ніколі не перастануць бласлаўляць яе. А я, о з якою радасцю глядзець буду на той шчаслівы момант, калі гэ-

тая пара, створаная для сябе, злучыцца неразарваным шлюбным вузлом! Ах, у той час хацеў бы спакойна закрыць свае вочы, каб пацешыцца з нябожчыкам панам маім недаўгавечным шчасцем іх на зямлі!

Дабровіч. Але ўжо ўсё трэба давесці да канца. Што ж? ці ж маеш упэўненасць у гатоўнасці людзей стаць на першае маё запатрабаванне?

Шчырэцкі. О, будзь, пан, спакойны, яны тут блізка; на даны знак прыйдуць.

Дабровіч. То парасстаўляй іх на паказаных месцах, а я скора падайду сюды, каб пільнаваць разам з вамі. О Божа! прывядзі планы нашы да пажаданага канца! *(Адыходзіць.)*

Дабровіч — Георгій Маляўскі

Шчырэцкі — Анатоль Луцэвіч

Сцэна XII

Ціха іграе музыка, пасля штораз цішэй. Шчырэцкі тройчы б'е ў далоні — некалькі людзей падыходзяць.

№ 9. Спеў

Шчырэцкі

Цсыт! паволі, без галасу,
На свае ідзеце месцы.
Кожны, покуль што да часу,
Будзь так блізка на прыкмеце.

Хор

Цсыт! паволі, без галасу,
На свае ідзеце месцы.
Кожны, покуль што да часу,
Будзь так блізка на прыкмеце.

Хор разыходзіцца. Музыка ціха іграе.

Сцэна XIII

Караль ідзе паволі і вобмацкам, падыходзіць да дзярновай лаўкі пад дрэвам.

№ 10. Спеў

Караль

Прыйдзі, мой любы анеле!
Клічу цябе я ўлюбёны.
Сцежку табе тут усцэле

Кветкамі любасць да скону.
Ах! час падходзе да ранка, —
Прыйдзі, мая ты каханка!
Тонучы ў хвілях прыемных,
Сэрцы два любасці смагай
Злучым навекі ўзаемна,
Верныя слову й прысягам.
Ах! час падходзе да ранка, —
Прыйдзі, мая ты каханка!

Сцэна XIV

З аднаго боку ўваходзіць К а м і с а р, з другога боку — Я н; урэшце ўсе спяваюць тое ж самае ў тэрцэце, ідучы кожны на сваё месца.

Караль, Камісар і Ян (*разам*)

Прыйдзі, мой любы анеле!
Клічу цябе я ўлюбёны.
Сцежку табе тут усцэле
Кветкамі любасць да скону.
Ах! час падходзе да ранка, —
Прыйдзі, мая ты каханка!

Караль

Калі слух мяне не зводзе,
Голас чуецца яе!
Ах! міг гэты ўзнагародзе
Ўсе ў жыцці бяды мае.

Сцэна XV

Ян і Камісар (*разам*)

Калі слух мяне не зводзе,
Голас чуецца яе!
Ах! міг гэты ўзнагародзе
Ўсе ў жыцці бяды мае.

Тут паволі прыбліжаецца Ю л і я, акрыўшыся палярынай, і падыходзіць да дзярновай лавачкі пад дрэвам, час ад часу злёгка плешчучы ў далоні, а У р ш у л я — да альтанкі направа і трохі пазней Н а в у м, пераапануты ў вопратку сялянкі, — да альтанкі налева.

Юлія

О Караль мой, о юнача!
Нікне цэлы свет у цьме.
Ці ты тут? ці дзе іначай?
Адкажы, прашу я, мне.

Навум (*убок*)

Прымоўкам трэба даць веры:
Паночы ўсе каты шэры.
Цёмна ж ноч — ён не спазнае,
Пэўна мяне спадабае. (*Ідзе да альтанкі налева.*)

Караль, Камісар і Ян (*разам*)

Што за радасна часіна!
Што на свеце з ёй зраўняе,
Як кахання цэль ядыны,
Сваю любоу тут я маю?

Юлія

О Караль! табой жыву я,
З сэрцам да цябе ляту я.

Караль

О, каб магла чуць ты чуласць вось тую,
Што для цябе там у грудзях бушуе, —
Маім бы словам паверыла пэўна
І пакахала мяне бы ўзаемна.

Юлія

Мой мілы! што я цябе спадабала,
Ці ж тваё сэрца таго не згадала?
Ах! вер, Караль, мне! табе прысягаю,
Што мая любасць павек не сканае!

Караль, Камісар і Ян (*разам*)

Што за радасна часіна!
Што на свеце з ёй зраўняе,
Як кахання цэль ядыны,
Сваю любоу тут я маю?

Юлія

Глянь! відаць, ужо світае,
Закаханых світ вітае.

Караль, Камісар і Ян (*разам*)

Што за радасна часіна!
Што на свеце з ёй зраўняе,
Як кахання цэль ядыны,
Сваю любоу тут я маю?

Ян. Але што ж гэта значыць? Аднак гэта не Югася! (*Зрывае чапец з галавы Навума.*) О пекла! Якое ж гэта брыдкае пудзіла!

Гэткая авантура нават і ў Парыжы ніколі мне не здаралася. (*Выводзіць Навума наперад сцэны.*) Адказвай, д'ябал пракляты, хто ты?

Навум. Да я ж Навум, войт тутэйшы. А мой жа ж ты міласніку! чаго ж ты чурася цяпер ад мяне? Знаш прымоўку: любіў добрае, палюбі ж і злое.

Камісар. А-ей, вось ліха! Маспане! дык жа гэта не Югася, а мая, пане, даруй, жонка! Прапаў я! (*Выходзіць наперад сцэны.*)

Уршуля. Ага, ветрагон! папаўся! Гэта такая твая малжонская вернасць? га?

Камісар. Мая любенькая! Калі ты не перастанеш верыць плёткам, дык у нас ніколі добрага жыцця не будзе.

Уршуля. А ты ж мне баяў, што пан пасылае цябе ў другі фальварак і дзеля таго дома начаваць не можаш; а ты, мой міленькі, на ўсю ноч у залёты выбраўся! О пачакай, дабрадзею! я ж табе пакажу залёты! (*Вымае з фартуха дысцыпліну і б'е яго па плячах, трымаючы за руку, а ён кругом яе круціцца.*)

Камісар. Ай! ай! паволі, душачка мая! жонка каханая! Прысягаю табе на майго патрона, святога Бонавентура, што ад сённяшняга дня табе ніколі не здраджу, толькі гэты апошні раз даруй.

Навум. Баш ты яго! Не рад, што б'юць, да яшчэ і нагамі трапечыць.

Уршуля. Ах! гэта ж і пан наш тут! (*Да мужа.*) Шчасце тваё! (*Да Караля.*) Прабач, Яснавяльможны пан дабрадзею. Сапраўды не заўважыла! (*Робіць рэверанс, а потым, павярнуўшыся да мужа, гаворыць.*) Ну!.. папомніш ты мяне, стары ветрагон!.. дамся я табе ў знакі! (*Да Караля, робячы рэверанс.*) Перапрашаю Яснавяльможнага пана!.. але ж гэта такая авантура, пра якую ў ніякай кніжцы я не вычытала! (*Да мужа.*) Ну! ну! ну! пакажу я табе гэтыя плёткі, прыйдзі толькі дадому! (*Выбягае, запыхаўшыся, усцяж паўтараючы.*) Плёткі! ха! ха! плёткі!..

Сцэна XVI

Дабровіч, Шчырэцкі і некалькі людзей
на знак Дабровіча ўбгаюць.

Дабровіч. Што гэта? адкуль гэты гоман?

Навум. Нічога, пане! палавілі катоў у мяшок.

Дабровіч. І ты, Караль, тут? А гэта што? І Югася разам з табой? Гэта надта нядобра, што ты, маё сэрцайка, шпацыруеш па садзе ў начным часе, ды яшчэ і з кавалерам!

Шчырэцкі. О Божа! чы я гэтага ад маёй дачкі спадзяваўся?

Навум. Вот табе на! хто парася ўкраў, а каму ў вушах пішчыць. *(Да Шчырэцкага.)* Нічога, нічога, пане куме! хоць яна з панам трошкі і пагаманіла, да мы ж тут былі блізка. Я не чураюся свайго слова, вазьму яе; бо знаш прымоўку: мая душа не крывая, усё прымае.

Караль. Годзе ўжо, мой кузыне! Здаецца, я ўжо паўналетні і не абавязаны даваць адказ за мае ўчынкi.

Дабровіч. Хто ж кажа іначай?

Караль. Вот жа перад усімі паведамляю, што, адкідваючы ўсялякую пыху з сэрца і не звяртаючы ўвагі на розніцу станаў, бяру Югасю за жонку; і, асеўшы ў маёй фартуне, пакіну свет, і толькі ў шчасці яе і маіх падданных шчасце сваё знаходзіць буду.

Дабровіч. А я з радасцю вас бласлаўляю, дзеці мае! *(Злучае іх.)* Бо пазнай у Югасі Юлію, адзіную дачку маю! Можаш цяпер яе як хочаш пакараць за гэтую раманціку з табой, што ў вопратцы звычайнай сялянкі захацела запаланіць тваё сэрца і выправіць твой характар, крыху сапсаваны заганіцай. Спадзяюся, што цяпер ужо пэўна перастанеш марыць пра пекнату чужаземшчыны.

Караль. О! прысягаю, што ўжо больш не буду шукаць шчасця за граніцай. Хіба ж я не знайшоў яго на бацькаўшчыне? Але ты, пані, можаш судзіць, як моцна пакахаў я цябе, калі, пазнаўшы цябе як простую сялянку, аддаў табе ўраз сэрца маё і лёс свой не баяўся злучыць з тваім.

Юлія. Даруй мне, Каралю, гэты мой нявінны падман. Але ж ці не давёў ён нас да мэты нашых жаданняў? *(Цалуючы рукі бацькі.)* Дарагі вайча! Ці ж я не выйграла заклад?

Дабровіч. Перамагла, мая дачка! Няхай Бог на працягу ўсяго жыцця дарыць вас гэткай радасцю, якой цяпер перапоўнена маё сэрца.

Навум *(становіцца на калені).* Гутарка кажа: гдзе ўвесаляенне, там і прабачэнне. Даруй жа мне, паненачка, што я, дурань, асмеліўся сягаць па тваю ручку. Я ж такі калісьці молвіў, што няведанне — нягрэшанне.

Юлія. Не толькі табе прабачаю, але яшчэ і дзякую табе, што, хоць не ведаючы, дапамог мне ў маіх планах.

Навум *(устае).* Вот як добра, што я паслухаў паненкі. Добра кажа гутарка: кiнь назад, а знайдзеш перад сабою.

Караль. Цяпер палічымся з другімі.

Камісар. Пане! а я ці здолею атрымаць тваё прабачэнне?

Навум *(убок).* Ага! на злодзею шапка гарыць.

Караль. Дараваў бы яму гэтую апошнюю авантуру, але замнога даведаўся я аб ім, каб мог прапусціць бяскарна яго паступкі з маімі падданымі ў часе маёй адсутнасці. З гэтага часу траціш, пан, у мяне службу; за шчасце можаш палічыць сабе, што не патрабую рахункаў і справаздачы. Прашу цяпер перадаць усё Шчырэцкаму, які тут месца камісара зойме.

Тут Камісар, выказваючы смутак і сорам, адыходзіць.

Караль (да Яна). А ты што думаеш, Яне? калі табе не ўдалася любоў з тутэйшай сялянкай, можа, зноў шчасця за граніцай шукаць паспрабуеш?

Ян. Дзякую пану! А я лепш скажу: теа супра! і выбіўшы з галавы думкі пра замежных красунь, у сваім краі пастараюся знайсці сабе таварышку жыцця; а з гэтага часу не так лёгка дамся ўблытацца ў іхнія сеткі.

Навум. Эге! Знаш прыказку: хто апарыцца на малацэ, той і на ваду дзьмухае.

Караль. Значыцца, цяпер, пакінуўшы думкі пра заграніцу, пачнём жыццё ў вясковым зацішшы і шчыра выпаўнім свае абавязкі: я — добрага пана, а ты — шчырага і вернага слугі. (Да Дабровіча і Юліі.) Ах! дзякуй вам, мой паважаны апякуне, і ты, дарагая мая жонка! з вашай дапамогай я пераканаўся, што нашыя сяляне маюць добрыя сэрцы; што мы іх не ведаем; што ані жыць з імі, ані іх ужыць не ўмеем. Цяпер больш ніколі іхняга лёсу не паверу на чужыя рукі, але і свой уласны з імі злучу. Хачу іх любіць і каб яны мяне любілі; а мне з імі і ім са мной, за блаславенствам Найвышэйшага, шчасліва і добра, спадзяюся, паводзіцца будзе.

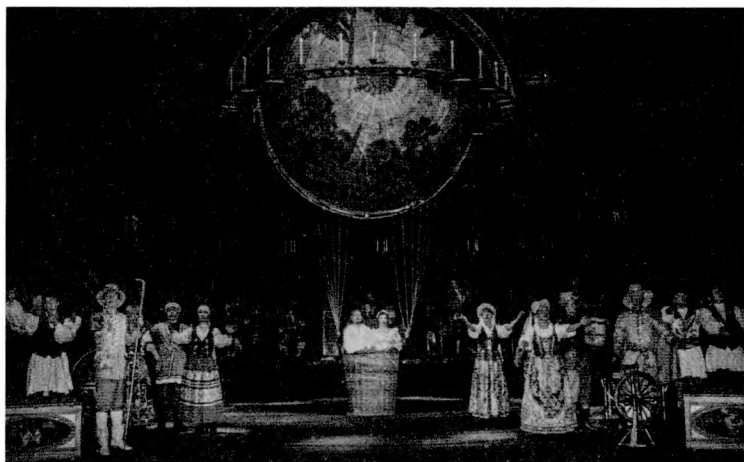
№ 11. Вадэвіль

Караль

Магутна ўлада каханя!
Яно пануе ў прыродзе;
У кожным будзіць жаданні,
Ў ім шчасце жыцця знаходзе.
У моднай вучаны школе,
Я жыву, як і жыць не варта.
Каханнем сходаны сёння,
Змяніў я сэрца не жартам.

Юлія

Вы, што заўладалі людам,
А заняты ўцехі шумам,

Фінальная сцэна

І аддалі злым прыблудам,
Майце ж тое ў вашых думках:
Што мужык ці пан з-над пана,
Роўна Бог на небе дбае.
І ў яго той паважаны,
Хто сам іншых паважае.

Я н

Зведаў я амаль паўсвета,
Быў ў Парыжы і ў Лёндыве,
І во ўсё-ткі ў мае леты
Даў злавіць сябе дзяўчыне.
Але, кажучы між намі,
І ў Парыжы дурань зглупіць:
Каб меў золата пудамі,
Сабе розуму не купіць.

На в у м

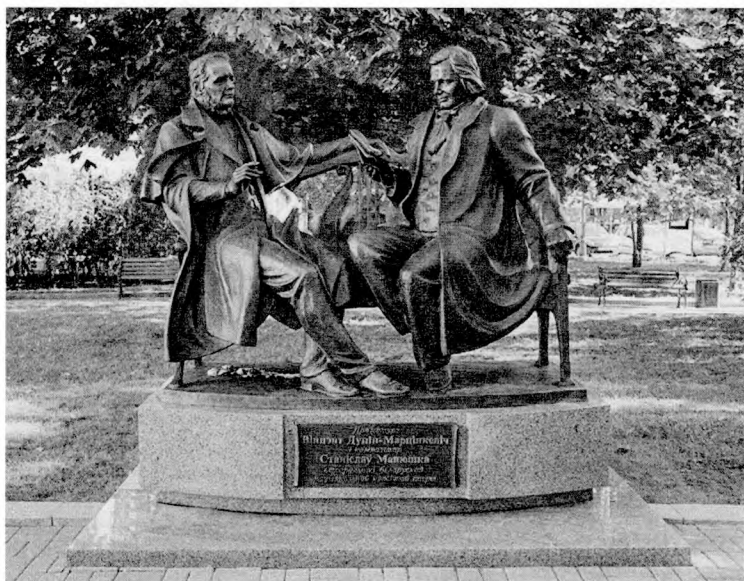
Вы, паночки, сакалочки,
Паслухайце гутарочки:
Хоць умерці не падацца,
Каб вам толькі спадабацца.
Не зрабіце ж вы нам мукі;
А злажыўшы гэтак рукі,
У ладоні моцна біце,
Потым... дахаты ідзіце.

Хор

Здаваленне, якое адчуць мы гатовы,
Будзем помніць удзячна у кожнае хвілі,
Калі публіка шчыра нам скажа хоць слова,
Што іграю сваёй мы яе захапілі.

Заслона.

Помнік Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу і Станіславу Манюшку ў Мінску.
Скульптары Леў і Сяргей Гумілеўскія

Уладзімір Вольскі

ГАЛЬКА

ОПЕРА ў ЧАТЫРОХ АКТАХ

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОРДЕНА ЛЕНИНА АКАДЕМИЧЕСКИЙ БОЛЬШОЙ ТЕАТР
ОПЕРЫ И БАЛЕТА
 БЕЛОРУССКОЙ ССР

ВООБРЕЩЕНИЕ
 (В Е Ч Е Р)

ВООБРЕЩЕНИЕ
 (В Е Ч Е Р)

9

ПРЕМЬЕРА

9

М А Р Т А

М А Р Т А

С. МОИЮШКО

ГАЛЬКА

Опера в 4-х действиях

Либретто В. ВОЛЬСКОГО

Музыкальный руководитель и дирижер — народный артист УССР Я. ВОЩАН

Режиссер-постановщик **Б. ЯННОВНИЙ** (Польская Народная Республика)

Художник **Е. ЖДАН**

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА И ИСПОЛНИТЕЛИ (по алфавиту):

Соловьи	М. ДРУЖИНА лауреат Всесоюзного конкурса	О	Галка	А. ЛЕВЧЕНКО заслуженная артистка БССР
Сабля	М. ЗДАКЕВИЧ народный артист БССР В. ЧЕРНОВИЧ заслуженная артистка БССР	О О О	Диня	В. СТАРШОВА заслуженная артистка БССР Т. ШИТОВА народная артистка БССР
Акуш	А. ГОМЕЛОВА А. ГУРЬЕВА Р. ПРЯЖКО В. САДОВСКАЯ Ю. ВАСИЛЬЕВ заслуженный артист БССР	О О О О О О	Шакля I	А. РОМШИН А. ПЕТРОВ М. ПУШКАРЕВ заслуженный артист БССР
Яongen	В. ГОМАРЕНКО заслуженный артист БССР А. САВЧЕНКО заслуженный артист БССР В. ГУРЬЕВ лауреат Всесоюзного и Международного конкурсов А. ДАДНИ В. ШАНСКИЙ	О О О О О О	Шакля II	В. ЛЮБИНСКИЙ В. СТРЕЛЧЕНКО А. НЕТРОВ Д. МОРОЗОВ В. НАРОВ В. СИМЯЛОВ А. ПУШКОВ
Оскок и оркестр исполняют на инструментах	В. ВАСИЛ , заслуженный артист БССР		В. ВРЕНКО , на гобои — М. НАРВОВСКИЙ , С. ШОЯЛИ	
Хористы — народный артист БССР А. ИВГАДЕВ	Ассистент режиссера — заслуженный артист БССР Р. БРАДОВ		Балетмейстер В. ВУТРИНОВИЧ	Ассистент художника А. КАРПОВ
Народные танцы: А. ВОЛКОВИЧОВА , М. ПАРАДОВСКАЯ , заслуженная артистка БССР	Р. БРАДОВ , дипломат Международного конкурса А. ТОЛДАНЧЕВА		А. СЕМЕНОВА , М. СОБАДАНКОВА	
Ведут спектакль М. СТОВИНА , В. ЧИЖОВ	Зав. художественно-постановочной частью В. ТАШКОВ		А. СЕМЕНОВА , М. СОБАДАНКОВА	Художник по свету С. ПИКОСКИЙ
Зав. постановочной частью В. КАРПОВ	От мастеров-танцовщиков В. НАРОВА , С. ШОЯЛИ		Зав. режиссерскими занятиями Е. РИМОНОВИЧ	Главный малярный мастер А. ПИКОСКИЙ

Дирижер и **постановщик** **Я. ВОЩАН** **Художник** **Е. ЖДАН**

Главные дирижеры **Я. ВОЩАН** **Художник** **Е. ЖДАН**

Зав. постановочной частью **В. КАРПОВ** **От мастеров-танцовщиков** **В. НАРОВА**, **С. ШОЯЛИ** **Зав. режиссерскими занятиями** **Е. РИМОНОВИЧ** **Главный малярный мастер** **А. ПИКОСКИЙ**

Дирижер и **постановщик** **Я. ВОЩАН** **Художник** **Е. ЖДАН**

ГЛАВНЫЙ ДИРИЖЕР ТЕАТРА — народный артист УССР **Я. ВОЩАН**
ГЛАВНЫЙ РЕЖИССЕР ТЕАТРА — заслуженный деятель искусств БССР, заслуженный артист РСФСР **О. ДАДИШНИЛМАН**
ГЛАВНЫЙ ХУДОЖНИК ТЕАТРА — лауреат Государственной премии СССР, народный художник БССР **Е. ЧЕМОДУРОВ**
ГЛАВНЫЙ БАЛЕТМЕЙСТЕР ТЕАТРА — лауреат Всесоюзного конкурса балетмейстеров **В. ЕЛИЗАРЬЕВ**
ГЛАВНЫЙ ХОРМЕЙСТЕР ТЕАТРА — народный артист БССР **А. КОГАДЕЕВ**

Начало спектакля в 19 час. 30 мин. **Спектакль идет с одним антрактом**

БИЛЕТЫ ПРОДАЮТСЯ В КАСОЕ ТЕАТРА И ЦДН

Принимаются заявки на коллективные посещения спектаклей.

Справки по телефону 33-31-03

Афіша спектакля «Галька» Дзяржаўнага акадэмічнага
 Вялікага тэатра оперы і балета БССР. 1975 г.

Дзеючыя асобы

Стольнік	— бас
Зоф'я , яго дачка	— сапрана
Януш	— барытон
Дземба , прыхлебнік Стольніка	— бас
Ёнтак	— тэнар
Галька сяляне з вёскі Януша	— сапрана
Дудар	— барытон

Госці паміж шляхты, вясельная дружина, сяляне, гаране, гаранкі, службіты і г.д.

Дзея адбываецца ў канцы XVIII стагоддзя.

АКТ ПЕРШЫ

У горадзе, у доме Стольніка. Бакавая зала. У глыбіні — тры высокія шклянныя дзверы, якія вядуць на агарод; з аднаго боку ад глядачоў відаць прыадчыненыя дзверы да балёвай залы, з другога — стол.

За сталом вядуць бяседу госці і Стольнік. Дземба, клапацліва, напаўняе келіхі. З балёвай, ярка асветленай залы іншыя госці выходзяць парамі паланэза і кружацца па зале.

Сцэна I

Стольнік, Дземба і хор гасцей.

Дземба

Хай жывуць нам маладыя.
Ў дзень заручын іх вітаем.
Хай, як галубочкі тыя,
Вечна любяцца наўзаем.
То ж бо лучацца кляйноты,
Два адвечнай славы цноты,
У адно звычайем даўным:
Адравонжа ды з Памянам.

Хор

Віват! Віват! маладыя!
Каб дзянькі век залатыя
Вам рунелі, як руно.
Два адвечныя кляйноты,
Знамя муства, знамя цноты,
Слаўна лучацца ў адно.

Дземба з хорам

Аж душа расце, як глянуў,
Што за пара, бы заранка.
Як бы створана для Яна
Наша Зоф'я Стальнічанка.

Некалькі паміж гасцей

І абое роўны станам
І багаццем незлічаным.
Хай ім шчасце сыпе кветы!
Хай жывуць даўгія леты
Адравонжа ды з Памянам!

Стольнік

Мілай брацці дзякуй наша,
Прыязнь іх вядома нам.

Чаркі ўверх! Здароўе ваша!
Любімося!

Хор

Шчасця вам!

Дземба з хорам выходзяць.

Дземба з хорам (*крычучы*)

Хай жыве!

Сцэна II

Стольнік, Зоф'я і Януш (*уваходзячы з залы*).

Януш

Багаславі, пане войча!
Бо ўжо смею зваць вас так.

Зоф'я

Добраць ваша ў тым прычынай,
Што я шчасна не бы як.

Зоф'я і Януш (*разам*)

Багаславі, пане войча!
Просьба наша к вам ядына.

Стольнік

Я даўно ўжо меўся ўдвойчы
Вас злучыці гэткім чынам.

Зоф'я і Януш (*разам*)

Багаславі, мілы войча!

Стольнік — Міхаіл Дружына, Януш — Юрый Бастрыкаў,
Зоф'я — Людміла Ганестава

Стол'нік *(багаслаўляючы)*
Хай жа воля твая, Божа,
Войча неба, збудзецца!
За сцэнай чуваць спеў Галькі.

Галька
Як той ад віхру куст паламаны,
Душачку гэтак зматала.

Зоф'я
Што там за спеў?
Спеў Галькі за сцэнай.

Галька
Дзе ты, вяночак, дзе ты, руцяны,
Дзе ты, лілейка, ў ім звяла?

Зоф'я
Гэткі жальбяны
Той спеў. Хто ж гэта, хто?
Спеў Галькі за сцэнай.

Галька
Усё забраў мне Янка, мой сокал,
Ўсю мяне ўзяў маладую...

Януш *(збянтэжаны, да Зоф'і)*
Знаць не знаю...
(Убок.)
Хто прынадзіў
Бедну дзеўку тут на зло?
Спеў Галькі за сцэнай.

Галька
А я шукаю, шукаю вокал,
Яго знайсці ж не магу я...

Стол'нік
Што за песня ў маім садзе
У час гэты, вось дзіўно?

Януш *(убок)*
Голас Галькі! Як у чадзе,
Бедна дзеўка, і пашто?
Або, можа, звар'яцела?..

Зоф'я
Яне мой, што гэта знача
Гэта песня жалю, плачу?

Стол'нік
Гэта вельмі ўжо засмела.

Стольнік хоча ісці ў сад. Януш яго стрымлівае*.

Януш (*узрушаны, да Зоф'і*)

О, так, любы мой анеле!
Песня гэтая гавора:
Вось нам радасць і вяселле,
А ёй смутак, а ёй гора!
Спеў нядолі там,
Выйду, гляну сам!

Зоф'я (*да сябе*)

Што за радасць і вяселле,
Які ж добры яго нораў,
Што так шчыра, так на дзеле
Яго раніць братне гора.
Спеў нядолі там,
Што азваўся нам.

Стольнік

Гэта смеласць — гуз на целе!
Але, як завыла гора,
Трэба помач даць у пору.
Слушна, слушна, нам вяселле,
А нядоля там!
Выйдзі глянуць сам.

Выходзіць з Зоф'яй, якая з замілаваннем пазірае на Януша.

Сцэна III

Януш, адзін, сумны і неспакойны.

Януш

Рэчытатывам

Скуль прыплялася сюды не ў пору?
Ці ж пекла яе ўжо нясе?
Хоць яе жальба цяжкай мне зморай,
Ды ўжо запозна, ўжо збылося...
І сэрца іншай аддалося...
Га! а можа, слёзы гора
Супыняцца, як уймуся...
А пасля прэч, прэч!
Я слёз баюся!

---

* [Наступны эпізод Януш, Зоф'я і Стольнік да канца другой карціны спяваюць разам.]

Януш — Юрый Бастрыкаў

Спеў

Чаму мне ў хвілях самотных гэных,
Калі нас сэрца любіць заве,
Яе твар бліснуў, як цвет праменны,
З ружовых вуснаў ўсмешкай таемнай,
З-пад бровак доўгіх зраніцы дзве?
Чаму раптоўна душа забурліла,
Як ад віхуры бег рэчных хваль?
Што мне сіротка гэта ўчыніла,
Каб жальба вечна яе слязіла,
Каб праз мяне век гнаў яе жаль?

Сцэна IV

Януш, Галька.

Галька ўваходзіць, спачатку не бачачы Януша.

Галька

Спеў

Як той ад віхру куст паламаны,
Душачку гэтак зматала.

Дзе ты, вяночак, дзе ты, руцяны,
Дзе ты, лілейка, што звяла?
Усё забраў мне Янка, мой сокал,
Ўсю мяне ўзяў маладую.
А я шукаю, шукаю вокал,
Яго знайсці ж не магу я.
Дзе ты, ах, дзе ты, о мой саколе,
Дзе маё сонца на небе ясным?
Як сцяты колас на дзікім полі,
Так без цябе я загасну.

Адварочваецца, убачыўшы Януша, з крыкам радасці
бяжыць да яго і хапае за руку.

О пане!
Мне Ёнтак гэты
Цвярдзіў без спыну,
Што ўжо мяне ты
Згубіў, пакінуў...
А я во бачу, к табе тулюся,
І ты, як колісь, ка мне звярнуўся,
Даеш мне сэрца, сэрца сваё.
О мой саколе! о сонца маё!

Януш *(убок)*

Праклята хвіля! Ах, як тут лгаці?
Яе мне слёзы муцяць жыццё...
(Да Галькі.)
Здарма твой гэты плач, нараканне!
Няўжо цябе я згублю, затрачу?!
Аддаўся толькі. Ўвагі мей болей,
Бо не хачу я, каб дзядзька бачыў.
Смела, не бойся. Ніхто ніколі
Не вырве з сэрца маё ўчуццё.

Галька *(з парывам)*

О мой саколе! сонца маё!

Януш *(злёгка адсоўваецца)*

Ах, супакойся ты, дзіце!
Ці ж я забуду, цябе затрачу?..
Хутчэй кінь гэтыя муры,
Чакай за месцам, над Віслай там,
Дзе крыж на шляху, каля фігуры,
Прыйду я ўміг, прыйду я сам...
А после ўжо вярнёмся там —

Да наших гор. Там знова нам
Шчасце і рай...

Галька (*паўтарае за ім радасна*)
...Да наших гор, і знова нам
Шчасце і рай...

Януш
З кім прыйшла ты?

Галька (*не зваяжачы*)
О мой саколе!

Януш
З кім прыйшла ты?

Галька (*не зваяжачы, яшчэ радасней*)
О маё сонца!
О добры пане! Зноў гэткі сам!

Януш (*падганяючы*)
Ідзі адсюль! Прыйду я там!

Галька
О пане добры,
Любіш ты мяне?..

Януш
Бяжы адсюль, пращу цябе!

Галька
Праўда? Ўжо мяне не кінеш!
Ў горы вернешся, не згінеш,
Саколе мой!
Там я сяду над крыніцай
І чакаць буду й журыцца,
Аж прымчыцца ўраз.
Тады будзем жыць суполам
Век з табой, з маім саколам,
Хіба смерць разлучыць нас!

Януш (*неспакойна*)
Так! З табой не разлучся,
Ў нашы горы я вярнуся,
Анёле мой!
Сядзеш там ты над крыніцай,
Чакаць будзеш і журыцца,
Аж вярнуся ўраз.
Тады будзем зноў суполам,
Зноў з табой, з маім анёлам,
Хіба смерць разлучыць нас.

Прыціснуўшы яе да грудзей, выводзіць у сад, зачыняе ўсе трое дзвярэй і, задуманы, ідзе ў залу. Госці затрымліваюць яго ў дзвярах.

Сцэна V

Януш і госці.

Адны з гасцей

Пане млоды! Што ўсамдзеле?!
Трэ гуляць, калі вяселле.

Януш *(з прымусам)*

Я ўжо вам служыць гатоў...

Другія госці *(абступаюць яго, цішэй)*

У чапцы радзіўся, пане,

Цуд — не Зося, як іскра!

Януш *(задуманы, падаючы ім руку)*

Дзякую, дзякую!

Некалькі з гасцей

Развялі тут віншаванне,

А музыка грай здарма...

Сцэна VI

Тыя ж і Стольнік.

Стольнік трымае Зоф'ю пад руку. Дземба са срэбным жбанам і адзін з гасцей, які трымае ў руках вялікі зігмунтаўскі келіх.

У дзвярах ад залы паказваюцца некалькі жанчын.

Хор *(з накланамі да Стольніка)*

Ой, спачыці, Стольнік, час!

Вашмасць нам не папушчае, —

Корміць, поіць, угашчае

Па-князёўску нас.

Адзін з гасцей *(выпіўшы келіх, аддае яго Дзембу)*

За гаспадара здароўе!

Хор

Ой, спачыці, Стольнік, час!

Вашмасць нам не папушчае, —

Корміць, поіць, угашчае

Па-князёўску нас!

Другі з гасцей *(да якога піў папярэдні)*

І радні яго шляхотнай...

Стольнік *(узрушаны, адпускае руку Зоф'і,*

кланяючыся ўсім ад сэрца шапкай)

О наймільшыя панове!

Аж мне робіцца маркотна,
Нейкі жаль душу асіліў,
Што вас столькі ў гэтай хвілі
Ганаруе так мой домік!..

(Са слязамі.)

І ўзяць к сэрцу захацелі,
Што ядыны той патомак
Майго роду па кудзелі
Ў нашым, пане, ўдоўім стане
Хутка бацьку асамотніць,
Як палучыцца ўжо з Янам.

Януш і Зоф'я *(схіляюцца яму да ног)*

Войча, любы!

Стольнік *(падымае іх)*

Мая дочка, мае дзеці!..

(Да гасцей, весялей.)

Дык, панове, хто ахвотны —
Просім далей, без прыганы.

Хор

Віват! Віват!

Стольнік *(ахвоча)*

А вы, моладзь, хто мне верыць

І хто любіць, ну, ў абцасы!

Да ружанца і да танца!

Як было ў даўнія часы.

Хор

Віват! Віват!

Дземба *(сціха да Стольніка)*

Пане Стольнік, то ж у залі,

Як бы ў лазні, так агніста!

Каб і тут мо паскакалі?

Стольнік

Мой Дзямбочак, ачавіста!

Раіш добра ў самым дзеле!

Дземба *(у дзвярах залы)*

З мазавецка! Рэж, капэла!

З залы чуваць музыку, граюць мазурку, улятаюць танцуючыя пары.

Дземба далей абходзіць з келіхам і са жбанам, які яму службіты час ад часу напаўняюць. Пасля кожнага тосту чуваць «віват».

Стольнік з Зоф'яй і некалькімі гасцямі — жанчынамі і мужчынамі — садзяцца, Януш за імі стаіць задуманы.

Заслона.

АКТ ДРУГІ

Прысады ў садзе. З правага боку відаць асветленыя вокны ў доме
Стольніка. У глыбіні мур і фортка. Ноч.

Сцэна I

Галька (*ходзячы паміж дрэвамі*)

Рэчытатывам

О, як кленчыць бы хацела
Ўжо пад крыжам, ля дарогі!
Каб гарачых слёз нябогі
За вяночак мой цярнёвы
Маці Боска з Чанстаховы
Сваёй ласкай пажалела,
Бо я ж — бедная сірота —
Многа, многа так цярпела.
(Штохвілінна азіраючыся.)
А дзе ж Ёнтак?
Там гулянка, там вясёласць! —
(Чуваць музыку з дому.)
А тут ноч.
(Крыху весялей.)
Ён пакіне іх, саколік,
Ў горны вернецца зноў край.
Дзень і ночка — мне маркотна,
Пакуль буду ждаць нясмела,
А як прыйдзе — прыйдзе рай!

Спеў

Каб мне раным-рана ўзняцца над палянай,
Ластаўкай пад небам мігаць, як маланка!
Каб мне ў рэчцы рыбкай да цябе мкнуць тамка,
Да цябе, мой Янка!
Ні я ў рэчцы быстрай плаваюча рыбка,
Ні я маю крылле ластавачкі шыбкай,
Віхар толькі ў горах баіць безустанка:
Вернецца твой Янка!
Каб мне зоркай яснай ў скалах над крыніцай,
У душы і сэрцы там тваіх адбіцца,
Блудным аганьком хоць, што так бледна ззяе,
Як мая слязінка, што к табе спывае!
Ані мне ў крыніцы бліскаці адлюднай,
Ні я тая зорка, ні я вогнік блудны,
Плыве толькі энк мой, плыве па расінах,
Жаль цябе, дзяўчына!

Сцэна II

Галька, Ёнтак *(шукае яе паміж дрэвамі).*

Ёнтак

Галька! Галька!

Галька — Тамара Шымко

Галька *(прыбягае да яго)*

І што ж мяне ты, бедную, зводзіў,
Як дзеля смеху,
І адбіраў мне ў цяжкай нягодзе
Ядыну ўцеху?
Яго я зблізка бачыла, чула,
Майго сакола!
(З упэўненасцю.)

І вернецца ўжо, і не пакіне!

Ёнтак

Бедна з сэрцайкамі ты кволым!

Галька

Чуць не замерла на смерць яно так
З жалю мне, беднай...
(З лёгкім нараканнем.)
Ах, мой ты Ёнтак, і што ж было так
Мучыць дарэмна?

Ёнтак *(крыху з насмешкай)*

Ха-ха-ха!..

Галька *(здзіўленая)*

Смяешся ты? Збяжым адсюль!

Ёнтак

Дык жыва прэч!

Галька *(неспакойна азіраючыся)*

Так дзіўна ў гэтай шумнай мясціне,

Так неяк страшна сельскай дзяўчыне!

Не відна, як, не відна, скуль

Сонейка ўсходзіць;

Не відна, як, не відна, дзе

Сонца заходзіць.

Так цёмна ноч! Так мучыць, страша

Халодны мур — і жудка мне!

Хутчэй туды — дзе горы нашы

Сняжыста льсняць. Ён жджэ мяне

За месам там! Што? — смех табе?

Ёнтак

Дык пабяжым, калі жджэ нас

І прыйдзе там.

Спеў

І ты йшчэ верыш яму, дзяўчына,

Што ён не зводзіць на смех людзям!

Як віхар свішча над катлавінай

І як з гор льецца ў дол ручаіна,

Так ён зманіў, што пойдзе там, —

А ты йшчэ верыш яму, дзяўчына!

Галька

Веру, веру я!

Ёнтак

У любасць не вер панічову

К беднай сялянцы, ты не вер!

К табе падойдзе з салодкай мовай,

З яснай усмешкай, як дзень маёвы, —

Сэрцам ён — сталь, на слёзы — звер!

А ты ўсё ў любасць вер панічову!

Галька

Ёнтак, ты — злы!

Ёнтак

Купіў, як нечысць, ён тваю душу,

Ён — пан, паноў жа любіце вы!

Калі цябе, як дожджыку ў сушу,
Я смагнуў мець, а ён: мець мушу! —
Сказаў, зірнуў — і яго ты!
Забраў вяночак, забраў і душу.
О мая Галька, бедна дзяўчына!
Што ён не зводзіць — верыш яму?
Як віхар свішча над катлавінай,
Як з гор ліецца ў дол ручаіна, —
Так ён зманіў, не будзе тут, —
А ты ўсё верыш яму, дзяўчына!
(Штохвілінна.)

Думаеш, што мы прыйшлі сюды,
Каб ты шчасліва, каб ты вясёла
Ўбачыла Янку, свайго сакола?
(Паказваючы ёй асветленыя вокны.)

Там Янка — пан!
З той пекнай паняй, што бачыш там,
Вяселле п'е, — а ўсё як пан!
(За сцэнай чуваць хор гасцей.)

І абое роўны станам
І багаццем незлічаным.
Хай ім шчасце сыпле кветы,
Хай жывуць праз доўгі леты
Адравонжа ды з Памянам!

Галька, нерухомая і спачатку безуважная да голасу хору,
нарэшце ўцямлывае, зрываецца і ўдарае ў дзверы.

Галька *(итораз мацней удаараючы ў зачыненыя дзверы)*

Пушчайце, гэі, хутчэй мяне!

Бацька майго тут дзіцяняткі!

Ёнтак *(адцягваючы яе)*

Збяжым адсюль да хаткі!

Ўбачаць цябе!

Галька

Пушчайце, гэі, хутчэй мяне!

(Да Ёнтака, молячы яго на каленях.)

Да пана, да пана,

Браток, вядзі мяне!

Ёнтак

Ўбачаць цябе,

Скрыўдзяць цябе!

Сцэна III

Тыя ж, хор гасцей, хор службітаў са святлом і Д з е м б а.

Хор

Што тут за крык,
Скуль гэты клум?
І гэты ўвесь
Што знача шум?

Д з е м б а

Гэй, выгнаць іх!

Хор

Прэч, гэі, прэч з забавы!
Сказаць там чалядзі,
Хай дадуць ім стравы,
Хай за стол пасадзяць,
А з забавы прэч!

Сцэна IV

Тыя ж і Я н у ш.

Я н у ш *(дае знак рукой)*

Што тут?

Хор адступае ўглыб, Януш набліжаецца да Галькі.

Я н у ш *(ціха)*

Табе ж казаў я, цябе ж прасіў я...
Чаго ж яшчэ ты?

Галька сумна на яго пазірае, хапаецца раптам за галаву
і моўчкі садзіцца на лаўку.

Ё н т а к *(выходзіць наперад сцэны, пакорна кланяецца Янушу)*

Панок, — то я!

Я н у ш *(пазнаўшы яго, з прыдушаным гневам)*

І скуль жа ты вясці пасмеў
З далёкіх гор няшчасную дзяўчыну?
Што? Ё вёсцы там нядобра вам?
Што? Ёй там крыўда?
Кажы, чаго хацеў?

(Набок.)

Пракляты хам!
А гэта знова звар'яцела.
(З гневам.)

Бяры яе, хутчэй вядзі яе!
Падзяку пан, знай, дасць, як споўнім дзела.

Ёнтак

О пане наш, мей літасць ты!
Ёй бацька ўмер, сяйбіт сівы,
І ўжо даўно ў зямлі спіць маці...
За сiроткай Бог, Бог толькі сам — і капля слёз!
(Цішэй.)
А людзі людзьмі — кпяць і смяюцца там...
(Хвіліна маўчання, раптам з насмешлівай пакорай.)
О добры пане! Жудка з доляй ёй!
Адплаціць вам Бог за літасць у няшчасці.

Сцэна V

Тыя ж, некалькі гасцей, Стольнік і Зоф'я.
Януш бяжыць ім насустрэч і кажа, што Галька вар'ятка.

Галька *(павольна ўстаючы)*

Паціхеньку, памаленьку
Затуманіў галубочка!
Паціхеньку, памаленьку
Затуманіў сакаленьку!
Стуманіў яго!

Зоф'я, Стольнік, Дземба і Хор

Дзіўна нейка дзеўка,
Смутна яе спеўка!
Выйсці загадалі,
А п'яе ўсё далей —
І ёй хоць бы што!

Ёнтак *(разам з папярэднімі)*

Бедна, бедна дзеўка!
Смутна твая спеўка
Сэрца не разбудзіць.
Шчаслівыя людзі
Любяць толькі смех!

Зоф'я ўважліва прыглядаецца да Януша, які неспакойна
глядзіць на Гальку.

Зоф'я

Выгнаць загадай!

Януш адварочваецца ад Галькі і дае знак рукой Дзембу.

Дземба *(да Галькі і Ёнтака)*

Пайшлі адсюль!

Хор

Прэч адсюль, з забавы,
Ідзіце да дворні,
Прымуць там пакорне,

Там дадуць вам стравы,
А з забавы прэч!

Стол'нік *(разам з хорам)*

А во дзіўна рэч!
Дземба мой ласкавы,
Клікні іх да дворні,
Хай дадуць ім стравы,
А з забавы прэч!

Ёнтак *(разам з папярэднімі)*

О, нам не забавы,
Ані ў вашай дворні
Не жадаем стравы!
Сам Бог нас прыгорне,
Пойдзем самі прэч!

Зоф'я ўбаку штораз пільней прыглядаецца да Януша.

Зоф'я *(разам з папярэднімі)*

Не хочуць да дворні!
Погляд яе млявы;
Знаць, сярод забавы
Мучыць Янку зморне —
Дзіўна, дзіўна рэч!

Януш *(разам з папярэднімі, убок)*

Бог з нябёс ласкавы
Хай яе прыгорне!
Але ў час забавы
Улез хам гэты зморне, —
Хай жа пойдучь прэч!

Галька з Ёнтакам павольна адыходзяць.

Заслона.

АКТ ТРЭЦІ

На вёсцы ў Януша. Паміж другім і трэцім актамі праходзіць месяц. Гарыстая і скалістая вясковая акаліца; вечарам на захадзе сонца. З аднаго боку — высунуты рог карчмы, каля якой сядзяць на лаве некалькі гаран і гаранак; некалькі чалавек сядзяць на горах і скалах. Іншыя ўваходзяць з другога боку. Чуваць здалёку няшпорны звон (на вячэрню).

Сцэна I

Хор сялян

Па вячэрні у нядзелю,
Покуль сонца свеціць ясна,

Добра думку развяселіць,
Бо дзень цэлы сходзіць ў поце.
Хай жа свята падахвоціць,
Каб забыці крыўды ўласнай!

М о л а д з ь

Вось паніч з сваёй багданкай
К нам прыедуць, мабыць, скоро,
А як будзе ў іх гулянка,
Дык і нас успомняць, можа.

С т а р ы я

Хоць там будзе ў іх гулянка,
У бядзе нам не паможа,
Бо за намі следам гора.

У с е

Ой, за намі следам гора!
(Штохвілінна.)
Дык вясёлы, дык ахвочы
Дзень сягоння хай нам будзе!
Заўтра знова дзень рабочы
І пазаўтра дзень рабочы.
После йшчэ ў цяжэйшым трудзе,
После йшчэ ў цяжэйшым трудзе.
Дык вясёлы, дык ахвочы
Дзень сягоння хай нам будзе!

Сцэна II

Тыя ж і некалькі сялянак.

С я л я н к і

Паніч добры! Ён без думы
На вяселле спросіць кумы.

С т а р ы я

Ой, дзяўчаткі, ой, кабеткі!
Ловіць вас паніч у сеткі.

С я л я н к і

Бо паніч даброці рэдкай...
Гладкі гэткі, ўкладны гэткі.

С т а р ы я

О, прыкладны, добры ў слове,
Гладкі з твару, як панове, —
Ой, кабеткі!

Моладзь *(у глыбіні сцэны)*

Дык ахвочы
Хай дзень будзе й весялейшы!

Усе

Сонца гасне, блізка к ночы —
І шчыт гор ужо чарнейшы,
І ў душы сам свабаднейшы,
Але поруч і смутнейшы.
Дык вясёлы і ахвочы —
Хай дзень будае нам бліжэйшы!

Некалькі *(седзячы на горах)*

Во з другой ідзе ўжо вёскі
І з кірмашу мноства люду.

Сцэна III

Тыя ж, прыбываюць гаране, гаранкі і розныя сяляне.

Прыбылыя

Хай жа будзе пахвалёны!

Мясцовыя

На веці!

Пры вітанні частуюцца гарэлкай. Горскія танцы з малым дадаткам кракаўскіх. Скончыўшы, тыя, што прыбылі, расходзяцца, мясцовыя застаюцца.

Сцэна IV

Тыя ж, Ёнтак *(наволі сыходзіць з гор з Галькай).*

Хор

Зірніце, што там?
Што за хлапчук пляцецца з дзеўчай?
Га! То ж Ёнтак! А дзяўчына?

Ёнтак

Няхай будзе пахвалёны!

Хор

На веці!

Ёнтак

Дай Бог радасць вам!
Ды, як гора, — не паможа!
Няма песні там.

Хор

То ж Галька!

Ёнтак

Так — яна!
З таго сяла дзяўчук.

Хор

Скуль жа, Ёнтак, ты прыходзіш,
Дзеўча гэта скуль прыводзіш?

Ёнтак

Ў паніча быў я у месце.

Галька (*звар'яцелая*)

Ў паніча была я ў месце,
Не пазналі мяне ўрэшце,
Бо змянілась, бо як птах.

Спеў

На маю бяду, нядолю
Прыляцеў пашто на поле?
Пашто звабіў галубочка
І стуманіў, мой саколе,
Беленькага галубочка?
Стуманіў яго!

Хор

Як змянілась, як змарнела,
Аж глядзець няўсцерп людзям!

Ёнтак

От, звычайна, панскі хлам!
Так кончацца заляцанкі.
Паніч сніць з сваёй каханкай,
Стальнічанкай — гладкай паняй, —
Аб мужычцы ж ані ў дум!

Галька

Ён душы з ёй не спаганіў,
Не даў чорту!

Хор

Скажы нам, Ёнтак, як было там?
Як гэта сталась, скажы ты нам!

Ёнтак

Прыйшлі туды мы ў заручын часе,
Як яе ўбачыў — міла прыласіў
І ўсяляк стаў лгаць на словах,

І кідаць чары свае нанова,
Пасля за места йсці меў з ёй.
Не мог я знесць маны тых слоў, —
Сказаў ёй праўду, а тут нас ён
Сказаў за браму прагнаць, як псоў!

Хор *(з жахам)*

Сказаў за браму прагнаць, як псоў!

Хвіліна маўчання.

Галька

Зноў мне з'явіўся, туманіш зноў,
Сакалочак! — не, не, не!
Галубочак над гарамі
Зашумеў сваймі крылкамі,
Дый не беленькімі імі,
А крывёй сваёй злітымі
Зашумеў ён там крылкамі
І ў дол рынуў, як той камень.

Хор

Так яно для дзяўчатаў,
Што ў двор мкнуць гуляць заўзята,
Гэткая доля іх!

Ёнтак

Вось незадоўга паны на шлюб
Зваляцца шумна ўсёй чарадой.

Хор

Гляньце! Ўзляцеў груган над гарою,
Як быццам сочыць.

Галька *(скончыўшы песеньку)*

З галубкі труп.

Хор

Не, ты, нябога, зграшыла строга,
Бо на кім іншым ляжыць твой грэх.

Ёнтак *(усходзячы на скалу)*

Вось і едуць!

Хор

Ужо едуць!

Ідуць у горы.

Заслона.

АКТ ЧАЦВЁРТЫ

Позні вечар. Пляц, абсаджаны вербамі. З аднаго боку — драўляная вясковая каплічка з магілкамі, з другога відаць частка двара, далей вясковыя хаты, у глыбіні горы і скалы, паміж якімі ўецца рэчка.

Сцэна I

Ёнтак *(адзін сыходзіць з гары)*

Рэчытатывам

Няшчасна Галька! Гвалтам тут прэцца, —
Ці ж мала крыўды для яе сэрца!
Усё на думцы паніч няверны.
Як яго з жонкай тут пабача,
Ўмерці гатова!
О Езус міласэрны!
З нябёс зірні.
Сіротку мей пад аховай!
Ад здзеку ўбарані!
(Штохвілінна.)
Каб яе там сутрымалі,
Бо не мог я.

Сцэна II

Ёнтак і Дудар.

Ёнтак

Гэй, дудару! Скуль жа ўраз
Гэтак весела зайгралі?

Дудар у глыбіні сцэны ўсходзіць на гару і пачынае весела іграць.

Дудар

Павітаць трэ шлюб, вашэце!

Ёнтак *(нібы прыпыняючы яго рукою)*

Яшчэ час!
Неяк лепей разумеці,
Як смутней пачнеце граці.

Дудар *(змяняе песеньку, пытаючы)*

Нашым ладам?

Ёнтак

О, так, браце!

Спеў

Ой, шуміць лес на гор шчыце,
Ой, шуміць удаль,

А малойцу смутна жыці,
Бо на сэрцы жаль.
З-паміж іншых праз нікога,
Праз цябе адно, нябога,
Ой, Галіна, ой, ядына,
Дзяўчына мая.
У дзіцячы яшчэ леты
Я да горскіх скал
Шоў у пропасць і табе там
Птушкі з гнёзд скідаў.
Кветкі лепшыя з гор нашых
Рваў табе і нёс,
Найпякнейшыя з кірмашу
Пацеркі прывёз.
Не крыўдую на нікога,
На цябе адно, нябога,
Ой, Галіна, ой, ядына,
Вінавата ты!
Вырастае з зерня колас,
Ты ўзрасла, як цвет.
Ой, на твой званочак-голас
Зрушыў бы я свет.
Год за годам спёкай, слотай,
Як паводка мкне,
Зірк паніч — і для яго ты
Кінула мяне.
Не крыўдую на нікога,
На цябе адно, нябога,
Ой, Галіна, ой, ядына,
Дзяўчына мая!

Сцэна III

Тыя ж і Галька.

Галька шпарка збягае з гор, вырываючыся ад гаран і гаранак,
што яе стрымліваюць.

Ёнтак *(да Галькі, жыва)*

Ах, выйдзі, Галька!

Паслухай мяне!

Галька *(упарта)*

Не!

Ёнтак (*хочучы яе вывесці*)

Я так не пазволю.

Галька (*вырываеца ад яго і садзіцца на камень*)

Мяне ўбачыш, мой саколе!

Дудар падае знак, што вясельнікі прыбліжаюцца; усе сяляне сыходзяцца на сцэну.

Сцэна IV

Тыя ж і Дзёмба.

Дзёмба — Яраслаў Пятроў

Дзёмба

Добра, што тут грамадою!
Прывітаць жа галасіста,
Пакланіцца урачыста
Новай пані.

Хор

Прывітаем галасіста
І наклонімся ўрачыста.

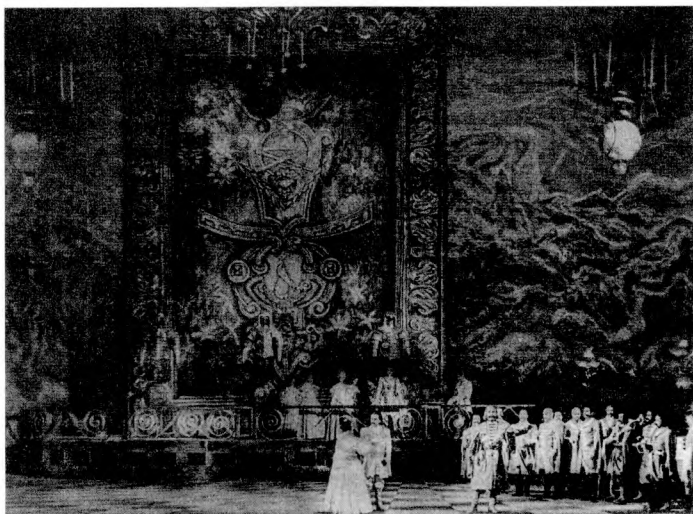
Сцэна V

Тыя ж, Стольнік, Януш, Зоф'я.

Уваходзяць па чарзе дружкі і дружбіты. Цямнее.

Стольнік (*уваходзячы*)

Добры дзень вам, мае людзі!

Сцена з опери

Хор

Дзякуй, дзякуй, ягамосцю!

Януш *(уваходзячы)*

Як здароўе, як жывеце?

Хор

Дзякуй, дзякуй, панічок, вам!

Януш *(убачыўшы Гальку, убок)*

Моцны Божа! Яна тут!

Зоф'я *(уваходзячы з дружкамі)*

Як жывецца?

Кабеты

Дзякуй, дзякуй вам, паненка,

Дзякуй, дзякуй, пані!

Дземба *(да сялян)*

Што? Ці вам зраслася губа,

Каб вітаць? Як скамянелі!

Як я Дземба, гербу Дзюба,

Громка, бо вам...

Усе

Прывітайма ж, бо вяселле!

Дзякуй, дзякуй вам, паненка,

Дзякуй, дзякуй, пані!

Зоф'я (*убачыўшы Гальку*)

Што за такая бледна дзяўчына?

Хор

Бледна дзяўчына?

Зоф'я

І з тварам смутным, маўклівым?

Хор

І з тварам смутным, маўклівым.

Януш (*убок*)

Ці ж яе йшчэ не пазнала!

Зоф'я (*спявае разам са Стольнікам*)

Скуль гэта бедна дзяўчына

І з тварам смутным, сумлівым?

Будзіць твар гэты ўспаміны,

Ах, помню — страчаўся мне!

Стольнік (*спявае разам з Зоф'яй*)

Ах, што за бедна дзяўчына,

Глянь, Дземба, з тварам сумлівым?

Будзіць твар гэты ўспаміны —

Здаецца — страчаўся мне.

Януш (*убок*)

Ах, каб яе не пазнала!

Дрыжу ўвесь са злосці напраснай.

Пашто ўбачыў я няшчасну?

Ах, пашто ўбачыў яе?

Ёнтак (*убок*)

Пазнала, пэўна пазнала.

Глядзіць на яго, о Божа!

Можа, згадае, ах, можа,

Можа, пагардай датне!

Януш (*убок*)

Ах, каб яе не пазнала!

Дрыжу са стыду, з трывогі

І ад слёз гэтай нябогі.

Ганебна я звёў яе.

Хор

Пазнала, ўсё-ткі пазнала,

О, вы — няшчасны абедзве.

Адну пакінуў з вас ледзьве,

А ўжо другую вядзе.

Галька

Над маім горам злітуйся, Божа,
І атулі апекай сваёй!

Усе (*апроч Януша*)

Голас вар'яткі кліча да Бога,
Божа, апекай збаві сваёй!

Зоф'я (*да Януша*)

Ці помніш? Бачыла яе.

Януш (*збянтэжаны*)

О, так, так, маё каханне!
Як не помніць воблік гэты?
У вачах жыцця кананне,
Думка з болем мкне ў засветы.

Галька

Янка! Янка!

Януш (*убок, з болем*)

Страшна Бог караць умее
Хвілёвы блуд!

(*Штохвілінна.*)

Зоф'я мо не зразумее —
Жыва, жыва
Пойдзем мы!
Памагчы беднай
Мне не па сіле.

Галька

Галубок сеў на магіле.

Зоф'я

Што цябе так жаль асіліў?

Януш (*падганяючы, перабівае*)

Ах, ідзема да касцёла!
Час ужо, ўжо мрок наўкола!

Зоф'я (*тулячыся з плачам да бацькі*)

Войча! Смутака нечаканы
Маё сэрца болем змог.

Стольнік (*узрушаны*)

Тваім сэрцам муж абраны —
Хай пашле вам шчасця Бог!

З вясельнай дружынай, апрача Дзембы, са схіленай да пляча бацькі
галавой, Зоф'я з Янушам уваходзяць у касцёл.

Сцэна VI

Галька, Ёнтак, Дземба і хор, праводзячы маладых і дружыну.

Хор

Дай вам Бог даўгія леты
І жыццё у шчасці!
Хай вам доля сыпе кветы,
Радасць...

Ёнтак *(убок)*

І напасці.

Дземба

Хто абазваўся там?

Хор

Ніхто!

Дземба

Дык во далей, жыва нам!..
І да пары, і вясёла
Маладых аплесці ўкола,
І да пары, і ўрачыста
Нам запесці галасіста,
Як вярнёмся...

Хор

Запяема вам вясёла.

Усе, апроч Галькі і Ёнтака, уваходзяць у касцёл.

Сцэна VII

Галька і Ёнтак. Усё больш цямнее.

Галька

Ой, вясёла, ой, вясёла!

Ёнтак

Дык во, бачыла, во, чула!
Мо цяпер паверыш мне!

Галька *(апрытомнеўшы)*

Дзе мой сокал? Янка дзе?

Ёнтак *(паказвае на касцёл)*

Глядзі — там!

Галька *(гледзячы)*

Ах!

Галька вяртаецца, валіцца на зямлю.

Ёнтак становіцца блізка каля касцельных дзвярэй.

Ёнтак — Аляксандр Дэдзік

Ёнтак *(да Галькі)*

Ля алтара сталі разам!
Ксёндз чытае, яны сполам
Яму ўтораць, а з выразам
Кожным плача маладая,
А той Янка рад, вясёлы.

Галька

Шкода Янкі, і такая
Мяне шкода! А ты ж, Ёнтак,
Чаму мучыш так мяне?

Ёнтак *(не звязваючы)*

Цяпер персцень ён ёй даў,
А яе — ўзяў, толькі жонка
Яго плача, а ён, браце,
Так вясёлы, як бываў.

Галька

Ой, каб ты, мой Ёнтак, знаў,
Што у сэрцы тут кіпіць, —
Ажно боязна казаці.

Ёнтак

Ўжо! Ўжо!
(Убязгае ў касцёл.)

Галька

Ўжо!

Хоча бегчы, але ў гэту хвіліну чуе песню, якая яе стрымлівае.

Сцэна VIII

Галька сама. Усё больш цямнее.

Хор (з касцёла)

Войча з неба, Божа, пане!
На зямлю пашлі тут нам
Ты святое змілаванне,
Войча з неба, Божа, пане!

Галька (раптам зрываючыся)

Га! Дзіцятка наша
У хатцы вяне, ўмірае,
А маці тут, а бацька там!
Цягне дзіця ручаняткі
І жаласна спазірае —
А маці тут, а бацька там!
І птах драпежны піскляткі
Корміць, калыша і туліць,
Маё ж дзіцятка ўмірае!
О мой салоўка!
Хто ж у дамоўку
Ўбярэ цябе?
Спаўе цябе?
Хто закальша
На смерці сон?
А сэрца дзе? ты, Янка, дзе?
А слёз крываваых ручай жывы...
Я адамшчу, спалю цябе,
Бо сэрца вельмі скрываўіў мне,
Бо маці я, жонка твая.
Заб'ю цябе, — ці чуеш ты?

Бязьць, ашалеўшы, збірае сухое галлё і салому,
якія рассыпаны па пляцу, зрывае некалькі вербавых галінак
і запальвае ад лямпы перад касцёлам.

Хор (з касцёла)

Божа моцны, святы Божа!
Ты над намі злітуйся,
Бо твая ж рука ўсё можа,
Божа моцны, святы Божа!
Праз Твайго сына мучэнні
У бядзе нас пажалей,

Уймі слёзы і цярпенне,
Божа ўладны, літасць мей!

Галька

Га!

Кідае запалены пук сухога галля ў раку, які з сыканнем гасне,
а сама з плачам валіцца на калені. Месяц асвятляе блакіт.

Божа моцны, літасць мей!

Божа, хвала для цябе!

(Адкінуўшы злосць.)

Ці ж мне забіці хапіла б змогі

Цябе, мой Янка, мой пане?

Даруй, ах, слёзам тваёй нябогі,

Дзіцяткі нашай скананне.

Жыві шчаслівы з сваёй каханкай,

З той пекнай паняй радуйся ты!

І памаліся часам за Гальку,

О Янка! Дарую табе віны!

Бяжыць у горы і з крыкам кідаецца ў раку.

Сцэна IX

Ёнтак і ўсе іншыя, што ўвайшлі былі ў касцёл, апрача Дзембы
і некалькіх дружбаў, выбягаюць. Не пабачыўшы Галькі,

Ёнтак бяжыць з некалькімі гаранамі на скалы.

Ёнтак

Галька! Галька! Божа!

Раптам кідаецца за ёй у ваду.

Хор

Ўжо запозна, ўжо запозна!

Утапілася ўжо!

Януш, Стольнік, Зоф'я

Хто ўтапіўся?

Змучаны, задыханы Ёнтак уносіць цела Галькі
з распушчанымі валасамі.

Ёнтак

Галька!

Януш *(з прарэзлівым крыкам)*

Галька!

Януш узбягае на скалы над ракой і кідаецца ў ваду.

Сцэна X

Тыя ж і Дзёмба з некалькімі дружбамі цяпер толькі
выходзяць з касцёла.

Дзёмба *(да людю)*

Надышоў цяпер во час
Панам кланяцца вясёла
І запеці песню ўраз.

Хор *(сумна)*

Запьем яе ўвакола.

Відаць у чаўне на рацэ мёртвую Гальку. Ёнтак падае руку Янушу,
які з вады ўзбіраецца на човен.

Заслона.

Джузэпэ Акіле Эльміра Банольдзі (1821—1871) —
першы выканаўца партыі Ёнтака, якому
Станіслаў Манюшка прысвяціў оперу «Галька».
Фотапартрэт Максіміліяна Фаянса (каля 1863)

Ян Хянцінскі

СЛОВА ГОНАРУ

Verbum Nobile

ОПЕРА ў адным акце

РЭСПУБЛІКАНСКІ ПАЛАЦ КУЛЬТУРЫ РРАФСАЮЗАУ

У ПЕРШЫНЮ У БЕЛАРУСІ!

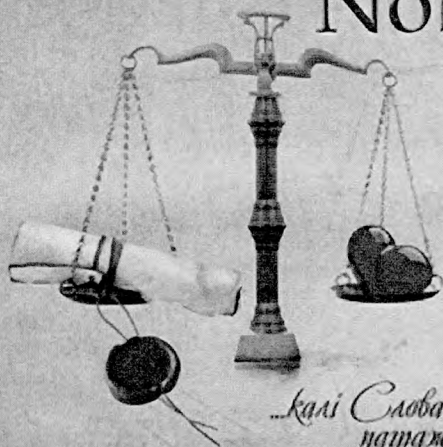
Лірычна-камедыйна-апера

СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ

МУЗЫЧНЫ
ТЭАТР
ГАЛЕРЭЯ

Verbum Nobile

*...калі Слова Тонару
наражас каханню*

Дырыжор Іван Касцяхін
Рэжысёр Алена Медзякова

30 мая, 5 чэрвеня

Мінск, Незалежнасці 25

Афіша спектакля «Verbum nobile»
музычнага тэатра «Галерэя». Мінск, 2013 г.

Дзеючыя асобы

Пан Сэрвацый Лагода	— бас
Зося , яго дачка	— сапрана
Пан Марцін Пакула	— барытон
Станіслаў (Міхаіл) , яго сын	— барытон
Барталамей , стары слуга пана Марціна	— бас
Сяляне і сялянкі	— хор

Дзея адбываецца ў XVIII стагоддзі
ў сядзібе пана Сэрвацыя Лагоды.

УВЕРЦЮРА

Сцэна ўяўляе сабой месца перад шляхецкай сядзібай. З левага боку зацэнены дрэвамі ганак, далей — брамка ў сад. У глыбіні сцэны агароджа з адчыненымі варотамі, за імі віднеецца вёска.

Сцэна I

Ранак. Пан Барталамей павучае перад домам грамаду сялян і сялянак, якія аздабляюць маёнтак кветкамі. Праца, аднак, ідзе марудна, бо маладзейшыя хлопцы парушаюць парадак: штурхаючыся і смеючыся, яны змяняюць месцы і пярэчаць дзяўчатам.

Барталамей, Пан Сэрвацый, Зося і хор сялян.

Барталамей

Ну, спадарства, робім гэтак:
Ціха-ціха і без шуму
Вы, дзяўчаты, станьце ў шэраг,
Побач — хлопцы, і без тлуму!
А як знак падам рукою,
Пачынайце разам спевы.
Ціха-ціха, дабрадзеі.
Вы за тым сачыце добра,
Каб лілася песня роўна.
Ціха-ціха, дабрадзеі,
Песня мусіць ліцца роўна!

Хор *(нібы паціху паўтараючы словы Барталамея, сяляне робяць усё болей галасу)*

Ціха-ціха, дабрадзею,
Разам, хорам распачнем мы спевы.

Барталамей

Ша! Досьць маем галасоў мы!
Ды раптоўна дух заняла.

Хор

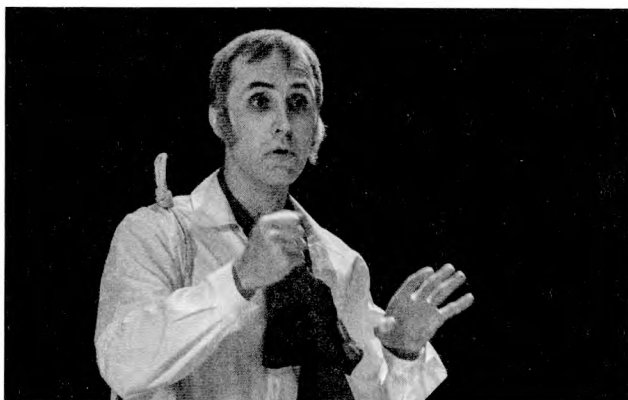
Мы запомнім, дабрадзею.

Барталамей

Ціха, хлопцы і дзяўчаты!

Хор

Ціха-ціха, дабрадзею,
Мы запомнім вельмі добра,
Мы запомнім, дабрадзею,
Каб лілася песня роўна.

Барталамей — Сяргей Кілеса

Барталамей

Птушкі спевы пачынаюць
У нябёсах, мы ж — пад небам.

Хор *(як раней)*

Птушкі спевы пачынаюць,
Яны ў небе, мы ж — пад небам.

Барталамей

А як я махну рукою,
Заспявайма разам з імі!

Хор

А як пан махне рукою,
Заспявайма разам з імі!

Барталамей

Хутка ўжо махну рукою.

Хор

Заспяваем разам мы:
(Усё гучней.)
Хай жа мілую паненку
Нашу любіць добры Бог!

Барталамей *(хапаючыся за галаву)*

Так галосна не спявайце.
Не шуміце, сцішцеся!

Хор

Каб было ў яе ўсё добра,
Заспяваем мы ёй песню:

Хай паненку, хай паненку
Нашу любіць добры Бог!

Барталамей

Добра, аж цішэй.
Не шуміце, сцішцеся!

Хор *(паволі сцішваючыся)*

Ціха, сцішцеся!
Не шуміце, сцішцеся!
Пачынаем, не шуміце,
Сцішцеся!

Пасля таго як сяляне цалкам сцішыліся, Барталамей дае знак.

Хор

Як ліля,
Што квітнее
Белым па вясне,
З ласкі Божай
Панна гожа
Нашая цвіце.
І да свята сваю хату
Ўсю ўпрыгожыў пан,
Сёння радасці багата —
Хопіць і ўсім нам!
Мы паненку павіншваем
Шчыра, ад душы.
Хай жа прыме віншаванні
Нашай грамады!
Як ліля,

Сцэна з хорам

Што квітнее
Белым па вясне,
Панна гожа
З ласкі Божай
Хай сто год живе!

Пан Сэрвацый і Зося выходзяць на ганак, сяляне нясуць
Зосі вянкi і букеты.

Пан Сэрвацый

Гэй жа, браткі, паспяшайце,
Годзе ўжо вам працаваць.
Надвячоркам завітайце,
З намі свята адзначайце,
Будзе час нам баляваць!

Хор *(моладзь, падскокваючы)*

Надышоў час баляваць!
(Старэйшыя сяляне.)
Сонца свеціць, гэі жа, дзеці,
Можна ў полі пагуляць.
Пасля працы — святкаванне,
Надышоў час баляваць!

Зося ідзе ў дом, сяляне вяртаюцца да працы.

Сцэна II

Пан Сэрвацый і Барталамей.

Пан Сэрвацый

А цяпер з намі, пан Барталамею!
Як жа магу я аддзячыць табе?
Сюрпрыз для Зосі... *(Падае яму руку.)*

Барталамей *(з паклонам)*

Нам было прыемна.

Пан Сэрвацый

Доўга рыхтавалі?

Барталамей

Я ж быў не адзін, разам...

Пан Сэрвацый

Мяркую, што разам са Стахам.
І дзе ж ён цяпер?

Барталамей

Некуды сышоў.

Рэчытатыў і арыёза Пана Сэрвацыя

Пан Сэрвацый

Добры хлапчына — згодныя з тым людзі!

Сумна, што хутка едзеце дамоў.

Я ўжо змірыўся, ведаў, што так будзе.

Вып'ем жа разам за здароўе Зосі,

За яе вочы і маленькі носік.

Ну, перакулім жа келіх — гэі будзьма!

Перад тым, калі навекі

Ты заплюшчыш мне павекі,

Маю малітву пра дачушкі лёс

Ты выслухай, ласкавы Бог!

Ты Зосю беражы

І ад няшчасцяў барані!

Перад тым, калі навекі

Ты закрывеш мне павекі,

Я аб адным цябе прашу,

Бо Зосяй вельмі даражу.

Барталамей — Сяргей Кілеса,
Пан Сэрвацый — Дзмітрый Капілаў

Ёй шчасце, Божа, падары!

Лёс яе рашы,

Пакуль я шчэ' жывы.

Ёй шчасце падары,

Вазьмі пад абарону

Зосю, Божа, ты!
Пачуй жа голас мой,
Дачушчы дай спакой,
Яе абарані
І лёс шчаслівы падары!

Сцэна III

Пан Сэрвацый і Баргаламей.

Пан Сэрвацый *(аглядаючыся)*

Але дзе ж Стах наш?

Баргаламей

Хутка будзе тут.

Пан Сэрвацый *(уваходзіць у дом)*

Трэ' пры нагодзе дзякаваць яму!

Рэчытатыў і песня Баргаламея

Баргаламей *(адзін)*

Што ж гэта будзе?

Во Стах насваволіў!

Бацькі загады яго не хвалююць!

Як да парадку пана заклікаю,

Ён не зважае. Ох, што гэта будзе?..

Пан Марцін мовіў:

«Слухай, мой Стаху!

Трэба табе паехаць далёка.

Злы сусед з намі быў пачаў сварку:

Сыпле над рэчкай межы-капцы ён.

Ты адвязеш урадніку планы,

Ён разбярэцца з гэтай напасцю.

Толькі глядзі, Амур каб рухавы

Ўсе твае думкі не засціў жарсцю!

Едзь! З табой Баргаш!»

Вось трэці месяц,

Як родны дом пакінулі мы —

Бацька сумуе ў доўгай разлуцы.

Ох, у балота ўскочылі мы!..

Як абяцалі, ўсе дакументы

Мы перадалі ўрадніку ў рукі.

Едзем назад — пан збочвае ў горад.

Чаму? Бо там прыгожыя дзеўкі.

Пан на імшы дзяўчыну пабачыў
Ды па сканчэнні рушыў за ёю.
Сярод дарогі воз наш разбіўся:
Я нос падрапаў, пан плячо выбіў.
Нас пан Лагода ў дом запрасіў свой.
Зося аб хворым дбала ўсе дні,
У сэрца Стаха пацэліў Амур той...
Ох, у балота ўскочылі мы!
Я ўжо адужаў, і пан здаровы,
Але дахаты ехаць не хоча.
І не жадае слухаць вымовы,
А з маіх словаў толькі рагоча.
Так вось, панове, час наш мінае.
І калі ўсё распавесці вам сцісла,
Апанавала Стаха каханне —
Ён і на словы бацькі забыўся.
Зладзіў сюрпрыз ён на імяніны,
А я — памочнік, нібы той сват!
Ох, адчуваю, буду я біты.
Што гэта будзе? То нейкі страх!

Сцэна IV

Станіслаў і Барталамей.

Станіслаў *(убягае з глыбіні сцэны і ўдарае
Барталамея па плячы)*

Гэй, мілы Барташ! Як жа ўсё ўдалося?

Барталамей *(раздражнёна)*

Цудоўна!

Станіслаў

Радавася Зося?

Барталамей

Бязмежна!

Станіслаў *(разглядае гірлянды з кветак)*

А як кветкі?

Барталамей

Уздыхаў было мора...

Станіслаў *(з усмешкаю)*

Чых?

Барталамей

Ну, не маіх жа!

Станіслаў

О, ты кпіш з мяне ўжо, я бачу.

Барталамей

Бо зразумець то — проста.

Станіслаў

Я закахаўся?

Барталамей

Сляпому бачна!

Станіслаў

О, не!..

Станіслаў — Арцём Хамічонак

Барталамей

Ох, нешта будзе!..

Станіслаў

Зося прыўкрасна!

Барталамей

Ох, людцы, адчуваю, мне ахвярай быць.

Станіслаў

Варта кахання.

Барталамей

Што скажаце бацьку?

Станіслаў

Зося — анёлак!

Барталамей

Канец нам абодвум!

Рэчытатыў і арыя Станіслава

Станіслаў

З глузду з'ехаў ты?
Загадай, каб сонца раптам
Перастала ў небе ззяць;
Каб ручай шумлівы, жвавы
Свае воды кінуў гнаць.
Птушкам загадай, каб сціхлі,
Хоць іх Бог вучыў спяваць;
Каб вясна зялёным лісцем
Не ўбірала дрэваў раць,
Не ўбірала новым лісцем дрэваў раць!
Ці ж замоўкнуць спевы пташак?
Кветкі згубяць дзіўны пах?
Гэтаксама сэрцы нашы
Не паслухаюць загад.
Так струменіць без ваганняў
Ручаіна сярод скал.
Сэрца маем для каханьня,
Для таго нас Бог ствараў!
Менавіта для таго нас Бог ствараў!

Сцэна V

Станіслаў, Барталамей і Зося.

Барталамей

Паночак!

Станіслаў

Мілы Барташ!

Барталамей

Плячо ўжо не баліць,
«Дзякуй» скажам за гасціннасць,
Толькі маем мы ўжо пільнасць
Дахаты ехаць!

Станіслаў

Я шчэ' не гатовы!

Барталамей

Чаму Вы не ў гуморы?

Станіслаў (паказваючы ў сад)

Панну гожую бачыш,
Што сюды шпацыруе?

Нечакана... Чуеш, Барташ?
Шыбка збірайся,
Ідзі прагуляйся,
Бо трэці — лішні.
Прабач, што так выйшла!
(Выпіхвае Барталамея за вароты.)

Зося *(уваходзячы з саду)*
Больш за гадзіну хто дзе —
На гумне і ў чыстым полі,
У садзе і гародзе —
Цябе шукаем, мілы Станіславе!

Станіслаў
Даруйце, сёння неяк праспаў я.
Сапраўды, вялікі сорам.

Зося — Галіна Дубіцкая,
Станіслаў — Арцём Хамічонак

Зося
Думаю, хлусіць —
То шчэ' большы сорам.
Лепей паслухай:
Дзякую табе я
За тую ўвагу,
Што ты падарыў мне.
Чым магла заслужыць?

Станіслаў
Чым? Пытаеш, чым?

Зося *(апускаючы вочы)*
Пытаю.

Рэчытатыў і дуэт Станіслава і Зосі

Станіслаў

Праўда? То я раскажу!
Калі амаль
Я развітаўся
З жыццём сваім,
То як анёл
Са мною побач
Сядзела ты.
Ну, узгадай жа,
Як ціха ўголас шаптала:
«Божухна, злітуйся!»
Твае малітвы
Нябеснай брамы
Сягнулі, іх пан Бог пачуў,
Там іх пан Бог пачуў.
Пан Бог, там іх пан Бог пачуў.

Зося

Бог запавёў
Бліжняму ў горы
Дапамагаць.
Што тут дадаць?
Божая воля —
Гэта закон!
(Кладучы руку на сэрца.)
Хто мае сэрца,
А не ільдзіну,
Дапамагае іншым людзям,
Дапамагае,
Бо так жадае.
Сваёй падзякай бянтэжыш ты!
О, падзякай бянтэжыш ты!

Станіслаў

Час так ляціць...
Хоць адужаў я
Тут у цішы,
Сэрца баліць.
Штось неспакойна
Мне на душы.
Час развітацца

Ды расставацца,
Аж то пакута бязмежная!
Я закахаўся.
Як ратавацца?
Як мне з анёлам расстацца, як?
Як жа быць? Што рабіць мне?
З анёлам расстацца як?..

Зося *(убок)*

Складана мне
Ў гэта паверыць,
Сэрца трымціць.
Знаю цяпер,
Як боль завецца,
Што ў ім кіпіць.

(Да Станіслава.)

Ты ад'язджаеш —
Не дазваляеш
З табой расстацца
Без жалю мне.

(Апускаючы вочы.)

Ты быў прызнаўся,
Што закахаўся,
Што закахаўся

Станіслаў — Арцём Хамічонак,
Зося — Галіна Дубіцкая,
Пан Сэрвацый — Дзмітрый Капілаў

Моцна ў мяне.
Ах, што закахаўся ты!..
Зося і Станіслаў *(разам)*
Калі кахаем,
Дык пра расстанне
Думаць не час,
Думаць не час.
Пан Бог ласкавы
І неўзабаве
Ён, магчыма, пажэніць нас.

Сцэна VI

Зося, Станіслаў, Пан Сэрвацый.

Пан Сэрвацый *(на ганку, чуючы апошнія словы
размовы, убок)*

Пан Бог ласкавы,
Аж для забавы
Ён да вас бацьку паслаў!

Набліжаецца паціху і становіцца паміж Станіславам і Зосяй.

Зося *(крыху спужана)*

Мой бацька!

Станіслаў *(падобна)*

Пан Лагода!

Пан Сэрвацый

Праўда, то я — я сам.
Што за размову я сапсаваў?

Станіслаў

Размаўлялі мы...

Зося

Пра...

Пан Сэрвацый *(сканчаючы)*

Аб тым, аб гэтым...

Станіслаў

Пра...

Пан Сэрвацый *(як раней)*

Аб жніве?

Зося *(жвава)*

Але.

Пан Сэрвацый *(з усмешкай)*
Аб надвор'і добрым?

Станіслаў
Але.

Пан Сэрвацый
Яшчэ што?

Зося *(хутка)*
Ўсё.

Пан Сэрвацый
Ўсё?

Станіслаў *(як Зося)*
Ўсё.

Рэчытатыў і тэцэт Пана Сэрвацыя, Зосі і Станіслава

Пан Сэрвацый
Ўсё...
(Павольна смеючыся.)

Мае ж вы дзеткі,
Не забывайце,
Што пан Лагода
За вас абодвух
Крыху старэйшы,
Ён разумней!

(Жартаўліва імітуючы залёты маладых.)

Калі хлопец на дзяўчыну
Пазірае так, як ты, —
Чым заўгодна паклянуся:
Закахайся ён, як сыч!

(Да Зосі.)

Калі дзеўка з-за кахання
Розум свой губляе ўшчэнт
Ды згарае ўся дазвання —
Гэта бачыць цэлы свет!

Зося і Станіслаў *(асмялелыя)*

Хіба можа быць заганай
Тое, што кахаем мы?
Доля аб'яднала
Сэрцы нашы назаўжды.

То нашто хаваць пачуцці,
Нібы ў гэтым ёсць віна?

Зося

Стах мяне кахае моцна,
Гэтак, як і я.
Так, яго кахаю я!

Станіслаў

Зосю я кахаю моцна
І нікому не аддам,
Не аддам яе!

Пан Сэрвацый (*гледзячы па чарзе на Зося
і Станіслава*)

Дык кахаеце?

Станіслаў

О, так, навікі!

Пан Сэрвацый

Кахаеш Стаха?

Зося

О, так, мой бацька!
Каханне будзе заўсёды жыць!

Станіслаў

Каханне будзе заўсёды жыць!

Пан Сэрвацый

Мае вы дзеці, кахаць — то добра,
Ды толькі шлюбу не жыць, не быць.

Зося і Станіслаў (*спалоханыя*)

Што кажаш, бацька?!

Пан Сэрвацый

Вельмі шкада мне, о, мае дзеці,
Той навіною вас засмуціць,
Аж не так проста ўсё ў гэтым свеце:
Ваша каханне не будзе жыць!

Зося і Станіслаў (*разам*)

О, Божа!

Зося

Ці ж з'яўляецца заганай
Тое, што кахаем мы?
Доля аб'яднала
Сэрцы нашы назаўжды.
То нашто хаваць пачуцці,

Нібы ў гэтым ёсць віна?
Стах мяне кахае моцна,
Гэтак, як і я.
Так, яго кахаю я!
Кахае ён, і я кахаю
Ўсёй душой!
Ах, кахаю я!

Станіслаў

Ці ж з'яўляецца заганай
Тое, што кахаем мы?
Доля аб'яднала
Сэрцы нашы назаўжды.
То нашто хаваць пачуцці,
Нібы ў гэтым ёсць віна?
Зосю я кахаю моцна
І нікому не аддам,
Не аддам яе!
Зося кахае ўзаемна,
Кахае ўзаемна мяне!
Нашто пачуцці дарэмна хаваць,
З лёсам жартаваць?
Моцна я кахаю Зосю.
О, так! Зосю кахаю я!

Пан Сэрвацый

Во цікавыя навіны:
Ледзьве Зося падрасла,
Каханне ўжо спазнала,
Вочы засціць ёй імгла,
Вочы засціць ёй імгла.
Закаханыя ўзаемна,
Мараць дзеці ўжо пра шлюб.
Не цешце вы сябе дарэмна,
Бо мы праблему маем тут.
Не цешце вы сябе дарэмна,
Бо мы праблему маем тут.
Не цешце вы сябе дарэмна,
Бо праблему маем тут!

(Да Зосі.)

Ты шчэ' была зусім немаўляткам,
Як заключылі з сябрам мы пакт.

Ён для вас будзе кепскім сюрпрызам,
Тое паведаць я вам не рад...
Сыну яго ішоў год дзясяты,
(Да Станіслава).
Калі мы з сябрам паразмаўлялі,
Далі мы слова гонару,
Далі мы слова гонару...
Паабяцалі, паабяцалі,
Што сваіх дзетак
Колісь мы пажэнім.
Як таямніцу, тую падзею
З сябрам захоўваць мы ўдвох рашылі.
Робячы тое, мелі надзею,
Што сваіх дзетак мы блаславілі.

Станіслаў

Што чую?! Не!

Зося

Бацька! О, Божа!

Пан Сэрвацый *(рашуча)*

Праўда. Тут не пярэч:

Слова гонару — святая рэч!

Пан Сэрвацый, Зося і Станіслаў *(разам)*

Слова гонару — святая рэч!

Пасля хвіліны маўчання Станіслаў набліжаецца да Зосі і бярэ яе за руку.

Станіслаў *(усхвалявана)*

Цяжар на сэрцы — быццам каменне,

Бачу твой смутак — горка і мне:

Знікла з аблічча шчасця праменне,

Гэтая рана не зажыве!

Ах, падбукторваць клятву парушыць —

Няма правіны горш,

То ганьба, то ганьба!

Сваё хто слова парушыць —

Павагі той не варты больш.

Пан Сэрвацый *(да Зосі, якая плача)*

Цішэй, дачушка. Зноўку ты плачаш?

Сэрца ў грудзях мо' тахае йначай?

Ты не хвалойся, гэта ўсё пройдзе:

Юнае сэрца забудзе лёгка

І для душы настане палёгка.
Востры боль паціху пабяжне.
Забудзеш.

Зося

О, не!

(Жвава.)

Не, не! Аніколі!

Пан Сэрвацый *(сурова)*

Ха! Я са мной спрацацта не раю.
Слухай, дачушка, я паўтараю!
Хоць патапі ты свет у слязах,
Слова гонару я стрымаю,
Слова гонару я стрымаю,
І тваім мужам,
І тваім мужам, запомні,
Мужам не будзе Стах!

Станіслаў

За гасціннасць вам удзячны,
Не забуду пра яе,
Хоць і цяжка мне на сэрцы
І душа больш не пяе!
За гасціннасць вам удзячны,
Не забуду пра яе,
Цяжка, распачна на сэрцы,
І душа больш не пяе.
Ах, каханне ў сэрцы
Застанецца назаўжды,
Хоць знікаюць хвілі шчасця,
Як чароўны, дзіўны сон.
З'еду сёння я адсюль,
З'еду сёння я адсюль.
Растаюць хвіліны шчасця,
Як дрыготкі, дзіўны сон,
Але, Зося, вобраз твой
Захаваю ў сэрцы я,
Бо так мне даў ласкавы Бог.
Растае чароўны сон,
Растае надзея...
Ах, знікае, нібы сон.

З о с я

Цяжка, распачна на сэрцы,
І душа больш не пяе.
Ды каханне не здаецца,
А мацнее пакрысе.
І каханне ў сэрцы застанеца
Назаўжды,
Хоць знікаюць хвілі шчасця,
Як чароўны, дзіўны сон.
Ад'язджаеш ты!
Растаюць хвіліны шчасця,
Як дрыготкі, дзіўны сон.
Але, Стаху, вобраз твой,
Ах! захаваю ў сэрцы я,

Зося — Галіна Дубіцкая

Бо так даў мне ласкавы Бог.
Растае чароўны сон,
Растае надзея...
Ах, знікае, нібы сон.

П а н С э р в а ц ь и й

Не адно сардэчка ў свеце
Бедавала так не раз.
А скажу вам па сакрэце:
Сум забудзе кожны з вас.

Вы скарыцеся нябёсам,
Боль свой выпіце нагбом:
Пройдуць цяжкія часіны,
Бы тужлівы, брыдкі сон.
Дык скарыцеся нябёсам,
Кіньце наракаць на лёс.
Роспач пройдзе,
Быццам сон, прыкры сон,
Ах, пройдзе, як тужлівы сон.
Бо так нам даў ласкавы Бог.
Боль свой выпіце нагбом:
Пройдзе жальба ваша,
Як тужлівы сон.

Пасля трыя Станіслаў выбягае ўглыб сцэны, узрушаны Пан Сэрвацый
адыходзіць у дом, Зося застаецца.

Сцэна VII

Рэчытатыў і думка Зосі

Зося *(адна)*

Стах ад'язджае сёння — бы знарок...
А якім добрым быў той пачатак дня!
Мне падарыў ён з валошак вянок,
Ці ж гэта праўда, што то — адбітак сна?..
Я ад думак у знямозе,
Закіпае ў жылах кроў.
Стах, нашто ты мне, нябозе,
Пра каханне распавёў?
Мары пра жыццё з табою
Вабяць, нібы кветак цвет,
Без цябе ж — няма спакою
І не мілы свет,
Без цябе ж — няма спакою
І не мілы свет.
Ах, ты хутка ад'язджаеш
У далёкія краі,
Ты мне сэрца разбіваеш —
Вочы поўняцца слязьмі.
Як жа мне спрачацца з лёсам?
Ці змагу свой жаль стрымаць?

Для чаго ты мне, нябозе,
Даў любоў спазнаць?
Для чаго ты мне, нябозе,
Даў любоў спазнаць?

Чуецца бразганне коней, якія прыбліжаюцца. Зося бяжыць да варотаў і глядзіць.

Сцэна VIII

Перад домам спыняецца брычка, з яе выходзіць Пан Марцін.

Пан Марцін — Валерый Майсеенка

Рэчытатыў і арыя Пана Марціна

Пан Марцін

Мілая панна, нешта мне падаецца,
Што мы з вамі знаёмы. Гаспадар — ваш бацька?
А вы тая пані, што заўжды смяецца,
Была зусім дзяўчына, а стала прыгажуня!
(Крыху здзіўленая, Зося кланяецца.)

Вітаю вас, я — Марцін з Пакуловіч, Пакула.
Corde et anima* твайго я бацькі сябра.
А з тым, што сёння святкуеш імяніны,
Цябе, in gratiam**, я ад душы віншую.
Перад тым, як павітацца,

* Corde et anima (лац.) — сэрцам і душой.

** In gratiam (лац.) — тут: у ласцы, у любоўце.

Ад старога Пакулы прымі ты пажаданні,
А потым можаш справамі заняцца.
Et haec facienda, et haec non omittenda!***

(Адкашляўшыся.)

Я жадаю мілай Зосі
Жыць з удачаю ў руках,
Лёгка рухацца наперад
Ды спяваці, нібы птах.
Маю я і падарунак,
Прыхаваны ля цябе.
Гэта будзе паратунак
У нядолі і журбе.
Падарунак — маляўнічы,
Гэткіх мала на Зямлі:
Мае выгляд прадстаўнічы
І шаўковыя вусы.
Ён тутэйшы, паспаліты,
Мае трыццаць з гакам год
Ды ва ўсім таленавіты:
Заліхвацкі мае род.
Хлапчына той не ваяўнічы,
Гэткіх мала на зямлі:
Мае выгляд прадстаўнічы
І шаўковыя вусы — так, пані!
Ён трымаецца цудоўна —
Ці то свята, ці то пост.
Носам да мяне падобны,
Мае твар мой і мой рост.
Так, ведай, пані, гэты хлопец —
Скарб табе на ўсё жыццё,
І спаймаць такога птаха
Марыць кожнае дзяўчо!
Зухаваты, працавіты
І рухавы, нібы кот.
Ён ва ўсім таленавіты:
Заліхвацкі мае род.
Хлапчына той не ваяўнічы,
Гэткіх мала на зямлі:

*** Et haec facienda, et haec non omittenda (лац.) — І гэтую справу трэба зрабіць, і тую не ўпусціць.

Мае выгляд прадстаўнічы
І шаўковыя вусы — так, пані!
Зусім, як я: і рост, і рух,
Зусім, як я: мужчына — зух.
Вось жа, пані, то не жарты:
Ён твой скарб на ўсё жыццё.
Вось жа, пані, то не жарты:
Ён твой скарб на ўсё жыццё.
«Ах, спаймаць такога варта!» —
Марыць кожнае дзяўчо.

Сцэна IX

Зося, Пан Марцін, Пан Сэрвацый.

Зося *(убок)*

Як жа горка на сэрцы, цяжка слёзы стрымаць!

(Да Пана Марціна.)

Калі ласка, заходзьце!

Рэчытатыў і дуэт Пана Марціна і Пана Сэрвацыя

Пан Марцін *(пасоўваючыся да дому)*

Вітаю, пане, вас!

Пан Сэрвацый *(выходзячы з дому)*

Пан Марцін!

Пан Марцін *(абдымаючыся)*

Сэрвусь, Сэрвусь!

Пан Сэрвацый

Ну, як сюрпрыз?

Калі апошні раз мы?..

Пан Марцін

Ох, трыста год таму! *(Зноў абдымаюцца.)*

Пан Сэрвацый *(прадстаўляючы дачку)*

То мая Зося, неўпрыкмет расквітнела.

Надоечы, мой дружа, забраў яе ад цёткі.

Пан Марцін

Я таксама сваім сынам цешуся, Міхаілам.

Рукі прасіць ён будзе ў найладнейшай дзяўчыны.

Зося *(убок)*

О, Божа! *(Закрывае вочы, убягае ў дом.)*

Пан Сэрвацый *(запрашаючы Пана Марціна)*

Прашу.

- Пан Марцін** *(затрымліваючы яго)*
Яшчэ хвіліну, дружа.
Потым па садзе з віном мы пагуляем.
Трэба спачатку нам вырашыць клопат,
І пакуль мы тут самі мо' паразмаўляем?
- Пан Сэрвацый**
Дык што за справа?
- Пан Марцін**
Паслухай, Сэрвусь!
Дзяцей нам час ажаніць настаў.
Я па традыцыі ў край ваш прыехаў,
Прыбыў сюды, каб паведаміць вам, што
Сёння я лячу дадому,
Сёння я лячу дадому, як шалёны.
- Пан Сэрвацый** *(заклапочаны)*
Навошта?
- Пан Марцін**
Праз тыдзень
Сыноч Міхаіл мой прыедзе на адведкі!
- Пан Сэрвацый**
Надоўга?
- Пан Марцін**
То слухай!
Праз тыдзень сыноч мой прыедзе на адведкі.
Больш адкладаць нам сэнсу не мае.
Падрыхтаваўшы тое, што трэба,
Сталы аздобім мы віном і хлебам
І праз два тыдні вяселле зладзім.
- Пан Сэрвацый**
Як так? А дзеці...
- Пан Марцін**
Яны не дзеці!
- Пан Сэрвацый**
...цалкам чужыя!
- Пан Марцін**
Няважна гэта,
Мы пазнаёмім.
- Пан Сэрвацый** *(убок)*
То немагчыма!
(Да Пана Марціна.)
Як жа каханне?

- Пан Марцін**
Справа другая.
- Пан Сэрвацый**
Не, то занадта.
- Пан Марцін**
Ох, вось завёў!
Чакаць нам колькі?
- Пан Сэрвацый**
Хай падрасуць шчэ’.
- Пан Марцін**
Сэрвацый, покуль мы чакаем,
Дуба даць ужо паспеем.
- Пан Сэрвацый**
Было б някепска.
- Пан Марцін**
Сэрвусь, ты дурань!
- Пан Сэрвацый**
Шлюбу кепскі час ты прапануеш.
- Пан Марцін**
Ды ты пра што?
- Пан Сэрвацый**
У нязручны час, кажу я.
- Пан Марцін**
Досьць!
Ты не трымаеш слова гонару!
Ты не трымаеш слова гонару!
- Пан Сэрвацый** *(указваючы на сэрца)*
Не! Не, няпраўда то!
А мне патрэбна адтэрміноўка,
Бо перашкодаў некалькі ёсць.
- Пан Марцін**
Што ты мармычаш? То адгаворкі!
Дык перашкоды, ты кажаш, ёсць?
Я з іншага краю сюды дабіраўся,
Каб нашу дамоўленасць ажыццявіць.
А ты баязліва, бы заяц, схаваўся,
А ты баязліва, бы заяц, схаваўся.
Гэй, брат, абяцанне выконвай сваё!
Гэй, брат, абяцанне выконвай сваё!

Пан Сэрвацый (*абражаны*)

Я даў табе слова, яго я стрымаю,
А ты дай мне час, цябе я прашу.
Калі ж ты зняважыш, табе абяцаю:
Я праўду сваю кулаком давяду.

Пан Марцін (*жвава*)

Гэй, брат, абяцанне выконвай сваё!
Гэй, брат, абяцанне выконвай сваё!
Інакш — то злачынства! Злачынства!

Пан Сэрвацый (*таксама*)

Ты, братка, на тое, што кажаш, зважай!
Як смееш крычаць ты? Як смееш?!

Пан Марцін

Ну, беражыся!

Пан Сэрвацый

Стрымаю я слова!

Пан Марцін

То ўсё адгаворкі!

Пан Сэрвацый

Як смееш!..

Пан Марцін

Ды кінь мне дурыць галаву!
Я з іншага краю сюды дабіраўся,
Каб нашу святую дамоўленасць ажыццявіць.

Пан Марцін — Валерый Майсеенка,
Пан Сэрвацый — Дзмітрый Капілаў

Пан Сэрвацый

Я даў табе слова, яго я стрымаю,
Аб адтэрміноўцы кароткай я толькі прашу.
Аб адтэрміноўцы прашу!

Пан Марцін

Гэй, брат! Абяцанне выконвай сваё!
Сваё абяцанне выконвай ты!

Пан Сэрвацый *(заклапочаны)*

Ты думай, што кажаш, і лепш маўчы!

Пан Марцін *(трохі аддыхаўшыся)*

То ў чым жа праблема?

Пан Сэрвацый *(больш спакойна)*

Табе паглумачу:
Нейкі хлапчына (не памятаю дзень я)
Пад нашы колы ўпаў ды пабіўся.
Яго ў наш дом я ўзяў лекавацца,
А ён да Зосі пачаў заляцацца.
Позна я ўцяміў, чым пахне справа,
Хлапчыну Зося...

Пан Марцін *(з іроніяй)*

...Адчайна пакахала.

Пан Сэрвацый

Калі ж бядотам паведаміў сёння,
Што нарачоны ў Зосі ўжо ёсць,
Стах развітаўся з Зосяю годна:
Бо вартасць слова наш ведаў госць.
Зараз з'езджае!

Пан Марцін

Яшчэ не з'ехаў хлопец,
Што любіць скрадаць пацалункі?
Дзе ён? Скажы мне! Я яго палашчу:
З радасцю я звяду з ім рахункі!
(Рушыць наперад.)

Пан Сэрвацый *(заступаючы яму дарогу да дому)*

Пачакай! Зусім здурнеў ты!
Бойку ўздумаў ладзіць зноў?!
Гэты дом — гасцінны, светлы,
Тут не будзе ліцца кроў!

- Пан Марцін**
Пабачым!
- Пан Сэрвацый**
Суцішся!
- Пан Марцін**
Злачынца!
- Пан Сэрвацый**
Як смееш?!
- Пан Марцін**
Злачынца!
- Пан Сэрвацый**
А ну, беражыся!
- Пан Марцін**
Я з іншага краю сюды дабіраўся,
Каб нашу дамоўленасць ажыццявіць.
А ты баязліва, бы заяц, схаваўся.
- Пан Сэрвацый**
Я даў табе слова, яго я стрымаю,
Аб адтэрміноўцы я толькі прашу,
Аб адтэрміноўцы я толькі прашу!
- Пан Марцін**
Гэй, брат! Абяцанне выконвай сваё!
Гэй, брат! Абяцанне выконвай сваё!
- Пан Сэрвацый**
Аб адтэрміноўцы ласкава прашу.
- Пан Марцін**
Чакаць не жадаю, ты слова стрымай!
- Пан Сэрвацый**
Аб адтэрміноўцы ласкава прашу!
- Пан Марцін**
Чакаць не жадаю, ты слова стрымай!
- Пан Сэрвацый**
Не вучы!
- Пан Марцін**
Лепш маўчы!
- Пан Сэрвацый**
Сам маўчы!
- Пан Марцін і Пан Сэрвацый** *(разам)*
Супакойся!

Сцэна X. Фінал

Зося, Станіслаў, Пан Марцін, Пан Сэрвацый,
Барталамей, хор.

Зося выходзіць на сцэну, з іншага боку сцэны адначасова
з ёй выходзіць Станіслаў.

Зося

Гатова ежа...

Пан Марцін *(бачыць Станіслава і падскоквае да яго)*
А-ёй!

Пан Сэрвацый *(засланяючы сабой Станіслава)*
Пазнаёмся — наш госць!

Станіслаў *(з трывогай)*
Што бачу!

Пан Марцін *(са смехам)*
Мой Міхаіл!

Зося і Пан Сэрвацый *(разам)*
Што такое? Які Міхаіл?
Што такое?

Міхаіл (раней Станіслаў) *(збліжаючыся
з просьбай да Марціна)*
Мой бацька!

Пан Марцін *(увесь час смеючыся)*
Ха-ха-ха-ха-ха-ха-ха-ха!
Чый гэта выбрык — хай тлумачыць.
Хай жыццё прысароміць таго
Хлопца, што так нахабна сваволіць!
(Пагрозліва да сына.)
Расказвай нам!

Міхаіл

Вось як было ўсё:
Руку пашкодзіў
І сюды патрапіў.
Прозвішча ды імя
Сабе прыдумаў,
Бо не жадаў я,
Каб бацька мой дазнаўся —
Інакш ён хваляваўся б.
(Становіцца перад бацькам на калені.)

Пан Марцін і Зося *(разам)*
Што чую? Мне не сніцца?

Уваходзіць Барталамей.

Баргаламей

А я ж не дурань: сцяміў знянацку
Ўсё распавесці вашаму бацьку.
Ён схамянуўся, адразу прыехаў...
А зараз — свята! Знак падам я толькі людзям,
Віншаваць адразу пару будзем.

Міхаіл і Зося *(здзіўленыя)*

Што? Мы ўжо пара?!

Пан Сэрвацый

Ад радасці змярцвелі.
Во неспадзянка!

Баргаламей *(гледзячы на Міхаіла і Зося)*

Залацвілі мы справу, залацвілі мы справу.
Хто б мог падумаць? Так нечакана:
Быццам лёс наперад Стах ведаць мог.
Дзіва, але неспадзявана нам вяселле зладзіў Бог.
І замест смутку шчасця багата
Нам дорыць пан Бог.

Пан Марцін *(злучаючы рукі дзяцей)*

Ну вось, твая нявеста!
(Да Пана Сэрвацыя.)
Выбач, Сэрвацый, выбач ласкава,
Што я выдурняўся — то незнарок.
Сына майго неспадзявана
Да тваёй дачкі прывёў Бог!
Шчасця багата нам дорыць пан Бог!

Зося

То адбылося так нечакана,
Быццам лёс наперад ты ведаць мог.
І замест болю неспадзявана
Такое шчасце дорыць Бог.
Раптоўна!
І замест болю шчасця багата
Дорыць нам Бог!

Міхаіл

То адбылося так нечакана,
Быццам лёс наперад я ведаць мог.
І замест болю неспадзявана
Такое шчасце дорыць Бог.
Раптоўна!

І замест болю шчасця багата
Дорыць нам Бог!

Пан Сэрвацый (*абдымаючы Пана Марціна*)

То адбылося так нечакана,
Я табе дарую, мой сведка — Бог.
І замест смутку неспадзявана
Радасці столькі нам дорыць Бог.
То сам Бог!

І замест смутку... нам дорыць пан Бог!
(*Раптоўна.*)

Чорт, я забыўся!

Пан Марцін

Ну што гэтым разам?

Пан Сэрвацый

Навіну кепскую маю: шлюба не будзе.

Пан Марцін

Што ты вярзеш там?

Пан Сэрвацый (*рашуча*)

Твой сын ёй мужам не можа быць.

Зося

Ты кажаш, ён мне мужам не можа быць?
Як так?

Міхаіл

Як гэта? Зосі я мужам, ёй мужам быць не магу?
Як так?

Пан Марцін

Мой сын ёй мужам не можа быць?
Як так?

Баргаламей

Зосі пан мужам не можа быць?
Ёй мужам не можа быць? Як так?

Пан Сэрвацый

Ды проста! Калі зразумеў я,
Што дзеці пакахалі ўжо адно аднога,
Не ведаючы, хто ён, паведаміў я Стаху,
Што не будзе вяселля. Даў я слова гонару.

Усе

Божа!

Пан Сэрвацый

Што дадаць тут?

Барталамей

Во дык справа!

Пан Марцін *(да сына)*

Што ж нарабіў ён, стары няздара?!

Пан Сэрвацый

Як шлюб дазволю — слова парушу,

Калі ж стрымаю — будзе то ганьба!

Усе

Наша надзея знікае зноў,

Наша надзея знікае зноў.

Упадаюць у задуменне, падчас якога чуецца хор сялян.

Хор *(за сцэнай)*

Гэй, паненка, знікла хмара,

Досьць турбавацца.

З панічом прывабным, жвавым

Час прыспеў вам павянчацца.

Хай жа шчасціць гэтай пары,

Радасці — без меры.

Хай здзяйсняюцца ўсе мары...

Гэй, у нас вяселле!

Зося

Што ж рабіць нам?

Міхаіл

Не! Не! То немагчыма!

Ці ж мушу зноў яе згубіць?

Зося *(да бацькі нясмела)*

Мілы бацька, дазволь сказаць колькі слоў.

Мне здаецца, што дарэмна

Смутак нас апанаваў.

Бацька, ты ж не **Міхаілу**,

А **Стаху** слова даў.

То бок, гэта Стаха справа,

Стаха ж ведаць не хачу.

Не кахаю Станіслава —

Слова гонару даю!

Не кахаю Станіслава —

Слова гонару даю!

(Падае руку Міхаілу.)

Пан Сэрвацый

Во дык справа!

Пан Марцін

Ха-ха! Во дык справа!

Пан Сэрвацый

Ха-ха!

Барталамей

Ха-ха! Во дык справа!

Пан Марцін, Пан Сэрвацый,

Барталамей *(разам)*

Кажуць, нібыта розум у дзеўкі

Кароткі, а волас, а волас доўгі.

Дык то няпраўда — самі вы сведкі:

Мае Зося розум грунтоўны.

Пан Сэрвацый

Як жа усё проста! Свет радасць засціць.

(Лучыць рукі дзяцей.)

Вас бласлаўляю!

Пан Марцін, Барталамей і хор *(разам)*

Няхай вам шчасціць!

Пан Марцін, Пан Сэрвацый,

Барталамей і хор *(разам)*

Няхай вам шчасціць!

Зося

Абмінула нас няшчасце,

Сціхлі хваляванні,

Бог удала ўсё залацвіў

На уцеху нам.

Фінал оперы

Знікла гора, быццам хмара,
Бы ў зямлі насенне.
Бог ласкавы нечакана
Зладзіў нам вяселле.
Быццам хмара, бы ў глебе насенне,
Зніклі ўсе хваляванні.

Хор

Гэй, паненка, знікла хмара,
Больш не варта турбавацца.
З панічом прывабным, жвавым
Час вам павянчацца!

Пан Марцін, Пан Сэрвацый, Барталамей і хор *(разам)*

Хай жа шчасціць гэтай пары,
Зычым радасці — без меры,
Хай здзяйсняюцца ўсе мары...
Зладзім гучнае вяселле!

Міхаіл

Збегла ўжо няшчасце,
Зніклі хваляванні.
Бог усё залацвіў,
Адмяніў расстанне.

Зося і Міхаіл *(разам)*

Зніклі, быццам хмары,
Бы ў зямлі насенне.
Пан Бог здзейсніў мару
На пацеху нам.

Зося

Быццам хмара, бы ў глебе насенне,
Знікае наш смутак!

Хор

Гэй, паненка, знікла хмара,
Больш не варта турбавацца.
З панічом прывабным, жвавым
Час вам павянчацца!
Хай жа шчасціць гэтай пары!

Пан Марцін, Пан Сэрвацый і Барталамей *(разам)*

Зніклі хмары!
Шчасціць хай гэтай пары!

Правобраз «страшнага двара» —
палац Манюшкаў у Смілавічах. Фота 1917 г.

Ян Хянцінскі

СТРАШНЫ ДВОР

Зачараваны замак

ОПЕРА ў ЧАТЫРОХ АКТАХ,
ПЕРШЫ З ЯКІХ з'яўляецца ПРАЛОГАМ

БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОРДЕНА ЛЕНИНА БОЛЬШОЙ ТЕАТР
ОПЕРЫ И БАЛЕТА

Учреждение по делам культуры при Совете Министров БССР

Площадь Паринаной Номмуны

Телефоны: 2-48-71, 2-50-73

СУББОТА

12

января 1952 г.

НОВЫЙ СПЕКТАКЛЬ

Станислав **МОИЮШКО**

ВОСКРЕСЕНЬЕ

13

января 1952 г.

Страшный двор

Опера в 4-х действиях с прологом

Либретто **Яна Хетинского**

Перевел на белорусский язык поэт, лауреат Сталинской премии **Максим ТАМН**

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА ИСПОЛНИТЕЛИ:

Мечник	нар. арт. БССР	Денисов М. И.
Ганна	его дочери	Нижникова Т. Н.
Ядвига		Киндель Р. В.
Пан-Дамаль	нар. арт. БССР	Болотин И. М.
Стефан	братья	Лазарев Н. А.
Эбиснев		Ворухин Н. Д.
Чесникова, их тетка	засл. арт. БССР	Друкер С. Ю.
Машей, слуга братьев	засл. арт. БССР и Ара. ССР	Сердобин Н. Н.
Сюзуба, влюблен Мечника	засл. арт. БССР	Муромцов И. А.
Марта, ключница у братьев	засл. арт. БССР	Волчанецкая В. Ф.
Гажесь, парень		Николюцкий Б. В.
Павлина, эконоимка у Мечника	засл. арт. БССР	Волчанецкая В. Ф.

МАЗУРНА: нар. арт. БССР, лауреат Сталинской премии
засл. арт. БССР, лауреат Сталинской премии

Николаева А. В.
Дречин С. В.
Млодзинская Н. Ф., Глинские Е. М.

Солисты балета: **Витальберг М. И., Дудко В. А., Доронина Н. М., Зюванова Е. Н., Бурейко В. С., Крикова В. И., Комарова В. П., Малахова Н. К., Ремнева Л. М., Пекур К. Н., Самилетникова Н. А., Сивава Р. Н., Уауника Т. С., Чернокорова Г. А., Хараско Ю. В., Цирюляк Р. Г., Веприцкий Я. И., Гавчаров Г. Д., Гурвич Н. М., Гродзюкевич С. А., Мидонен В. П., Охрома В. Н., Пинко З. Ф.**

Воинья, крестьяне, крестьянки, гости Мечника, охотники-артисты балета, хора и миманса

Дирижер **Любинов Л. В.**

Постановщик спектакля—гл. режиссер, нар. арт. СССР, лауреат Сталинской премии **Александровская Л. П.**

Художник **Масленников П. В.**

Гл. балетмейстер—лауреат Сталинской премии **Муллер Н. А.**

Гл. Хормейстер **Приселков Н. Д.**

Гл. концертмейстер—засл. арт. БССР **Толкачев С. Л.**

Ведущие спектакль: **Степанова М. Д., Числова В. Н.**

Главный дирижер
ЛЮБИНОВ Л. В.

Главный режиссер—нар. арт. СССР, лауреат Сталинской премии
АЛЕКСАНДРОВСКАЯ Л. П.

Начало спектакля в 8 часов вечера.

Масса театра открыта с 3 часов дня, рабочие массы с 11 час. утра.

Приглашаем заявки на коллонтажные посещения театра.

К окончанию спектаклей подаются трамваи №№ 1, 4, 5.

Автобусы: маршруты №№ 1, 1а, 2, 3, 5, 9.

Справки по телефону: 2-48-71, 2-50-73

ОТКРЫТА ПРЕДВАРИТЕЛЬНАЯ ПРОДАЖА БИЛЕТОВ в ПОМЕЩЕНИИ ГЛАВНОГО УНИВЕРСАГА, 1 этаж, масса № 5

1952

ЗЕРКАЛО

Афіша спектакля «Страшны двор» Беларускага дзяржаўнага
Вялікага тэатра оперы і балета БССР. Мінск, 1952 г.

Дзеючыя асобы

Мечнік	— барытон
Ганна , яго дачка	— сапрана
Ядвіга , яго дачка	— мецца-сапрана
Пан Дамазы , аматар алхіміі, канкурэнт Ядвігі	— тэнар
Стэфан , брат Збігнева	— тэнар
Збігнеў , брат Стэфана	— барытон
Часнікова , іх цётка	— сапрана
Мацей , стары слуга Стэфана і Збігнева	— барытон
Скалуба , былы жаўнер	— бас
Марта , ключніца	— сапрана
Рыгорка , парабак	— тэнар
Старая панна	— мецца-сапрана

а таксама

Таварышы па зброі і воіны-латнікі, канаводы, сяляне і сялянкі, госці Мечніка, паляўнічыя — артысты балета, хора і міманса

Дзея адбываецца ў першай палавіне XVIII стагоддзя.

Першы акт адбываецца ў лагеры латнікаў і вёсцы Стэфана і Збігнева, наступныя акты — у маёнтку Мечніка.

Уверцюра

АКТ ПЕРШЫ

Сцэна I

Лагер латнікаў, з левага боку — уваход у карчму, якая стаіць у лясочку, з правага боку — некалькі намётаў. Перад карчмой пры сталах сябры заканчваюць банкетаванне, вольныя сяляне прыслужваюць ім, наліваючы ў келіхі мёд, які прыносяць з карчмы. У глыбіні воіны, адны ў латах, іншыя без іх, грэюцца пры моцна распаленым вогнішчы сярод дрэваў з ужо напалову апалым лісцем. З правага боку — стол, пры якім балую кампанія воінаў, сярод іх рэй вядзе Мацей. Збігнеў і Стэфан паміж сябрамі пры стала з левага боку. Вечар.

№ 1

Збігнеў

Калі на світанні
Час прыйдзе расстання,

Мужчынскі хор

Пакуль паход,
Бяры ў рукі чашу!

Збігнеў

Дык выпіць няблага
Нам пеністай брагі.

Мужчынскі хор

Сто год, сто год
Жыві, дружба наша.

Збігнеў

Наўкола спакойна,
Ні чутак пра войны.

Мужчынскі хор

Чаму ж не пець
Пра слаўны лёс, друг.

Збігнеў і хор *(разам)*

Хто грунтам багаты,
Хай едзе дахаты,
Хай востры меч
Заменіць на плуг,
Хай востры меч
Заменіць на плуг!

Збігнеў

Толькі кажуць мне не тое

Пра дні мірныя, мой друг!
Бо калі было, каб воін
Зброю памяняў на плуг?
Нам заўжды яны патрэбны —
Плуг і зброя, з братам брат.
З плугам дружыць скіба хлеба,
Меч бароніць ніў і хат!
І таму, мой мілы браце,
Як святы патрэбы меч —
На сцяне ў кожнай хаце
Бачыш панцыр, шлем і востры меч.

Мужчынскі хор

А вятры бяду прыгоняць,
Мы ўсе пакінем свой дамашні рай,
Не плуг возьмем у далоні,
Як нас клікне родны край,
Родны край!

Збігнеў

Калі на світанні
Час прыйдзе расстання,

Мужчынскі хор

Пакуль паход,
Бяры ў рукі чашу!

Збігнеў

Дык выпіць няблага
Нам пеністай брагі.

Мужчынскі хор

Сто год, сто год
Жыві, дружба наша.

Збігнеў

Наўкола спакойна,
Ні чутак пра войны.

Мужчынскі хор

Чаму ж не пець
Пра слаўны лёс, друг.

Збігнеў і хор (разам)

Хто грунтам багаты,
Хай едзе дахаты,
Хай востры меч

Заменіць на плуг!
Нядрэнна мець
Сядзібу і меч!

Стэфан

Час наш бяздзейна ў войску мінае,
З братам мы разам едзем дамоў,
А для айчыны мы захаваем
Зброю і сэрца верных сыноў,
Зброю, сэрца верных яе сыноў!
Не запануе над намі ленаць.
Каб ваяўнічасць нам не згубіць,
Век застанемся мы дзецюкамі,
Без жонак будзем мы вольна жыць.

Мужчынскі хор

Без жонак будзем мы вольна жыць.

Стэфан

Вось так!

Мужчынскі хор

Без жонак будзем мы вольна жыць.

Стэфан і хор *(разам)*

Бо калі зноўку прыйдзе аблога,
Хмары на нівы свой кінуць цень,
Нас не стрымаюць родных трывога,
Ні слёзы жонак, ні плач дзяцей,
Не стрымае ні плач, ні плач дзяцей!

Збігнеў

Добра кажаш, мілы браце!
Ну і розум, ну і план.
Без жанок мы ў нашай хаце.

Мужчынскі хор

Без жонак мы ў нашай хаце.
Хай жыве наш вольны стан,
Так хай жыве наш вольны стан,
Хай жыве наш стан!

Збігнеў

Каб піць за жанатых,
Наліць кубкі варта,
Гэй! гэі! Дай нам,
Дай нам тут мёду жбан!

Слугі падаюць мёд.

Я п'ю за падданных,
А мне нашто пані?
Хачу жыць сам,
Сабе я слуга, я і пан!

Мужчынскі хор

Хоча жыць ён сам,
Без пані, сам,
Сам слуга сабе і пан.

Стэфан

Добра, добра, пане браце!
Сапраўды цудоўны план!
Без жонак жыць будзем у хаце.
Хай живе наш вольны стан,

Мужчынскі хор

Добра, добра, слушна, браце,
Сапраўды цудоўны план.

Стэфан

(разам)

Мужчынскі хор

Без жанок жыць будзем у хаце.   Без жанок вы ў сваёй хаце.

Стэфан, Збігнеў

(разам)   **Мужчынскі хор**

Хай живе наш вольны стан!   Віват! Віват! Вольны стан!

Усе чокаюцца келіхамі і п'юць.

Збігнеў

Там гоман няспынны,
Дзе ў хаце жанчына
Мне — смак, ёй — не!
Мне — так, а ёй — не так!
Таму усе годы
Цаню я свабоду,
Не знаю бяды,
Як птушка
Свабодны заўжды!

Мужчынскі хор

Ў гэтка ён годы
Мае ўсё і свабодны
Ён заўжды.
Ў гэтка ён годы

А прыйдзе час нам з домам расставацца,
Дзе скажа лёс, там стрэнемся мы зноў,
Дзе скажа лёс, там будзем зноў,
Дзе скажа лёс, там стрэнемся мы зноў!

Мацей, Збігнеў і мужчынскі хор

Так, так,
Дзе скажа лёс, там стрэнемся мы зноў!
Спяваюць усе, падаючы адзін аднаму рукі.

Стэфан

А вятры бяду прыгоняць,

Мацей і Збігнеў

Каб стаў пеклам ціхі рай —
Возьмем мы не плуг ў далоні,

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Як нас клікне родны край.

Стэфан, Мацей, Збігнеў

і мужчынскі хор

Там будзем мы, дзе скажа край.

Мужчынскі хор

А вятры бяду прыгонюць,
Будзем там, дзе скажа лёс.

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Возьмем мы не плуг ў далоні,
Як пакліча родны край.

Стэфан, Мацей, Збігнеў

і мужчынскі хор

Там будзем мы, дзе скажа край,
Там будзем мы, дзе скажа нам
Родны край! Родны край!

Пасля апошняй чаркі Збігнеў і Стэфан яшчэ раз развітваюцца з таварышамі, якія праводзяць іх за сцэну. Мацей таксама ў сваім коле, абдымаючыся то з адным, то з другім, выходзіць за панічамі. Пасля таго як таварышы адыходзяць, канаводы і слугі з карчмы прыбіраюць сталы.

Сцэна II

У сядзібе Збігнева і Стэфана досыць вялікі, але сціплы пакой.
У глыбіні выхад на ганак, з левага боку — акно, праз якое відаць стол,
крэслы, канторку і іншыя прадметы хатняга ўжытку даўняга ўзору.
Некалькі дзяўчат і вясковых хлапчукоў заканчваюць прыбіранне,
іншыя збіраюцца каля Марты, якая кожны столік расстаўляе
паводле свайго густу, папраўляючы працу дзяўчат.

№ 2. Хор

Дзяўчаты і хлопцы шчабечуць.

Жаночы хор *(жвава шчабечучы)*

Ах, пані Марта, нам скажыце,
Толькі праўду не таіце,
Маладыя ці старыя
Нашы госці дарагія?
Як іх бацька свет пакінуў,
Рассталіся з родным ганкам.
Можа, нават праз хвіліну
Свой пабачуць даўні кут?

Марта

Абяцанка не цацанка,
Трэба верыць добрым чуткам,
Ўсе на вёсцы кажучь: хутка
Будуць нашы госці тут.

Марта завіхаецца далей.

Марта — Вялянціна Ваўчанецкая

Жаночы хор

Абцяпанка не цапанка,
Трэба верыць добрым чуткам,
Ўсе на вёсцы кажуць, што ўжо хутка
Будуць нашы госці тут,
Ўсе на вёсцы кажуць, што ўжо хутка
Будуць нашы госці тут.
Рана працу мы закончым,
Дом свяціцца ясным сонцам,
Упрыгожаны багата,
Дык вяртайцеся ж дахаты,
Да сваёй, паны, сядзібы.
Ёсць тут хлеб на чорных скібах,
Грыб у лесе, ў ставе рыба,
Ад пладоў аж гнецца сад.
Як паны прыедуць нашы,
Будзе звон вясёлых чашаў,
Будзе дома даўні лад!
Як паны прыедуць нашы,
Будзе звон вясёлых чашаў,
Будзе дома даўні лад!

Рыгорка *(убягае, задыханы)*

Ад мястэчка дым клубіцца,

Жаночы хор

Панічы не за гарою,

Рыгорка

Нехта з весткай к нам імчыцца,

Жаночы хор

Іх сяляне грамадою...

Марта

Падрыхтуйце хлеб і соль.

Марта выбягае ў іншае памяшканне.

Жаночы хор

Іх сяляне грамадою
Выйшлі ў поле прывітаць,
Выйшлі ў поле прывітаць,
Выйшлі ў поле прывітаць.

Марта ўваходзіць з хлебам і соллю. Дзяўчаты і хлопцы выбягаюць.

У глыбіні праз шырока расчыненыя дзверы відаць,
як з абодвух бакоў яны становяцца ў шэрагі.

Сцэна III № 3. Трыя

Стэфан, Збігнеў і за імі Мацей паказваюцца ў глыбіні сцэны. Марта з аднаго боку ў дзвярах падае ім хлеб і соль. Яны прымаюць іх і аддаюць Мацею. З іншага боку стары аканом аддае братам на падносе ключы. Яны не бяруць іх, прызна вітаючы аканом і іншых сялян, пасля чаго пераступаюць парог і з расчуленасцю вітаюць родны дом. Мацей ставіць паднос з хлебам і соллю на сталю ў глыбіні сцэны. Некалькі старых вяскоўцаў, Марта і аканом уваходзяць за імі і затрымліваюцца ў глыбіні, іншыя стаяць перад дзвярыма.

Стэфан

Дом зацішны між прысад,
Рад табе я, даўні дружа.
Дом зацішны, дом каханы,

Мацей

Дом сасновы між прысад,

Збігнеў

Дом любімы між прысад,
Я з табою стрэцца рад,

Стэфан, Мацей і Збігнеў

У мірнай засені бяроз.
І падзяку, і вітанне
Я табе прынёс.
Дом наш родны, слава Богу,
Што з далёкае зямлі
Да цябе шляхі-дарогі
Нас ізноўку прывялі,
Нас ізноўку прывялі!

Стэфан

Тут першы раз сонца нам заззяла
У дні юнацтва радасны час!

Збігнеў

Некалі песні вучыла нас!

Мацей

Некалі песні вучыла вас!

Стэфан

Маці нам казкі апавядала,
Некалі песні вучыла нас!

Збігнеў

Тут, пад цяністаю даўняю ліпай,

Тут, дзе з птушыным шчэбетам гай,
Бацька старэнькі апавядаў нам
Пра родны дом наш, пра родны край.

Мацей

Тут з панічамі часта хадзіў я
На паляванне, на ціхі луг,
Шабляй валодаць тут іх вучыў я
І як страляе мой трапны лук,
І як страляе мой трапны лук.

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Дом зацішны, дом любімы
Ў мірнай засені бяроз.
І падзяку, і вітанне
Я табе прынёс.
Дом наш родны, слава Богу,
(З моцным пачуццём.)
Што з далёкае зямлі
Да цябе шляхі-дарогі
Нас ізноўку прывялі,
Нас ізноўку прывялі!

Марта, аканом і іншыя людзі разыходзяцца. Падчас наступнага дзялогу два парабкі і Рыгорка заносяць рэчы ў бакавыя пакоі.

Мацей аддае ім загады, пасля чаго яны выходзяць.

Мацей застаецца і ўвіхаецца ў глыбіні.

Сцэна са спектакля

Стэфан *(у глыбіні да Збігнева)*

Што ж ты скажаш, пане браце?

Збігнеў

Добра нам будзе жыць у роднай хаце,

На ніве працаваць сваёй,

Мацей

На ніве працаваць сваёй,

Збігнеў

Пароўну ўсё ў жыцці дзяліць,

Мацей

Пароўну ўсё дзяліць,

Стэфан

З сялянамі у дружбе жыць,

Мацей

З сялянамі у дружбе жыць,

Стэфан

Аб іхнім лёсе шчыра дбаць,

Мацей

Аб іхнім лёсе дбаць,

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Ў бядзе і горы памагаць.

І незалежным, і вольным быць!

Збігнеў

Ну чаго ж нам трэба, брат, —

Пойдзе усё на добры лад.

А Мацея мы прызначым,

Стэфан

А Мацея мы прызначым

Збігнеў

Гаспадыняй ў нашай хаце.

Мацей

Чым захочаце, тым буду.

Збігнеў

І павераным ён будзе,

Стэфан

Гаспадыняй ў нашай хаце,

Збігнеў

І клапаўшчыком ён будзе.

Мацей

Ўсё зраблю і ўсё здабуду.

Збігнеў

Напаўняць нам будзе чашы.

Стэфан

Толькі разгарнуцца дай,

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Толькі разгарнуцца дай!

Стэфан

Проста ў ціхім доме нашым

Мы ажыццявім свой план,

Збігнеў

Проста ў ціхім доме нашым

Адмысловы будзе рай!

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Хай жыве наш вольны стан,

Хай жыве наш вольны стан.

Надзвычайна, мілы пане браце,

Няхай жыве заўсёды незалежны стан!

Няма жанчын у нашай хаце.

Стэфан

Аніводнай,

Мацей

іх няма,

Збігнеў

іх няма.

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Аніводнай, аніводнай

Стэфан

Аніводнай,

Мацей

іх няма,

Збігнеў

аніводнай з іх няма.

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Аніводнай з іх няма.

Хай жыве наш стан!

Мацей *(ідучы да акна)*

На гасцінцы гром калёс.

Стэфан

Што?

Мацей *(гледзячы праз акно)*

Недалёка, каля луга.

Збігнеў

Хто ж там?

Мацей

Нехта ў брычцы едзе спехам.

Ой!

Збігнеў *(гледзячы на Мацея)*

Нешта ты гасцям не рад?

Мацей

Ў брычцы там сядзіць жанчына.

Збігнеў

Там жанчына!

Стэфан

Вось і маеш.

Рыгорка *(убягаючы)*

Часнікова у гасціны!

Стэфан

Хто? Хто гэта?

Збігнеў *(у парога)*

Адгадаў.

Мацей *(адыходзячы налева, засмучаны)*

Без жанок жывем мы ў нашай хаце.

Стэфан і Збігнеў *(бягуць насустрэч Часнікавай і*

шчыра яе вітаюць.)

Едзе цётка,

Мацей *(ківаючы галавой)*

будзе лад!

Стэфан, Мацей і Збігнеў

Будзе лад!

Мацей выходзіць.

Сцена IV

Часнікова, Стэфан, Збігнеў.

№ 4. Трыя

Часнікова

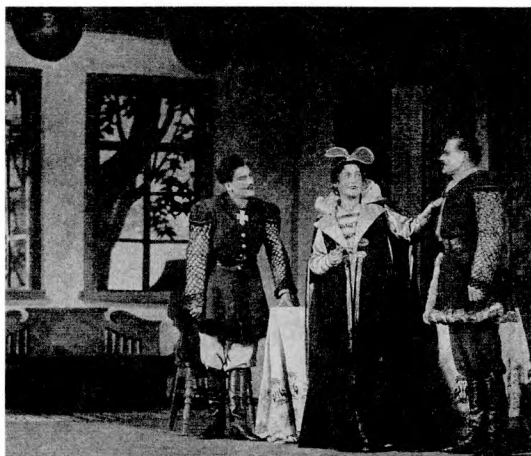
Добры дзень! Добры дзень!
Каханья дзеці!
У ціхім родным доме
Жыць найлепей на свеце,
(Прыглядаючыся да маладых хлопцаў.)
У ціхім родным доме
Жыць найлепей на свеце!
Ды суседзі вас няспынна
Будуць клікаць у гасціны,
Будуць клікаць вас несупынна.
Дзе дзяўчаты ў ваколіцы ёсць,
Кожны з вас будзе там
Пажаданы госць.

Стэфан

Шкада, што ўсё дарэмна гэта,
Ўсё дарэмна.

Збігнеў

Дарагая цётанька,
Дарэмна гэта.

Часнікова — Соф'я Друкер,
Збігнеў — Мікалай Ворвулеў, Стэфан — Мікалай Лазараў

Часнікова

Так, так.
Усё дарэмна гэта,
Таму і я да вас хутчэй,
Прыехала хутчэй, каб прывітаць,
Пра свой намер сказаць,
Вам каб расказаць.

Часнікова

(разам)

Стэфан і Збігнеў

Як так? Можа, ўжо іх раніў	Не, не лёгка сэрца раніць
Позірк дзеўчыны якой?	Нам дзявочаю красой.
Я развею іх каханне,	Не, не лёгка нас каханнем
Змушу іх забыць аб ёй.	Заманіць у невад свой.

Арыя Часніковай

Часнікова

За нашаю рэчкай дзяўчатаў нямала,
І кожная марыць аб хлопцу удалым.
Ды хто адгадае, якая прычына,
Што іх не хапае для кожнай дзяўчыны?
Таму гэтак маткі сумуюць гаротна,
Што іхнія кветкі старэюць самотна.
Калі ж да нас часам нехта прыедзе —
Пасварацца часам за госця суседзі.
Дзядзькі і сваточкі, матулі і цёткі,
Як могуць, складаюць ўсялякія плёткі,
І покуль каторы жаніцца збярэцца,
Дык ледзьве жывым ён ад іх застанецца.
Толькі марная трывога!

(Вальней, з надзеяй.)

Бо кажу я ў добры час!
Ваша цётка з ласкі Бога
Не дазволіць крыўдзіць вас,
Ваша цётка з ласкі Бога
Не дазволіць, каб хто крыўдзіў вас.
Бо кажу я ў добры час!
Ваша цётка з ласкі Бога
Не дазволіць крыўдзіць вас,
Ваша цётка з ласкі Бога
Не дазволіць, не дазволіць скрыўдзіць вас.

Часнікова — Галіна Цэпава

Стэфан і Збігнеў

Ой, прыйшла бяда ліхая
І няма куды ўцякаць.
Пэўна, цётка дарагая
Хоча нам параду даць.

Часнікова

У пані Сангушкі растуць дзве дачушкі.
Для іх, для адзіных дукатаў дзве скрыні,
Багацце такое — глянуць аж міла.
Я з іхняй сям'ёю з дзяцінства дружыла.
Дачушка Агата — ёй год дваццаць трэці —
Ўдалася у матку, ўсе хвалюць на свеце,
Тваёю, Стэфане, жонкаю стане,
Бо я ёй казалася і так абяцала.
Другая — Брыгіта — год дваццаць чацвёрты,
Сама, як малінка, і носік задзёрты.
Для Збігнева гэту я маю нявесту,
Бо я ёй казалася і так абяцала!

(Да аднаго.)

Прыйдзе шчасця ў дом нямала,

(Да другога.)

Як пачнеш жанатым жыць.

(Да абодвух.)

Будзе так, як абяцала,

Бо іначай як жа быць?
Будзе так, як абяцала,
Бо іначай як жа быць?
Як пачнеш жанатым жыць
Прыйдзе шчасця ў дом нямала,
Будзе так, як абяцала,
Бо іначай як жа быць,
Іначай быць?

[№ 4. Трыя — працяг]

Збігнеў

З удзячнасцю шчырай,
О цётка наша...

Часнікова

Любімы, родны, Збігнеў мой!

Збігнеў

За ўсе твае старанні
Шчыра мы удзячны,
Ды...

Часнікова

Што? Што?

Збігнеў

Ды, дарагая,
Не трэба так спяшацца,
Не трэба так спяшацца,
Бо ў нас другія клопаты,
Планы...

Часнікова

Што чую? Як так?

Стэфан

Намеры нашы...

Часнікова

Цікава дужа,
Пахвалю іх?

Збігнеў

З сялянамі у дружбе жыць,
З сялянамі у дружбе жыць,

Стэфан і Збігнеў

Аб іхнім лёсе шчыра дбаць,

Ў бядзе і ў горы памагаць.
І незалежным, і вольным быць.

Часнікова

Што, што? Самотна жыць?

Стэфан

Не хочам жонак мы,..

Збігнеў

Жыць будзем так!

Часнікова

Зусім шалёны план!

Часнікова *(разам)*

Не магу я нат' паверыць,
Каб завёў хто гэтка лад.
Трэба іх змяніць намеры,
Кожны будзе жонцы рад.

Стэфан і Збігнеў

Ажаніць нас не удацца,
Слухаць мы не будзем, не.
Лепш мне дзяцюком застацца,
Кавалерам будзе брат.

Часнікова

Трэба іх змяніць намеры,
Кожны будзе жонцы рад!

Стэфан і Збігнеў

Кавалерам будзе брат,
Кавалерам будзе брат.

Часнікова *(разам)*

Будзе кожны рад.

Стэфан і Збігнеў

Кавалерам будзе, будзе брат.

Збігнеў

Перш гаспадарку добра агледзім,
Каб быў дастатак ў вёсцы і дома,
Потым спагонім грошы ў суседзяў —
Бацькавы грошы — ў нашых знаёмых;
Мы на пустыя гульні, забавы
Не прамяняем быт свой вясковы.
Потым заедзем мы у Дуброву,
З Мечнікам слаўным стрэціць год новы.

Часнікова *(раптоўна перапыняючы)*

Як у Дуброву! Што?
Да Мечніка пана? Самі?

Збігнеў

Бо ён нам вінен больш за ўсіх.

Часнікова

Я не дазволю!

Стэфан

А якая ж прычына?

Часнікова

Бо кажучь, дужа небяспечна там.

Стэфан

Што ж там?

Збігнеў

Што ж там?

Часнікова

Лепш ганец хай скача
Й вырашае гэту справу.

Збігнеў

Трэба ехаць нам, няйначай;
Толькі, цётка, падумай,
Мечнік — наш сусед з Дубровы —
Найвярнейшым другам быў.
Слаць за ім не выпадае,
Бацька з ім, як з братам жыў.

Стэфан

Мусім ехаць.

Часнікова *(убок)*

Божа! Божа літасцівы!
Як і што я ім параю?
Бо калі там пабываюць,
Дык мае загінуць планы.

Збігнеў

Бойся, цёценька, ты Бога,
То ж — дарэмная трывога.

Часнікова

Што трывога? Што трывога?
Гора!

№ 5. Фінал

Тыя самыя, Рыгорка, пасля сяляне, сялянкі, Марта і Мацей.

Часнікова

Гора!

Рыгорка (*выбягаючы з глыбіні сцэны*)

Тут усе мы грамадою.

Праз адчынення дзверы відаць людзей.

Часнікова

Ага! Неяк раду дам!

(*Бяжыць да дзвярэй.*)

Да мяне бліжэй!

Да мяне хутчэй!

Я скажу, скажу,

Што вам пагражае там!

Марта, Стэфан, Рыгорка, Збігнеў, хор

Пагражае нам?

Пагражае нам?

Часнікова

Вашы паночкі, што мне

Так блізкі, як сыночкі,

Нібы на злосць мне

Зімовай ноччу

Ў страшны двор ехаць,

У страшны двор, хочучь.

Марта, Мацей,

Рыгорка, хор (*разам*)

Стэфан і Збігнеў

Як? Без прычыны?

Цётанька наша,

Як жа так можна?

Дарэмны страх.

Марна загінуць.

Як жа нам быць?

Што ж нам рабіць?

Часнікова

Як паедуць ў страшны двор той,

Дык загінуць.

Марта, Мацей, Рыгорка, хор

Ў страшным доме?

Стэфан, Збігнеў

Цётанька, пабойся Бога,

Злітуйся над намі ты!

Марта, Мацей, Рыгорка, хор

Згінуць ў страшным доме!

Хор

І хочучь кінуць нас.

**Часнікова,
Марта,
Рыгорка** *(разам)*

Мацей

**Стэфан,
Збігнеў**

Пакінуць хочуць нас! Мы не пакінем вас! Хто напалохаў вас?

Часнікова

Там сярод пушчы, соснаў высокіх,
Дзе толькі соваў чуецца хор,
Па-над бурлівым, дзікім патокам
Змрочны, на ўзгорку, там высіцца двор.

Хор

Змрочны, на ўзгорку, там высіцца двор.

Часнікова

Пан быў калісьці небам пракляты,
З тых пор там, кажуць, жахі жывуць!

Хор

Жахі жывуць, жахі жывуць.

Часнікова

Злы дух там ходзіць рагаты,

Хор

Злы дух, злы дух, злы дух, злы дух.

Часнікова

І двор таму ўсе страшным завуць!

Хор

І двор таму ўсе страшным завуць,
І двор таму ўсе страшным завуць!
Страшны двор! Страшны двор! Страшны двор!

Часнікова, Мацей, хор

Штоноч там гул і стогн,

Часнікова, Мацей, Рыгорка, хор

Шум, пякельнае рэха
Ловіць палахлівы слых.

Хор

Ловіць там кожны слых.

Часнікова

І вось панічы туды
Ўздумалі ехаць,

Марта, Мацей,
Рыгорка, хор (*разам*)   **Стэфан і Збігнеў**

Там страшна. Ах!

Хочуць паехаць

Браты ў той двор.

Дык гэта ж байкі!

Нехта злажыў іх,

Часнікова

Вядзе туды няшчасце іх,

Марта

Вядзе туды няшчасце іх.

Стэфан

Каб палахлівых страшыць імі.

Марта, Мацей,
Рыгорка, хор (*разам*)   **Стэфан і Збігнеў**

Вядзе туды няшчасце іх,

Ў страшным доме згінучь.

Гора ім!

Згінучь там яны, так!

Ах, гора ім!

Палохаць могуць

Палахлівы слых!

Гора нам!

Мы згінем там, так!

Гора нам!

Збігнеў

Ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха!

Стэфан

Ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха!

Збігнеў

Ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха!

Стэфан

Ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха!

(Да людзей.)

Чакайце! Клопаты ўсе вашы надарэмна!

За нас, сябры, баяцца непатрэбна.

Ці з злым намерам едзем у дарогу

Напасці на купца якога? Не, не!

Мір у сэрцы ў нас.

Толькі такія баяцца могуць,

Голас сумлення ў каго пагас.

І таму ваш страх дарэмны,

Мы свой доўг спагонім ўсё ж.

Справу слушную, напэўна,
Сам нам лёс, сам нам лёс,
Сам вырашыць нам лёс. [*]

Часнікова

Цяжка будзе, пэўна,
Ды свайго даб'юся ўсё ж,
Толькі першай мне патрэбна
Ў страшны двор дабрацца ўсё ж!

Стэфан

Сам нам лёс паможа там,
Сам такую справу вырашыць, напэўна,
Сам нам дапаможа лёс!

Збігнеў

Гэты страх дарэмны,
Па свой доўг мы едзем ўсё ж,
Справа слушная, напэўна,
І нас не пакрыўдзіць лёс!

Мацей

Справа недарэмна,
Едуць па свой доўг усё ж.
Страх ваш дарэмны,
Толькі мучае няпэўнасць,
Страшна ў двор той ехаць ўсё ж!

Марта, Рыгорка, хор

Можа, страх дарэмны?
Едуць па свой доўг усё ж.
Страх наш дарэмны,
Бо едуць там свой належны,
Едуць свой належны,
Слушны доўг спагнаць.
Справа слушная, напэўна,
Там іх не пакрыўдзіць лёс.

Мацей

Толькі мучае няпэўнасць,
Страшна ў двор той ехаць ўсё ж.

Стэфан, Збігнеў

Толькі баяцца тыя могуць,
Ў каго голас сумлення ў сэрцы згас.

---

* [Далей спяваюць усе разам да сола *Мацей*: Толькі мучае няпэўнасць...]

Хор

Адчуваць страх тыя могуць
Голас сумлення ў каго ў сэрцы згас!
Справа слушная, напэўна,
Хай лёс вырашае сам. [**]

Часнікова

Толькі першай мне патрэбна
Ў страшны двор дабрацца ўсё ж!
Мушу быць першай там!

Стэфан

Справа слушная, напэўна,
Хай лёс вырашае сам.
Паедзем там!

Збігнеў

Справа слушная, напэўна,
Хай лёс вырашае сам.
Паедзем там!

Мацей

Ой, гора! Гора нам!
Паедзем ўсе там!
Хай лёс вырашае сам.
Ой, гора! Гора нам!

Марта, Рыгорка, хор

Справа слушная, напэўна,
Хай лёс вырашае сам,
Хай вырашае сам.

** [Далей спяваюць усе разам.]

АКТ ДРУГІ

Сцэна I

У Мечніка. Вялікі пакой, да паловы выкладзены дрэвам. З левага боку — камін, у якім распалены моцны агонь, у глыбіні — галоўныя дзверы, з правага боку — дзверы ў далейшыя пакоі. Ядвіга, Ганна, дамачадцы і суседкі сядзяць каля кроснаў, занятыя тканнем дывана.

У глыбіні некалькі вясковых дзяўчат прадуць на калаўротах.

№ 6

Жаночы хор

Пад іголкай ажываюць
Ружы, кветкі ў нас.
Глянь, вясна, як расцвітае
Ўсё ў шчаслівы час!
Покуль май дыван квяцісты
Упрыгожыць твой,
Закаханым урачыста
Мы падорым свой.
Покуль прыйдзе з сонцам лета,
Колькі новых пар
На узорах нашых кветак
Сэрцаў зложыць дар,
Свой зложыць дар,
Свой зложыць дар.
Покуль прыйдзе з сонцам лета,
Колькі новых пар
На узорах нашых кветак
Сэрцаў зложыць дар.

Ганна, Ядвіга і маладыя паненкі гамоняць паміж сабой.

Ядвіга

Чакай, пакуль гасцей
Прывабіць змрок,
Ёсць план ў мяне,
Бо заўтра новы год.
Ў час гэtkі ўсюды ў хатах
Варожаць дзяўчаты,
Каго ім удасца прываражыць
Або стрэць.

Жаночы хор *(да старэйшых жанчын)*

Ўжо час, ўжо час,

Настане хутка змок,
Хай наш, хай наш
Спачыў бы крыху зрок.
Таксама трэба помніць
На вячэры сёння
Будзем гасцей мы мець,
Прыедуць з палявання,
Гасцей мы будзем мець.

Старая жанчына

Цяжка вам за працай,
Цяжка вам за працай
Змяркання дачакаць,
Вам бы толькі пасмяяцца,
Пагуляць, пажартаваць.

Сцэна са спектакля.
Ганна — Тамара Ніжнікава

Ганна, Ядвіга і іншыя дзяўчаты зноў вяртаюцца да кроснаў.

Жаночы хор

Пад іголкай ажываюць
Ружы, кветкі ў нас.
Глянь, вясна, як расцвітае
Ўсё ў шчаслівы час!
Покуль май дыван квяцісты
Упрыгожыць твой,
Закаханым урачыста

Мы падорым свой.
І покуль прыйдзе з сонцам лета,
Колькі новых пар
На узорах нашых кветак
Сэрцаў зложыць дар,
Свой зложыць дар,
Свой зложыць дар.
Пара! Пара!
Гасцей прывабіць змрок,
Бо заўтра новы год,
Бо заўтра новы год.
Пара! Пара!
Бо заўтра новы год!
Ў час гэткі ўсюды ў хатах
Варожаць дзяўчаты,
Каго прыдзецца ім стрэць.

Сцэна са спектакля

Старая жанчына

Цяжка вам за працай,
Цяжка вам за працай
Змяркання дачакаць,
Вам бы толькі пасмяяцца,
Пагуляць, пажартаваць.

Жаночы хор

Покуль прыйдзе з сонцам лета,
Колькі новых пар
На узорах нашых кветак

Сэрцаў зложыць дар,
Свой зложыць дар.

Ганна (*весела ўстаючы ад кроснаў*)

Пара! Спадае змор шэры,
А покуль стол наш для гасцей засцедем,
Мы паварожым зараз да вячэры
І паспрабуем адгадаць свой лёс.
Цікава дужа, што нам ён адкрые,
Што нам сёння скажа лёс.

Ганна выходзіць направа.

Жаночы хор

Цікава дужа, што нам ён адкрые,
Што нам сёння скажа лёс.
Хутка, хутка, хутка, хутка
Дай, Ядвіга, чысты воск,
Хутка, хутка, хутка, хутка
Дай нам, дай нам чысты воск,
Цікава, што нам адкрые, скажа лёс.

Падчас спеву Ядвігі старэйшыя жанчыны адстаўляюць кросны і прыбіраюць рукадзелле. Дзяўчаты выносяць калаўроты, пасля чаго прыносяць воск, тыгель і распальваюць большы агонь у каміне. Старэйшыя жанчыны з усмешкай прыглядаюцца да гэтай падрыхтоўкі да варажбы. Некаторыя дапамагаюць маладым.

№ 7. Думка Ядвігі

Ядвіга

Выйшла варажыць дзяўчына
У зялёны сад,
З стараны якой шум дрэваў —
З той прыедзе сват.
З стараны якой пахіліць
Сад лісты свае —
З той прыедзе з сватам мілы
Хутка да яе,
З той прыедзе ён хутка да яе.
З сватам мілы, з сватам мілы
Хутка да яе, хутка да яе!
Над ракой дзяўчына рана
Выйшла варажыць,

Стала хвалі тонь рачную
Ножанькай муціць.
І каго яна пабачыць
Ў мутнай хвалі, той,
Назаўсёды, не іначай,
Будзе мужам ёй.
Назаўсёды той
Будзе мужам ёй,
Назаўсёды, не іначай,
Будзе мужам ёй,
Будзе мужам ёй.
Дык чаму ж сабе спакою
Не знайду ніяк?
Перад гэтай варажбою
Б'еща сэрца так.
Можа, грэх, можа, грэх!
Мо' не павінна
Лёсу з картаў, з іх чытаць,
З таемных карт.
Ды цікавасці нявіннай
Бог даруе жарт.
Так, цікавасці нявіннай
Бог даруе жарт.

Ядвіга — Раіса Асіпенка

Сцэна II

Жанчыны, Ганна і Дамазы, апрануты ў камзол, у панчохах,
абуты ў чаравікі.

№ 8. Дуэціна Ганны і Дамазы

Дамазы *(уносячы за Ганнай парцэляваную салатніцу,
поўную вады)*

Дзе паставіць нам начынне?

Ганна

Тут вось блізка, ля каміна.

Воск расплавіўся, кіпіць.

Дамазы *(паставіўшы салатніцу, да Ядвігі)*

Мо' і пані будзе варажыць?

Ганна *(весела)*

Буду першай.

Дамазы

Гэтай працай

Я не раіў бы займацца,

Без варожбаў кожны знае,

Што бязмежна я кахаю.

Ў вашым доме больш паўроку

Я ўздыхаю ноч і дзень,

Ад світаньня аж да змроку

Ад цябе не адступаю...

Ганна *(з неахвотай)*

Так, як цень.

Дамазы

Што варожбы? Толькі слова,

І паду я прад табой.

Толькі слова, дай мне слова,

І паду я прад табой!

Ганна

Каб дала я гэта слова

Пан, напэўна, быў бы мой.

Дамазы

Толькі слова, дай мне слова,

Будзеш жонкай ты маёй.

Ганна

Ды дарэмна ўся размова,

«Не!» — скажу я, пане мой.

Ганна

(разам)

Дамазы

Дарэмна марыш,
Мілы пане мой!..

Будзеш жонкай ты, ах!
Ты будзеш, будзеш ты маёй!

Ганна *(весела, указваючы на кавалера)*

Прыглядайся ж, пан, уважна,
Што нам воск адліты скажа,
Бо калі мне лёс выразна
Твой парык і фрак пакажа,
Толькі я тады у скрусе,
З сумным сэрцам, пане мой,
За цябе пайсці згаджуся
І аддам пасаг я свой.
З сумным сэрцам, пане мой,
О, так!

Дамазы — Ісідар Балоцін

Дамазы *(паглядаючы на салатніцу)*

Сам не знаю рукі як прыкласці,

Ганна

І аддам пасаг я свой.

Дамазы

Што рабіць,
Каб з ёю я жаніўся?
Ай! Парык мой мне на шчасце

З воску яркага адліўся!
Хай жа з'явіцца мой вобраз,

Ганна
Як пабачу я твой вобраз,

Дамазы
З воску выліты мой твар.

Ганна
Як пабачу з воску твар,

Дамазы
Хай клопоты знішчыць добра,
Назаўсёды спаліць жар.

Ганна
Значыць, лёс у пана добры,
А ў мяне — як засень хмар!

Ганна	<i>(разам)</i>	Дамазы
А ў мяне лёс, быццам		Знішчыць мае клопоты,
Засень хмар.		Назаўсёды спаліць жар.
Значыць лёс у пана добры,		Хай клопоты знішчыць добра
А ў мяне — як засень		Назаўсёды спаліць жар,
хмар!		Спаліць жар!

Сцэна III

Тыя самыя і Мечнік.

Мечнік *(уваходзячы з правага боку)*
Добра! Як бачу, мае дзяўчаты
Помняць, што заўтра новы год,
І варажбою хочуць упарта
Развеяць лёсу прадвечны змрок.
Ды варожыць ў поўнач раюць.

Ядвіга *(абдымаючы бацьку)*
Калі той прыйдзе паўночны час.

Мечнік *(заўважаючы Дамазы)*
А! Пан Дамазы.

Дамазы
Я памагаю.

Мечнік *(з усмешкай)*
Тады прысяду і я да вас.

Ядвіга мяшае воск у тыглі, Ганна прысоўвае салатніцу з вадой.
Іншыя асобы з цікавасцю іх акружаюць.

№ 9. Квартэт і хор жанчын

Ганна і Ядвіга

Польмя ззяе, ўсё азарае,
Ярка гарыць.

Жаночы хор

Ярка гарыць.

Ганна і Ядвіга

Беднае сэрца ад страху б'ецца,
Ў грудзёх дрыжыць.

Жаночы хор

Ў грудзёх дрыжыць.
Воск закіпае, воск закіпае,

Ганна і Ядвіга *(разам)*

Усе чакаюць, усе чакаюць,
Што скажа воск, што скажа воск,

Ганна

Што цікавай ёй скажа,

Ядвіга

(разам)

Жаночы хор

Што скажа лёс,

Што цікавай ёй скажа,

Ганна

(разам)

Жаночы хор

Што цікавай ёй скажа,

Усе чакаюць,

Ядвіга

(разам)

Жаночы хор

Што скажа воск,

Што цікавай ёй воск,

Ганна, Ядвіга і жаночы хор *(разам)*

Ёй скажа і каго пакажа

Ганна і Ядвіга

Дзявочы лёс,

Жаночы хор

Дзявочы, дзявочы лёс,

Ядвіга і жаночы хор *(разам)*

Дзявочы лёс.

Ганна

Ядвіга

Жаночы хор

Што ёй пакажа, Дзявочы лёс, дзявочы лёс, Дзявочы лёс,

Што ёй пакажа лёс. Дзявочы лёс, пакажа лёс. Пакажа лёс.

Ганна вылівае растоплены воск на вад, пасля чаго ставіць на столік салатніцу. Усе з цікавасцю акружаюць столік, са смехам набліжаецца Мечнік.

Я двіга

Глянь!

Бачу добра шлем цудоўны,
Зброю рыцарскую.

Дамазы *(заглядаючы)*

Так, мне здаецца, бачу фрак.

Жаночы хор

Не, не фрак, не, не фрак,
Не, не фрак, не, не фрак,
Гэта вам здаецца так.

Я двіга *(наказваючы)*

Тут вось піка, меч гартоўны.

Жаночы хор

Тут вось піка, меч гартоўны.

Я двіга і жаночы хор

Конь прыгожа асядланы,
Асядланы конь ля дуба,
Конь прыгожа асядланы.
Кожны бачыць — конь ля дуба.
Вось той дуб, вось і конь.
Конь прыгожы,
Конь прыгожы, асядланы.

Я двіга і жаночы хор *(да Ганны з радасцю*

і пляскаючы ў далоні)

Будзе рыцар сватаць панну,
Можа, ўжо ён недзе,
Ды прыгожы ў госці едзе,
Гэткі сэрцу люб.
Ды прыгожы ў госці едзе,
Гэткі сэрцу люб.

Дамазы *(адыходзячы ад стала і распачна складаючы рукі)*

Парыка майго няма,

Мечнік

(разам)

Ганна, Я двіга

І не відаць..

і жаночы хор

Тут вось конь, а тут дуб.

Жаночы хор

Вось тут конь, а тут дуб.

Д а м а з ы

Парыка майго няма. [*]

Г а н н а

Тут вось конь, а тут дуб,
Тут ля дуба конь.
Вось тут конь, тут дуб.
Ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха,
Ха, ха, парыка і не відаць,
І следу не відаць, і следу не відаць,
Не відаць!

Я д в і г а

Тут вось конь, а тут дуб,
Тут ля дуба конь.
Вось тут конь, тут дуб.
А парыка няма і не відаць,
І следу не відаць, і следу не відаць,
Не відаць!

Д а м а з ы

І не відаць ані следу.
Парыка майго няма,
Парыка майго няма,
Ані следу парыка і не відаць,
І следу не відаць, і следу не відаць,
Не відаць!

М е ч н і к

Парыка тут, брат, і не відаць,
Ані следу, ані следу,
Ані следу не відаць,
І следу не відаць, і следу не відаць,
Не відаць!

Ж а н о ч ы х о р

Вось тут конь, а тут дуб,
А ля дуба конь, конь вось тут, конь.
Парыка тут і не відаць, і не відаць,
І следу не відаць, і следу не відаць,
Не відаць! [**]

М е ч н і к (адводзячы Дамазы ўбок)

Чуеш лёсу тут адказы —

---

* [Далей усе спяваюць разам]

** [Далей усе спяваюць паасобку]

Будзе рыцар, будзе сват.
Плач, мой родны, плач, Дамазы,
Адступіць прыдзецца, брат,
Адступіць прыдзецца, брат.

Падчас размовы Мечніка з Дамазы жанчыны зноў паставілі ў агонь
воск, які мяшае ў тыгельчыку Ядвіга.

Ганна і Ядвіга

Польмя ззяе, ўсё азарае,
Ярка гарыць.

Жаночы хор

Ярка гарыць.

Ганна і Ядвіга

Беднае сэрца ад страху б'ецца,
Ў грудзёх дрыжыць.

Жаночы хор

Ў грудзёх дрыжыць.
Воск закіпае, воск закіпае,

Ганна і Ядвіга

Усе чакаюць, ўсе чакаюць
Што скажа воск, што скажа воск,

Ганна

Ядвіга

**Жаночы
хор**

Што цікавай ёй скажа, Што скажа воск,

Усе чакаюць, што
цікавай ёй скажа,

Што цікавай ёй скажа, Што скажа воск,

Усе чакаюць, што
цікавай ёй скажа,

Ёй скажа і каго

Ёй скажа і каго

Ёй скажа і каго

Пакажа дзявочы лёс,

Пакажа дзявочы лёс,

Пакажа дзявочы,
дзявочы лёс,

Што ёй пакажа,

Дзявочы лёс,

Дзявочы лёс,

Што ёй пакажа,

Дзявочы лёс,

Дзявочы лёс,

Што ёй пакажа,

Дзявочы лёс,

Дзявочы лёс,

Пакажа лёс.

Пакажа дзявочы лёс.

Пакажа лёс.

Ганна вылівае растоплены воск на ваду, усе прыглядаюцца
адлітым купкам.

Ганна

Глян'це, гляньце, гляньце — хатка,
Поля гоні, меч і панцыр бачу я.

Жаночы хор

Меч і панцыр бачу я, бачу я,
Бачу я, бачу я. Дзіўны,
Надзвычайны лёс бачу я.

Ганна

Тут вось бачны плуг і коні,

Дамазы

Можа, гэта буду я.

Ганна

Меч шырокі гартаваны.

Жаночы хор

Меч шырокі, меч шырокі гартаваны.

Ганна

Адгадаць не цяжка тут.

Жаночы хор

Адгадаць не цяжка тут.

Ганна

Бачны хатка...

Жаночы хор

Бачны хатка...

Ганна

Плуг і панцыр...

Жаночы хор

Плуг і панцыр.

Ганна і жаночы хор *(разам)*

Ўсё гаворыць тут, што
Сватаць будзе шляхціч панну,
Гаспадар багаты.
Хутка ён прыедзе ў сваты,
Будзе гучна тут.
Хутка ён прыедзе ў сваты,
Будзе гучна тут.

Дамазы *(са смуткам)*

А Дамазы, а Дамазы пойдзе ў кут. [*]

Ганна

Хатка тут, панцыр там,
Хатка тут, панцыр там,

---

* [Далей усе спяваюць разам]

Хатка тут, панцыр там,
Ўсё гаворыць тут...
Ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха, ха,
Ха, той пойдзе ў кут,
Усё гаворыць тут
Дамазы пойдзе ў кут, пойдзе ў кут.

Я д в і г а

Хатка тут, панцыр там,
Хатка тут, панцыр там,
Хатка тут, панцыр там,
Ўсё гаворыць тут,
Што пан Дамазы пойдзе,
Пойдзе ў кут.
Усё гаворыць тут
Дамазы пойдзе ў кут, пойдзе ў кут.

Д а м а з ы

А Дамазы пойдзе ў кут.
А Дамазы, а Дамазы, а Дамазы,
Бо ўсё гаворыць тут,
Што Дамазы пойдзе ў кут,
Бо ўсё гаворыць тут,
Што пойдзе ў кут.
Усё гаворыць тут
Дамазы пойдзе ў кут, пойдзе ў кут.

М е ч н і к

А Дамазы, а Дамазы пойдзе,
Пойдзе ў кут, пойдзе, пойдзе ў кут,
А пан Дамазы пойдзе, пойдзе ў кут.
Усё гаворыць тут
Дамазы пойдзе ў кут, пойдзе ў кут.

Ж а н о ч ы х о р

Хатка тут, панцыр там,
Хатка тут, панцыр там,
Ўсё гаворыць пан Дамазы,
Пан Дамазы, пан Дамазы
Пойдзе, пойдзе ў кут.
Усё гаворыць тут
Дамазы пойдзе ў кут, пойдзе ў кут. [**]

** [Далей усе спяваюць паасобку]

Усе яшчэ разглядаюць удалую варажбу. Дамазы жэстамі заляцаецца да Ганны, якая смяецца з яго.

Мечнік

Бавіцца, як хочам, можам,
Ёсць на ўсё пара свая,
Ды ў дзявочыя варожбы
Не заўсёды веру я,
Не заўсёды веру я.

(Да Дамазы, які ў гэты момант наблізіўся да Мечніка.)

Толькі покуль, пан Дамазы,
Пойдзе Ганна пад вянец,
Вось якіх, скажу адразу,
Я зяцёў хацеў бы мець.

Маладыя дзяўчаты па чарзе выліваюць воск пры каміне. Ядвіга, Ганна, Дамазы і старэйшыя жанчыны акружаюць Мечніка.

Мечнік — Уладзімір Глазаў

№ 10. Арыя Мечніка

Мечнік

Той маіх дзяўчатак сэрцы
Зможа толькі паланіць,
Хто перад бядой не гнецца,
Хто умее смелым быць,
Хто і постаццю прыгожы,

І з адважнаю душой
Пастаяць за праўду можа,
За народ свой, за край родны свой,
За народ, край родны свой!
Мусіць воінам быць слаўным,
Ды з сваім народам згодна жыць,
І валодаць шабляй спраўна,
З стрэльбы трапна куляй біць!
Мусіць ён любіць айчыну
Так, каб быў аддаць гатоў
За яе ў любую грозную хвіліну
І жыццё сваё, і кроў,
І жыццё сваё, і кроў!
Мусіць мець ён у пашане
Звычай роднай стараны —
Не мяняць кунтуш з жупанам
На чужыя рызманьы.

(Са з'едлівасцю, глядзячы на Дамазы).

Хто у парьку, у фраку
Прыйдзе сватацца да нас,
На залёты небарака
Ў гэтым доме марна страціць час,
Толькі марна страціць час!
Той маіх дзяўчатак сэрцы
Зможа толькі паланіць,
Хто умее смелым быць.
Мусіць ён любіць айчыну
Так, каб быў аддаць гатоў
У любую у хвіліну
За яе жыццё і кроў.
Мусіць ён любіць айчыну
Так, каб быў аддаць гатоў
У любую у хвіліну
За яе ўсё, за яе жыццё і кроў!

У канцы спеву Мечніка дзяўчаты заканчваюць варажыць і, прыбіраючы прылады, аддаляюцца — адны ў глыбіню сцэны, іншыя — направа, так што на сцэне застаюцца толькі галоўныя дзеючыя асобы. Ганна і Ядвіга пасля заканчэння спеву адорваюць бацьку пяшчотамі.

Сцэна IV

Мечнік, Ганна, Ядвіга, Дамазы і Часнікова.

Мечнік, пачуўшы званочкі ад саней, адчыняе дзверы ў глыбіні сцэны.

Мечнік (*уводзячы Часнікову*)

Вось вам і госця,
Госця дарагая.
Вас ветліва просім
У гасціны, у хату!

Часнікова (*вітаючыся*)

Добры дзень, Мечнік!
Як жывеце, дзяўчаты?

Дамазы (*з паклонам*)

Рады вас бачыць,
Шчыра вітаем.

Часнікова

А, пан Дамазы!
(Аглядаецца.)
Толькі дзе ж яны тут будуць?
Тут яны сёння? Завіталі да вас?
Так я спяшала, не шкадавала
Коней... Як вы іх, ці ўпадабалі?

Мечнік

Каго?

Часнікова

Ды стольніка слаўнага хлопцаў!

Ганна

Пан Стэфан!

Ядвіга

Пан Збігнеў!

Мечнік (*жвава*)

Сыны майго суседа,
Як жа пабачыць
Мы ўсе іх тут хочам!

Часнікова

Сёння, пан Мечнік,
Хлопцы ў госці прыедуць!

Мечнік

Сёння! Сёння!

(Да дачок.)

Як цудоўна,

Што яны прыедуць сёння!

(Да Дамазы, весела.)

Вось яшчэ ў госці кавалеры едуць!

Дамазы

Хай бы чорт іх збіў са следу.

Часнікова

Дарэмна. Вырашыў з іх кожны

Ад кахання бараніцца,

Жыць самотна, ціха, асцярожна,

Век не жаніцца.

Мечнік

Як не жаніцца?

Ганна

Вось дык дзівы знова!

Дамазы *(да Ганны гучна)*

Слушная дужа іх пастанова.

Часнікова

А потым, я скажу, ягомасць,

Любіш ты людзей паважных,

Загартаваных і адважных,

Людзей праслаўленых, вядомых,

Яны ж — бяда! Хоць сваякі мы,

Толькі што ты зробіш з імі?

Проста сорам, якія з іх мужчыны, —

Страхаў розных баяцца —

Гора! Як жанчыны!

Мечнік *(здзіўлены)*

Што чую? Што чую?

Часнікова

Успомніўшы, што двор ваш слаўны

Страшным дворам звалі,

Дзіўна проста, аж смешна,

Як яны бядуюць.

Дамазы *(са смехам)*

Вось сапернікі якія!

Мечнік

Як паверыць!

Ганна *(да Ядвігі, смеючыся)*

Дарагая,
Маю я цудоўны жарт.

Ганна шэпча на вуха Ядвізе, пасля смяюцца абедзве.

Часнікова *(убок)*

Гэтак я свайго даб'юся!

Мечнік *(да дзяўчат)*

Вось такіх зяцёў баюся!
Трус мужчына смеху варт.

Гучаць два стрэлы.

Сцэна V

Тыя самыя, Скалуба і хор паляўнічых.

№ 11

Хор паляўнічых *(смеючыся)*

Надарэмны нашы спрэчкі,
Шум і крык.

Невядома кім забіты

Гэты дзік!

Бо ўсе мы чулі стрэлы два,

Бо ўсе мы чулі стрэлы два,

Ха, ха ха! Ха, ха, ха!

Ха, ха ха! Ха, ха, ха!

І наш дарэмны крык.

Ха, ха ха! Ха, ха, ха!

Ха, ха ха! Ха, ха, ха!

Кім забіты гэты дзік?

Скалуба

Я дзіка забіў, панове,

Гэта я!

Мужчынскі хор

Ды нашто?

Скалуба

Нехта з брычкі стрэліў раз, праўда!

У дзіка, напэўна, куляй трапіў я!

Мужчынскі хор

Шум і крык!

Мечнік

Панове, ціха, ціха там!
Якая справа, што за крык,
Калі забіты дзік!
І пашто страчацца вам?

Мужчынскі хор

Бо чулі стрэлы два!

Мечнік

Ну і што ж?

Мужчынскі хор

Кім забіты гэты дзік?

Дамазы

(разам)

Мужчынскі хор

Мы ўсе чулі стрэлы два.

Бо чулі стрэлы два!

Скалуба

Псы дзіка ўзагналі недзе,

Мужчынскі хор

Вось ён як шалёны скача!

Скалуба

Праз курганы і ламачча
Ледзь прыцэліцца я змог.

Мужчынскі хор

Скача зайчык шэры за гаем,
За гаем.

Скалуба

Раптам чую — нехта едзе,

Мужчынскі хор *(разам)*

Жаночы хор

Раптам бачым — незнаёмы.
Нехта едзе міма нас.

А стральцы пра гэта не знаюць,
Не знаюць.

Скалуба

І у той жа час два стрэлы,

Скалуба

(разам)

Жаночы хор

І у той жа час два стрэлы

Небяспеку зайчык чуе,

Скалуба і

мужчынскі хор *(разам)*

Жаночы хор

Так гулка ў лесе прагрымелі,
Дзік адразу ў гурбах злёг!

Над сваім жыццём бядуе,
Гаротнік, гаротнік!

Скалуба

Да дзіка дабег я ледзьве,
Пэўна, я што трапна стрэліў!

Мужчынскі хор

Толькі бачым — шляхціц едзе,
Кажа: ён забіў дзіка.
Вось і госці пад'язджаюць,
Зараз вырашым, спытаем,
Хто з стральцоў забіў дзіка!

Мечнік, Дамазы, Скалуба

і мужчынскі хор *(разам)*

Зараз мы у іх спытаем
Чый жа дзік,
Зараз мы у іх спытаем
Чый жа дзік!

Мужчынскі хор

Бо ўсе мы чулі стрэлы два,
Бо ўсе мы чулі стрэлы два!

Скалуба

Спудлавалі, пэўна, госці,
І жартуюць ягамосці,
Што не трапіў я ў дзіка,
Што не трапіў я ў дзіка!

Мужчынскі хор

Едуць госці, вось яны,
Зараз будзем праўду знаць,
Будзем знаць мы праўду.

Мечнік, Дамазы, Скалуба

і мужчынскі хор *(разам)*

Вось яны!

У канцы нумара Збігнеў і Стэфан выходзяць на сцэну з глыбіні,
а з правага боку — зацікаўленыя шумам жанчыны.

Сцэна VI

Ганна, Ядвіга, Часнікова, Мечнік, Збігнеў, Стэфан,
Дамазы, Скалуба, паляўнічыя, суседкі і дамачадцы, у канцы
Мацей.

Мечнік *(пасля хвіліны нямога вітання
Збігнева і Стэфана, якія ўваходзяць)*

Ох, дарагія,
Шчыра вас я вітаю,

Родзічаў друга, з кім я жыў
 Заўсёды, як з братам!
 Рад дужа, што вас
 Зноўку абдымаю!
 А вы прыміце,
 Чым хата багата!
(Прадстаўляючы.)
 Вось дочкі, вось і ўся
 Мая тут дружина!

Збігнеў і Стэфан здалёк вітаюць паклонам прадстаўленых
 асоб і Часнікову.

Як толькі я ўбачыў
 Зноў каханых вас,
 Памаладзеў ад успамінаў,
 Прыгадаў юнацтва час!

Сцэна са спектакля

Пасля рэчытатыву Ганна, Ядвіга, Часнікова, Мечнік, Збігнеў і Стэфан
 выходзяць наперад, а Скалуба і паляўнічыя, размаўляючы, жэстамі
 затрымліваюць Дамазы ў глыбіні. Калі ўваходзіць Мацей, разам
 са спевам асоб, якія знаходзяцца на авансцэне, у глыбіні пачынаецца
 спрэчка паміж паляўнічымі, якія абіраюць Дамазы суддзёю
 ў справе [застрэленага] дзіка. [*]

Ганна і Ядвіга *(далучаючыся
 да Стэфана і Збігнева)*

У дні дзяцінства мы на прыволлі
 Разам часта тут гулялі,

* [Далей усе спяваюць разам]

І не было ў нас сумна ніколі,
Як не ўспомніць тья годы нам!
Помнім, калісьці вы, як героі,
Ў сэрцы юнацкім страху не зналі.
Ах! Ці верыць нам у тое,
Што не хапае адвагі вам?

Часнікова *(гледзячы на чарзе
на пляменнікаў, Ганну і Ядвігу)*

Страх адчуваю я мімаволі,
Каб любоў іх не звязала
І не злучыла разам іх долі —
Вось тады будзе клопат нам.
Толькі стрымаю слова сваё я,
Ўсё будзе гэтак, як абяцала.
Не, не! Я перашкоджу,
Сватацца не дам!

Стэфан *(гледзячы на Ганну і Ядвігу)*

У дні дзяцінства мы на прыволлі
Разам часта тут гулялі,
Разам тут на прыволлі.
Як не ўспомніць тья годы нам.
Сёння дзяўчаты — быццам вясною
Яркія ружы закрасавалі.
Можа, ўдзячны за юнацтва,
За ўспаміны, за ўспаміны нам.

Мечнік

З бацькам іх слаўным ў долі-нядолі
Мы дружылі, сябравалі.
І не было ў нас спрэчак ніколі,
Як забыць пра гэту дружбу нам!
Як друг спачыў мой ў вечным спакоі
Дні мае раптам змрочнымі сталі.
Хай жа дзеці яркай зарою
Жыццё азоруць даўняй дружбай нам.

Збігнеў

У дні дзяцінства мы на прыволлі
Разам часта тут гулялі,
І не было ў нас сумна ніколі,
Як не ўспомніць тья годы нам!
Сёння дзяўчаты — быццам як ружы

Закрасавалі. Можа, удзячны
За ўспаміны, за ўспаміны нам.

Скалуба *(у глыбіні сцэны, да Мацея, які ўваходзіць)*
Ёсць звесткі, ёсць. Хутка скажы,
Хто тут з вас ехаў праз лес,
Хто ў звера цэліў, хто куляй стрэліў
З стрэльбы сваёй?

Мацей *(са смехам)*
Што ж мне маўчаць,

Скалуба
Хто гэта з вас?
Хто тут з вас?

Мацей
Я страляў

Скалуба
Хто тут з вас?

Мацей *(з крыкам да Дамазы)*
Так было!

Мацей *(разам)*

Ён па дзіку ударыў раз
І я па ім!

Скалуба

Я па дзіку ударыў раз
І ён па ім!

Дамазы

Дзіўна як.

Мацей *(разам)*

Ды толькі, дружа мой,
Што мне маўчаць?!

Скалуба

Ды толькі, дружа мой,
Лепш не хлусі!

[*] **Ганна**

Чамусьці кажуць, адвагі не хапае вам.
Як жа верыць, як жа верыць,
Што адвагі не хапае вам?
Помню, калісьці вы страху не зналі зусім.
Як жа паверыць у гэта нам, у гэта нам?
Як жа нам у гэта верыць, верыць нам,
Што адвагі мала? Як жа верыць нам,
Верыць нам?

Ядвіга

Як нам верыць, што не хапае,
Што адвагі юнацкай не хапае вам?

---

* [Далей усе працягваюць спяваць разам]

Як жа ў гэта верыць,
Што адвагі не хапае вам?
Помню, калісьці вы страху не зналі зусім.
Як жа паверыць у гэта нам, у гэта нам,
Верыць у гэта нам?
Як жа верыць, верыць нам?
Як жа верыць, верыць нам?
Як жа верыць, верыць нам, верыць нам?

Часнікова

Будзе ўсё гэтак, як абяцала.
Я перашкоджу, сватаць не дам,
Так, так, не дам. Як абяцала,
Ім перашкоджу, сватацца не дам!
Будзе ўсё гэтак, як я абяцала, ўсё так!
Ажаніцца ім не дам!
Ажаніцца ім не дам!
Ажаніцца я нікому тут не дам, не дам!
Ажаніцца ім не дам, я не дам!

Стэфан

Яны удзячны нам за ўспаміны,
За ўспаміны нам.
Ці ж за даўнія ўспаміны ўдзячны нам,
За ўспаміны ўдзячны нам.
Быццам ружы так закрасавалі!
Мо' за ўспаміны удзячны нам,
За успаміны нам, за ўспаміны нам,
За ўспаміны ўдзячны нам.
За ўспаміны ўдзячны нам.
За ўспаміны нам, ўдзячны нам.

Мечнік

Яркай, быццам зарою,
Жыццё азораць зноў дружбай нам,
Зноў дружбай нам, о, так,
Зноў азораць нам, дружбай зноў
Жыццё азораць нам. Быццам вясною
Прыгожыя ружы так цвітуць!
Зноў жыццё азораць нам!
Дружбай зноў жыццё азораць нам.
Зноў жыццё азораць нам,

Зноў жыццё азораць нам,
Зноў жыццё азораць нам, зноўку нам!

Збігнеў

Пэўна, удзячны за успаміны,
За успаміны даўнія нам,
Пэўна, ўдзячныя нам,
Ўдзячны, пэўна, за ўспаміны нам
Быццам вясною прыгожыя ружы
Так цвітуць! Мо' яны удзячны нам,
Удзячны за успаміны нам,
За ўспаміны ўдзячны нам,
За ўспаміны ўдзячны нам,
За ўспаміны ўдзячны нам,
За ўспаміны ўдзячны нам!

Дамазы

Пайду туды, што мне да вас,
Што мне да вас? Марную час.
Што мне да вас? Марную час.
Што мне да вас? Марную час.
Што мне да вас? Пайду туды.
Бачу — супернік тут з'явіўся у мяне.

Дамазы выдзіраецца і фанабэрыста глядзіць то на Ганну,
то на сыноў Стольніка.

Дамазы

Што рабіць?
Мы за сябе тут пастаім,
Хоць на дуэль мы пойдзем з ім,
Там пабачым, пазнаем,
Хто з нас тут права мае
Яе кахаць, яе кахаць.
І так, і так, я стрэлю раз,
Ён стрэліў раз!
Хай жа ён знае, хай жа ён знае —
Ганну я кахаю.
Я тут права маю да яе,
Права маю да яе, да яе, да яе, да яе!

Мацей

Страляў жа я у гэты час!
Я стрэліў раз, я стрэліў раз,

Я стрэліў сам у гэты час!
Я стрэліў раз у гэты ж час!
Я стрэліў раз! Вось як дзіўна,
Дзіўна як! Гэта, брат, жарты,
Слухаць не варта, быццам я
Ўзяць хачу, ўзяць хачу, ўзяць дзіка,
Гэта няпраўда. Вам кажу, вам кажу.
Слухай жа, брат, я не хачу
Забраць дзіка, забраць дзіка.
Слухай жа, брат, слухай жа, брат!
Мне зусім не трэба гэты дзік,
Нашто ён мне?
Зусім ён не патрэбен мне,
Не, не, не! Не, не, не!! Не, не, не!!!

Скалуба

Страляў жа я, не бачыў вас.
Я стрэліў раз, я стрэліў раз,
Я стрэліў сам. Не бачыў вас.
Я стрэліў раз, у гэты ж час
Я стрэліў раз. Вось як дзіўна,
Дзіўна як!
Дрэнныя жарты кружаць упарта
Быццам сам хочаш ўзяць,
Хочаш ўзяць, сам узяць дзіка!
Вам кажу, вам кажу!
Лепш не кажы! Дзік гэты мой,
Дзік гэты мой, дзік гэты мой,
Што не кажы, што не кажы,
Не, не, не, што не кажы.
Па праву дзік належыць мне!
Гэты дзік належыць мне,
Забіты дзік належыць мне!
Мой дзік! І ён належыць мне,
Пэўна мне!

Жаночы хор

Бачучы позірк
З сонечным зьяннем,
Можна падумаць,
Што ўжо каханне
Зацэплілася там.

Што яно ззяе і азарае іх,
Быццам сонца азарае там.

Мужчынскі хор

Як тут прызнацца,
Як жа тут прызнацца,
У стральцоў дазнацца,
Хто з іх першы стрэліў,
Хто забіў дзіка.
Гэта хлусня, бо кажа нам,
Што стрэліў сам.
Смешна як!
Вось яно дзіўна,
Як дзіўна як!
Як тут прызнацца,
Праўды дазнацца,
Хто забіў. Хто з іх першы?
Як жа тут прызнацца,
Хто забіў — дазнацца,
Як жа тут прызнацца,
Хто забіў — дазнацца, хто?

Пасля спеву малады слуга ўваходзіць з правага боку
і з павагай паціху кажа некалькі слоў Мечніку.

Мечнік *(весела да паляўнічых)*

Гэй, панове, досыць спрэчак
Паляўнічых недарэчных.
На вясёлую я справу,
На вячэру клічу ўсіх.

(Указвае направа, пасля чаго звяртаецца да ўсіх.)

Першы тост я падыму там
За таго, каго люблю я,

(Указваючы на Збігнева і Стэфана.)

За іх бацьку і за славу
Дзён юнацкіх залатых!

Мужчынскі хор

Дзён юнацкіх залатых!
Слаўных дзён залатых!

Падчас рэчытатыву Мечніка, калі ён адыходзіць у глыбіню сцэны, Збігнеў і Стэфан набліжаюцца да Часніковай, Ядвігі і Ганны. Дзяўчаты на іх вітанне адказваюць паклонам. Дамазы вырываецца з кола паляўнічых

і, наблізіўшыся да авансэны, раўніва паглядае на Стэфана і Збігнева, якія размаўляюць з дзяўчатамі і Часніковай.

Мечнік *(да Збігнева і Стэфана)*

Ваш бацька — слаўны зух,
Як леў быў гэтка дужы.
У бітве, у бядзе заўсёды мужны.
І ведаю, мой друг,
Такіх, як сам нязломных,
Сыноў адважных выгадаваў двух. [*]

Ганна *(паглядаючы крадком на Збігнева і Стэфана)*

Ці кожны з іх тут зух,
Ці кожны з іх адважны?
Які з іх кожны зух,
Цікава нам.
Але іх кожны рух
І позірк іх адважны,
Пярэчыць словам цётанькі
Паважна.
Які ж з іх кожны зух,
Даведацца мы мусім,
Ці кожны з іх адважны,
Кожны зух?
Хто з іх адважны зух,
А хто з іх зух?
Даведацца нам варта,
Які з іх кожны зух.
А хто з іх зух?
Даведацца нам варта,
Які з іх кожны зух. О, так!
А хто з іх зух?
Я знаю, як дазнацца,
Хто з іх зух.

Ядвіга *(паглядаючы крадком на Збігнева і Стэфана)*

Ці кожны з іх тут зух,
Ці кожны з іх адважны?
Даведацца цікава.
Але іх кожны рух
І позірк іх адважны,

---

* [Далей усе спяваюць разам. Новы эпізод — працяг нумара]

Пярэчыць словам цётанькі
Паважна.
Які ж з іх кожны зух,
Даведацца мы мусім,
Ці кожны з іх адважны,
Кожны зух?
Хто з іх адважны зух,
А хто з іх зух?
Пазнаем, хто адважны,
Пазнаем, хто з іх зух.
Даведацца нам варта,
Які з іх кожны зух.
А хто з іх зух?
Даведацца нам варта,
Які з іх кожны зух. О, так!
А хто з іх зух?
Я знаю, як дазнацца,
Хто з іх зух.

Часнікова *(да сябе)*

Ах! Непакорны дух!
Усё ідзе няважна,
Я так, ён так,
Усё ідзе няважна!
Усё ляціць, як пух.
Як ад красуняў гэтых,
Пакуль ёсць час,
Братоў адвесці двух?
Усё ідзе няважна!
Усё ляціць, як пух.
Як ад красуняў гэтых
Братоў адвесці двух,
Адвесці двух?
Як ад красуняў гэтых
Братоў адвесці двух? О, так!
Як ад красуняў гэтых мне
Братоў адвесці двух?

Стэфан

Наш бацька — слаўны зух,
Як леў ён быў адважны.

У бітве і ў бядзе
Заўсёды быў адважны.
Наш бацька — слаўны зух,
Як леў ён быў адважны.
У бітве і ў бядзе
Ён быў адважны.
Наш бацька — слаўны зух,
Нічога не баяўся ён,
Нас вучыў, нас выгадаваў двух.
Як леў, ён быў адважны.
Нас выгадаваў двух.
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух,
Быў слаўны зух.
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух, о, так!
І так, і так сваіх сыноў
Ён выгадаваў двух.

Мечнік

Іх бацька — слаўны зух,
Як леў ён быў адважны,
У бітве і ў бядзе
Ён быў адважны.
Я ведаю, мой друг,
Такіх, як сам, нязломных
Сыноў адважных выгадаваў двух.
Як львоў, такіх адважных
Ён выгадаваў двух.
Нічога не баяўся
Ваш бацька — слаўны зух,
Ваш бацька — слаўны зух, о, так!
Быў ён слаўны зух.
Нічога не баяўся
Ваш бацька — слаўны зух,
Ваш бацька — слаўны зух, о, так!
Быў ваш бацька слаўны зух,
Быў ваш бацька слаўны зух,
Адважны зух.
І так сыноў ён выгадаваў двух.

Збігнеў

Наш бацька — слаўны зух,
Як леў ён быў адважны.
У бітве і ў бядзе
Заўсёды быў адважны.
Наш бацька — слаўны зух,
Як леў, ён быў адважны.
У бітве і ў бядзе
Ён быў адважны.
Наш бацька — слаўны зух,
Нічога не баяўся ён,
Нас вучыў, нас выгадаваў двух.
Як леў ён быў адважны.
Нас выгадаваў двух.
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух, о, так!
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух,
Наш бацька — слаўны зух, о, так!
Быў ён слаўны зух.
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух,
Наш бацька — слаўны зух, о, так!
Быў наш бацька слаўны зух,
Быў наш бацька слаўны зух, адважны зух.
І так сыноў ён выгадаваў двух.

Дамазы

Прыгнаў чорт гэтых двух
У самы момант важны,
Пазбыцца мне іх трэба неадкладна.
Няхай яны удвух,
Я іх змушу уцячы
І намеры іх развею ў пух!
Развею іх намеры, развею ў пух.
Іх уцячы я змушу,
Развею планы ў пух, развею ў пух.
Іх уцячы я змушу,
Развею планы ў пух, о, так!
Развею ў пух!

Мацей

Тут чую нейкі рух.
Зусім незразумелы.
Ой, гора! Быць бядзе,
Няшчасце прадчуваю.
Тут чую нейкі рух,
Тут можа быць няважна,
Я адчуваю тут сябе няважна,
І паляўнічы зух,
Такі ж, як чорт, упарты,
Хаця б нас тут не паланіў злы дух!
Няшчасце прадчуваю,
Тут злы нядобры рух.
Няшчасце прадчуваю,
Тут чую нейкі рух.
Ой, гора нам, ой, гора!
Тут злы, нядобры дух.
Хутчэй бы ўратавацца,
Тут чую нейкі рух.
Ой, гора нам, ой, гора нам!
Нейкі падазроны рух,
Нейкі падазроны рух.
Бяда, напэўна, блізка, бяда!

Скалуба *(не глядзячы на Мацея)*

З'явіўся, як злы дух,
У самы момант важны.
За ўсё за гэта я цябе уважу,
Спаю гарэлкай, друг.
А потым, калі ласка,
Страляй ў дзіка,

Скалуба *(разам)*

Калі ты гэткі зух.
Тут я цябе уважу,
Спаю гарэлкай, друг.
А потым, калі ласка,
Страляй, калі ты зух.
А потым, калі ласка,
Страляй, калі ты зух.
А потым, калі ласка,

Хор

Іх бацька быў адважны зух,
Як леў, ён быў адважны,
Нічога не баяўся ён.
Іх бацька — слаўны зух,
Іх бацька — слаўны зух.
Іх бацька — слаўны зух,
Іх бацька — слаўны зух.
Іх бацька — слаўны зух,

Страляй, калі ты зух.
А потым, калі ласка,
Па што з'явіўся, як злы дух,
З'явіўся, як злы дух,
Спаю гарэлкай, друг,
Ідзі-тка і страляй ў дзіка,
Калі ты гэткі зух!

Іх бацька — слаўны зух.
Іх бацька — слаўны зух,
О, так, быў адважны,
Быў адважны зух.
Напэўна, смелымі
І сыноў сваіх
Ён выгадаваў двух!

[*] Д а м а з ы

Прыгнаў чорт гэтых двух.
Хутчэй бы іх пазбыцца.

М а ц е й

Тут падазроны рух,
Хоць як звычайна быццам.
І паляўнічы зух
Такі ж, як чорт, упарты,
Як панічоў мне выратаваць двух,
Як панічоў мне выратаваць двух?
Бяду я прадчуваю у страшным двары.
Тут рух, ды нейкі падазроны.

Х о р

Іх бацька быў адважны зух,
Як леў, ён быў адважны!
Іх бацька — слаўны зух,
Такіх, як сам, адважных,
Сыноў адважных
Выгадаваў двух. [**]

Г а н н а

Які ж з іх кожны зух,
Даведацца нам варта,
Вось як даведацца, хто зух!
Даведацца, хто зух!
Які з іх кожны зух.
А хто з іх зух?
Даведацца нам варта,
Які з іх кожны зух. О, так!
Але іх кожны рух
І позірк іх адважны,

* [Далей працяг нумара героі спяваюць паасобку]

** [Далей усе спяваюць разам. Новы эпізод — працяг нумара]

Пярэчаць словам цётанькі паважна.
Які ж з іх кожны зух,
Даведацца нам варта,
Хто з іх адважны,
Хто з іх будзе зух, о, так, о, так!
Знаю як, знаю як,
Як дазнацца, хто з іх зух.
Знаю як, знаю як
Нам дазнацца, хто з іх зух,
Як дазнацца, хто з іх зух,
Як дазнацца, хто з іх зух!

Я д в і г а

Які ж з іх кожны зух,
Даведацца нам варта,
Я знаю, як даведацца, хто зух!
Пазнаем, хто адважны.
Даведацца, хто зух?
Даведацца нам варта,
Які ж з іх кожны зух, о, так!
Але іх кожны рух
І позірк іх адважны,
Пярэчаць словам цётанькі
Поважна.
Які ж з іх кожны зух, о, так!
Даведацца нам варта,
Хто з іх адважны,
Хто з іх будзе зух, о, так, о, так!
Знаю як, знаю як,
Як дазнацца, хто з іх зух.
Знаю як, знаю як
Нам дазнацца, хто з іх зух,
Як дазнацца, хто з іх зух,
Як дазнацца, хто з іх зух!

Ч а с н і к о в а

Братоў адвесці двух
Як ад красуняў гэтых
Хутчэй, хутчэй?
Хутчэй братоў адвесці двух!
Усё ідзе няважна!

Братоў адвесці двух
Як ад красуняў гэтых?
План разляцеўся ў пух, о, так!
Ах, непакоры дух!
Усё ідзе няважна.
Я так, ён так,
Усё ідзе няважна,
Усё ляціць, як пух.
Як ад красуняў гэтых,
Ад гэтых мне хутчэй,
Хутчэй братоў адвесці двух?
О, так, о, так!
Як жа мне ды хутчэй
Іх адвесці двух,
Як жа мне ды хутчэй
Іх адвесці двух,
Ды хутчэй адвесці двух,
Ды хутчэй адвесці двух?

Стэфан

Наш бацька — слаўны зух,
Нічога не баяўся
І так нас выгадаваў двух!
Як леў, ён быў адважны,
Наш бацька — слаўны зух.
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух, о, так!
Наш бацька — слаўны зух,
Як леў, ён быў адважны.
У бітве і ў бядзе
Ён быў адважны.
Наш бацька — слаўны зух,
Нічога не баяўся.
Так, вось так нас смелымі,
Нас выгадаваў двух, о, так, о, так!
Двух сыноў, двух сыноў
Бацька выгадаваў двух.
Двух сыноў бацька наш,
Двух нас выгадаваў, двух,
О, так!

Мечнік

Я ведаю, мой друг,
Такіх, як сам, адважных
Сыноў адважных выгадаваў двух!
Як леў, ён быў адважны,
Ваш бацька — слаўны зух.
Нічога не баяўся
Ваш бацька — слаўны зух,
Ваш бацька — слаўны зух, о, так!
Бацька ваш быў слаўны зух,
Бацька ваш быў слаўны зух!
Ваш бацька — слаўны зух,
Як леў, ён быў адважны,
Усюды і заўсёды быў адважны
Ваш бацька — слаўны зух.
Нічога не баяўся,
Вас выгадаваў двух.
Ён смелымі вас выгадаваў двух,
О, так, о, так!
Двух сыноў, двух сыноў
Бацька выгадаваў двух.
Двух сыноў, двух сыноў
Бацька выгадаваў двух.
Гэта быў, гэта быў,
Гэта слаўны быў зух!

Збігнеў

Наш бацька — слаўны зух,
Нічога не баяўся, і так,
І так нас выгадаваў двух!
Як леў, ён быў адважны,
Наш бацька — слаўны зух.
Нічога не баяўся
Наш бацька — слаўны зух,
Наш бацька — слаўны зух, о, так!
Бацька наш быў слаўны зух,
Бацька наш быў слаўны зух!
Наш бацька — слаўны зух,
Як леў, ён быў адважны.
Усюды і заўсёды быў адважны

Наш бацька — слаўны зух.
Нічога не баяўся, о, так,
Наш бацька — слаўны зух.
Ён смелымі нас
Выгадаваў двух, о, так, о, так!
Двух сыноў, двух сыноў
Бацька выгадаваў двух.
Двух сыноў бацька наш
Двух нас выгадаваў, двух.
Гэта быў, гэта быў,
Гэта слаўны быў зух!

Дамазы

Прыгнаў чорт гэтых двух.
Хутчэй бы іх пазбыцца!
Я планы іх развею ў пух!
Развею я іх планы,
Развею ў пух!
Хутчэй бы іх пазбыцца,
Развеяць планы ў пух, о, так!
Прыгнаў чорт гэтых двух.
У самы момант важны,
Пазбыцца мне іх трэба неадкладна.
Няхай яны удвух,
Я уцячы іх змушу, так!
Так, так, так! О, так!
Развею іх намеры ў пух, о, так, о, так!
Знаю, як іх намеры
Я развею ў пух.
Знаю, як іх намеры
Я развею ў пух.
Іх развею, як пух,
Іх развею, як пух!

Мацей

І паляўнічы зух,
Такі ж, як чорт, упарты,
Як панічоў мне выратаваць двух?
Бяду я прадчуваю,
Тут злы, нядобры дух!
Няшчасце прадчуваю,

Тут падазроны рух,
Ой, гора нам, ой, гора, гора!
Тут чую нейкі рух.
Тут можа быць няважна.
Я адчуваю тут сябе няважна,
І паляўнічы зух,
Такі ж, як чорт, упарты,
Хаця б не паланіў злы дух!
Як нам хутчэй адгэтуль уцячы?
Ды як, ды як нам адсюль уцячы?
Тут злы, тут нядобры дух!
Як хутчэй нам ўцячы?
Тут злы, тут нядобры дух!
Гора нам, гора нам,
Гора нам, гора нам!

Скалуба

З'явіўся, як злы дух,
У самы момант важны.
За гэта я спаю гарэлкай, друг!
Тут я цябе уважу,
Спаю гарэлкай, друг.
А потым, калі ласка,
Страляй, калі ты зух,
Так, потым, калі ласка...
Ты тут з'явіўся, як злы дух,
Ты з'явіўся, як злы дух!
З'явіўся, як злы дух,
У самы момант важны.
За гэта ўсё цябе, брат,
Я уважу, спаю гарэлкай, друг,
А потым, калі ласка,
Ў цэль страляй, калі ты зух.
Страляй ў дзіка,
Калі ты гэткі зух, о, так, о, так!
Гэткі зух, дык страляй у дзіка,
Дык страляй жа, зух,
Гэткі зух!
Дык страляй у дзіка,
Дык страляй жа, зух.

Дык страляй у дзіка,
Дык страляй у дзіка!

Хор

Іх бацька быў адважны зух,
Як леў, ён быў адважны,
Нічога не баяўся ён,
Іх бацька — слаўны зух,
Іх бацька — слаўны зух.
Іх бацька — слаўны зух,
Іх бацька — слаўны зух.
Іх бацька — слаўны зух,
Іх бацька — слаўны зух.
Іх бацька — слаўны зух,
Іх бацька — слаўны зух,
О, так, быў адважны,
Быў адважны зух.
Напэўна, смелымі
І сыноў сваіх
Ён выгадаваў двух!

Мечнік падае руку Часніковай, Стэфан — Ганне, Збігнеў — Ядвізе. Іншыя госці таксама яднаюцца ў пары і пераходзяць направа ў іншае памяшканне. Дамазы злуецца, што Стэфан апярэдзіў яго і падаў руку адной, а Збігнеў — другой дзяўчыне. Ён адводзіць Скалубу ўбок і шэпча яму на вуха. Скалуба з вялікай радасцю жэстамі выказвае гатоўнасць выканання таго, што жадае Дамазы, і са смехам пагражае Стэфану і Збігневу, якія адыходзяць, а таксама Мацею, які стаіць у глыбіні сцэны і не заўважае гэтай пагрозы. Дамазы адыходзіць за іншымі направа.

Заслона падае.

АКТ ТРЭЦІ

Сцэна I

Вялікая закінутая зала са старымі, у некаторых месцах пашкоджанымі, шпалерамі. У глыбіні — два велізарныя акны, праз якія відаць сад, зімовы пейзаж. Паміж вокнамі — вялікі гадзіннік-куранты, над ім — герб. Крыху бліжэй да публікі — партрэты двух мужчын у поўны рост і ў натуральную велічыню. Адзін з іх — у даспехах, другі — у гетманскім строі. А на найбліжэйшых кулісах — дзве такія самыя постаці матрон. Ноч. Месяц, які заглядае ў вокны, бледна, але выразна асвечвае ўсю залу.

Скалуба і Мацей.

Скалуба ўводзіць праз галоўны ўваход Мацея, які, ахоплены трывогай, азіраецца ў зале.

Мацей

Мо' зацепліць свечку можна?

Скалуба *(са здэкам)*

Свеціць месяц, пане браце,

(Адводзіць яго направа і прыадчыняе дзверы.)

Бачна ўсё і так у хаце.

Там адзін спачыць з вас можа,

(Мацей заглядае.)

Для другога — там ёсць ложкак.

Мацей

Дзе?

Скалуба *(указваючы)*

Ложак там падрыхтаваны,

Мацей *(ідучы за Скалубам, які пераходзіць налева)*

Там?

Скалуба *(указваючы)*

Можна там, там спаць да рана.

Мацей

Мы не разам?

Скалуба *(аглядаючы на яго спадылба)*

Не, мой пане.

Мацей *(убок)*

Як жа гэтак?

Мацей *(разам)*

Як тут страшна,

Як тут страшна,

Як тут страшна!

Скалуба

Нешта бачу,

Дужа трусіць

Госць адважны!

Мацей

Тут карціны, як хімеры,

Абарваны ўсе шпалеры.

Мацей *(разам)*

Тут карціны, як хімеры,

Не, не, не, не,

Я спаць тут не згаджуся.

Панічы спаць разам мусяць,

І ля іх я застануся.

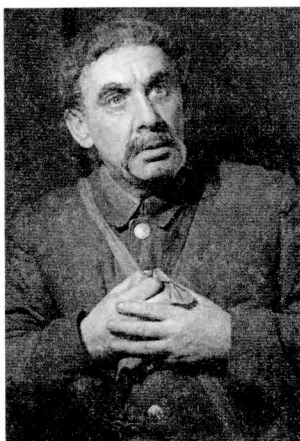
Скалуба

Тут карціны, як хімеры,

Тут будзеш спаць,

Хто там, хто там, а ты тут сам.

Страшна тут, страшна!

Мацей — Мікалай Сярдобаў

Скалуба

Немагчыма, немагчыма,
Сам пан Мечнік
Вам тут вызначыў спачынак.

Мацей

А дзе я?

Скалуба

Вось тут, мой пане.

Мацей

Дзе ж тут легчы?

Скалуба

Дзе гадзіннік!

Мацей

Тут жа спаць — як на марозе!
Тут ад сцюжы адубею!
Дзе ж тут легчы?

Скалуба

На падлозе
Спаць лажыся, дабрадзею!

Мацей   *(разам)*

Як тут страшна,
Як тут страшна,
Як тут страшна!

Скалуба

Нешта бачу,
Дужа трусіць
Госць адважны!

Мацей

Тут ад сюжы адубею!

Скалуба

Спаць лажыся, дабрадзею!

Бо гадзіннік...

Мацей *(жвава)*

Што, што гадзіннік?

Скалуба

...і карціны...

Мацей *(неспакойна)*

І карціны?

Скалуба

...ў гэтым доме...

Мацей

У гэтым доме?

Скалуба

...двор вядомы —

Мацей

Чым жа гэты двор вядомы?

Скалуба *(паглядаючы на яго ўпотаі)*

Страшны двор...

Мацей *(штораз болей неспакойна, беручы яго за руку)*

Чым жа гэты двор вядомы?

Скалуба

Страшны.

Мацей

Чым жа гэты двор вядомы?

Скалуба *(шматзначна)*

Добрай ночы!

Мацей *(затрымліваючы яго)*

Не, не, затрымайся, мой пане!

Скалуба

Добрай ночы!

Мацей

Скажы мне лепш,

На што ты намякаеш?

Скалуба

Добрай ночы!

Мацей

Што ты пра гэты двор,
Пра страшны, знаеш?
Я не баюся ні чарцей, брат, ні здані!

Скалуба *(іранічна)*

Магу сказаць...

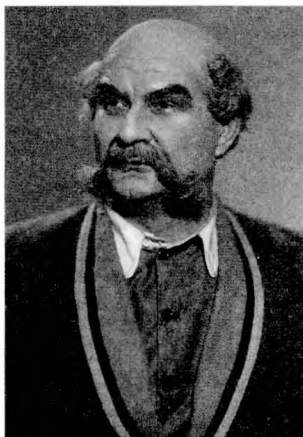
Мацей

Так!

Скалуба

Бачу...

Бачу, што нас двух,
Паслухай, брат, калі ты — зух!

Скалуба — Міхаіл Зюванаў

Арыя Скалубы

Скалуба

Гадзіннік гэты год мо' сто
Як не ідзе — стаіць.
І не асмеліўся ніхто
Яго тут завадзіць.
А толькі незнаёмы
Як заначуе ў доме,
У час, як певень прапяе,
Гадзіннік поўнач б'е!

Такі канцэрт прыемна слухаць.
Страшна мо’?

Мацея

Не!

Скалуба *(падаючы яму табакерку, з’едліва)*

Не?

На вось, панюхай!

(Указваючы.)

Цяпер агледзь уважна, госць,

Партрэты на сцяне!

Тут бабка мечнікава — вось,

Тут матухна яе.

І вось начной гадзінай

Тут гэтыя жанчыны

Выходзяць з рам і на ўвесь дом

Ад іх і шум і гром.

Такі канцэрт, так! прыемна слухаць.

Страшна мо’?

Мацея *(змрочна)*

Не!

Скалуба *(грае, як вышэй)*

Не?

На вось, панюхай!

Скалуба адыходзіць, пакідаючы Мацея ў аслупяненні.

Сцэна II

Мацея *(адзін)*

Кінуў!

І сам пайшоў,

Каб ты лепш загінуў!

Пэўна, пра здані выдумаў сам!

Бо калі гэта ўсё не жарты, не кпіны,

Гора пабачыць прыдзеца нам.

(Накіроўваючыся да дзвярэй.)

Дзе ж тут пан Збігнеў?

Ядвіга *(голас з партрэта з правага боку)*

Іх бачу.

Ганна *(голас з партрэта з левага боку)*

Іх бачу.

Мацей *(спалоханы, вяртаецца на сярэдзіну сцэны, прыглядаецца)*

Га?..

Што? Хто? Хто тут ёсць?

Няма тут нікога.

А чуў выразна я голас «Іх бачу!»

Толькі так здані гутарыць могуць.

Тут нейкі шорах чуць,

Можа, пеўняў? — спрачацца пачнуць?

Здані, здані!

Заўважае, што месцы маляваных занялі рухомыя твары.

Ай! Я не мару —

На партрэтах ажываюць твары,

Вачамі сваімі на мяне міргаюць.

Браткі, ратуйце!

Мацей, уцякаючы, натыкаецца ў дзвярах на Збігнева і Стэфана.

Сцэна III

Стэфан, Збігнеў, Мацей.

Слугі ўносяць свечкі, адзін ідзе направа, другі хоча ісці налева.

Мацей — Мікалай Сярдобаў,
Стэфан — Іван Сайкоў, Збігнеў — Мікалай Ворвулеў

Збігнеў *(здзіўлены)*

Стой! Куды ты ўцякаеш?

Мацей

Хай вось толькі выйдуць слугі,

Раскажу вам пра здарэнне.

(Раптам затрымлівае аднаго слугу са свечкай.)

Стой! Свечкі нам пакінь агарак!

Слуга ставіць свечку і адыходзіць.

(Да Збігнева і Стэфана.)

Гляньце на бабулек твары,

(Міжволі наследуючы Скалубу.)

На гадзіннік і на сцены!

Стэфан

Што пляцеш ты?

Збігнеў

Што ты бачыш?

Мацей

Хай вось певень праспявае!

(Да аднаго.)

Пане,

(Да другога.)

пане, мілы пане!

Збігнеў

Што тады? скажы хутчэй!

Мацей

Гадзіннік гэты, пане мой,

Паўночнаю парой

Свае гадзіны адлічыць —

Бабулькі сварацца,

Спрачаюцца, шумяць.

Канцэрт вось гэтка

Слухаць вам не ахвота!!!

Не прыемна!

Стэфан

Ашалеў ты, браце любы?

Збігнеў

Хто табе сказаў пра гэта?

Мацей

Ключнік дому, пан Скалуба!

Збігнеў

Проста ён пажартаваў!

Напужаць цябе хацеў.

Проста ты не разгадаў,

Гэтка воін, гэтка леў!

Мацей

Як з пакою выйшаў ён,
Я пачуў з усіх старон
Быццам нейкі шум дубровы
І бабулек гэтых словы

Збігнеў *(са смехам)*

Словы?

Мацей

«Іх бачу! Іх бачу!»
Ды як лыпнулі вачамі.
Гляньце на партрэты самі!
Ой, бяда нас тут чакае!!!

Збігнеў *(да Стэфана)*

Наш стары ахвотнік верыць
Розным байкам, небыліцам;
Ды і выпіў мо' праз меру,
І таму яму не спіцца.

Стэфан *(да Мацея)*

Ты са Збігневам спі там,
Ну, а я тут буду сам.
Дык ідзіце ж, спачывайце.
Добрай, мірнай ночы вам!

Збігнеў *(выпіхваючы Мацея наперад, выходзіць налева за сцэну)*

Дабранач, браце.

Сцэна IV

№ 13. Арыя Стэфана з курантамі

Стэфан *(адзін, ідзе да акна)*

Ціха наўкола... Срабрысты месяц свеціць...
Месяц свеціць і зьяе колькі зорчак-зор.
Мяне трывожыць нешта і хвалюе,
Сну тут ніяк, спакою не знайду я,
Сэрцу не спіцца — марыць хоча сэрца...
Так! Так! Тут страшны, вельмі страшны двор!
Не хлусіў Мацей наш, знаю,
Сам я чары адчуваю!
Чары ўсе тут, ўсе ад панны,

Ад вачэй прыгожай Ганны.
Хто іх раз пабачыць, той сон свой згубіць,
Сон свой згубіць і спакой!
Так, хто пабачыць, напэўна згубіць той,
Назаўсёды свой спакой!

(Праз хвіліну.)

Не! Не! Кінь гэта ўсё лепш, браце Стэфане,
Сам жа даў слова не жаніцца, пане!

Гадзіннік б'е дванаццаць разоў.

Што за гук? Пэўна, гэта уначы
Гадзіны лічыць той стары гадзіннік,
Ля якога ў час змяркання
Збіраюцца пакутныя ўсе здані.
Вось і змоўк.

Гадзіннік, скончыўшы біць, грае паланэз.

Іграе зноў.

(слухае)

Гадзіннік заканчвае граць.

Божа мой! Курантаў звон
Зноў прыгадаў мне час мінулы,
Час юнацтва прыгадаў!
Бацька старэнькі, помню заўсёды,
Як навучаў нас з Збігневам разам
Шабляй драўлянай спрытна валодаць,
Гэту старую песню напяваў.
О, успаміны! Я чую бацькі голас,
Я чую незабыўны, родны мне напеў!
Бачу матулі зрок ясны і вясёлы,
Нашы гульні, сад зялёны,
Векавую засень дрэў...

Гадзіннік зноў грае паланэз.

О, мая матуля, о, родная матуля!
Як сном вечным ты заснула,
Ў хаце змоўк і гэты спеў, і гэты спеў!
Сёння ізноў мне усё-усё прыпомніў
Слаўных і незабыўных даўніх дзён напеў
Голас матулі ласкавы і чароўны,
Нашы гульні, сад зялёны,
Векавую засень дрэў...

Гадзіннік зноў грае паланэз.
Родная матуля! О, родная матуля!
Як сном вечным ты заснула,
Ў хаце змоўк і гэты спеў,
І гэты спеў!

Стэфан — Мікалай Лазараў

Стэфан ідзе ўглыб сцэны да акна і становіцца пры ім у задуменні.

Сцэна V

Стэфан і Збігнеў.

Збігнеў (*уваходзячы*)

Мінае час гадзіна за гадзінай,
А сон і не прыходзе, сон мяне мой пакінуў.
І як не пазайздросціць слаўнаму Мацею,
Спіць наш ваяка, на ўвесь дом храпе ён.

(Рухаецца да дзвярэй пакоя Стэфана.)

Ого! Тут нехта ёсць, варушыцца, хто ж гэта?

(Паглядаючы з усмешкай на карціны.)

Мо' здань якая прыйшла зноў з таго свету
Наведаць свой знаёмы даўні кут?

№ 14. Дуэціна Стэфана і Збігнева

Збігнеў (*гучней*)

Хто тут?

Стэфан *(виходзячы з задумення)*
Хто?

Збігнеў *(пазнаючы Стэфана)*
Ты тут?

Стэфан *(падобна)*
Ты тут!

Збігнеў *(са смехам)*
Вось дзіўнае спатканне,
Што робіш тут, Стэфане?

Стэфан
І я задам пытанне,
Што робіш тут, мой пане?

Збігнеў
Я магу табе прызнацца, так,
Я магу табе прызнацца,
Галава баліць, мой браце,
Захапіла думкі мігам.

Збігнеў — Мікалай Ворвулеў

Стэфан *(жвава, занепакоена)*
Пані Ганна?

Збігнеў *(павольней)*
Не! Ядвіга!

Стэфан *(супакоены)*
Дык і я магу прызнацца, так,
Я магу табе прызнацца,

І мае ўсе думкі, браце,
Захапіла думкі панна.

Збігнеў *(жвава, як раней)*
Мо' Ядвіга?

Стэфан *(павольней)*
Не, брат, Ганна!

Стэфан і Збігнеў *(разам, весела)*
Добра, што няма прычыны
Нам з табою крыўдаваць,
Бо і лёс у нас адзіны,
Шчасце ў нас адно, відаць!
Бо і лёс у нас адзіны,
Шчасце ў нас адно, відаць!

Збігнеў *(з пачуццём)*
Як заглядаў ёй ў сінія вочы,
Твар яе кветкай, ружай алеў,
І недарэмна сэрца прарочыць,
Што я тут долю, шчасце сустрэў,
Шчасце сустрэў.
Хоць наша стрэча, як сон чароўны,
Сон, што пакінуў толькі ў сэрцы след...
Іншым, здаецца, сам я стаў сягоння,
Бы ўпершыню я гэты ўбачыў свет.
Іншым, здаецца, сам я стаў сягоння,
Бы ўпершыню я гэты ўбачыў свет,
Бы ўпершыню я ўбачыў свет.

Стэфан
Не спяшайся, пане браце,
Ты забыўся, што наш план
Без жанчынаў жыць у хаце.
Хай жыве наш вольны стан!

Збігнеў
Хай жыве наш вольны стан!
Добра, добра кажаш, браце,
Хай жыве наш вольны стан!

Стэфан і Збігнеў
Добра, што няма прычыны
Нам з табою крыўдаваць,
Бо і лёс у нас адзіны,

Шчасце ў нас адно, відаць!
Бо лёс у нас адзіны,
І шчасце, мілы браце,
Ў нас адно, відаць!
Шчасце ў нас адно, відаць!

Стэфан (*з пачуццём*)

Часта трывожнай, сумнай гадзінай
Ты прыгадаеш даўнія дні,
Часта на крыллях сноў і ўспамінаў
Хочаш вярнуцца да сваёй вясны,
Зноў да вясны!
Бацькоў я нашых ўспомніў любімых,
Чый светлы вобраз нам не забыць...
І я падумаў, што нехта з Ганнай
Мог бы так слаўна век свой пражыць,
І я падумаў, пэўна, нехта з Ганнай
Мог бы так слаўна век свой пражыць!

Збігнеў (*з усмешкай*)

Не спяшайся, пане браце,
Ты пра наш забыўся план
Без жанчынаў жыць у хаце.
Хай жыве наш вольны стан!

Стэфан (*неахвотна*)

Так! Так! Праўда...
Жыве... вольны стан!

Пасля хвіліны маўчання Збігнеў і Стэфан, крыху задуменныя і засмучаныя, адыходзяць у глыбіню сцэны, нібыта кожны з іх хацеў адысці ад іншага, але побач з дзвярыма адначасова азіраюцца адзін на аднаго і абодва вяртаюцца на авансцэну. Два партэты матрон уздымаюцца ўверх. У нішах, якія былі за імі, насупраць адна адной стаяць Ганна і Ядвіга, апранутыя ў строі, якія былі на карцінах. У цёмнай глыбіні абедзвюх ніш можна заўважыць вінтавыя лесвіцы, якія вядуць уверх. Стэфан і Збігнеў, занятыя сабой, не заўважаюць гэтай перамены.

Збігнеў (*да брата*)

Аднак жа...

№ 15. Квартэт Ганны, Ядвігі, Стэфана і Збігнева

Голас з карціны з правага боку гучыць як рэха,
але Збігнеў на яго не звяртае ўвагі.

Ядвіга

Аднак жа...

Стэфан

Аднак жа...

Голас з карціны з левага боку гучыць падобна, як гучаў з правага.

Ганна

Аднак жа...

Стэфан

Сумна, браце, жыць на свеце
Без спагады і каханья,
Без сяброўкі з чулым сэрцам.
Жыць тужліва аднаму
І не мець з кім развітацца,
Блаславіць каго ў час расстання,
Ах! Як жа гэта шчасцем зваць?

Ганна, Ядвіга і Збігнеў *(разам)*

Як жа гэта шчасцем зваць?

Стэфан

І не мець з кім развітацца,
Ў час расстання блаславіць каго!
Дзе ж, скажы, мэта тут,
Як гэта шчасцем зваць,
Як гэта шчасцем зваць?

Ганна, Ядвіга і Збігнеў *(разам)*

О, не! О, не!
Сумна, браце, жыць на свеце
Без спагады і каханья,

Ганна

І не мець з кім развітацца,

Стэфан

І не мець з кім развітацца,

Ганна, Ядвіга, Стэфан і Збігнеў *(разам)*

Мо' ў гэтым мэта нейкая ёсць?
Ах! Ну як жа гэта шчасцем зваць?
Сумна, браце, жыць на свеце
Без спагады і каханья,

Ганна

І не мець з кім развітацца,

Стэфан

І не мець з кім развітацца,

Ганна, Ядвіга, Стэфан і Збігнеў *(разам)*

Мо' ў гэтым мэта нейкая ёсць?

Гэта як шчасцем здаець?

Ці ж у гэтым мэта нейкая тут ёсць?

О, не!

У канцы квартэта Дамазы, які сядзеў у гадзінніку, высоўвае галаву, аглядаецца ў зале, а заўважыўшы Ганну і Ядвігу, асцярожна выходзіць на сярэдзіну сцэны. Заўважыўшы Дамазы, Ядвіга міжволі ўсклікае.

Ядвіга

Пан Дамазы!

Ганна *(падобна)*

Пан Дамазы!

На гэтыя словы Дамазы ўцякае назад у гадзіннік.

Збігнеў

Што такое?

Стэфан *(заўважаючы)*

Ах, партрэты!

Карціны засланяюцца. Заспаны Мацей са страхам убягае ў пакой.

Мацей

Певень, чуеце, пяе!

Стэфан і Збігнеў *(разам)*

Партрэты!

Збігнеў і Стэфан бягуць да партрэтаў, якія на іх вачах засланіліся.

Браты шукаюць механізм, які засланяе карціны.

Стэфан *(пасля беспаспяховай высілкаў)*

Гэта пэўна, пэўна, жарты!

Збігнеў *(падобна Стэфану)*

Нам агледзець, браце, варта

У пакоях сцены ўсе.

(Заўважыўшы Мацея.)

Што глядзіш, Мацей, з трывогай?

Мацей *(яшчэ заспаны)*

Чую я пякельны хор!

Збігнеў *(гучна на вуха Мацею)*

Стань, пільнуй тут ля парога!

Стэфан і Збігнеў хутка выходзяць. Праз вокны відаць, што яны разбягаюцца ў супрацьлеглыя бакі. Мацей, стоячы побач з дзвярыма, праз якія выбеглі браты, яшчэ не здольны апрытомнець.

Мацей

Страшны двор! Страшны двор!

Мацей ідзе да акна з левага боку і, усеўшыся ў крэсла, выглядвае панічоў, пасля пачынае драмаць. Тым часам
Дамазы вылазіць з гадзінніка.

Сцэна VI

Мацей, Дамазы.

Дамазы *(убок)*

Так, тут Ганна і Ядвіга!

(Ідзе да аднаго партрэта і націскае спружыну, карціна адсоўваецца напалову.)

Уцякла ўжо,

(Адпускае спружыну, карціна апускаецца.)

Бяжыць да другога партрэта і робіць тое самае.)

знікла мігам...

(Паглядаючы на чарзе на гэтыя дзве карціны.)

Тут не цяжка здагадацца,

Як маглі яны схавацца.

Тут за вежамі старымі,

Дзе лавіць іх не магчыма.

Як супалі думкі нашы,

Аж мне не верыцца, прызнацца.

Пачалі мы разам страшыць,

(Павольней.)

Толькі госці не баяцца.

[*] Мацей *(набліжаецца да дзвярэй)*

Эй, хто тут?

Дамазы *(стоячы ў цені каля гадзінніка)*

Хто тут?

Мацей *(рухаючыся да дзвярэй)*

Рагуйце, людзі! Дух з гадзінніка!

(Да Дамазы.)

Пусці! Не магу...

Дамазы *(са смехам)*

Ого! Дык ён са страху ледзь жывы!

[**] Дамазы *(страшным голасам)*

Прэч мне з дарогі! Ў пекла іду я!

* [Наступны фрагмент прамаўляецца.]

** [Наступны фрагмент зноў спяваецца.]

Мацей *(з трывогай)*

Не! Не! Не пушчу я!

Дамазы

Я дух пякельны,
Дух з таго свету!

Дамазы падсоўваецца так, што на яго падае месячнае святло з акна.

Мацей *(пазнаючы Дамазы)*

Ай! Што тут бачу! Гэта ён, ён!
Вось тут якая сіла ліхая,
У фракі нямецкім ходзе ўначы!

Сцэна VII

Дамазы, Мацей, Збігнеў і Стэфан.

Мацей *(да Дамазы)*

Не! Не пушчу я!
Ведай, мой пане,
Будзеш цяпер тут
Аж да світання!
(Зачыняе дзверы.)

Дамазы *(з гнева)*

Што? Хіба жартуеш?
Лепш адыдзі!

Мацей

Духу не ў сілах я перашкодзіць,
Ён дзе захоча лётае, ходзіць.

Дамазы

Прэч мне з дарогі!

Мацей

Не! Не сыду!

Чуючы стук у дзверы, Мацей адчыняе іх.

Збігнеў

Што тут за гоман?

Мацей

Як мне казалі, я і вартую
Пільна, старанна...

Збігнеў *(убачыўшы Дамазы)*

А! Пан Дамазы!

Мацей

Не! Гэта, пане, дух,

Што ў гадзіннік
Ноччу залазіў!

№ 16. Фінал

Стэфан *(сур'ёзна да Дамазы)*

Як, у гадзіннік?

Збігнеў *(падобна)*

Вось дык цікава!

Стэфан *(мацней)*

Пан тут схаваўся,
Каб нас зняславіць,
З нас пасмяяцца.
Гэта не ўдасца!

Дамазы *(убок, устрывожаны)*

Як ад бяды
Мне ўратавацца?
(Да Стэфана і Збігнева.)
Не! Не! Панове!

Збігнеў

Хто ж так няўдала
Смеў жартаваць з нас?!

Дамазы

Я не знаю, прызнацца!
Хто мог бы гэтак
З вас пасмяяцца.

Стэфан

Лепш не хлусіў бы!
Сам ты віноўнік!

Дамазы

Не! Паверце, не!

Збігнеў *(наказвае на гадзіннік)*

Чаму быў там?

Дамазы *(убок, прыдумляючы, як выйсці са становішча)*

Так! Адказ ім зараз дам!
(Да прысутных.)
Калісьці чуў я,
Што тут нешта страшыць.

Праверьць я стараўся,
Ды начаваць адзін баяўся,
Таму з прыездам я вашым,
Па вячэры тут забраўся
І схаваўся, каб ўсё праверьць.
Сёння я напэўна знаю:
Пра двор, пра страшны
Праўду людзі баюць.

Мацей падыходзіць бліжэй і з цікавасцю слухае.

Стэфан, Мацей і Збігнеў *(разам)*

Што ж знаеш?

Дамазы *(з павагай)*

На касцях людскіх, панове,
Кажуць, дом гэты пабудаваны,
Спакою ніхто тут не меў,
Тут Божы чуецца гнеў!

Стэфан *(да Збігнева, мацней)*

Якая ганьба!

Стэфан, Дамазы, Мацей і Збігнеў *(разам)*

Вырас на няшчасці
Дом гэты пракляты!

Збігнеў

Таму над ім і Божы гнеў,
Страшны гнеў,

Мацей

Вось чаму тут

Стэфан, Дамазы, Мацей і Збігнеў *(разам)*

Гнеў Божы, страшны гнеў!

Стэфан

Над домам лёсу кара
Страшнай навісла хмарай,
Хмарай, якая...

Збігнеў

Тут лёсу кара,
Быццам такая хмара,
Хмара, якая...

Мацей

Няшчасце, хмара тут, якая...

Дамазы (разам)

Выйграў я!
Так! Выйграў я!

**Стэфан, Мацей,
Збігнеў**

Абрушыць можа
Свой гром і на нас!

Стэфан, Дамазы, Мацей і Збігнеў (разам)

Хмара абрушыць можа
Гнеўны свой гром на нас!

Збігнеў

Слова мы сваё стрымаем,
Адгэтуль хутчэй уцякаем,

Мацей

Хутчэй уцякаем,

Дамазы (разам)

Закраўся ў сэрца страх!

Мацей і Збігнеў

Пакуль у нас ёсць час!

Дамазы (разам)

Яны дом гэты пакінуць,
Закраўся ў іх страх.

**Стэфан, Мацей,
Збігнеў**

Хутчэй мы ўсе павінны
Гэты дом пакінуць,
Бо вырас на слязах.

Мацей і Збігнеў (разам)

Пракляты гмах!

Дамазы (разам)

Я выйграў!
Я перамог!

**Стэфан, Мацей,
Збігнеў**

Хутчэй мы ўсе павінны
Пакінуць страшны гмах!

Мацей

Усе пакінем гэты гмах!
Пракляты гмах, што вырас на слязах,

Дамазы

Пакінем гэты гмах,
Бо вырас гэты гмах
На братніх на слязах,

Стэфан і Збігнеў (разам)

Пакінем гмах,
Ўсе пакінем гэты гмах,

Стэфан, Дамазы, Мацей і Збігнеў (*разам*)

Пракляты гмах, пакінем мы,
Пакінем гмах, пракляты,
Пракляты пакінем гмах!

Дамазы, запэўніўшы Стэфана і Збігнева ў праўдзе таго, пра што распавёў, адыходзіць. Браты ж ідуць за ім некалькі крокаў. Мацей праводзіць іх да дзвярэй.

Заслона падае.

АКТ ЧАЦВЁРТЫ

Сцэна I

Пакой, як у другім акце.

№ 17

Г а н н а адна, прагульваецца ў задуменні.

Рэчытатыў і арыя Ганны

Г а н н а

«Век нежанатымі застацца» —
Дзіўны іх намер, прызнацца.
Гаварыла Часнікова,
Што яны стрымаюць слова,
Будуць век самотна жыць,
Каб у час тужлівы, змрочны,
Ім не бачыць слёз жаночых,
Каб дамашнім не тужыць.
Мо' і слухна гэта, толькі
Страх дарэмны. Я вам сказала б
«Знаеце вы нас, воіны, мала,
Як край свой любяць жанчыны нашы!»
Кожная, знаю, шчыра шануе
Нівы, даліны роднай краіны!
Тут мы ўзрасталі, шчасце спазналі,
Спазналі волю і нашу долю.
А навальніца край устрывожа,
Знаю — нявеста страх пераможа,
Страх пераможа, у горы паможа.
Выправіць, рыцар, з ворагам біцца,
Выправіць, рыцар, з ворагам біцца.
О, так, о, так! Сама адправіць,

Ганна — Тамара Ніжнікава

Сама адправіць на бітву,
За волю з ворагам біцца. Ах!
Воіна жонцы цяжка бясконца
Ждаць дні і годы мужа з паходу.
Баяку маці век праклінае,
Горшая смерці слава ліхая.
Як сын загіне — маці рыдае.
Горшая смерці слава ліхая.
Ах! Ах! Кожная, знаю, шчыра кахае
Нівы, даліны роднай краіны!
Тут мы ўзрасталі, шчасце спазналі,
Спазналі волю і нашу долю.
А навальніца край устрывожа,
Знаю — нявеста страх пераможа,
Страх пераможа.
Сама адправіць,
Сама адправіць на бітву,
За волю з ворагам біцца.
Страх пераможа,
Паможа ў горы.
Сама адправіць, так,
Біцца, сама за волю біцца —
Бараніць свой край!

Сцэна II

Ганна, Дамазы.

Убягае Дамазы. Заўважыўшы Ганну, звяртаецца да яе.

Дамазы

Панна Ганна! Чула пані,
Звестка дзіўная якая
Нашы госці на світанні
Палахліва уцякаюць.

Ганна (*здзіўленая*)

Што гаворыш?

Дамазы

Сам жа бачыў,
Як Мацей пакуе рэчы,
Як злуе, шалее Мечнік.

Ганна

Ад'язджаюць?

Дамазы (*з іроніяй*)

Не іначай,
Бо сягоння ноччу ў зале
Іх страхоці напужалі.
Баязліва уцякаюць.

Ганна (*горача*)

Глупства!

Дамазы (*убок*)

Справа тут такая —
Лепш ад буры я схінуся.
Мечнік дужа ўсхваляваны!
(*Убок, паціраючы рукі.*)
Як сапернікаў не стане,
Я вярнуся і жанюся.

Выбягае з пакоя.

Ганна (*усхвалявана*)

Як жа гэтак! Ад'язджаюць!

Хоча выйсці, але на парозе сустракае Стэфана.

Сцэна III

Стэфан і Ганна.

№ 18. Дуэт Ганны і Стэфана

Стэфан (*збянтэжаны*)

Пані Ганна...

Ганна

Ах, вітаю...

Гэта праўда? Мне скажыце,
Мне скажыце, не таіце,
Што сягоння на святанні
Едзе дамоў?

Стэфан

Так, пані.

Ганна (*мацней*)

Так?

Стэфан

Вось зараз.

Ганна

Што прычынай паслужыла?

Стэфан

Гэта тайна!

Ганна (*углядаючыся ў Стэфана*)

Гэта тайна?

Дзіўна, дзіўна. Пан чамусьці
Ўсхваляваны. Мо' няшчасце?

Стэфан

Не, пакуль што
Не гразіць нічога мне.

Ганна (*спакойней*)

Можа, тайну... адгадаю?

Стэфан (*жвава*)

Лепш не пытай мяне!
Бо нават слова магло бы зраніць
Чулае сэрца, сэрца тваё.
Я не хацеў бы бачыць ў жалобе,
Бачыць у смутку шчасце маё...
Не, не! О, Ганна,
Будзь ты вясёлай, шчаснай і светлай,
Быццам вясна!
Я пахаваю ў сэрцы той голас,
Што разлучае навекі нас,
Што разлучае навекі нас,
Што кажа кінуць дом гэты!

Ганна

Ці, можа, дрэнныя звесткі з дому?

Стэфан

Не, не! Пакуль што ціха ўсё там.

Ганна

Ці, можа, з краю зноў адгалоскі грому?

Стэфан

Не!

Ганна

Не з дому? Не з дому?

(Мацней.)

Дык тут гразіць няшчасце вам?

Стэфан *(ухвалявана)*

Лепш не пытай мяне, о, пані,

Адгэтуль трэба ехаць нам!

Бо адчуваю з кожнай хвілінай,

Як гул трывогі ў сэрцы расце

І як усюды няспынна крочыць

За мною смутак, як цень, як цень!

Шчасце зазьяла зоранькай ранняй

На небасхіле светлых нябёс,

Ды раптам згасла!.. Ганна! О, Ганна!

Страшны мне, беднаму, выпаў лёс!

Шчасця не стала, Ганна! О, Ганна!

Беднаму мне выпаў страшны лёс!

Ганна *(убок)*

Ах! Вось цяпер я ўжо добра знаю,

Што за трывога ў сэрцы расце,

Смутак чаму іх не пакідае,

Ходзіць за імі ўсюды, як цень!

Смутак не пакідае,

Ходзіць следам як цень, як цень!

(Да Стэфана.)

Маглі б вы, можа, застацца з братам?

Стэфан

Не, сёння едзем і брат, і я.

Ганна *(яшчэ больш перакананая ў сваіх меркаваннях)*

І брат? Так, так...

Нам, цяжка прызнацца, сёння ў дарогу

Вас выпраўляць...

Стэфан робіць адмоўны рух.

Бацьку вам крыўдзіць не выпадала б.

Стэфан *(заклапочаны)*

Мечнік даруе. Ехаць нам час.

Ганна

Я вашу тайну ўжо разгадала,

Тайну, што змусіла ехаць вас!

Стэфан

Лепш не пытайся,

Ганна *(разам)*

Якая, знаю,

Трывога ў сэрцы

Ў іх расце,

Я знаю і смутак,

Што следам крочыць,

Быццам цень!

Стэфан

Злітуйся, пані,

Ў сэрцы трывога

Ў нас расце,

Ўсюды за мною

Смутак крочыць

Быццам цень!

Стэфан

Шчасце зазьяла зоранькай ранняй

На небасхіле светлых нябёс,

Ганна

Шчасце зазьяла мне зоркай ранняй

На небасхіле ясных нябёс,

Ганна *(разам)*

Бедная ты, Ганна!

Стэфан

Ды раптам згасла,

Ганна, о, Ганна!

Стэфан

Страшны мой лёс!

Ганна

Страшны твой лёс!

Ганна *(разам)*

Не стала шчасця,

Твой страшны лёс!

Стэфан

О, пашкадуй!

Мой страшны лёс!

Ганна

Не стала шчасця!

Стэфан

Мне страшны, Ганна,

Мечнік *(раздражнёны)*

Баязліўцы вы сягоння!

Мацей *(падыходзячы бліжэй)*

Баязліўцы? Вы пра нас?

Мечнік

Так, так. І ты!

Знаю я, адгэтуль страх

Гоніць вас пад родны дах!

Мацей *(абражаны)*

І паны мае — баязліўцы?

Мацей падыходзіць бліжэй да Мечніка і паўтарае словы Дамазы.

Мацей

На касцях людскіх, мой пане,

Стэфан *(хутка)*

Лепш памаўчы!

Збігнеў

Што робиш?

Мацей

Кажуць, дом гэты пабудаваны...

Стэфан

Лепш змоўкні!

Збігнеў

Злітуйся!

Мацей *(не звяртаючы ўвагі)*

Лёс горкі ўсіх тут сустрэў,

Збігнеў *(хутка)*

Няўжо яго не стрымаеш?

Мацей

Тут Божы чуецца гнеў!

Чуецца: лёсу кара...

Стэфан

Лепш памаўчы!

Мацей

Грознай навісла хмарай

Збігнеў

Ах, не кажы!

Мацей (разам)

І якая абрушыць

Збігнеў

О, гора!

[*] **Стэфан**

Вось Мацей ў якую,
У цяжкую справу ўблытаў нас!

Мечнік

Гэта што? Не разумею,
Не разумею я!

Мацей

Можа, свой гром і на нас.
І якая абрушыць
Можа, свой гром і на нас.

Збігнеў

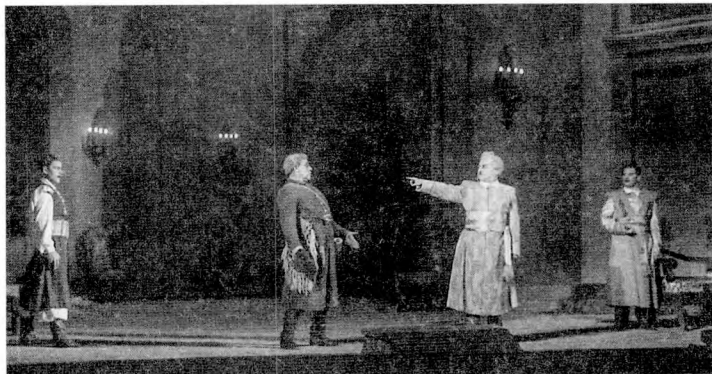
Вось Мацей ў якую справу
Ўблытаў ўсіх нас!
Ў справу ўблытаў усіх нас!

[**] **Мацей**

Гэта дакладна ведаем, знаем —
І што двор страшным ўсе называюць,
Бо пан Дамазы нам расказаў.

Сцэна VI

Тыя самыя і Скалуба.

Сцэна са спектакля

* [Далей Стэфан, Мечнік, Мацей і Збігнеў спяваюць разам.]

** [Далей Мацей спявае асобна.]

Удалечыні чуваць водгалас званочкаў мноства саней
і бразгат кольцаў хамутоў.

Мечнік (*хутка*)

Гэта што значыць?

Стэфан і Збігнеў (*разам*)

Не знае сам!

Мацей

Гэта дакладна ведаем, знаем —

І што двор страшным ўсе называюць,

Бо пан Дамазы нам расказаў.

Мечнік

Вось яно што! Пан Дамазы,

Ён заўсёды любіць жарты...

Добры жарт, якім абразіць

Мог бы нас... Вось гэта жарт!

Скалуба (*зайшоўшы ў пакой*)

Ясны пане!

Мечнік (*горача*)

Слухай. Папрасі, каб пан Дамазы

К нам хутчэй прыйшоў.

Скалуба

Ён ў горад паехаў

Мечнік (*здзіўлены*)

Што? Паехаў ён дамоў?

Скалуба і Мацей робяць сцвярджальныя жэсты.

Усе, апрача Скалубы, прыслухоўваюцца.

Стэфан, Мечнік, Мацей і Збігнеў (*разам*)

Што там?

Скалуба

Гэта ж, ясны пане,

Я прыбег, каб вам сказаць

Едуць з ражанымі сані, госці,

Блізка ўжо, чуваць...

Мечнік (*з паспешнасцю да Стэфана і Збігнева*)

Хай жа коней выпрагаюць!

Як прыедзе пан Дамазы,

Ўсё вам выясню адразу,

Вушы я яму натру!

Званочкі, якія робяцца ўсё гучней і гучней, урэшце змаўкаюць. Чуецца, вясёлы гоман за сцэнай. Збігнеў і Стэфан ціха даюць Мацею загад.
Засмучаны Мацей выходзіць з пакоя.

Сцэна VII

Галоўныя дзверы адчыняюцца насцеж. На чале мноства гасцей, апранутых у розныя строі, убягае Арлекін з бразготкамі. З крыкам «Кулігі! Кулігі!»*, ён ударае па плячы Стэфана і Збігнева, аббягае вакол Мечніка, пасля чаго знікае ў нагоўпе. Музыканты, якія прыехалі на санях, становяцца ў куце залы. Госці, адны апранутыя ў чужаземныя строі, другія, а менавіта мужчыны, у адзенне галоўных бостваў Парнаса, трэція — у народную вопратку з розных аколіц. Больш за ўсё гасцей у шляхецкіх строях, у масках і без масак, ахвотна вітаюць Мечніка, а многія з моладзі па-сяброўску абдымаюць Стэфана і Збігнева. Уваходзіць Скалуба і затрымліваецца пры цэнтральных дзвярах, чакаючы загаду.

Хор

Гэй, панове, гэі, суседзі,
Вы страчайце нас з віном.
Да цябе мы, Мечнік, едзем,
Едзем мы ў твой слаўны дом!
Каб мароз нас не здужаў,
Залаты, брат, пі такай!
Сёння сцюжа, наш Мечнік,
Дай ад склепу ключ нам, дай!
Гэй, панове, гэі, суседзі,
Вы страчайце нас з віном.
Да цябе мы, Мечнік, едзем,
Едзем мы ў твой слаўны дом!
Каб мароз ды нас не здужаў,
Залаты, брат, пі такай!
Сёння, Мечнік, сівер, сцюжа,
Ключ ад склепу дай! Гэй! Га!
Дай ад склепу ключ нам, дай! Гэй! Га!
Гэй! Ад склепу ключ нам, Мечнік, дай!
Гэй, панове, гэі, суседзі,
Вы страчайце нас з віном,

---

* Куліг — своеасаблівая традыцыя катання на санях. Кампанія шляхцюкоў, часам з кабетамі і слугамі, садзілася ў сані і накіроўвалася ў госці да кагосьці з суседзяў. Кулігі ў шляхетным асяродку ўвайшлі ў моду ў XVIII стагоддзі. Гулялі два-тры дні запар — пакуль не з'ядалася і не выпівалася ўсё, што было ў маёнтку. Тады, прыхапіўшы гаспадара хаты, ехалі далей.

Вы страчайце нас з віном,
Гэй, едзем, гэі, у слаўны дом!
Гэй, едзем, гэі, у слаўны дом,
У слаўны дом, у слаўны дом, гэі!
Гэй, панове, гэі, суседзі,
Сустракайце нас з віном!

Музыкі распачынаюць граць мазурку. Мноства новых пар убягае праз цэнтральныя дзверы, далучаючыся да тых, якія дагэтуль былі на сцэне.

Мазурка

Хор

Гэй, музыкі, зайграйце,
Гулка ў бубны біце,
Весела спявайце,
Моцна ў флейты дзьміце,
Весела спявайце,
Весела спявайце,
Моцна ў флейты дзьміце,
Весяліце нас!
Спеў музыкаў заўсёды
Нам прыносіць радасць.
Ў маладыя нашы годы
Мы іх слухаць рады.
Струн ігранне развеіць
Сум найбольшы ў сэрцы.
Апраменіць ўсё на свеце,
Ашчаслівіць нас!
І таму музыкаў любяць
Людзі ўсе на свеце!
Весела і любя
З імі нам жывецца.
Дык няхай жа граюць,
Весела спяваюць
Скрыпкі, бубны, флейты,
Гулкая труба і грымучы бас!
І таму музыкаў любяць
Людзі ўсе на свеце!
Весела і любя
З імі нам жывецца.
Дык няхай жа граюць,

Весела спяваюць
Скрыпкі, бубны, флейты,
Гулкая труба і грымучы бас!
Гэй, музыкі, зайграйце,
Гулка ў бубны біце,
Весела спявайце,
Моцна ў флейты дзьміце,
Весела спявайце,
Весела спявайце,
Моцна ў флейты дзьміце,
Весяліце нас!
Спеў музыкаў заўсёды
Нам прыносіць радасць.
Ў маладыя нашы годы
Мы іх слухаць рады.
Струн ігранне развеіць
Сум найбольшы ў сэрцы.
Апраменіць ўсё на свеце,
Ашчаслівіць нас!
Гэй, гэі! Гэй, гэі!
Хай жа ўдаль нясецца
Рэха спеваў гулкіх.
Весялі ж нам сэрца,
Слаўная мазурка,
Слаўны танец наш!
Гэй, гэі! Гэй, гэі!
Хай жа ўдаль нясецца
Рэха спеваў гулкіх,
Весялі ж нам сэрца,
Слаўная мазурка,
Слаўны танец наш! Танец наш!
Танец наш! Танец наш!
Гэй, гэі! Гэй, гэі!
Хай жа ўдаль нясецца
Рэха спеваў гулкіх,
Весялі ж нам сэрца,
Слаўная мазурка,
Слаўны танец наш!
Гэй, гэі! Гэй, гэі!
Хай жа ўдаль нясецца

Рэха спеваў гулкіх,
Весялі ж нам сэрца,
Слаўная мазурка,
Слаўны танец наш!
Хай жа струны гучна граюць,
Так, каб сэрца пела,
Ўсё кругом звінела!
Хай жа струны граюць!
Хай жа граюць, заклікаюць
Весяліцца дружна,
Ўсіх гасцей збіраюць,
Хай жа струны граюць!
Хай жа струны гучна граюць,
Так, каб сэрца пела,
Ўсё кругом звінела!
Хай жа струны граюць,
Весела спяваюць.
Дык няхай жа граюць
Скрыпкі, бубны, флейты,
Гулкая труба і грымучы бас!
Гэй, музыкі, зайграйце,
Гулка ў бубны біце,
Весела спявайце,
Моцна ў флейты дзьміце,
Весела спявайце,
Весела спявайце,
Моцна ў флейты дзьміце,
Весяліце нас!
Спеў музыкаў заўсёды
Нам прыносіць радасць.
Ў маладыя нашы годы
Мы іх слухаць рады.
Струн ігранне развее
Сум найбольшы ў сэрцы.
Апраменіць ўсё на свеце,
Ашчаслівіць нас!
Музыкі, зайграйце,
Весяліце нас!
Музыкі зайграйце,
Гулка ў бубны біце.

Гэй, гэй! Гэй, гэй!
Гэй, гэй! Гэй, гэй!
Грайце, грайце,
Гучна грайце,
Грайце, грайце,
Гучна грайце,
Грайце гучна,
Гучна грайце,
Грайце гучна,
Гучна грайце,
Грайце нам гулка,
Гэй, мазурка!
Гэй, іграйце,
Гэй, спявайце,
Гулка, гулка
Ў бубны біце,
Ў флейты дзьміце.
Гэй, іграйце, гэй, іграйце,
Ў флейты дзьміце.
Гэй, гэй! Гэй, гэй!
Іграйце, спявайце.
Гэй, гэй! Гэй, гэй!
Гэй, скрыпачкі,
Грымучы бас!
Гэй! Гэй!

Фінальная мізансцэна «Мазуркі»

Слугі ўваходзяць з падносамі, поўнымі келіхаў з віном і пірагамі,
і разносяць іх сярод гасцей. Некаторыя з гасцей заўважаюць
разгубленасць Мечніка.

Мужчыскі хор

Гаспадар наш! Гаспадар наш
Весяліцца — ў хаце гасці,
Толькі ты, брат, сумны штосьці,
Толькі ты, брат, сумны штосьці,
Сумны штосьці, невясёлы.

Мечнік *(усё яшчэ без настрою)*

Дарагія, добра ўсё!
Толькі друга я шкадую,
Што тут з намі не балюе,
Што сягоння на світанні
Нас пакінуў і уцёк!

Хор *(са смехам)*

Гэй! Наш пане, не журыся,
Толькі лепш азірніся,
Гэта ж ён — наш Арлекін!

Мечнік

Пан Дамазы!

Хор *(выпіхваючы Дамазы наперад)*

Так!
Каб сюды ізноў вярнуцца,
Змушан быў перапрацуцца,

Стэфан, Мечнік, Мацей, Збігнеў,

Скалуба *(разам)*
Пан Дамазы!

Хор

Вось ён і сам!

Стэфан, Мечнік, Мацей, Збігнеў,

Скалуба *(разам)*
Пан Дамазы! Пан Дамазы!

Хор *(затрымліваючы Дамазы, які хацеў схавацца)*

Вось ён сам! Ха, ха, ха,
Ха, ха, ха, ха! Ха, ха, ха, ха!
Гэй, панове, гэі, суседзі,
Вы страчайце нас з віном.

Да цябе мы, Мечнік, едзем,
Едзем мы ў твой слаўны дом!
Каб мароз нас не адужаў,
Залаты, брат, пі такай!
Гэй, гэі, гэі!
Дай ключ хутчэй нам,
Мечнік, дай, гэі, гэі,
Дай, Мечнік, дай, ад склепу,
Дай ад склепу ключ нам, дай!

Мацей, Збігнеў, хор *(разам)*
Пан Дамазы!

Дамазы *(накорна здымаючы маску)*
Так! То — я!

Мечнік *(сур'ёзна да Дамазы)*
Цудоўна!
Можа, нам раскажаш усё,
Чаму так, пане,
Мой гасцінны дом,
Мой двор стаў ганіць,
Можа, пакрыўдзіў хто, скажы?
Ды адкуль жа чуткі,
Быццам гэты гмах
На людскіх стаіць касцях!

Хор
Гэта проста нейкі жарт,
Хто сказаў, што гэты гмах
Вырас на людскіх касцях?

Мечнік *(да ўсіх)*
Як жа верыць розным байкам?

Дамазы
О, няшчасны, сам я знаю,
Што віноўны перад вамі,
Пэўна, выпіў шмат такаю
І з п'яна прыдумаў гэта,
Каб пазбыцца канкурэнтаў,
Каб сюды не заязджалі,
Каб адгэтуль паўцякалі!

Мечнік *(з усмешкай)*
Гэта ўсё няпраўда,
Хто пану мог сказаць пра іх,

Што сапернікі яны?

Дамазы *(да Мечніка)*

Вашым словам дужа рад.
(Прымаючы ўрачыстую наставу.)
Даўно гарыць у сэрцы
Жар каханья. І таму пры ўсіх
Прашу рукі, прашу я...

Збігнеў *(заходзячы з іншага боку, цішэй да Дамазы)*

Толькі не панны Ядвігі,
Бо, знай, тады не дарую я!

Дамазы *(са страхам прыціснуўшы абедзвяю рукамі вушы,
але адразу вяртаючыся да папярэдняй наставы)*

Не, не! І таму прашу
Пакорна, пане, выслухай.
Толькі рукі прашу пакорна...

Стэфан *(падыходзячы падобна, як Збігнеў)*

Толькі не панны Ганны,
Бо загублю тваю тут душу!

Хор

Дык чыёй рукі, пан, просіш?

Дамазы *(спалоханы)*

На няшчасце давялося
Канкурэнтаў стрэціць,
Што гразяць мне смерцю!

Стэфан *(хутка набліжаючыся да Мечніка)*

Так, я прашу рукі панны Ганны,
Сынам хацеў бы я вашым быць!

Збігнеў *(падобна, як Стэфан)*

А я другую сватаю, пане,
Бо без Ядвігі мне сумна жыць.

Хор *(вясёла)*

Вось якое здарэнне, якое здарэнне,
Якая радасць нам ўсім, радасць нам,
Якое шчасце ўсім і радасць нам!

Мечнік

Гэта ведаў я раней.
Вы паслухайце мяне.
Расказаць вам мушу, дзеці,
Госці мілыя, суседзі,
Страшным двор чаму завуць.

Мечнік хутка ідзе да дзвярэй, кліча дочак, якія зараз жа з'яўляюцца.

Мечнік

Гэй, дзяўчаткі дарагія,
Што вы сумныя такія?

Мечнік бярэ за руку Ганну і Ядвігу, становіцца паміж імі.

Хор

Што ж вы сумныя такія?

Мечнік

Падыдзіце ж да гасцей!

Хор

Падыдзіце ж да гасцей!
Зараз мы ўсё ведаць будзем,
Мы дазнаемся пра ўсё,
З даўніх дзён чаму ў нас людзі
Страшным гэты двор завуць!

Дамазы выбягае.

Сцэна VII

Тыя самыя, апрача Дамазы, Ганна і Ядвіга.

Мечнік *(якога госці з цікавасцю слухаюць)*

Больш сотні год, як прадзед мой
Тут гэты двор пабудаваў,
Жаніўся ён, і шчасны лёс
Дачок яму дзевяць даў!

Хор

Дачок яму лёс дзевяць даў.

Мечнік

Да першай з іх, як падрасла,
Як ружай-кветкай расцвіла,
Прыехаў малады хлапец.
(Да Ганны.)
І што ж?

Ганна *(апускаючы вочы)*

Яна пайшла з ім пад вянец!

Хор

Яна пайшла з ім пад вянец!

Мечнік

За ёю ўслед другія тры

У міг засватаны былі.
Заручаны, запіты
(Пытаючы ў Ядвігі.)
І?

Ядвіга (*апускаючы вочы*)
Шчасліва замуж ўсе пайшлі!

Хор
Шчасліва замуж ўсе пайшлі!

Мечнік
За імі ўслед праз пару год
Сваты зноў сталі прыязджаць.
І хутка ўсіх стары сваіх...

Ганна і Ядвіга (*разам*)
Аддаў дачок малодшых пяць!

Хор
Малодшых пяць, малодшых пяць!

Мечнік
Толькі, калі гралі тут вяселлі,
Шмаг дзе па хатах дзеўкі старэлі
І сваякі іх, мамкі і цёткі
З злосці складалі розныя плёткі,
Ды надарэмна сватоў чакалі.
І двор наш слаўны страшным,
Страшным празвалі!

Хор
Двор наш страшным празвалі!

Сцэна IX

Тыя самыя, Часнікова (*ненатуральна апранутая*) і Дамазы.

Дамазы ціха апавядае Часніковай аб тым, што сталася.

Мечнік (*да Часніковай*)
Пані мне дарма казала,
Што труслівыя яны!

Стэфан і Збігнеў (*да Часніковай*)
Страшным двор чаму празвалі
Ўжо даведаліся мы!

Мечнік
І заўсёды страшным ён

(Да Стэфана і Збігнева.)
Будзе мой славуты двор!
(Паказваючы на Збігнева.)
Гэта твой, Ядвіга, муж!
(Паказваючы на Стэфана.)
Гэта будзе, Ганна, твой!

Хор

Віват, віват маладым,
Мы жадаем шчасця ім! Так!

Часнікова

Хоць быць сваццяй не прыйшлося,
Зблытаў лёс усё знарок,
Выдаць замуж не ўдалося
Мне Сангушковых дачок.
Я застацца тут гатова,
Тут дзён пару пажыву,
Можа, нехта у Дуброве
Гляне й на мяне — ўдаву!
Можа, нехта у Дуброве
Гляне й на ўдаву!

Хор

Лепш застанься тут, бо, можа,
Нехта гляне на ўдаву!

Стэфан

Без жанок у нашай хаце
Жыць збіраліся з табой!

Хор

Развітайся, мілы браце,
З гэтай мараю сваёй.
Лёс, відаць, хацеў іначай,
І па прыкладзе бацькоў

Стэфан і Збігнеў *(разам)*

Будзем жыць і працаваць мы,
Гадаваць сваіх сыноў,
Будзем працай праслаўляць мы
Край сваіх бацькоў!

Хор

Будзем працай праслаўляць мы
Край наш родны, край бацькоў!

Ганна і Ядвіга *(разам)*

Бачу радасныя твары.
Весяліцца ўвесь народ,
Колькі шчасця, светлых мараў
Нам прыносіць новы год!

Мечнік

Гэй жа, гэі, музыкі, грайце,
Ў бочках шмат для вас віна,

Ядвіга

Грайце, грайце да світання,

Ганна і Ядвіга *(разам)*

Гэй, музыкі, песняры!

Ганна, Ядвіга і Мечнік *(разам)*

Шчасце, зоркай ранняй
Нам усім ярчэй гары!

Хор

Шчасце, светлай зоркай ранняй
Нам усім ярчэй гары!

Мечнік

Гэй жа, гэі, музыкі, грайце,
Ў бочках шмат для вас віна,
Грайце, весела спявайце,
Танец хай грывіць да дня!

Фінал спектакля

II ВАРЫЯНТ ЗАКАНЧЭННЯ ОПЕРЫ

Хор

Лепш застанься тут, бо, можа,
Нехта гляне на ўдаву!

Ганна і Ядвіга

Як жа будзе, пане браце?
Дзе ваш незалежны стан?
Будуць жонкі ў вашай хаце!
І рассыплецца ваш план!

Ганна, Ядвіга, Стэфан, Дамазы, Мечнік, Мацей, Збігнеў, Скалуба, хор

Не, не гэтак, пане браце,
Лепш з бацькоў бярыце ўзор,
Будуць жонкі ў вашай *(нашай)* хаце!
Хай жыве наш страшны двор!

КАМЕНТАРЫ

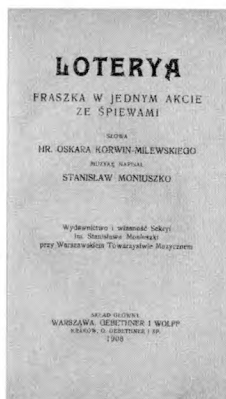

ЛАТАРЭЯ* (Loteria)

Фрашка** (аперэтка, опера, вадэвіль) у адным акце

Гродзенская афіша «Латарэі».
1841 г.

Тыгульная старонка выдання
лібрэта «Латарэя». 1908 г.

* У першай рэдакцыі аперэтка фігуравала пад назвай «Апошняя варшаўская латарэя». У гэтай рэдакцыі твор быў паказаны сіламі трупы Вільгельма Шмітгофа ў Вільні (1841), Гродне (1841) і Мінску (1843). Другая рэдакцыя фрашкі была падрыхтавана С. Манюшкам да пастаноўкі ў Варшаве (1846). У гэтай канчатковай версіі, якая легла ў аснову першадруку клавіра, партытуры і лібрэта аперэтки (1908), былі перапрацаваныя як партытура, так і лібрэта. Былі выключаныя многія эпизадныя ролі: рэгент Правагвалцкі, адвакат Кандэмнашкі, доктар Мікстуrowіч, нехта Трыялетавіч, гаспадар Пладаземскі, граф Фюціцкі. Канцэлярыст Пшэпісевич у канчатковай версіі атрымаў імя Ян Пюркевіч.

** Фрашка (іт. *frasca*) азначае «драбніца», «пущыяковіна», «забаўка», «жарт». У літаратуры фрашкамі звычайна называліся кароткія вершаваныя творы, заснаваныя на дасціпнай ідэі і вытрыманых ў «несур'ёзнай», нават пікантнай танальнасці. Маючы гумарыстычны, іранічны ці нават сатырычны змест, такія творы тым не менш звычайна заканчваліся павучаннем ці мараллю, што было іх своеасаблівай выразнай кропкай і галоўнай сентэнцыйнай цэлага. Пісаліся фрашкі на самыя розныя тэмы. Даследчыкі вылучаюць аўтабіяграфічныя, філасафічна-рэфлексійныя, палітычныя, рэлігійныя, лірычныя, бяседныя, патрыятычныя і многія іншыя віды фрашак.

Сягаючы каранямі да эпіграмы, фрашка вядзе сваё паходжанне са старажытных часоў. У літаратуру Рэчы Паспалітай фрашкі ўвёў паэт Ян Каханоўскі (1530—1584), якому належыць 485 узораў. С. Манюшка назваў фрашкамі два сшыткі сваіх дробных фартэпійных п'ес, напісаных у Мінску і Вільні ў 1843 г. Нярэдка тэрмін «фрашка» ўжываўся і ў адносінах да сцэнічных твораў, прыкладамі чаму выступаюць «Непрыяцелька фракаў» У. Тралеўскага (1883), «Старыя ў залётах» Я. Мікульскага (1898), «Заручыны ў плантацыях, альбо Клопаты старога Шпыральскага» Ф. Бабоўскага (1910).

Лібрэта Аскара Корвіна-Мілеўскага. Аперэтка*** была напісана ў 1840 г. Прэм'ера, верагодна, адбылася ў Вільні ў красавіку альбо маі 1841 г. У Гродне фрашка была паказана 8 верасня 1841 г. У лістападзе 1843 г. «Латарэя» ставілася ў Мінску пад кіраўніцтвам аўтара. 12 верасня 1846 г. С. Манюшка дэбютаваў з «Латарэяй» у Варшаве.

* * *

Першае выкананне «Латарэі» па-беларуску ажыццёўлена 14 кастрычніка 2009 г. на сцэне Залы камернай музыкі імя Рыгора Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў аркестравай рэдакцыі Уладзіміра Байдава.

Пераклад з польскай размоўных дыялогаў Васіля Сёмухі, пераклад паэтычных фрагментаў Святлены Немагай. Друкуецца ўпершыню.

Пастановачная група:

Дырыжор-пастаноўшчык	Уладзімір Байдаў
Рэжысёр-пастаноўшчык	Андрэй Каламіец
Хармайстар	Наталля Міхайлава

Дзеючыя асобы і выканаўцы:

Незнаёмы	Міхаіл Русіноўскі, Сяргей Лазарэвіч
Шляхціцкі, землеўласнік	Андрэй Каламіец
Ганна, яго дачка	Яўгенія Каральчук
Ян Пюркевіч, канторскі служачы	Сяргей Клачкоў [Доўгушаў]
Бібулкевіч, былы межавы рэгент	Уладзімір Громаў
Іцак Амстэрдам, прадавец латарэйных білетаў	Віктар Скорабатагаў
Паштальён	Яўген Глебаў
Рэйграс, аграном	Аляксандр Лешчанок

Фотаздымкі спектакля ўзяты з інтэрнэту.

Святлена Немагай

*** Акрэсленне «аперэтка» (польск. operetka) у дачыненні да «Латарэі» фігуравала на афішы варшаўскай прэм'еры твора ў 1846 г. і выданні куплетаў Бібулкевіча ў штотыднёвіку «Лютня». Распаўсюджаны на тэрыторыі ўсёй былой Рэчы Паспалітай у канцы XVIII — першай палавіне XIX ст., дадзены тэрмін з'яўляецца вытворным ад італьянскага тэрміна «operetta» — даслоўна «маленькая опера». Па-сутнасці, у акрэслены перыяд абодва варыянты тэрміна — «аперэта» і «аперэтка» — азначалі адно і тое ж: музычна-сцэнічны твор меншага маштабу і больш непераборлівы па стылі, чым «сапраўдная» опера. Патрэба замацавання тэрміна «аперэтка» ў сучасным беларускім культуразнаўстве абумоўлена неабходнасцю адрознення адпаведнага кола твораў ад аперэты ў яе сучасным значэнні, якая набыла свае жанравыя рысы ў другой палавіне XIX — першай палавіне XX ст. (у творчасці Ж. Афенбаха, Ф. Эрве, І. Штрауса, І. Кальмана, Ф. Легара і інш.).

КАРМАНЬЁЛ*,
АЛЬБО ФРАНЦУЗЫ ЛЮБЯЦЬ ЖАРТАВАЦЬ
(Karmaniol czyli Francuzi lubią żartować)

Комедыя-опера (вадэвіль) у двух актах

Лібрэта Аскара Корвіна-Мілеўскага паводле вадэвіля Мары-Эмануэля Тэўлона дэ Ламбэра, Філіпа дэ Форжа і Эрнэста Жэма**. Камедыя-опера была напісана ў Вільні ў 1841—1842 гг. Па неацверджаных даных прэм'ера адбылася ў Вільні ў 1842 г. Спектакль быў таксама адноўлены ў Вільні ў 1844 г. Пры жыцці кампазітара камедыя-опера была пастаўлена таксама ў Жытоміры (1852) і Львове (1871).

Пераклад з польскай мовы Святлены Немагай. Друкуецца ўпершыню.

Тытульная старонка партытуры оперы «Карманьёл»

Святлена Немагай

* Імя галоўнага героя, вынесенае ў назву твора, пераклікаецца перш за ўсё з французскай «Карманьёлай». Аднак, зыходзячы з фавулы, становіцца зразумелым, што знакамітая песня Французскай рэвалюцыі адсутнічае ў вобразным коле п'есы. Аўтарам вадэвіля было важным падкрэсліць у яго назве месца дзеі — вобласць П'емонт, дзе знаходзіцца горад Карманьёла (іт. Carmagnola). Менавіта паходжанне галоўнага героя са шматкультурнага і шматнацыянальнага П'емонта з'яўляецца ключавым для яго вобраза.

** Мары-Эмануэль Тэўлон дэ Ламбэр (Marie-Emmanuel Théaulon de Lambert, 1787—1841) — досыць модны ў 1830—1840-я гг. французскі драматург. Падчас рэстаўрацыі Бурбонаў ён напісаў каля 250 драматычных п'ес, пераважна камедый, большасць з якіх аказаліся п'есамі-аднаднеўкамі. Тым не менш яго творы ў канцы 1830 — пачатку 1840-х гг. часта фігуравалі на афішах польскіх тэатраў. Так, напрыклад, «Gazeta Poranna» №152 за 1837 г. інфармавала пра пастаноўку ў Варшаве двухактовай камедыі М. Тэўлона «Камінар». Філіп дэ Форж (Philippe-Auguste Pittaud de Forges, 1803—1881) — французскі драматург, аўтар шматлікіх вадэвіляў, напісаных у супрацоўніцтве з Адольфам дэ Лёвэнам, Эмануэлем Тэўлонам, Жанам-Франсуа Баярдам і інш. Напісаў некалькі лібрэта для камічных опер і оперэт Жака Афенбаха і Адольфа Адана. Эрнэст Жэм (Ernest Jaime, 1802—1884) быў асобай з шырокім спектрам творчых інтарэсаў. Вызначаў сябе як паэт, драматург і выдавец, быў калекцыянерам выяўленчага мастацтва.

ГАЛЬКА (Halka)

Опера ў двух актах. Рэдакцыя 1847 г.

Лібрэта Уладзіміра Вольскага. Першая, двухактовая, рэдакцыя створана ў 1846—1847 гг. Прэм'ера оперы (канцэртнае выкананне) адбылася 1 студзеня 1848 г. у Вільні. Прэм'ера оперы ў сцэнічным увасабленні адбылася 16 лютага 1854 г. таксама ў Вільні.

* * *

Першае выкананне двухактовай версіі оперы «Галька» па-беларуску ажыццёўлена 5 красавіка 2019 г. Опернай студыяй Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Пераклад лібрэта з польскай мовы Святлены Немагай. Друкуецца ўпершыню.

Пастановачная група:

Музычны кіраўнік і дырыжор	Аляксандр Высоцкі
Рэжысёр-пастаноўшчык, аўтар сцэнічнага вырашэння і відэапраекцыі	Ганна Маторная
Хормайстар	Сяргей Аграновіч
Харэограф-пастаноўшчык	Сяргей Мікель
Канцэртмайстар	Ангеліна Грыгор'ева

Дзеючыя асобы і выканаўцы:

Чашнік	Руслан Маспанаў
Соф'я , яго дачка	Дар'я Тарасевіч
Янаш	Уладзіслаў Барткевіч
Дземба , маршалак Чашніка	Ілья Пеўзнер

Сяляне з маёнтка

Галька	Дар'я Ваўковіч
Ёнтак	Міхаіл Клепец
Жанчына з маёнтка	Ірына Лой
Лірнікі	Ван Сіін, Юань Мэн, Цю Цзюнь Чжы

Госці на вяселлі, музыканты, сяляне, сялянкі — артысты хору Опернай студыі, студэнты кафедры спеваў.

Артысты балета Алена Германовіч, Святлана Марцінкевіч-Салаўцова, Настася Голева, Аляксандр Місіюк, Уладзіслаў Пазлевіч.

Навучэнцы Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай акадэміі музыкі Марыя Дзеева, Настася Іуда, Дар'я Мікулік.

У спектаклі прымаў удзел малодшы хор хлопчыкаў Рэспубліканскай гімназіі-каледжа. Мастацкі кіраўнік — Вольга Іжык, канцэртмайстар — Вераніка Непарожняя.

Фотаздымкі спектакля — Сяргей Махаў.

Святлена Немагай

Будынак былой Віленскай ратушы, дзе ў час жыцця С. Манюшкі адбылася прэм'ера — першае канцэртнае выкананне оперы «Галька».
Фота Яна Булгака. 1912 г.

ІДЫЛІЯ (Sielanka)

Опера ў двух актах

Лібрэта Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча было напісана ў 1842—1844 гг. Упершыню «Ідылія» пастаўлена на сцэне ў Мінску 9 лютага 1852 г. (па старым стылі).

Мінск у 1850-х гг. «Куток Верхняга горада».
Аўталітаграфія В. Сташчанюка. 1986 г.

З арыгінальнага тэксту афішы:

«С дозволення начальства в субботу 9 февраля 1852 года будет представлена гг. любителями (в пользу бедных) опера в двух действиях на польском и простонародном языке, сочинения Викентия Мартинкевича с музыкаю Монюшки, Кржижановского и прочих под заглавием «Селянка».

Паводле некаторых звестак (дадзеныя не пацверджаныя дакументальна), на працягу 1853—1855 гг. опера была паказана на прыватных сцэнах у Бабруйску, Віцебску, Нясвіжы, Слуцку і Глуску.

В. Дунін-Марцінкевіч і трупa Мінскага тэатра. Фота 1850-х гг.

Сляды страчанай партытуры «Сялянкі» рассяяны ў некаторых пісьмовых крыніцах. Так, першы біёграф Станіслава Манюшкі, выдавец Аляксандр Валіцкі, у сваёй манаграфіі аднаставаў наступнае: *«Ідылія, опера ў 2-х актах. Словы В. Марцінкевіча. Пастаўлена ў Менску аматарскім тэатрам у 185... годзе. Рукапіс загінуў. Маю толькі: раманс («Літасці, малю, літасці...») і спеў («Мая любя, мая міла...»). Прыгожы там быў спеў «Чарадзейка» і дуэт («Як жа міла ў вясковым зацішышы...»)*. Некаторыя звесткі аб лёсах партытуры «Сялянкі» захоўваюцца ў лістах Цэзарыя Тэраевіча і Камілы Асіповіч (дачка В. Дуніна-Марцінкевіча)**.*

Да нашага часу дайшлі два музычныя нумары з оперы — «Ах!» («Мая любя...») — спеў камісара Бонавентуры Выкрутача і фрагмент дуэта Юліі і Караля. Кампазітар Уладзімір Кур'ян — аўтар музыкі да пастаноўкі спектакля «Ідылія» тэатра імя Янкі Купалы ў 1993 г. — на аснове гуказапісу спеваў Стафаніі Сасноўскай, праўнучкі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча***, ажыццявіў мастацкую рэканструкцыю сцэны Навума Прыгаворкі з фіналу I акта оперы.

* * *

Лібрэта «Ідыліі» выдадзена ў 1846 г. у Вільні. Тытульная інфармацыя першага асобнага выдання: *Sielanka: Opera we dwóch aktach. Napisana przez Wincentego Dunina Marcinkiewicza. Wilno. Drukiem Józefa Zawadzkiego, 1846.*

Рукапіс арыі Камісара з оперы «Ідылія».

Тытульны аркуш выдання лібрэта оперы «Ідылія». Вільня, 1846 г.

Першай публікацыі спадарожнічаюць цензарскія нататкі-пазнакі: «Одобрэется к представлению. С. Петербург. 27 января 1845. III Отделения»

* Walicki A. Stanisław Moniuszko. Warszawa, 1873. S. 118. Спеў («Моя любя») — гэта адзіны захаваны ў паперах А. Валіцкага музычны нумар (Aria) Камісара «Мая любя, мая міла...» (сцэна III, акт II); спеў «Чарадзейка» — верагодна, гэта спеў Караля «Nie patrz na mnie, nie patrz, proszę» («Не глядзі так на мяне ты») са словамі «Tyś czarodziejka prawdziwa» (№ 7, сцэна IX, акт II); апошні «Дуэт» — гэта дуэт Караля і Юліі «O jak jest miło w wiejskiej zaciszy» (№ 8, сцэна IX, акт II). Раманс са словамі «Litości, błagam, litości» не надаецца да ідэнтыфікацыі паводле захаванага лібрэта. Магчыма, А. Валіцкі ўзгадаў інцыпіт спеву з іншага твора С. Манюшкі.

** Niemahaj S. Zaginione opery i operetki Stanisława Moniuszki do librett Wincentego Dunina-Marcinkiewicza: kształt, losy, wątpliwości / S. Nemahaj

// Operowy kontrapunkt. Libretto w Europie Środkowej i Wschodniej. Poznań, 2014. S. 197—226.

*** Гуказапіс ажыццявіў кандыдат філалагічных навук Язэп Янушкевіч.

Собственной ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Канцелярии Помощник Старшего Чиновника Надворный Советник А. Урель.

Печатать позволяется с тем, чтобы по отпечатанию представлено было в Ценсурный Комитет узаконенное число экземпляров. Вильно. 5 мая 1844 года. Исправл[яющий] Долж[ность] Цензора, Коллежский Ассессор и Кавалер А. Мухин».

У арыгінале лібрэта прадстаўнікі шляхецкага стану размаўляюць па-польску, сяляне — па-беларуску. У сітуацыях, калі шляхціца Юлія альбо Камісар звяртаюцца да падданных, яны пераходзяць на беларускую мову. Такім чынам, «Сялянка» В. Дуніна-Марцінкевіча — С. Манюшкі з'яўляецца музыкальна-літаратурным помнікам, які фіксуе і непасрэдна адлюстроўвае моўныя суадносіны паміж прадстаўнікамі розных станаў у тагачаснай Беларусі.

Беларуская частка тэксту лібрэта запісана лацінкай. Пад дазволам Цэнзурнага камітэта ў першадруку лібрэта (1846 г.) змешчана аўтарская мовазнаўчая нататка Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча аб асаблівасцях чытання і вымаўлення беларускіх фрагментаў тэксту:

«NB. Даўжыня гуку простаі мовы абазначана націскам управа, гэта значыць: кожны такі галосны гук пры вымаўленні ці пры спяванні падаўжаецца. З прычыны, што у з націскам (ў) у друкарні адсутнічае, на яго месцы ўжываецца у без націску cursiva (курсівам)».

У Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва (БДАМЛіМ у Мінску) захоўваецца выпіска з пратакола рэдакцыйнай калегіі Інстытута беларускай культуры ад 24 лютага 1926 г. «Аб выданні камедыі Вінцука Дуніна-Марцінкевіча «Сялянка», у якой паведамлялася: *«Асноўны тэкст камедыі ўзяты з копіі, спісанай нябожчыкам Аляксандрам Бурбісам з друкаванага паасобніка «Сялянкі» выдання 1846 году, які знаходзіцца ў Кракаве... Пераклад на сучасную беларускую мову зроблены Язэпам Лёсікам — проза і Янкам Купалам — вершы. У назначаным да друку рукапісу, у аснову якога пакладзены так званы бурбісаўскі спісак «Сялянкі», зроблена параўнанне з так званым Мазырскім спіскам «Сялянкі» 1860 году, які носіць загаловак «Różna miłość bywa»****.*

За аснову нашай публікацыі лібрэта ўзяты тэкст з выдання: Дунін-Марцінкевіч В. Збор твораў: у 2 т. Т. 1. / Мінск, 2007. Чарнавыя аўтографы перакладу Янкі Купалы захоўваюцца ў музеі паэта*****.

* * *

Камедыя «Ідылія» была адноўлена да пастаноўкі на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Прэм'ера адбылася 29 снежня 1993 г.

Пастановачная група:

Рэжысёр	Мікалай Пінігін
Мастак	Зіновій Марголін
Кампазітар	Уладзімір Кур'ян
Мастак па касцюмах	Людміла Ганчарова
Балетмайстар	Галіна Шылянкova

Кансультанты: **Віктар Скорбагатаў, Язэп Янушкевіч, Уладзімір Дзянісаў.**

У спектаклі выкарыстана музыка Станіслава Манюшкі і Міхала Клеафаса Агінскага.

**** Ф. 66, воп. 1, адз. зах. 1434, арк. 1, адв.

***** ЛМЯНК. Ф. 1, воп. 1, адз. зах. 333—334.

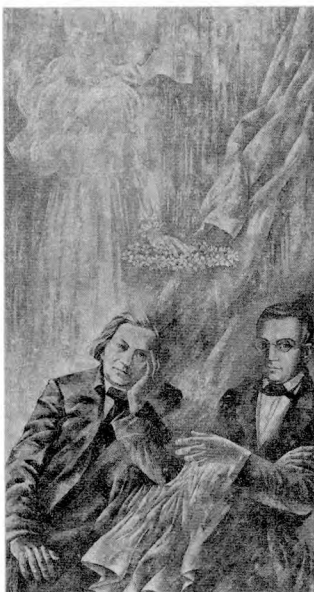
Дзеючыя асобы і выканаўцы прэм'ернага спектакля:

Караль Лятальскі	Віталь Рэдзька
Ян Дабровіч , яго сваяк, ранейшы апякун	Георгій Маляўскі
Юлія , яго дачка	Зоя Белавосцік
Камісар Бонавентура Выкрутач , камісар маёнтка Лятальскага	Юрый Авяр'янаў
Уршуля , яго жонка	Лілія Давідовіч
Шчырэцкі , падданы, звольнены ад паншчыны	Анатоль Луцэвіч
Ян Губач , слуга Лятальскага	Віктар Манаеў
Навум Прыгаворка , вайт	Генадзь Аўсяннікаў
Сяляне і сялянкі	Алёна Іваннікава, Аляксандр Гарцуеў, Яўгенія Кульбачная, Ігар Дзянісаў, Тамара Пузіноўская, Аляксандр Лабуш, Алёна Сідарава, Вячаслаў Паўлюць, Галіна Фёдарова
Гайдукі	Генадзь Давыдзька, Мікалай Кірычэнка, Сяргей Краўчанка
Астролагі	Фама Варанецкі, Уладзімір Рагаўцоў

У масавых сцэнах заняты артысты тэатра і студэнты Беларускай акадэміі мастацтваў.

Фотаздымкі спектакля прадстаўлены архівам Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

Язэп Янушкевіч, Святлена Немагай

В. Ціханаў. Лія вытокаў.
В. Дунін-Марцінкевіч і С. Манюшка. 1982 г.

ГАЛЬКА

(Halka)

Опера ў чатырох актах. Рэдакцыя 1857 г.

Лібрэта Уладзіміра Вольскага. Чатырохактовая рэдакцыя оперы закончана ў 1857 г. Прэм'ера адбылася 1 студзеня 1858 г. у Варшаве.

Пастаноўка чатырохактовай рэдакцыі «Галькі» на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра БССР (цяпер Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь) адбылася ў 1975 г. (прэм'ера 6 сакавіка). Спектакль выконваўся ў перакладзе на рускую мову Мікалая Бірукова.

Пастановачная група:

Музычны кіраўнік і дырыжор	Яраслаў Вашчак
Рэжысёр-пастаноўшчык	Баляслаў Янкоўскі (Польшча)
Мастак	Яўген Ждан
Хормайстар	Аляксей Кагадзеў
Балетмайстар	Віталь Бутрымовіч
Канцэртмайстры	Людміла Палкоўнікава, Ніна Парадоўская, Ніна Ражнова

Дзеючыя асобы і выканаўцы:

С толь ні к	Міхаіл Дружына, Міхаіл Зданевіч, Віктар Чарнабаеў
З о ф ' я , яго дачка	Ларыса Ганестава, Людміла Гур'ева, Валянціна Садоўская, Раіса Прашко
Я ну ш	Юрый Бастрыкаў, Васіль Ганчарэнка, Аркадзь Саўчанка
Д з е м б а , прыхлебнік Стольніка	Арнольд Лакшын, Яраслаў Пятроў, Міхаіл Пушкароў
Ш л я х ц і ц ы	Вікенцій Бруй, Уладзімір Любінскі, Дзмітрый Марозаў, Яраслаў Пятроў, Віктар Стральчэня

Сяляне з вёскі Януша

Г а л ь к а	Ганна Лебедзева, Клаўдзія Старыкава, Ірына Шыкунова, Тамара Шымко
Ё н т а к	Міхаіл Галкоўскі, Віктар Гур'еў, Аляксандр Дэдзік, Уладзімір Іваноўскі
Д у д а р	Уладзімір Карпаў, Віктар Смыкалаў, Якаў Якубаў

Фотаздымкі спектакля прадастаўлены архівам Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь.

Пераклад лібрэта чатырохактовай рэдакцыі зроблены Я. Купалам у 1922 г. Друкецца па выданні: Купала Я. Поўны збор твораў: у 9 т. Т. 9. Кн. 1. Пераклады; Эпістальная спадчына; Дарчыя надпісы; Расейска-беларускі слоўнік; Калектыўнае; Службовыя і асабістыя дакументы; Дадатак. Мінск, 2003. С. 7—42.

Пераклад Я. Купалы не можа выконвацца з-за вялікай колькасці несупадзенняў націскаў у тэксце і музыцы. Тым не менш ён мае каштоўнасць як самастойны літаратурны і культуралагічны помнік.

Згадкі пра магчымасць пастаноўкі «Галькі» ў перакладзе Я. Купалы ў Мінску ў пачатку 1920-х гг. — фрагмент кнігі Сяргея Селяха «Беларускі прэм'ер» (2018).

Ад разважанняў пра нацыянальную оперу да яе прэм'еры вялікая адлегласць. Патрэбны ўмовы, сродкі, выканаўцы (спевакі, хор, аркестр, балет) і г. д. У гэтай справе не павінна было быць дробязей. В. Селяху* трэба было падрыхтаваць і аб'яднаць усе мастацкія сілы для яе стварэння. Прымаючы запрашэнне прыехаць у Мінск, В. Селях добра ўяўляў, у якім стане знаходзіцца нацыянальная музычная культура. Разумеў, што немагчыма хутка і адразу вырашыць усе праблемы, што існавалі на той час. Адной з самых галоўных праблем была адсутнасць прафесійных кадраў. Паводле прызнання вядомага ў той час тэатральнага дзеяча і крытыка Ю. Дрэйсина, у Мінску тады было ўсяго «120 прафесіяналаў музыкі» (спевакоў, музыкантаў, артыстаў, кампазітараў і г. д.).

Пачынаць адраджэнне музычнай і тэатральнай культуры неабходна было ў першую чаргу з падрыхтоўкі і выхавання сваіх нацыянальных кадраў. Але не хапала не толькі вучняў, але і востра стаяла пытанне выкладчыцкага складу. Каб вырашыць гэту праблему, В. Селях шукае ў Мінску і запрашае артыстаў, майстроў сцэны, з якімі быў знаёмы яшчэ па выступленнях у Пецярбургу, прыехаць у Мінск і дапамагчы маладой рэспубліцы ў падрыхтоўцы оперных спевакоў і стварэнні беларускай оперы, падзяліцца сваім вопытам, ведамі і майстэрствам. Ён пачынае займацца падборам артыстаў, здольных разам з ім увасобіць у жыццё задуманую мару. Далей прыведзены асобныя вытрымкі з перапіскі Вячаслава Антонавіча з П. Курзнерам (бас-кантантэ), сваім сябрам, прыцелем па службе ў Марыінскім тэатры. Па змесце гэтых лістоў відаць, з якім жаданнем і энтузіязмам прыехаў В. Селях працаваць і ствараць асобны нацыянальны культурны напрамак — беларускую оперу. Але, на жаль, рэчаіснасць, з якой яму давялося сутыкнуцца ў першы час, перасягнула нават самыя горшыя чаканні.

«Не успел я во время своего краткого пребывания недавно в Ленинграде побывать у тебя, и потому хочу хотя бы кратким письмом побеседовать с тобой по поводу того дела, в которое было бы не бесполезно втянуть тебя. По-

* Селях Вячаслаў Антонавіч (1885—1976) — спявак (бас-барытон), рэжысёр, вакальны педагог, кампазітар. Нарадзіўся ў Лагойску. У 1915 г. закончыў Пецярбургскую кансерваторыю. З таго ж года саліст Марыінскага тэатра. У 1924 г. запрошаны ў Мінск для арганізацыі мастацкіх спраў БССР. У Мінску стварыў акадэмічную харавую капэлу, узначальваў фальклорную камісію Інбелкульту. Да 1933 г. дырэктар БДТ (цяпер Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы). У маі 1927 г. ажыццявіў пастаноўку оперы А. Даргамыжскага «Русалка» ў перакладзе Ф. Ждановіча на беларускую мову. Сам выканаў у гэтым спектаклі партыю Млынара. У 1933 г. унікнуў рэпрэсіі з боку ўлад тым, што раптоўна з'ехаў з Мінска ў Ленінград. Зноў апынуўся ў Мінску ў 1943 г. і пачаў працаваць як оперны рэжысёр, у прыватнасці, паставіў оперу А. Туранкова «На Купалле». Пасля 1944 г. жыў у ЗША. У паваненны перыяд вядомы пад прозвішчам Селях-Качанскі, але ўжо як кампазітар. Памёр у Саўт-Рыверы, штат Нью-Джэрсі.

зволь заметить предварительно, что меня моя родная Белоруссия давно звала на службу и работу в области культурного поднятия довольно глухого края. Нынешней осенью я принял наконец предложение, и вот теперь в г. Минске являюсь по поручению соответствующих инстанций организатором и основателем государственной полной оперы. Мною представлен детальный проект и смета, которые, пройдя уже целый ряд обсуждений в разных отделах Наркомпроса и Главполитпросвета Белоруссии, ждут сейчас окончательной санкции в ЦИК Белоруссии. <...> На месте есть богатый хоровой материал, имеется и оркестр недурной по качеству, нужны лишь певцы и руководящие работники. <...> Я хочу предложить тебе место главного и единственного режиссера-постановщика оперы. Потом ты сможешь поработать здесь в драме Белорусской, существует уже здесь 3 года в очень интересном виде, основанной и руководимой успешно Мировичем, автором пьес «Вова приспособился» театр Епишкина и др. Оперы будут ставиться у нас на белорусском языке и на русском. В первую голову намечены к постановке на белорусском яз. «Князь Игорь» и «Галька» и на русском «Кармен» и «Борис Годунов» полностью. Игорь взят для начала неспроста. Исторические события, изложенное в «Слове о полку Игореве», связано с Белорусским краем. Само «слово» написано на старом белорусском языке. Перевод делает известный поэт Янко Купала <...> 12/XII 1924 г.»

Фрагмент каментарыя да перакладу лібрэта «Галькі» з Поўнага збору твораў Я. Купалы (2003). «Пераклад быў завершаны Янкам Купалам у 1922 г., аб чым сведчыць наступная памета на вокладцы зборніка «Шляхам жыцця» (Вільня, 1923): «Галька», 1922. Падрыхтавана да друку».

У рэцэнзій на 4-ы том (1928) Збору твораў Я. Купалы Язэп Пушча пісаў: «Шкада, што Янка Купала над творамі гэтага тома не наставіў дат. Даты якраз у гэтым выпадку рэч вельмі пажанная, бо яны дапамаглі б устанавіць у некаторай ступені позу аўтара да сваіх твораў, а так надзвычай цяжка, напрыклад, гаварыць аб оперы «Галька» Уладзіміра Вольскага, якая, здаецца, у друку яшчэ нідзе не была і якую аўтар знайшоў магчымым, а мабыць, і патрэбным, выдрукаваць у 1928 г. Наогул, цікава было б ведаць, у якую гэта паласу свае творчасці Янка Купала выбіраў гэтыя творы для перакладу, калі мне здаецца, што яны ідуць уразрэз з агульнай накіраванасцю творчасці паэта. А можа, яна якраз адпавядае сучаснаму погляду паэта на паэзію, на шляхі яе развіцця, можа, ён у ёй знайшоў блізкае да свайго светаадчуванне? Акрамя таго, даты ў даным выпадку мелі б значны ўплыў і на выбар пункту погляду рэцэнзента, а адсюль і на ацэнку гэтых твораў: ці з яўляюцца, скажам, яны жывымі мастацкімі арганізмамі для сучаснага стану нашай паэзіі, ці, можа, яны ўсяго помнікі з гісторыі нашай літаратуры, дакументы з паэтычнага архіва народнага паэта? <...> З перакладаў — два: «Песня аб паходзе Ігара» і оперы «Галька». Першы пераклад надзвычай удалы як блізкасцю свайго зместу да аўтэнтыка, так і сваім мастацкім афармаваннем. Якое метрычнае і страфічнае багацце, а як магутна і вобразна гучыць беларуская мова! Затое нельга гэтага сказаць аб «Гальцы». Шмат сустракаецца зваротаў мовы не беларускай, польскай, а таксама слоў і націскаў; ды і наогул дзіўна, чым магла зацікавіць гэта італьянская опера Купалу? Твор сам па сабе маламастацкі, — няўжо тым, што Манюшка напісаў да яго музыку?» (часопіс «Узвышша». 1928. № 3. С. 165—166).

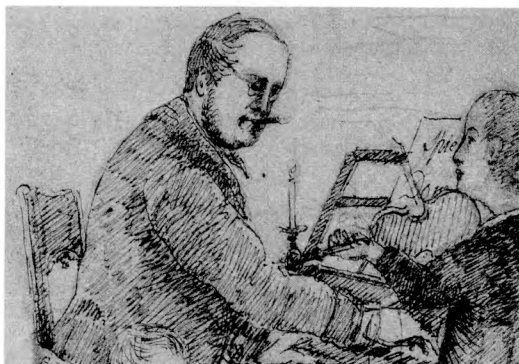
Ганна Каржанеўская, Віктар Скорбагатаў

Вялікі тэатр — Нацыянальная опера ў Варшаве

СЛОВА ГОНАРУ (*Verbum nobile*) Опера ў адным акце

Лібрэта Яна Хянцінскага. Опера створана ў 1860 г. Прэм'ера адбылася ў Вялікім тэатры ў Варшаве 1 студзеня 1861 г.

С. Манюшка падчас рэпетыцыі. Фрагмент малюнка Ч. Манюшкі

Першае выкананне «Слова гонару» па-беларуску ажыццёўлена 30 мая 2013 г. на сцэне Вялікай залы Рэспубліканскага палаца культуры прафсаюзаў (г. Мінск) у аркестравай рэдакцыі І. Касцяхіна. Спектакль гастралюваў у Гродне, Магілёве, Чэрвені.

Пераклад з польскай мовы Дар'і Вашкевіч. Друкуешча ўпершыню.

Пастанавачная група:

Дырыжор-пастаноўшчык	Іван Касцяхін
Рэжысёр-пастаноўшчык	Алена Медзякова
Хормайстар	Жанна Філіповіч

Дзеючыя асобы і выканаўцы:

Пан Сэрвацый Лагода	Дзмітрый Капілаў
Зося , яго дачка	Галіна Дубіцкая
Пан Марцін Пакула	Валерый Майсеенка
Станіслаў (Міхаіл) , яго сын	Арцём Хамічонак
Барталамей , стары слуга пана Марціна	Сяргей Кілеса

Фотаздымкі спектакля — Сяргей Махаў.

Святлена Немагай

СТРАШНЫ ДВОР (Straszny Dwór) Опера ў чатырох актах

Лібрэта Яна Хянцінскага. Опера створана ў 1861—1864 гг. Прэм'ера адбылася 28 верасня 1865 г. у Варшаве.

Першае выкананне оперы па-беларуску адбылося на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ў 1952 г.

За аснову публікацыі ўзяты тэкст лібрэта ў перакладзе Максіма Танка, скапіраваны з рукапіснага клавіра оперы (нотны фонд бібліятэкі Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь). Друкуецца ўпершыню.

Пастаノウачная група:

Дырыжор-пастаноўшчык	Леў Любімаў
Рэжысёр-пастаноўшчык	Ларыса Александроўская
Мастак	Пётр Масленікаў
Хормайстры	Мікалай Прысёлкаў, Тамара Арлова
Балетмайстар	Канстанцін Мулер

Дзеючыя асобы і выканаўцы:

Мечнік	Анатоль Генералаў, Уладзімір Глазаў, Міхаіл Дзянісаў
Ганна , яго дачка	Тамара Ніжнікава, Тамара Пастуніна
Ядвіга , яго дачка	Лідзія Галушкіна, Раіса Асіпенка
Пан Дамазы , праўнік, павераны Мечніка	Ісідар Балочін, Усевалад Гусельнікаў, Вігаль Плевін
Стэфан , брат Збігнева, воін-латнік	Мікалай Лазараў, Іван Сайкоў
Збігнеў , брат Стэфана, воін-латнік	Леанід Бражнік, Мікалай Ворвулеў
Часнікова , іх цётка	Соф'я Друкер, Галіна Цэпава
Мацей , былы жаўнер, стары слуга Стэфана і Збігнева	Мікалай Сярдобаў, Яўген Шаціхін
Скалуба , ключнік Мечніка	Міхаіл Зюванаў, Сяргей Івашчанка, Ілья Мурамцаў
Марта , ключніца Стэфана і Збігнева	Валянціна Ваўчанецкая, Галіна Гаўрыльчык, Ганна Касценіч
Рыгорка , парабак	Віктар Бруй, Юрый Маграеў, Барыс Нікольскі
Старая жанчына	Валянціна Ваўчанецкая, Ганна Касценіч, Галіна Цэпава

Фотаздымкі спектакля прадстаўлены архівам Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь.

Ганна Каржанеўская, Віктар Скорабагатаў

ЗМЕСТ

СВЯТЛО ЛІБРЭТА ОПЕР СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ (<i>С. Немагай</i>)	3
ОПЕРНЫЯ ШЛЯХІ СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ (<i>С. Немагай</i>)	6
ЛІБРЭТЫСТЫ — СУТВОРЦЫ КАМПАЗИТАРА (<i>С. Немагай</i>)	11
Вінцэнт Якуб Дунін-Марцінкевіч	11
Уладзімір Вольскі	13
Аскар Корвін-Мілеўскі	14
Ян Канстанцін Хяцінскі	17
П’ЕСЫ	18
<i>Аскар Корвін-Мілеўскі «Латарэя»</i>	
Пераклад з польскай мовы В. Сёмухі і С. Немагай	19
<i>Аскар Корвін-Мілеўскі</i>	
«Карманьёл, альбо Французы любяць жартаваць»	
Пераклад з польскай мовы С. Немагай	41
<i>Уладзімір Вольскі «Галька»</i> (двухактовая рэдакцыя).	
Пераклад з польскай мовы С. Немагай	81
<i>Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч «Ідылія».</i>	
Пераклад з польскай мовы Я. Купалы і Я. Лёсіка	121
<i>Уладзімір Вольскі «Галька»</i> (чатырохактовая рэдакцыя).	
Пераклад з польскай мовы Янкі Купалы	177
<i>Ян Хяцінскі «Слова гонару»</i> (« <i>Verbum nobile</i> »)	
Пераклад з польскай мовы Д. Вашкевіч	211
<i>Ян Хяцінскі «Страшны двор»</i> (« <i>Зачараваны замак</i> »)	
Пераклад з польскай мовы М. Танка	249
КАМЕНТАРЫ	359
«Латарэя» (<i>С. Немагай</i>)	360
«Карманьёл, альбо Французы любяць жартаваць» (<i>С. Немагай</i>)	362
«Галька» (двухактовая рэдакцыя) (<i>С. Немагай</i>)	363
«Ідылія» (<i>Я. Янушкевіч, С. Немагай</i>)	365
«Галька» (чатырохактовая рэдакцыя)	
(<i>Г. Каржанеўская, В. Скоробагатаў</i>)	369
«Слова гонару» (« <i>Verbum nobile</i> ») (<i>С. Немагай</i>)	373
«Страшны двор» (<i>Г. Каржанеўская, В. Скоробагатаў</i>)	374

Літаратурна-мастацкае выданне

ЛІБРЭТА ОПЕР СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ

Складальнік **Скорабагатаў** Віктар Іванавіч

Адказны за выданне В.В. Давідовіч

Рэдактар С.М. Несцярэнка

Мастацкае афармленне: С.А. Махаў

Мастацкі рэдактар І.А. Грынь

Камп'ютарная вёрстка: С.А. Махаў

Карэктары: В.Г. Багуцкі, Т.Б. Міхайлава, С.М. Несцярэнка

Падпісана ў друк 14.02.2020. Фармат 84×108 ¹/₃₂. Папера афсетная.

Друк афсетны. Ум. друк. арк. 19,74. Ул.-выд. арк. 18,78.

Тыраж 600 экз. Заказ № 0158.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/1 ад 08.07.2013.

Зав. Калініна, 16, 220012, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь.

ААТ «Прамдрук».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/21 ад 29.11.2013.

Вул. Чарняхоўскага, 3, 220049, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь.

ISBN 978-985-11-1197-4

9 789851 111974 >

ЛИБРАТА ОПЕР СТАНИСЛАВА МАХИОШКИ